

Chrześcijańskie dziedzictwo imiennicze
utrwalone w nazwiskach mieszkańców
Bielska Podlaskiego, Hajnówki i Siemiatycz

Michał Mordań

Chrześcijańskie dziedzictwo imiennicze
utrwalone w nazwiskach mieszkańców
Bielska Podlaskiego, Hajnówki i Siemiatycz

Białystok 2019

Recenzenci:

Dr hab. Stanisława Sochacka, prof. PIN – IŚ (Państwowy Instytut Naukowy –
Instytut Śląski w Opolu)

Dr hab. Piotr Złotkowski (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin)

Opracowanie graficzne:

Paweł Łuszyński

Redakcja i korekty:

Janina Demianowicz

Skład i redakcja techniczna:

Krzysztof Rutkowski

© Copyright by Uniwersytet w Białymstoku
Białystok 2019

ISBN: 978-83-7431-591-3

Projekt finansowany w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
pod nazwą „Regionalna Inicjatywa Doskonałości” na lata 2019–2022,
nr projektu: 009/RID/2018/19, kwota finansowania 8 791 222,00 zł.

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku
ul. Świerkowa 20B, 15-328 Białystok
tel. (85) 745 71 20, (85) 745 71 02, (85) 745 70 59
e-mail: ac-dw@uwb.edu.pl
www: <http://wydawnictwo.uwb.edu.pl>

Druk i oprawa: Volumina.pl, Daniel Krzanowski

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	11
I. Wprowadzenie	11
II. Przedmiot pracy, jej cel, zakres i baza materiałowa.....	18
III. Stan badań.....	20
IV. Z historii terenu.....	29
V. Uwagi metodologiczne	39
IMIONA CHRZEŚCIJAŃSKIE JAKO BAZY MOTYWACYJNE NAZWISK MIESZKAŃCÓW BIELSKA PODLASKIEGO, HAJNÓWKI I SIEMIATYCZ	45
I. Nazwiska równe imionom w formie podstawowej	45
I.1. Nazwiska równe imionom w formie podstawowej oficjalnej.....	47
I.2. Nazwiska równe imionom w formie podstawowej nieoficjalnej	50
I.3. Nazwiska równe imionom w formie podstawowej oficjalnej lub nieoficjalnej	57
II. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej	58
II.1. Nazwiska równe imionom mającym postać derywatów alternacyjnych.....	60
II.2. Nazwiska równe imionom mającym postać derywatów alternacyjno-paradygmatycznych	62
II.3. Nazwiska równe imionom mającym postać derywatów sufiksalnych	64
II.3.1. Derywaty z <i>-k-</i> w części sufiksальной	65
II.3.2. Derywaty z <i>-c-</i> w części sufiksальной	74
II.3.3. Derywaty z <i>-cz-</i> w części sufiksальной	77
II.3.4. Derywaty z <i>-ć-</i> w części sufiksальной	77
II.3.5. Derywaty z <i>-ch-</i> w części sufiksальной	79
II.3.6. Derywaty z <i>-s-</i> w części sufiksальной	81

II.3.7. Derywaty z <i>-sz-</i> w części sufiksalnej	83
II.3.8. Derywaty z <i>-ś-</i> w części sufiksalnej	86
II.3.9. Derywaty z <i>-j-</i> w części sufiksalnej	87
II.3.10. Derywaty z <i>-ł-</i> w części sufiksalnej	87
II.3.11. Derywaty z <i>-ł-</i> w części sufiksalnej	89
II.3.12. Derywaty z <i>-n-</i> w części sufiksalnej	90
II.3.13. Derywaty z <i>-ń-</i> w części sufiksalnej	91
II.3.14. Derywaty z <i>-t-</i> w części sufiksalnej	92
II.3.15. Derywaty z <i>-r-</i> w części sufiksalnej	93
II.3.16. Derywaty z <i>-g-</i> w części sufiksalnej	94
III. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej albo utworzone w planie nazwiskowym od imion podstawowych lub derywowanych (nazwiska z sufiksami <i>-(cz)ak, -'ak, -ik, -(cz)yk, -(cz)uk, -'uk</i>)	95
III/1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej sufiksem <i>-ak/-czak</i> albo derywowane tym przyrostkiem od imion podstawowych lub derywowanych	97
III/1 A. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-ak</i> lub utworzone od imion podstawowych	98
III/1 A.1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-ak</i> lub utworzone od imion podstawowych oficjalnych	98
III/1 A.2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-ak</i> lub utworzone od imion podstawowych z uciętym cerkiewnym <i>-ij</i> albo od imion polskich w formie podstawowej oficjalnej	99
III/1 A.3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-ak</i> lub utworzone od imion podstawowych oficjalnych albo od imion podstawowych potocznych	100
III/1 A.4. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-ak</i> lub utworzone od imion podstawowych potocznych	100
III/1 B. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-ak/-czak</i> lub utworzone przez dodanie formantu <i>-ak/-czak</i> do imion derywowanych	103
III/1 B.1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-ak</i> lub utworzone od derywatów alternacyjnych	104
III/1 B.2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-ak/-czak</i> lub utworzone od derywatów paradygmatycznych	105

III/1 B.3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-ak/-czak</i> lub utworzone od derywatów sufiksalnych	106
III/2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej sufiksem <i>-ik/-(-cz)yk</i> albo derywowane tym przyrostkiem od imion podstawowych lub derywowanych	112
III/2 A. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-ik/-(-cz)yk</i> lub utworzone od imion podstawowych.....	113
III/2 A.1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-ik/-yk</i> lub utworzone od imion podstawowych oficjalnych.....	113
III/2 A.2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-ik</i> lub utworzone od imion podstawowych z uciętym cerkiewnym <i>-ij</i>	113
III/2 A.3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-ik/-(-cz)yk</i> lub utworzone od imion podstawowych potocznych.....	114
III/2 B. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-ik/-(-cz)yk</i> lub utworzone przez dodanie formantu <i>-ik/-(-cz)yk</i> do imion derywowanych.....	115
III/2 B.1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-ik/-yk</i> lub utworzone od derywatów alternacyjnych	115
III/2 B.2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-ik</i> lub utworzone od derywatów paradygmatycznych.....	116
III/2 B.3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-ik/-yk</i> lub utworzone od derywatów sufiksalnych	116
III/3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej sufiksem <i>-uk/-czuk</i> albo derywowane tym przyrostkiem od imion podstawowych lub derywowanych	122
III/3 A. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-uk</i> lub utworzone od imion podstawowych.....	126
III/3 A.1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-uk</i> lub utworzone od imion podstawowych oficjalnych.....	126
III/3 A.2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-uk</i> lub utworzone od imion podstawowych z uciętym cerkiewnym <i>-ij</i>	134

III/3 A.3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-uk</i> lub utworzone od imion podstawowych z uciętym cerkiewnym <i>-ij</i> albo od imion polskich podstawowych (oficjalnych lub potocznych)	135
III/3 A.4. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-uk</i> lub utworzone od imion podstawowych potocznych	136
III/3 A.5. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-uk</i> lub utworzone od imion podstawowych potocznych albo od imion podstawowych oficjalnych	146
III/3 B. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-uk/-czuk</i> lub utworzone przez dodanie formantu <i>-uk/-czuk</i> do imion derywowanych	147
III/3 B.1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-uk</i> lub utworzone od derywatów alternacyjnych	147
III/3 B.2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-uk</i> lub utworzone od derywatów paradygmatycznych	157
III/3 B.3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem <i>-uk/-czuk</i> lub utworzone od derywatów sufiksalnych	158
IV. Nazwiska utworzone od imion w formie podstawowej	188
IV.A. Nazwiska z sufiksami <i>-icz</i> , <i>-owicz</i> , <i>-ewicz</i>	188
IV. A.1. Nazwiska utworzone od imion podstawowych oficjalnych	192
IV. A.2. Nazwiska utworzone od imion podstawowych z uciętym cerkiewnym <i>-ij</i>	195
IV. A.3. Nazwiska utworzone od imion podstawowych oficjalnych lub potocznych	196
IV. A.4. Nazwiska utworzone od imion podstawowych potocznych	196
IV.B. Nazwiska z sufiksami <i>-ow/-ew</i>	201
IV. B.1. Nazwiska utworzone od imion podstawowych oficjalnych	202
IV. B.2. Nazwiska utworzone od imion podstawowych oficjalnych lub potocznych	202
IV. B.3. Nazwiska utworzone od imion podstawowych potocznych	202
IV.C. Nazwiska z sufiksami <i>-in/-yn</i>	204
IV.D. Nazwiska z sufiksem <i>-enko</i>	205
V. Nazwiska utworzone od imion derywowanych (alternacyjnie lub sufiksalnie)	206
V.A. Nazwiska z sufiksami <i>-icz/-yc(z)</i> , <i>-owicz</i> , <i>-ewicz</i>	207

V. A.1. Nazwiska utworzone od derywatów alternacyjnych	207
V. A.2. Nazwiska utworzone od derywatów sufiksalnych	211
V. A.2.1. Nazwiska utworzone od derywatów z <i>-k-</i> w części sufiksальной	211
V. A.2.2. Nazwiska utworzone od derywatów z <i>-s-, -ś-</i> w części sufiksальной	221
V. A.2.3. Nazwiska utworzone od derywatów z <i>-c-</i> w części sufiksальной	222
V. A.2.4. Nazwiska utworzone od derywatów z <i>-ć-</i> w części sufiksальной	223
V. A.2.5. Nazwiska utworzone od derywatów z <i>-sz-</i> w części sufiksальной	224
V. A.2.6. Nazwiska utworzone od derywatów z <i>-ch-</i> w części sufiksальной	225
V. A.2.7. Nazwiska utworzone od derywatów z <i>-j-</i> w części sufiksальной	226
V. A.2.8. Nazwiska utworzone od derywatów z <i>-l-</i> w części sufiksальной	226
V. A.2.9. Nazwiska utworzone od derywatów z <i>-n-/ń-</i> w części sufiksальной	226
V. A.2.10. Nazwiska utworzone od derywatów z <i>-r-</i> w części sufiksальной	227
V. A.2.11. Nazwiska utworzone od derywatów z <i>-t-</i> w części sufiksальной	228
V. B. Nazwiska z sufiksem <i>-ow</i>	228
V. C. Nazwiska z sufiksem <i>-ów</i>	229
V. D. Nazwiska z sufiksem <i>-in/-yn</i>	230
V. E. Nazwiska z sufiksem <i>-enko</i>	231
V. F. Nazwiska z sufiksem <i>-eńko</i>	231
V. G. Nazwiska z sufiksem <i>-ejko</i>	232
V. H. Nazwiska z sufiksem <i>-enia</i>	233
V. I. Nazwiska z sufiksem <i>-owiak</i>	234
V. J. Nazwiska z sufiksem <i>-(l)er</i>	235
V. K. Nazwiska z sufiksem <i>-atus</i>	236
V. L. Nazwiska z sufiksem <i>-ajto</i>	236
V. Ł. Nazwiska z sufiksem <i>-anis</i>	237
V. M. Nazwiska z sufiksem <i>-son</i>	238
PODSUMOWANIE	239

SPIS TREŚCI

Literatura.....	257
Wykaz skrótów.....	289
Indeks nazwisk.....	293
Summary.....	313

WSTĘP

I. Wprowadzenie

U podstaw cywilizacji średniowiecznej Europy legły antyczne kultury Grecji i Rzymu, przedchrześcijańskie kultury plemion germańskich, słowiańskich i innych grup etnicznych zamieszkujących tereny Europy od wieków lub przybywających do niej w wyniku wędrówek ludów. Na to zróżnicowane środowisko sukcesywnie nakładał się komponent chrześcijański, który w kolejnych stuleciach zdominował cywilizację europejską i nadał jej unikalne, jednolite cechy. Właśnie chrześcijaństwo, stwarzając podstawy jedności ponad podziałami etnicznymi, stało się fundamentem tożsamości europejskiej (Krawiec 2014, 267). Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że chrystianizacja Europy, która w przypadku Słowiańszczyzny przypadła w połowie epoki średniowiecza, stanowiła cezurę w dziejach Starego Kontynentu.

Zastępowanie pogańskich wierzeń etnicznych przez wiarę chrześcijańską było oczywiście procesem długotrwałym, ale nowa religia już od momentu swego zakorzenienia się inicjowała głębokie przemiany we wszystkich aspektach życia mieszkańców państw Europy Środkowo-Wschodniej (Mironowicz 2003, 22–23).

Z przyjęciem chrztu przez narody słowiańskie związany jest rozwój piśmiennictwa w językach liturgicznych. Na zachodzie Europy rolę takiego języka pełniła łacina, na wschodzie zaś greka, a później także język staro-cerkiewno-słowiański (scs), który upowszechnił się na dużym obszarze

słowiańskim jako język sakralny i kancelaryjny (Malec 1994, 17–18; Abramowicz 2004, 157).

Z łaciny korzystał Kościół rzymskokatolicki, ściśle związany z Rzymem i zachodnią tradycją kulturową. Na języku staro-cerkiewno-słowiańskim bazowała Cerkiew prawosławna. Przez łacinę i język scs przenikała do języków narodowych i etnolektów terminologia chrześcijańska. Konstytuowały się zróżnicowane językowo zasoby imion, które przedstawiały wartość nie tylko w ramach swojej kategorii nazewniczej. Systemy imiennicze poszczególnych etnosów odegrały szczególną rolę także w procesie kształtowania się wielu nazwisk występując w funkcji podstaw słowotwórczych tej kategorii antroponimów (por. Abramowicz 2003b, 179; Abramowicz 2004, 157).

Wpływ religii na rozwój języków używanych przez społeczeństwa chrystianizowane odbywa się na różnych poziomach systemu językowego. Religia skupia też grupę etniczną wokół określonego typu kultury. Łacina – język liturgiczny Kościoła rzymskokatolickiego – wiąże np. narody słowiańskie i bałtyckie z zachodnią cywilizacją kulturową, sakralny język staro-cerkiewno-słowiański – ze spuścizną kulturową bizantyjskiego Wschodu (Abramowicz 2010a, 130).

Od momentu przyjęcia chrześcijaństwa w kręgu oddziaływania tego nowego modelu kulturowego znalazły się również różne grupy ludności autochtonicznej zamieszkującej obszar Podlasia oraz terytoria przyległe. Mowa tu przede wszystkim o mieszkańcach narodowości ruskiej (Białorusinach, Ukraińcach), Polakach oraz bałtyckich grupach etnicznych (Litwini, Jaćwingowie (lub Jaćwięgowie), plemiona pruskie). Wprawdzie w czasach chrystianizacji ziem historycznego Podlasia nie można jeszcze mówić o formalnym podziale Kościoła na wschodni (prawosławny) i zachodni (rzymskokatolicki), ale już w tym okresie była dostrzegalna dwutorowość w obrębie cywilizacji chrześcijańskiej na interesującym nas terytorium.

Zasadniczym filarem imion używanych w Polsce, w tym również na obszarze dzisiejszego Podlasia, była od dawna i jest współcześnie antroponimia chrześcijańska, bardzo zróżnicowana pod względem etymologicznym.

Wprowadzenie imion chrześcijańskich do antroponimii polskiej wiąże się z powstaniem i rozprzestrzenieniem się kultury chrześcijańskiej, która objęła w średniowieczu całą Europę. Także Polska została od początku swej państwowości włączona w sferę wpływów chrześcijaństwa. Oficjalnie nastąpiło to w czasach panowania Mieszka I, który przyjął chrzest w rycie łacińskim w 966 roku. W 988 roku Wielki książę kijowski Włodzimierz dokonuje chrztu Rusi w obrządku greckim. Istnieją również ślady, zdaniem niektórych badaczy¹, przenikania na terytorium dzisiejszej Małopolski chrześcijańskiej misji cyrylo-metodejskiej i liturgii cerkiewnosłowiańskiej w okresie poprzedzającym oficjalny chrzest pierwszego władcy Polan (za: Malec 2001, 27).

Rozwój społeczeństw i kształtowanie się narodów skutkowało rozwojem ich systemów nominacyjnych. Najsilniejszym czynnikiem ewolucji i stabilizacji systemów antroponimicznych była oczywiście religia. W warunkach nowego ładu europejskiego, opartego na chrześcijaństwie, zaczęły następować bezprecedensowe zmiany w imiennictwie poszczególnych narodów. Podstawę ich zasobów imienniczych zaczęły tworzyć imiona świętych (Abramowicz 2010a, 131–132), pochodzące z różnych kręgów kulturowych i z różnych języków. Imiona świętych sukcesywnie wypierały imiona rodzime, które niepodzielnie panowały do przyjęcia chrześcijaństwa. Tak było i w Polsce (por. Bubak 1993, 9), i na Rusi (por. Superanskaja 1998, 14–20, 26).

W wyniku akulturacji przedchrześcijańska wiara przodków w moc starych słowiańskich imion ochronnych oraz dwuczłonowych imion życzących, mających chronić człowieka przed złymi mocami i wszelkimi nieszczęściami oraz kształtować jego osobowość, została zastąpiona motywacją religijną. Od tej pory święci związani z nurtem chrześcijańskim mieli

---

¹ Za istnieniem obrządku słowiańskiego opowiadają się m.in. H. Łowmiański (1970, 493–515), Z. Dobrzyński (1989) i A. Mironowicz (2002, 219–252; 2003). Zob. też spostrzeżenia H. Łowmiańskiego w monografii *Religia Słowian i jej upadek* (1979; zwłaszcza strony 296–305) oraz stanowiska innych historyków w kwestii istnienia liturgii cerkiewnosłowiańskiej w Polsce przed 966 r. przedstawione w artykule A. Mironowicza (2002, 228).

stanowiąc wzór do naśladowania w życiu. Do nich kierowano modlitwy i wszelkie prośby, ufając ich wstawiennictwu u Boga (Abramowicz 2007, 115–116). Rozprzestrzenienie się imion pochodzenia chrześcijańskiego jest dowodem dominacji idei powszechnej, uniwersalnej, nad tradycjami lokalnymi, narodowymi (Cieślakowa 1992, 6).

Wprowadzanie imion chrześcijańskich na ziemię Słowiańszczyzny środkowo-wschodniej było procesem stopniowym. Józef Bubak (1993, 9) w nawiązaniu do antroponimii polskiej pisał: „(...) na ziemiach polskich po przyjęciu chrześcijaństwa nie od razu upowszechniły się imiona związane z nową wiarą, lecz przeciwnie – przez całe panowanie Piastów i pierwszych Jagiellonów aż do przełomu w XV i XVI wieku współistniały ze sobą imiona rodzime i nowe chrześcijańskie, choć te pierwsze systematycznie były eliminowane”. Podobnie było na schrytlanizowanej Rusi, gdzie książęta w sytuacjach oficjalnych byli określani mianami chrześcijańskimi, zaś w kręgach familiarnych zachowywali swoje „pierwsze” imiona rodzime. Wśród ludu takie sytuacje miały miejsce jeszcze w XVII wieku (Superan-ska 1998, 26).

Główny zasób imiennictwa chrześcijańskiego funkcjonujący w całym Kościele powszechnym stanowią imiona biblijne oraz imiona świętych męczenników i wyznawców okresu starochrześcijańskiego (do V wieku), związanego z obszarem śródziemnomorskim. Postacie noszący te imiona zostały przez Kościół otoczone kultem i włączone do kalendarza liturgicznego. Z językowego punktu widzenia są to przede wszystkim imiona hebrajskie i aramejskie oraz greckie i łacińskie (Malec 2001, 27).

Imiona biblijne w swej pierwotnej funkcji zostały zapożyczone najpierw przez tłumaczenia Biblii do greki i łaciny, a dalej – do innych języków europejskich jako imiona osób biblijnych czczonych w chrześcijaństwie (Malec 2001, 28). Źródłem imion biblijnych jest zarówno Stary Testament (ST), stanowiący część Pisma Świętego wspólną dla chrześcijan i Żydów, jak też Nowy Testament (NT), do którego sięgają konfesje chrześcijańskie. Zofia Abramowicz (2007, 115) zaznacza, że choć chrześcijaństwo wyrasta z judaizmu i wiele z tej kultury przejmuje, to w sferze nazewnictwa nie powieliła wzorców starotestamentowych i nie narzuca ich

też narodom chryścianizowanym. Niemniej, imiona związane z ważnymi postaciami biblijnymi (również nawiązującymi do postaci ze ST) zajmują trwale miejsce w kulturze narodów chrześcijańskich.

Pokaźną grupę imion stanowią antroponimy nawiązujące do wybitnych postaci Kościoła powszechnego z okresu wczesnochrześcijańskiego, tj. do V wieku n.e. Wyraźnie dominują tu imiona pochodzenia greckiego i łacińskiego. Młodszą warstwę, uwzględniając aspekt chronologiczny, tworzą imiona chrześcijańskie, które do zbioru imion świętych weszły w średniowieczu. Świętymi zostają misjonarze, zakonnicy, pustelnicy, biskupi, członkowie dynastii panującej. Noszą oni częściowo imiona pochodzenia łacińskiego i greckiego. Ten etap kształtowania się zasobu imienniczego jest mocno związany z ekspansją kultury chrześcijańskiej na terytoria Europy (por. Malec 2001, 30). Po podziale w 1054 roku Kościoła powszechnego na prawosławie i katolicyzm zasób imion zapożyczanych wzajemnie przez Kościoł wschodni i zachodni ulega znacznemu uszczupleniu. Uzupełnianie każdego onomastykonu przebiega odtąd własną drogą (Superanskaja 1998, 10). W obrzędku łacińskim w tym okresie (jak również w latach późniejszych) pojawia się wielu świętych, którzy wchodzi do kalendarza ze swoimi narodowymi imionami celtyckimi, anglosaskimi, niemieckimi i słowiańskimi (Malec 2001, 27, 30).

W epoce nowożytnej zasób imion chrzestnych powiększa się nieznacznie, ponieważ nowi święci w większości noszą imiona znane w okresach wcześniejszych. Można jednak zaobserwować pojawienie się imion wcześniej nieużywanych (np. w Polsce imię *Teresa*; por. Malec 2001, 31). Na przełom XV i XVI wieku przypada również apogeum innej tendencji w zakresie imion: imiona rodzime, funkcjonujące w szerokim zakresie do tej pory, niemal zupełnie zniknęły z onomastykonu Słowiańszczyzny. Jednocześnie zostały one na szeroką skalę zastąpione imionami chrześcijańskimi (por. Wolnicz-Pawłowska 2006, 366).

Obszar historycznego Podlasia od samego początku osadnictwa stanowił terytorium styku różnych kultur. W tym miejscu stykały się tradycje prawosławnego Wschodu i rzymskokatolickiego Zachodu. Rozwój nazewnictwa osobowego na Podlasiu oraz na ziemiach sąsiednich w dużym

stopniu zależał od miejscowych uwarunkowań językowych i kulturowych (Abramowicz 2003b, 179).

Istotnym etapem w dziejach schrytjanizowanego Podlasia, mającym ważne znaczenie w procesie kształtowania się lokalnej antroponimii, był okres jego przynależności do Wielkiego Księstwa Litewskiego (WKL), które, jak stwierdza L. Bednarczuk (1992, 56), stało się mozaiką językową w wyniku pierwotnego zróżnicowania na obszar bałtycki i ruski oraz napływu ludności z Korony i państw ościennych. W strukturach WKL funkcję języka literackiego pełniły języki liturgiczne – łacina i język staro-cerkiewnosłowiański, a także języki świeckie – polski i białoruski (nazywany *prostą mową*). Posługiwanie się w mowie i piśmie różnymi językami literackimi było w Wielkim Księstwie zjawiskiem typowym (por. Abramowicz 2003b, 180; Abramowicz 2010a, 129–130)². Koegzystencja kilku tych języków znajduje realizację w zróżnicowaniu form imiennych (międzyjęzykowych, ale także w obrębie jednego języka), o czym wspomina cytowana wyżej Z. Abramowicz (2004, 158–159): „Jeśli chodzi o łacinę i język polski, to oba funkcjonowały na równych prawach jako języki literackie i kancelaryjne, mające uniwersalne zastosowanie i jednakową wartość. Język staro-cerkiewnosłowiański także miał status języka literackiego, jednak w większym stopniu niż język łaciński związany był z pewną sakralnością stylu książkowego (...). Ta pewna nierówność funkcji obu języków: łaciny i staro-cerkiewnosłowiańskiego, odzwierciedla się w nazewnictwie osobowym, zwłaszcza w ukształtowaniu się pewnej poprawności form imion chrześcijańskich. Imiona katolickie znajdowały wciąż odniesienie do wyjściowej, najczęściej obcej postaci łacińskiej, co pozwalało na korygowanie różnych zmian zachodzących pod wpływem gwar i języka potocznego. Imiona prawosławne w poprawnej, cerkiewnosłowiańskiej formie zapisywane były zapewne tylko w dokumentach cerkiewnych. Nie mając odniesienia do formy wyjściowej, w tekstach świeckich częściej ulegały trwałym zniekształceniom i w takiej

---

² Na temat sytuacji etniczno-językowej w Królestwie Polskim, Wielkim Księstwie Litewskim i Rzeczypospolitej Obojga Narodów pisali również B. Walczak i A. Mielczarek (2017, 255–268). Ponadto zob. Walczak 2010b; Walczak 2012.

postaci utrwały się w świadomości mieszkańców tych ziem. Nie bez znaczenia w tym przypadku było także funkcjonowanie łaciny w charakterze języka kancelaryjnego. Pisarz sporządzający dokument nie zawsze znajdował odpowiednik łaciński dla imion wschodnich, prawosławnych, dlatego wprowadzał do tekstu łacińskiego imię w formie potocznej, gwarowej (...). Należy przypuszczać, że były to główne przyczyny powstawania wielu wariantów tego samego imienia i utrwalania się ich w nazwiskach Podlasia”.

Nazwisko jako nowa klasa onimiczna kształtuje się w Polsce w XV wieku. Na skalę masową, w znaczeniu nazwy wspólnej całej rodziny, używane jest od XV–XVI wieku (Bubak 1986, 19–24; Rymut 1991, 12–13; Kaleta 1998a, 19–21; Górny 2004, 17), na początku wśród przedstawicieli stanu szlacheckiego (Taszycki 1924, 9). Jako obligatoryjna nazwa osobowa obejmująca ogół społeczeństwa funkcjonuje dopiero w wieku XIX (por. Wolnicz-Pawłowska 2006, 368), co jest związane z zaostreniem na przełomie XIX i XX w. przepisów dotyczących powszechnego obowiązku posiadania nazwiska i jego stabilizacją prawną (Bubak 1986, 22–23).

Niemniej, początki tej kategorii antroponimów sięgają XII stulecia. Wówczas do identyfikacji osób używano jeszcze pojedynczych nazw, wśród których były pełne i skrócone postaci imion, przydomki, przezwiska oraz określenia dodatkowe identyfikujące miejsce zamieszkania danego człowieka, jego status społeczny, relacje rodzinne. Innym modelem nazewniczym były w tym czasie wyrażenia opisowe (deskrypcje) występujące bezpośrednio po imieniu (Kaleta 1998a, 26). Ten dwuimienny system stanowił bazę powstania nazwisk w dawnej Polsce (Dacewicz 2008, 67). W drugiej połowie XII wieku po raz pierwszy pojawiają się syntetyczne formacje patronimiczne na *-ic* lub *-owic* umieszczone po imieniu oraz odmiejscowe wyrażenia przyimkowe *de/z* + nazwa miejscowości, z których rozwinęły się późniejsze formy syntetyczne zakończone na *-ski*, dominujące w XV stuleciu (Kaleta 1998a, 27, 38). Do wczesnych typów należały również nazwy pochodzenia apelatywnego i nazwy odimienne. Nieco później, bo w II połowie XIII wieku, pojawiły się mniej produktywne nazwy odetniczne i nazwy pochodzenia niemieckiego. Były to początki konstytuowania się polskich nazwisk zwyczajowych, które w warstwie

szlacheckiej i mieszczańskiej stopniowo zaczęły wykazywać cechy współczesnego nazwiska (por. Dacewicz 2008, 67).

Na Podlasiu proces formowania się nazwisk zachodził nieco później (Dacewicz 2001, 26; Dacewicz 2008, 67). Przyczyn opóźniających jego stabilizację należy upatrywać m.in. w częstej zmianie przynależności politycznej tego obszaru oraz w złożonym procesie zasiedlania ziem historycznego Podlasia przez ludność zróżnicowaną etnicznie, wyznaniowo i językowo (Sajewicz 2013, 13). Etap końcowy kształtowania się tej kategorii antroponimów przypada na XVIII wiek. Wprawdzie nazwiska nie są jeszcze objęte w tym okresie regulacją i ochroną prawną, ale cechują się względną stabilizacją formy (Dacewicz 2001, 24). Jednocześnie M. Sajewicz (2013, 14) stwierdza, że w niektórych grupach społecznych na Podlasiu proces formowania się nazwisk trwał jeszcze w XIX stuleciu (por. też Citko 2001, 56).

II. Przedmiot pracy, jej cel, zakres i baza materiałowa

Przedmiotem analizy w niniejszej pracy są współczesne nazwiska Podlasian utworzone od imion posiadających motywację chrześcijańską. Materiał badawczy obejmuje antroponimy identyfikujące mieszkańców Bielska Podlaskiego, Hajnówki i Siemiatycz – centrów powiatów południowej i południowo-wschodniej części województwa podlaskiego. Charakterystyczną cechą nazwisk, które funkcjonują w przestrzeni społecznej tych trzech miast jest ich zróżnicowanie pod względem etymologiczno-językowym. Znaczny odsetek antroponimów oficjalnych stanowią tu nazwiska genetycznie wschodniosłowiańskie, co pozwala na pełniejsze przedstawienie zagadnienia zawartego w tytule pracy. Jak wiadomo, „wbrew obiegowej opinii nazwisko nie przesądza o przynależności narodowej nosiciela” (Cieślíkowa, Malec 1999, 70). Z drugiej jednak strony, współczesne systemy antroponimiczne tych miast w ujęciu kompleksowym ukształtowały się wskutek koegzystencji ludności niejednorodnej religijnie i kulturowo.

Celem opracowania jest wyeksponowanie udziału imion chrześcijańskich w kreacji współczesnych nazwisk, a tym samym zaakcentowanie

wpływu dziedzictwa chrześcijańskiego na antroponimię współczesnego Podlasia (na podstawie wybranych miast). Założeniem autora było także ukazanie zróżnicowania językowego odzwierciedlonego w nazwiskach mieszkańców Bielska Podlaskiego, Hajnówki i Siemiatycz, jak również pokazanie bogactwa imion i ich form, które posłużyły do urobienia nazwisk współcześnie używanych. Zaproponowana klasyfikacja materiału źródłowego pozwoliła zilustrować różnorodność strukturalną w obrębie omawianych jednostek onimicznych oraz, w wielu przypadkach, wskazać heterogeniczność w kształtowaniu się poszczególnych antroponimów.

Nazwiska wyekscerpowano z *Białostockiej książki telefonicznej* z 2006 roku. Jest to wydanie z najliczniejszym zasobem nazwisk abonentów. W edycjach poprzednich ich liczba była mniejsza i wzrastała aż do osiągnięcia maksymalnej liczebności w 2006 roku. W kolejnych wydaniach liczba nazwisk zmniejszyła się w sposób znaczący, m.in. na skutek rezygnacji z telefonów stacjonarnych na rzecz komórkowych, a także zmiany przepisów prawnych, które wymuszały na abonentach wypełnienie i odeślanie formularza ze zgodą na upublicznienie ich danych osobowych, co nie spotkało się z szerokim odzewem ze strony użytkowników telefonów. Ze spisu abonentów, obejmującego: w Bielsku Podlaskim – 2064 niepowtarzające się nazwiska, w Hajnówce – 2005 nazwisk, w Siemiatyczach – 1497 nazwisk, wynotowano antroponimy, w podstawie których znalazły się imiona³ zróżnicowane pod względem etymologii, występujące w formach

---

³ Nie analizuję w niniejszej pracy nazwisk na *-ski*, wymagających odrębnych, szczegółowych badań. Antroponimy reprezentujące ten model nazewniczy mogą wprawdzie sporadycznie pochodzić od nazw osobowych i wyrazów pospolitych (zob. np. Biolik 1996, 45; Biolik 2001, 5–6), ale początkowo tworzono je od toponimów. Pierwotną bowiem funkcją przyrostka *-ski* było wyrażanie relacji między osobą identyfikowaną a nazwą miejscową (por. np. Cieślíkowa 1990, 12; Rudnicka-Fira 2004, 135–136; Kuć 2007, 134). Takie stanowisko poświadcza materiał antroponimiczny z terenu Bielska Podlaskiego (stanowiący przedmiot odrębnych dociekań naukowych). Na temat nazwisk na *-ski*, jak również odnośnie genezy i funkcjonowania samego formantu istnieje bogata literatura (zob. m.in. Nitsch 1921, Rospond 1966, Smoczyński 1966, Matuszewski 1975, Breza 1983, Gala 1986, Mossakowska 1988, Walczak 1988, Kaleta 1998a,

pełnych (oficjalnych lub potocznych) i derywowanych (zdrobniałych, skróconych), po czym wyodrębniono z tego zbioru nazwiska motywowane imionami pochodzenia chrześcijańskiego⁴.

III. Stan badań

Nie będzie z pewnością przesadzonym stwierdzenie, że onomastyka polska dysponuje obecnie bogatym zapleczem naukowym, m.in. w postaci

---

Biolik 2001, Rzetelska-Feleszko 2006, 87–120, Kuć 2007, Klinkosz 2010 i in.). O odmienne pochodzenie (jako jedną z hipotez) można podejrzewać w zasadzie większość nazwisk z sufiksem *-ski*, w podstawie których występuje imię, tłumacząc taki stan rzeczy oddziaływaniem czynnika nobilitującego. Ponadto, jak podkreślają niektórzy badacze, formant *-ski* pełnił również funkcję patronimiczną (por. np. Smoczyński 1966, 435–443; Czaplicka-Niebalska 1996, 100; Rudnicka-Fira 2003, 208).

⁴ W przypadku powtarzania się onimów w dwóch lub trzech miastach zastosowano redukcję do jedności. W konsekwencji analizie poddano 1273 nazwiska utworzone od imion chrześcijańskich. Należy zwrócić uwagę, że każda z badanych miejscowości ma ciekawą i bogatą przeszłość, co zainspirowało do przedstawienia trzech odrębnych rysów historycznych (zob. podrozdział *Z historii terenu*). Czasy lokacji tych miast były różne, odmienne było niekiedy ich osadnictwo. Elementami najważniejszymi, łączącymi Bielsk Podlaski, Hajnówkę i Siemiatycze są natomiast polikulturowość i polikonfesyjność, pozwalające wpisać wszystkie trzy miejscowości w „krajobraz antroponimiczny” pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego. Wydarzenia historyczne, polityczne i społeczne, którymi obfitował XX wiek, doprowadziły do częściowego zaniku specyfiki antroponimii danego miasta (względem dwóch pozostałych), zwłaszcza w zakresie dyferencjacji między poszczególnymi nazwiskami współczesnymi i miejscowościami, w obrębie których nazwy te krystalizowały się i były używane w przeszłości. Zachwianie korelacji tego typu ma miejsce także w okresie najnowszym, a jego źródło tkwi przede wszystkim w licznych ruchach migracyjnych inicjowanych przyczynami ekonomicznymi. Powyższe okoliczności przesądziły o potraktowaniu całości materiału jako jednostki. Za zasadnością takiego rozwiązania przemawia też fakt, że na całym omawianym obszarze czynnik chrześcijański oddziaływał w podobny sposób.

pokażnego zasobu opracowań o charakterze teoretycznym i analityczno-materialowym. Także bibliografia antroponimii polskiej wzbogaciła się w ostatnich dziesięcioleciach o wiele prac z zakresu nazw osobowych historycznych i współczesnych. Nie straciły na aktualności starsze rozprawy, które w dalszym ciągu stanowią solidną bazę i punkt wyjścia do dalszych badań.

Historia nazwisk polskich⁵ była obiektem zainteresowania naukowego jeszcze przed II wojną światową. Tematykę tę poruszał językoznawca Kazimierz Nitsch (1921) oraz etnograf i socjolog Jan Stanisław Bystron (1926). W okresach późniejszych nazwiskami w ujęciu historycznym zajmowali się m.in. M. Karpluk (1957a, 1957b), Z. Kowalik-Kaleta (1981) / Z. Kaleta (1991a, 1991b), J. Bubak (1983), A. Cieślíkowa (1990, 1991), M. Czachorowska (2004). Część opracowań poświęcono nazwiskom, osadzając je w kontekście uwarunkowań socjokulturowych (J. Matuszewski 1975, J. Bubak 1986, T. Skulina 1989, B. Raszewska-Żurek 2003, M. Jaracz 2006, Z. Kowalik-Kaleta 2007). Aspekt prawny nazwisk w dawnej Polsce omówił S. Grzybowski (1957). Wśród prac o charakterze słownikowym ważne miejsce w literaturze onomastycznej zajmują: *Słownik staropolskich nazw osobowych* pod red. W. Taszyckiego (1965–1983), *Słownik staropolskich nazw osobowych. Suplement*, pod red. M. Malec (1984–1987), *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, pod red. A. Cieślíkowej, M. Malec, K. Rymuta (cz. 1: *Odapelatywne nazwy osobowe*, oprac. A. Cieślíkowa, J. Szymowa, K. Rymut, 2000; cz. 2: *Nazwy osobowe pochodzenia chrześcijańskiego*, oprac. M. Malec, 1995a; cz. 3: *Odmiejscowe nazwy osobowe oraz cz. 4: Nazwy osobowe pochodzące od etników*, oprac. Z. Kaleta, E. Supranowicz, J. Szymowa, 1997a; cz. 5: *Nazwy osobowe pochodzenia niemieckiego*, oprac. Z. Klimek, 1997b; cz. 6: *Nazwy heraldyczne*, oprac. M. Bobowska-Kowalska, 1995b; *Suplement: Rozwiązanie licznych zagadek staropolskiej antroponimii*, pod red. A. Cieślíkowej, 2002), *Słownik najstarszych nazwisk polskich. Pochodzenie językowe (XII–XV wiek)* autorstwa L. Dacewicz, Z. Kowalik-Kalety i B. Raszewskiej-Żurek (2007). W latach

⁵ Oddzielnie przedstawiono stan badań nad antroponimią Białostoczczyzny.

2007–2016 pod red. A. Cieślukowej ukazało się sześciotomowe opracowanie *Antroponimia Polski od XVI do końca XVIII wieku*. Wartością naukową i poznawczą odznacza się także *Encyklopedia nazwisk i przydomków szlacheckich* J. Siwika (2010).

Nazwiska współczesne (w stosunku do czasu publikacji) w okresie przedwojennym były przedmiotem uwagi W. Taszyckiego (1924) i J.S. Bystronia (1936, przedruk 1993). W kolejnych dekadach ukazały się m.in. opracowania S. Rosponda (1966a), P. Smoczyńskiego (1968), M. Karasia (1976), B. Żabskiej (1977), I. i J. Bartmińskich (1978), E. Jakus-Borkowej (1987), K. Rymuta (1991, 1998), R. Łobodzińskiej (1994), K. Skowronek (1995, 1996), A. Skudrzyk (1996). Problematyka oscylująca wokół nazwisk współcześnie używanych poruszana była również w pracach wydanych w XXI wieku (por. np. M. Olejnik, P. Złotkowski (2001), K. Skowronek (2001), H. Martenka (2006), S. Sochacka (2010), W. Makarski (2010), Z. Lica (2014), E. Horyń (2016) i in.). J. Bubak (1982) omówił kwestię zmiany nazwisk w Polsce z punktu widzenia socjologicznego i prawnego.

Ciekawym arealem badawczym były i są do dnia dzisiejszego nazwiska mieszkańców poszczególnych regionów Polski. Świadczy o tym duża liczba monografii i artykułów uwzględniających ściśle wyznaczony zakres terytorialny, obejmujący wybrane miasta, wsie, parafie, gminy (albo inne jednostki podziału administracyjnego) lub obszary o większej rozpiętości geograficznej.

Ujęcie historyczne tej kategorii antroponimów zostało scharakteryzowane m.in. w pracach W. Kuraszkiewicza (Warszawa – nazwiska na -owic, 1951), S. Reczka (Opole, 1956a, 1956b), J. Mączyńskiego (Łódź – XV–XIX w., 1970), J. Bubaka (dawne starostwo nowotarskie, 1970–1971; Nowy Sącz – koniec XVII w., 1972; Sądeczczyzna – XV–XVII w., 1992), H. Borka i U. Szumskiej (Bytom – od końca XVI w. do 1740 r., 1976), D. Kopertowskiej (Kielce – XVI i XVII w., 1980; wsie podkieleckie – lata 1565–1694, 1988), B. Mossakowskiej (komornictwo olsztyńskie, 1993), E. Brezy (Człuchów, 1995), M. Biolik (okolice Węgorzewa – lata 1653–1853, 1996), M. Czaplickiej-Niedbalskiej (Bydgoszcz – od II poł. XV w. do I poł. XVIII w., 1996, 2000), U. Kęsikowej (Gdańsk – XVIII–XIX w.,

1996), M. Czachorowskiej (Wielkopolska, 1998), S. Gali i E. Piotrowicz (Piotrków Trybunalski, 2001), M. Jaracz (Kalisz – XVI–XVIII w., 2001), R. Łobodzińskiej (Śląsk, 2003, 2012), M. Magdy-Czekaj (Olesno na Śląsku Opolskim, 2003; Pomorze – XVI–XVIII w., nazwiska patronimiczne, 2007; Śląsk, 2010b), E. Rudnickiej-Firy (Kraków – okres średniopolski, nazwiska odzawodowe, 2003; Kraków – XVI–XVIII w., 2004), D. Lech (Opole – XIX w., 2004), W. Szulowskiej (Mazowsze – XV–XVII w., 2004; Warszawa – XVI w., 2006), I. Matusiak / I. Matusiak-Kempy (komornictwo jeziorańskie – XVI–XVIII w., 2005, 2007, 2009), J. Kuć (parafia Mokobody – XVII w., 2007, 2011; pogranicze podlasko-mazowieckie, nazwiska z sufiksem *-ak/-czak*, 2008), A. Naruszewicz-Duchlińskiej (komornictwo lidzbarskie – lata 1500–1772, 2007), I. Sarnowskiej-Giefing (Poznań – XVI w., wpływy niemieckie, 2010; Poznań – XVI–XVIII w., 2011–2014 (red.); Poznań – XVI–XVIII w., nazwiska Żydów, 2015), K. Banderowicz (Poznań – XVI–XVIII w., 2011a, 2011b, 2011c, 2011d, 2012), A. Sieradzkiego (Poznań – XVI–XVIII w., 2013), S. Sochackiej (Śląsk, imiona Żydów, 2014), H. Duszyńskiego-Karabasza (Rypin – początek XX w., 2015), M. Frąckiewicz (Łomża – XIX w., 2015; Łomża – XV–XIX w., słownik, 2016).

Analizą nazwisk używanych współcześnie zajmowali się m.in.: H. Górniewicz (Powiśle, 1960/1961), S. Rospond (Śląsk, 1965, 1967–1973), E. Breza (Kaszuby, 1987), G. Surma (ziemia opoczyńska, 1991), D. Koptowska (Małopolska, 1993, 1999), B. Kreja (ziemia gdańska, 1998), D. Lech (Gliwice, nazwiska z elementem sufiksальnym *-k-*, 1999), E. Breza (Pomorze, 2000–2004), Z. Lica (Pomorze, nazwiska niemieckie, 2009), V. Jaros (gmina Mykanów, 2009, 2010), M. Klinkosz (Pomorze, nazwiska odmiejscowe na *-ski*, 2010), W. Decyk-Zięba (wieś Wilczogęby w gminie Sadowne, 2012).

W latach 2016–2017 nakładem Łódzkiego Towarzystwa Naukowego wydano czterotomowy *Słownik mieszkańców Piotrkowa Trybunalskiego i okolic w XIX–XX wieku* autorstwa A. Raszewskiej-Klimas, E. Piotrowicz i L. Pacan-Bonarek.

Szczególne miejsce zajmują słowniki nazwisk pod red. K. Rymuta: dziesięciotomowy *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*

(1992–1994), *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny* (1999–2001), *Słownik nazwisk używanych w Polsce na początku XXI wieku* (2003). Ponadto ukazały się m.in.: *Słownik odapelatywnych nazwisk Polaków* pod red. L. Tomczak (2003), *Nazwiska od imion. 3500 ciekawych przypadków* pod red. H. Martenki (2011) oraz wielu innych słowników nazwisk o charakterze naukowym lub popularnonaukowym.

Liczne opracowania poświęcone są nazwiskom zawierającym w swej strukturze poszczególne sufiksy. Przyrostek *-icz* (*-owicz/-ewicz*), przykładowo, był omawiany w pracach S. Warchoła (1983), B. Mossakowskiej (1987), P. Złotkowskiego (1999), przyrostek *-ski* – w artykułach S. Gali (1986), B. Mossakowskiej (1988), B. Walczaka (1988), M. Biolik (2001), J. Kuć (2007), M. Klinkosz (2010). Nazwiska z formantami z podstawowym elementem *-k-* w części sufiksальной omówili B. Lindert (1972), D. Lech (1999), B. Tichoniuk (2003a, 2004a), L. Dacewicz (2006a), S. Warchoła (2006), M. Sajewicz (2010, 2011a, 2011c), S. Gała (2012). Obiektem zainteresowań S. Gali były również nazwiska z komponentem *-l-*, *-ł-* (1982, 1985). M. Kondratiuk scharakteryzował przyrostek *-uć*, B. Tichoniuk (2002) opisał losy sufiksu wschodniosłowiańskiego *-onok*, zaś genezę formantu *-osz* przedstawił B. Kreja (1992). E. Breza zajmował się analizą nazw osobowych z sufiksami *-j-* (1981) oraz *-sz-*, *-s-*, *-ś-* (1978). Nazwiska Polaków z formantem *-at-*, *-ata-*, *-aty-* były przedmiotem analizy I. Jaros (1999), zaś nazwiska na *-enko* omówiła A. Dąbrowska-Kamińska (2010). Ponad pół wieku temu ukazała się monografia P. Smoczyńskiego *Słowiańskie imiona pospolite i własne z podstawowym -ch- w części sufiksальной* (1963).

Przedmiotem analizy w niniejszej rozprawie są współczesne nazwiska, w podstawie których znajdują się imiona chrześcijańskie. Literatura polska obfituje w publikacje traktujące o imionach w różnych okresach ich funkcjonowania, ukazuje tę kategorię antroponimiczną w aspekcie statystycznym, słowotwórczym oraz socjokulturowym i komunikacyjnym. Analizie poddawane są imiona zróżnicowane pod względem ich proveniencji (np. imiona słowiańskie, chrześcijańskie) i formy (warianty oficjalne imion, odmianki potoczne i derywowane). Badacze zajmują się zarówno charakterystyką całych systemów imienniczych mieszczących się

w określonych ramach geograficznych i temporalnych, jak też analizują wybrane (nierzadko pojedyncze) jednostki imienne.

Imiona w aspekcie historycznym omawiają w swoich pracach m.in.: W. Taszycki (1925), J. Otrębski (1935), P. Smoczyński (1963), M. Karpluk (1957, 1973a, 1973b, 1983), W. Kuraskiewicz (1976), Z. Kowalik-Kaleta (1981), A. Cieślíkowa (1980, 1991), M. Malec (1971, 1977, 1978, 1982, 1994). Imiona używane współcześnie stanowią przedmiot analizy M. Karpluk (1984), E. Umińskiej-Tytoń (1986), E. Jakus-Borkowej (1987), A. Kępińskiej (1989), R. Łobodzińskiej (2006), R. Mrózka (2006), A. Cieślíkowej (2013), B. Czopek-Kopciuch (2013a), K. Skowronek (2013), P. Swobody (2013).

Imiennictwo historyczne w poszczególnych regionach Polski reprezentują opracowania D. Kopertowskiej (Kielce – XVI–XVII w., 1980), E. Rudnickiej-Firy (Kraków – XVI–XVIII w., 2000), D. Lech (Opolszczyzna – XIX–XX w., 2003; Opole – XIX w., 2006), M. Biolik (okolice Wigier na Suwalszczyźnie – XVII i XVIII w., 2008, 2009b), K. Banderowicz (Poznań – koniec XVI w., 2009), M. Kresy (parafia Stoczek – XVIII w., 2011a), S. Sochackiej (Śląsk, nazwiska Żydów, 2014). Współczesne regionalne systemy imiennicze scharakteryzowali m.in. S. Gajda (Opole i okolica, 1973), G. Surma (gmina Debrzno w woj. śląskim (dzisiejsze woj. pomorskie), 1985), A. Kępińska (ziemia sieradzka, 1993), M. Jurkowski (ziemia piotrkowska, 1997), M. Graf i M. Korzeniowska-Gosieniecka (Poznań, 2006), S. Warchoł (Śląsk, 2003), E. Rudnicka-Fira (Śląsk, 2005), B. Czopek-Kopciuch (Warszawa, 2013b).

Wśród prac słownikowo-encyklopedycznych można wymienić następujące publikacje: *Księga imion w Polsce używanych* pod red. J.S. Bystronia (1938), *Twoje imię. Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny* pod red. H. Frosa i F. Sowy (1976), *Słownik imion* pod red. W. Janowowej, A. Skarbek, B. Zbijowskiej i J. Zbiniowskiej (1991), *Księga naszych imion* pod red. J. Bubaka (1993), *Słownik imion współcześnie w Polsce używanych* pod red. K. Rymuta (1995), *Nasze imiona* pod red. J. Grzeni (2002), *Znaczenie imion* pod red. A. Sieradzkiego (2003). Cennym źródłem wykorzystywanym także w badaniach onomastycznych jest liczące 6 tomów opracowanie H. Frosa i F. Sowy *Księga imion i świętych* (1997–2007).

Ważne miejsce w literaturze onomastycznej zajmują opracowania o charakterze teoretycznym i metodologicznym. Część prac dotyczy nazw własnych w ogóle, bez wyodrębnienia poszczególnych klas onimów albo z egzemplifikacją w jednym opracowaniu różnych kategorii proprialnych, por. np. publikacje S. Rosponda (1976), Cz. Kosyła (1983), E. Rzetelskiej-Feleszko (1988, 1998 (red.), 2006), A. Cieślukowej (2005), R. Mrózka (1998, 2010, 2011, 2016), M. Rutkowskiego (2016). Spostrzeżenia dotyczące klasyfikacji nazw własnych przedstawili B. Dunaj i M. Mycawka (2012), terminologii onomastycznej w ostatnich latach poświęciła publikację E. Wolnicz-Pawłowska (2016).

Aspekt teoretyczno-metodologiczny w badaniach nad antroponimią (w tym również problemy klasyfikacyjne) został przedstawiony w opracowaniach S. Rosponda (1965, 1969), M. Karasia (1972), S. Gali (1977, 1981), H. Borka (1978a), A. Zaręby (1979), K. Rymuta (1988, 1998), Z. Kowalik-Kalety (1991), Cz. Kosyła (1993), R. Mrózka (1996). Tło społeczne i kulturowe w nazwach osobowych stanowi przedmiot rozważań naukowych H. Borka (1978b), Z. Kalety (1997), K. Skowronek (1997), M. Malec (2001, 2007), M. Jaracz (2007), Z. Abramowicz (2010).

Na uwagę zasługują również prace opisujące nazwy własne w ujęciu metaforyczno-konotacyjnym (M. Rutkowski 2001, 2007, E. Bogdanowicz 2017) i kulturowym (R. Mrózek 2004, E. Rzetelska-Feleszko 2007, M. Malec 2015), a także onimy funkcjonujące w przestrzeni prasowej (L. Dacewicz 2015, 2016, E. Bogdanowicz 2016) i internetowej (A. Siwiec, M. Rutkowski 2015)⁶. W ostatnim czasie cieszy się zainteresowaniem metodologia wykorzystująca pojęcie *językowego obrazu świata*, a środkiem do jego opisu mogą służyć także nazwy osobowe (por. np. wpisujące się w nurt lingwistyki kognitywnej artykuły H. Górny (2016), M. Magdy-Czekaj (2016), I. Łuc (2017)).

Ciekawym areałem badawczym są niewątpliwie obszary pograniczne. Taki stan rzeczy jest konsekwencją wielopłaszczyznowych uwarun-

---

⁶ Nie wnikam w tym miejscu w zakres antroponimii (czy w ogóle onomastyki) literackiej, również posiadającej bogatą literaturę przedmiotu.

kowań historycznych, religijnych, kulturowych i etno-onomastycznych. Przedmiotem zainteresowania wielu onomastów były i są nazwy własne na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim. Badaniem antroponimów w obrębie jego środkowej i południowej części zajmowali się m.in. B. Lindert (1966, 1972, 1979), S. Warchoń (1973), E. Wolnicz-Pawłowska (1978, 1992, 1993), M. Łesiów (1986, 2000), W. Szulowska (1992), E. Wolnicz-Pawłowska i W. Szulowska (1998), F. Czyżewski i S. Gala (1993), A. Myszyńska (1997), H. Górny (2004), M. Olejnik (2019) i M. Kojder (2007, 2014, 2015, 2017, 2019).

Badania nazwisk na terenie Podlasia/Białostoczczyzny⁷ do tej pory prowadzili m.in.: Z. Abramowicz (1995a, 1996, 2000a, 2003c, 2011), A. Berlińska (1991, 1995), E. Bogdanowicz (1998, 2003a, 2006), L. Citko (2001, 2006), L. Citko i L. Dacewicz (1996), L. Dacewicz (1993a, 1993b, 1996a, 1996b, 2000, 2001, 2003, 2006a, 2007, 2008a, 2010b, 2012, 2014), M. Kondratiuk (1994, 2000, 2001a, 2001b, 2004, 2006, 2010), M. Sajewicz (2010, 2011a, 2011b, 2011c, 2012b, 2013), B. Tichoniuk (1996, 2003a, 2003b, 2004a, 2004b, 2004c, 2007), P. Złotkowski (2002, 2007a, 2007b, 2009, 2010a, 2010b, 2016, 2017), M. Mordań (2011, 2012a, 2016b, 2018b, 2019b). Powstało również kilka prac o charakterze słownikowym. Tu wspomnieć należy m.in. o dwutomowym *Słowniku historycznych nazw osobowych Białostoczczyzny (XV–XVII w.)* opracowanym przez Z. Abramowicz, L. Citko i L. Dacewicz (1997–1998) oraz *Słowniku etymologicznych nazwisk Żydów białostockich* (2003a) autorstwa Z. Abramowicz. Michał Kondratiuk na podstawie zgromadzonej przez siebie kartoteki przygotowuje *Słownik współczesnych nazwisk mieszkańców regionu białostockiego*.

Bogatą literaturą dysponuje również lokalny system imienniczy w ujęciu historycznym i współczesnym. Wyniki badań prezentują w swoich pracach Z. Abramowicz (1993, 1995b, 1997, 1999, 2010b, 2011, 2015, 2016), E. Bogdanowicz (2000a, 2003b), L. Citko (1995, 1997, 2001),

⁷ Nazwy *Podlasie* i *Białostoczczyzna* nie są oczywiście tożsame geograficznie, zwłaszcza z historycznego punktu widzenia. Niemniej, częściowo obszary te pokrywają się.

L. Dacewicz (1994, 2001, 2007, 2008, 2010, 2010a, 2017), M. Kondratiuk (1990), M. Sajewicz (2007a, 2007b, 2012a, 2014), B. Tichoniuk (1986, 1988, 1998, 2000), P. Złotkowski (2002), M. Mordań (2010, 2012b, 2012c, 2016a, 2017, 2018a, 2019).

Na kształtowanie się systemu antroponimicznego Podlasia wywarły wpływ procesy osadnicze, a w konsekwencji nazewnictwo obszarów sąsiadujących, jak też terytoriów bardziej odległych geograficznie. Rezultaty badań poszczególnych klas onimów na tych ziemiach z przyczyn oczywistych mieszczą się w większości poza obrębem osiągnięć onomastyki polskiej. W krajach Słowiańszczyzny wschodniej nazewnictwo osobowe było (i pozostaje) przedmiotem dociekań naukowych m.in. M. Biryły, H. Uścinowicz, H. Miezienka, I. Haponienka, A. Łukaszańca (na Białorusi), R. Kersty, H. Buczko, D. Buczko (na Ukrainie), A. Superanskiej, A. Susłowej, B. Unbegauna, N. Pietrowskiego, W. Baraszkowa, W. Cziczagowa, W. Nikonowa, E. Polakowej, F. Toropa (w Rosji). Część prac zacytowanych wyżej autorów została wykorzystana w niniejszej pracy⁸.

Należy również wspomnieć o badaniach antroponimów w szerszej perspektywie geograficznej i chronologicznej, obejmującej Wielkie Księstwo Litewskie. Prowadzą je m.in. L. Bednarczuk (1996, 1999, 2000, 2006) i L. Citko (2015a, 2015b).

W 2012 roku ukazał się słownik staroruskich nazw osobowych XI–XIX w. (*Словарь древнерусских личных именований XI–XIV веков*) opracowany przez M. Wójtowicza. Efektem prac A. Beidera jest liczący ponad 74 000 haseł słownik nazwisk Żydów z obszaru Cesarstwa Rosyjskiego (*A Dictionary of Jewish Surnames from the Russian Empire*, 2008)⁹.

⁸ Zob. wykaz literatury zapisanej cyrylicą.

⁹ Jest to jedna z kilku publikacji tego autora na temat antroponimii żydowskiej. Poświadczenia niektórych nazwisk we wspomnianym słowniku pochodzą m.in. z okolic Grodna, Brześcia i Białegostoku, a szereg nazwisk na tych terenach było używanych zarówno przez Żydów, jak też przez autochtoniczną ludność chrześcijańską. Praca A. Beidera (podobnie jak cytowany wcześniej *Słownik etymologiczny nazwisk Żydów białostockich* autorstwa Z. Abramowicz) może być

Wykaz zacytowanych wyżej prac daleki jest, rzecz jasna, od pełnej listy opracowań opisujących antroponimię pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego i innych regionów Polski¹⁰ zarówno z perspektywy synchronicznej, jak i diachronicznej. Świadczy to niewątpliwie o bogactwie i różnorodności ujęć, które stanowią przedmiot zainteresowań badaczy na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat.

IV. Z historii terenu

Obszar między Bugiem i Niemnem od początku osadnictwa był zamieszkiwany przez grupy ludności zróżnicowanej etnicznie, stanowił strefę wpływów różnych kultur. Stykały się tu ludy bałtyckie (Litwini, Jaćwingowie, Prusowie), słowiańskie (Słowianie zachodni – ludność mazowiecka i wschodni – ludność ruska, a dokładniej – osadnictwo grodzieńskie, wołkowyskie i wołyńsko-brzeskie), w pewnych okresach także ludność tatarska, żydowska i niemiecka¹¹.

Również niejednolite kulturowo były (i są do dnia dzisiejszego) miasta będące przedmiotem zainteresowania w pracy. Warto przynajmniej skrótowo przedstawić ich rys historyczny.

1. Bielsk Podlaski

Należący do najstarszych miast Podlasia Bielsk od początków istnienia zwracał uwagę swoim strategicznym położeniem na styku wpływów wschodnio- i zachodniosłowiańskich (Kosieradzki 1987, 6–8). Oprócz tych dwóch odmiennych kulturowo grup ludności słowiańskiej, z których

---

cennym źródłem w objaśnianiu etymologii nazwisk na Podlasiu niezależnie od przynależności narodowej i konfesyjnej ich nosicieli.

¹⁰ Niektóre opracowania, niewymienione w podrozdziale *Stan badań* (a wyszczególnione w spisie literatury), wykorzystuję bezpośrednio w dalszej części pracy.

¹¹ Więcej na ten temat zob. Wiśniewski (1964, 1977, 1980).

udziałem odbywał się miejscowy proces osadniczy, swoją obecność zaznaczyły także plemiona Bałtów (Sosna, Fionik 1995, 10).

Przynależność etniczna mieszkańców średniowiecznego Bielska, szczególnie w VI–X wieku, do dziś nie została jednoznacznie określona. Wykopaliska archeologiczne, przeprowadzone na terenie dzisiejszego miasta dowodzą powiązań zarówno z wschodnim, jak i z zachodnim kręgiem kulturowym (Sosna, Fionik 1995, 9–10). Lokacja grodu w Bielsku miała miejsce prawdopodobnie w XI wieku. Według jednej z wersji jego założycielem był ruski książę Jarosław Mądry (Kosieradzki 1987, 7; por. Romaniuk 1999, 5–6). Na połowę XIII wieku datowana jest pierwsza wzmianka o Bielsku zamieszczona w latopisie halicko-wołyńskim (Sosna, Fionik 1995, 12; Romaniuk 1999, 7).

Od XIV wieku Bielsk wchodził w skład Wielkiego Księstwa Litewskiego (Kosieradzki 1987, 13). Na rozwój grodu korzystnie wpłynęły krzyżujące się w jego obrębie szlaki handlowe: z Krakowa do Grodna i Wilna oraz z Brześcia na Mazowsze (Romaniuk 1999, 10). Takie położenie miało też swoje negatywne następstwa w postaci wojen i wypraw grabieżczych dokonywanych przez Jaćwingów, Krzyżaków, książąt mazowieckich, litewskich i ruskich (Kosieradzki 1987, 6; Mazuruk 2003, 11).

Wyraźnym bodźcem do rozwoju terytorialnego i gospodarczego było ustanowienie w 1430 roku przez wielkiego księcia Witolda wójtostwa w Bielsku (Romaniuk 1999, 11–12; Mazuruk 2003, 11; Maroszek 2013, 196). W 1495 roku Aleksander Jagiellończyk nadał Bielskowi status miasta oparty na *ius municipale magdeburgense* (Romaniuk 1999, 22–23; Maroszek 2013, 196). Okresem największego rozwoju Bielska był przełom XVI i XVII wieku. Inspektorzy królewscy odnotowali w 1563 roku 830 domów (Mazuruk 2003, 13). Od 1569 roku Bielsk wraz z całym województwem podlaskim znajdował się w granicach Korony Królestwa Polskiego (Sosna, Fionik 1995, 19–20). W tym czasie swój rozkwit przeżywało miejscowe rzemiosło. Lustracja miasta z 1576 roku wyliczała ponad 260 rzemieślników, wśród których byli garbarze, rzeźnicy, szewcy, bednarze, zduni, kowale, piekarze, rymarze, kuśnierze, słodownicy, krawcy, postrzygacze

i inni. Nie brakowało też w mieście kupców oraz karczem piwnych i miodowych (Kosieradzki 1987, 37, 47–48; Mazuruk 2003, 14).

Okres w dziejach Bielska obejmujący II połowę XVII i początek XVIII wieku upłynął pod znakiem licznych wojen i najazdów, których konsekwencją było niemal całkowite zniszczenie miasta i drastyczny spadek liczebności jego mieszkańców (Kosieradzki 1987, 54–56, 58; Mazuruk 2003, 14).

Sytuacja społeczno-ekonomiczna Bielska poprawiła się za rządów hetmana Jana Klemensa Branickiego, który w 1719 roku objął funkcję starosty bielskiego. W roku 1760 starostwo przekazano jego żonie – Izabeli Branickiej, siostrze króla Stanisława Augusta Poniatowskiego (Kosieradzki 1987, 57; Mazuruk 2003, 15). W 1779 roku przez członków komisji *Boni Ordinis* (Dobrego Porządku) została przeprowadzona rewizja Bielska, mająca na celu uporządkowanie sytuacji gospodarczej i własnościowej miasta. Członkowie komisji zanotowali 269 placów osiadłych, 438 zamienionych w ogrody i 38 pustych. Wynikiem prac komisji *Boni Ordinis* była *Ordynacja*, odnosząca się do głównych aspektów życia miejskiego. Zawierała ona także szereg wskazówek, mających na celu poprawę wizerunku Bielska (Sosna, Fionik 1995, 31–34; Mazuruk 2003, 15).

W latach 1796 – 1807 Bielsk znajdował się pod panowaniem pruskim, a następnie (w latach 1807–1917) wchodził w skład Cesarstwa Rosyjskiego (Kosieradzki 1987, 95–107; Sosna, Fionik 1995, 36–44). Od 1803 roku zgodę na osiedlanie się w mieście otrzymała społeczność żydowska, która w szybkim czasie zdominowała miejscowy handel (Mazuruk 2003, 17–18; por. Kosieradzki 1987, 44). W tym okresie w Bielsku, który pozostawał ważnym ośrodkiem rzemieślniczym i handlowym, pojawiły się pierwsze zakłady przemysłowe (browar, rzeźnia, mleczarnia, młyny) (Mazuruk 2003, 16–17; zob. też Szwed 1999, 113–120). Najważniejszą inwestycją, która miała miejsce u schyłku XIX wieku była budowa linii kolejowej Kijów – Brześć – Bielsk – Białystok (Kosieradzki 1987, 158; Mazuruk 2003, 17).

Sytuacja życiowa bielszczan zmieniła się z momentem wybuchu I wojny światowej. W 1915 roku władze zarządziły przymusową ewakuację ludności, głównie prawosławnej, w głąb Rosji (Sosna, Fionik 1995, 45). Wojska niemieckie zniszczyły mosty i część budynków (Kosieradzki 1987,

175–177; Mazuruk 2003, 18). W okresie międzywojennym kontynuowano prace mające na celu rozbudowę miasta i naprawę zniszczeń spowodowanych działaniami militarnymi (Kosieradzki 1987, 210–215, 225–237; Sosna, Fionik 1995, 48; Mazuruk 2003, 18–19). W czasie II wojny światowej Bielsk został zniszczony w 70% (Mazuruk 2003, 19). Zrujnowana została większość budynków państwowych, sakralnych oraz innych obiektów kluczowych dla funkcjonowania miasta. Ucierpieli również mieszkańcy reprezentujący wszystkie grupy narodowościowe i religijne (Sosna, Fionik 1995, 54–55).

Nowa rzeczywistość powojenna zapisała się na kartach historii miasta dynamizmem procesów urbanizacyjnych (Mazuruk 2003, 20). Przybierały one różną formę: budowano nowe ulice i miejsca użyteczności publicznej, powstawały duże zakłady przemysłowe, miała miejsce migracja ludności z okolicznych miejscowości (Kosieradzki 1987, 297–302, 318–333, 370–379)¹².

Do dnia dzisiejszego Bielsk rozwija się pod względem społeczno-gospodarczym. Jako centrum powiatu pełni ważne funkcje administracyjne, handlowe, oświatowe i kulturowe. Swoją siedzibę mają tu również dekanaty prawosławny i rzymskokatolicki. Obecnie miasto zasiedlają mieszkańcy narodowości polskiej, zwykle wyznania rzymskokatolickiego oraz narodowości białoruskiej i ukraińskiej, związani najczęściej z religią prawosławną (*Bielsk Podlaski* 2010, 8; *Bielsk Podlaski* 2012, 5)¹³. Na terenie Bielska funkcjonuje 5 parafii prawosławnych i 4 rzymskokatolickie. Ich liczba w pewnym stopniu odzwierciedla strukturę wyznaniową bielszczan. Nieznacznym odsetkiem mieszkańców miasta zrzeszają też dwa zbory protestanckie.

---

¹² Wydarzenia z historii miasta opisane są również w licznych artykułach w czasopiśmie kulturowo-krajoznawczym *Бельскі гостінец* wydawanym od 1998 roku w Bielsku Podlaskim przez Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach.

¹³ Cytowane pozycje mają formę albumów z przedmową zawierającą informację o przeszłości i teraźniejszości Bielska. Brak jest bowiem opracowań o charakterze naukowym (czy nawet popularyzatorskim) na ten temat.

2. Hajnówka

Powstanie pierwszych osad na obszarze dzisiejszego miasta jest ściśle związane z Puszcą Białowieską. Znajdźiska archeologiczne, jak również charakterystyczne elementy przestrzenne (kurhany) dowodzą, że okolice Hajnówki w pierwszych wiekach n.e. były terenem zamieszkałym przez ludność słowiańską. Podobnie jak w przypadku pobliskiego Bielska, w XI–XIV wieku ziemie te były areną walk między Bałtami (Jaćwingami, Litwinami), Słowianami (Polakami, Rusinami), Krzyżakami i Tatarami. Dopiero pod koniec XIV wieku po zawarciu unii polsko-litewskiej nastąpił względny pokój połączony z napływem osadników ze strony Mazowsza, Wołynia i z nad Bugu. Obszar stał się własnością książąt litewskich i królów polskich (Tatarczyk 2000, 5).

W 1520 roku powstało województwo podlaskie, które objęło skolonizowaną już Puszcę Białowieską, należącą do powiatu krzemienieckiego. Natomiast rok 1566 upłynął pod znakiem zmiany przynależności administracyjnej tych okolic, spowodowanej włączeniem powiatu krzemienieckiego do nowo utworzonego województwa brzeskiego. Zaledwie kilka lat później na mocy uchwały unii lubelskiej województwo podlaskie (wraz z Puszcą Bielską i samym Bielskiem) włączono do Korony, podczas gdy Puszcza Białowieska pozostała w składzie Wielkiego Księstwa Litewskiego (Tatarczyk 2000, 7). Na mocy ordynacji sejmowej tereny obecnej Hajnówki trafiły do dóbr stołowych króla Polski (Pater 2013, 11).

Przez kilka wieków (od XV do XVIII stulecia) strzeżenie Puszczy Białowieskiej było zadaniem osoczników. Według jednej z hipotez, w XVI wieku na uroczysku *Skrobosławka* (lub *Skarbosławce*) osadzony został strażnik, prawdopodobnie był to Krzysztof Haynaw (Pater 2013, 11). Być może od nazwiska tego strażnika uroczysko to zaczęto nazywać *Hajnowszczyzną* (*Haynowszczyzną*). W okresie panowania Augusta II wybudowano wokół puszczy mieszkania dla straży łowieckiej (Tatarczyk 2000, 7–8). Po III rozbiórze Rzeczypospolitej Puszcza Białowieska znalazła się w strukturach powiatu prużańskiego należącego do Rosji carskiej (jako część guberni słonimskiej, następnie litewskiej i grodzieńskiej), a jej zachodnia ściana

stanowiła granicę między zaborem rosyjskim i pruskim (Tatarczyk 2000, 7–8; Pater 2013, 11; Pater 2015, 108). W 1856 roku utworzono w Hajnówce leśnictwo. Na potrzeby tej instytucji osiedlono kilka rodzin chłopskich i zbudowano siedzibę leśniczego (Tatarczyk 2000, 9–11).

Planowany przyjazd do Białowieży cara Aleksandra III w 1894 roku był impulsem, dzięki któremu w końcu XIX wieku do Hajnówki dotarła kolej (Pater 2013, 12; Pater 2015, 23).

W wyniku traktatu ryskiego cały powiat prużański wszedł w skład II Rzeczypospolitej jako część województwa poleskiego (Pater 2015, 108).

Wybuch I wojny światowej spowodował ewakuację części mieszkańców do Rosji. W 1915 roku Hajnówkę zajęli Niemcy, niezwłocznie rozpoczynając masowe pozyskiwanie drewna z Puszczy Białowieskiej (Tatarczyk 2000, 13; Adamowicz 1982, 9–10, za: Czarnecka 2016b, 90), co w znacznym stopniu wpłynęło na rozwój osady i przesądziło o jej dalszych losach w zakresie urbanizacyjnym (Zin 2010, 13–15). Na potrzeby obróbki drewna wybudowano tu dwa tartaki, fabrykę suchej destylacji drewna, terpentyniarnię, parowozownię i sieć kolejek wąskotorowych (Tatarczyk 2000, 13–15; Zin 2010, 16–18; Pater 2015, 108).

Po zakończeniu działań wojennych liczba mieszkańców Hajnówki należącej w tym czasie do powiatu białowieskiego (województwo białostockie) wzrosła kilkukrotnie, m.in. wskutek napływu robotników z całej Polski (Pater 2015, 108). Z Rosji stopniowo zaczęli wracać z *bieżeństwa* rodowici mieszkańcy. W 1920 r. dwukrotnie przetaczał się przez ten obszar front wojny polsko-radzieckiej. Na terenie Puszczy Białowieskiej została rozwiązana białogwardyjska dywizja gen. Bułak-Bałachowicza, a jej żołnierze osiedlili się w Hajnówce i Białowieży. Te wydarzenia doprowadziły do wytworzenia się społeczeństwa zróżnicowanego językowo, religijnie i kulturowo (Tatarczyk 2000, 19; Pater 2013, 12).

W 1921 roku działalność rozpoczęła tu szkoła podstawowa, a 3 lata później – Państwowa Szkoła Przemysłu Drzewnego. Jej organizatorem i pierwszym dyrektorem był inż. Leon Abramowicz (Tatarczyk 2000, 39). W 1929 roku osada awansowała do rangi gminy wiejskiej o miejskich uprawnieniach finansowych. Ten fakt pociągnął za sobą rozbudowę

zakładów drzewnych i wzrost zatrudnienia (Pater 2015, 109–110). W przededniu II wojny światowej w miejscowych zakładach przemysłowych pracowało prawie dwa tysiące osób. Na ich potrzeby budowano nowe osiedla, warsztaty rzemieślnicze, sklepy, hurtownie, herbaciarnie i piwiarnie (Tatarczyk 2000, 27, 31).

Od pierwszych dni po wybuchu II wojny światowej Hajnówka była świadkiem działań militarnych odbywających się na terenie osady i w jej okolicach (Tatarczyk 2000, 71; Zin 2010, 103–133). W roku 1940 w obwodzie białostockim wprowadzono rejonizację. Jedną z 24 jednostek administracyjnych, na które został podzielony obwód białostocki był rejon bielski. Natomiast rejony hajnowski, kleszczelski i siemiatycki weszły w skład obwodu brzeskiego (Pater 2015, 111).

Natychmiast po zakończeniu wojny przystąpiono do odbudowy miejscowej infrastruktury i zakładów przemysłowych, na nowo organizowano handel, rzemiosło i życie kulturalne (Czarnecka 2016b, 91). W 1951 roku Hajnówka otrzymała prawa miejskie, a trzy lata później stała się centrum powiatu. Przez kilka dekad do Hajnówki napływała ludność, głównie białoruska z okolicznych wsi (Tatarczyk 2001, 5–9, 131). Dynamiczne procesy urbanizacyjne w mieście miały miejsce także w II połowie XX wieku (Tatarczyk 2001, 11–17; Pater 2013, 17–29).

Obecnie miasto liczy około 21 tys. mieszkańców. Większość z nich posługuje się między sobą w codziennych kontaktach gwarami wschodniosłowiańskimi o białoruskich, ukraińskich lub białorusko-ukraińskich cechach językowych. W instytucjach administracji państwowej język białoruski jest oficjalnie uznany za język pomocniczy (por. Czarnecka 2016b, 89, 92)¹⁴.

3. Siemiatycze

Osady i grody na trakcie handlowym łączącym Ruś z Europą Zachodnią powstawały również w nadbużańskiej części Podlasia. Pierwsze

---

¹⁴ Na temat tożsamości narodowej białoruskiej mniejszości w Polsce pisał m.in. A. Sadowski (1991, 1995, 2011 i in.).

udokumentowane wzmianki o lokacji tego typu osady nad rzeką Bug datowane są na XII–XIII wiek i dotyczą Drohiczyzna, który w 1520 roku był siedzibą wojewody podlaskiego (Cieślak 1993, 3).

W okresie kształtowania się państwa polskiego w czasach pierwszych Piastów gospodarzami tej części terenów leżących nad Bugiem byli Jaćwingowie. Po ich zniszczeniu przez książąt Bolesława Wstydliwego i Leszka Czarnego opustoszałe tereny zasiedlały grupy ludności z Rusi Czarnej i Mazowsza (Gilewski 1958, 9).

W połowie XV wieku Kazimierz Jagiellończyk nadał wojewodzie wileńskiemu Olechnie Sudymontowiczowi szereg wsi w ziemi drohiczyńskiej. Wśród tych wsi były także Siemiatycze, w pierwotnym brzmieniu *Syemyanthicze* lub *Schemyathicze* (Kozakiewicz, Kubiak 1971, 4; Maroszek 1989, 7; Oleksicki 1989, 43). W kolejnych dziesięcioleciach Siemiatycze przechodziły kolejno w ręce rodu Tęczyńskich, Szydłowieckich oraz, ponownie, Tęczyńskich. W 1527 roku dobra podlaskie (w tym również Siemiatycze) kupił podlaski podskarbi Wielkiego Księstwa Litewskiego Bogusz Bohawityn (Bohowityn, Bohowitynowicz). Jego córka Anna wyszła za mąż za podkomorzego sandomierskiego Stanisława Tęczyńskiego i jako posag wniosła do rodziny męża m.in. dobra siemiatyckie. Wskutek tego mariażu Siemiatycze po raz kolejny stały się majątkiem rodu Tęczyńskich (Gilewski 1958, 14; Kozakiewicz, Kubiak 1971, 4–5; Maroszek 1989, 7).

W 1542 roku Siemiatycze uzyskały prawa miejskie magdeburskie na mocy przywileju wydanego w Wilnie przez króla Zygmunta Augusta (Gilewski 1958, 14). Kilkanaście lat później Stanisław Tęczyński uzyskał od króla zgodę na budowę mostu w pobliżu Siemiatycz i pobieranie mostowego (Gilewski 1958, 14; Kozakiewicz, Kubiak 1971, 5; Maroszek 1989, 13). W 1578 roku miasto przeszło w skład posiadłości Radziwiłłów. Stało się tak na skutek powtórnego małżeństwa Katarzyny z Tęczyńskich *primo voto* Olelkowiczowej, księżny Słuckiej z Krzysztofem Radziwiłłem, wojewodą wileńskim (Gilewski 1958, 15–16; Maroszek 1989, 18). W tym czasie Siemiatycze liczyły około 250 domów, na ich terenie były zlokalizowane gorzelnia i młyn plebański (Kozakiewicz, Kubiak 1971, 5). Pod koniec XVI wieku doszło do ślubu córki Katarzyny i Krzysztofa Radziwiłłów

Halszki z kanclerzem Lwem Sapiehą. Miasto ponownie zmieniło właścicieli przechodząc w ręce Sapiehów. W posiadaniu wielu przedstawicieli tego rodu pozostawało do połowy wieku XVIII (Gilewski 1958, 16–17). Lew Sapieha w ostatnich latach swojego życia wznosił dwie budowle sakralne: kościół i cerkiew (Maroszek 1989, 19)¹⁵. Prawdopodobnie w XVII wieku zaczęła osiedlać się tu ludność żydowska, która bardzo szybko zdominowała miejscowy handel (Maroszek 1989, 22–23). Na początku XVIII wieku pisarz polny WKL Michał Sapieha ufundował klasztor oo. misjonarzy (Kozakiewicz, Kubiak 1971, 6–8) i szpital, zorganizował jarmarki i targi starając się rozwijać lokalny handel (Gilewski 1958, 17).

Nową kartę w dziejach Siemiatycz otworzyła właścicielka dóbr Anna z Sapiehów Jabłonowska, która zainicjowała w mieście wiele przedsięwzięć mających na celu jego dynamiczny rozwój (Maroszek 1989, 29). Księżna dokonała odbudowy części Siemiatycz zniszczonej w wyniku pożaru, uregulowała ze społecznością wyznania mojżeszowego kwestie gruntów miejskich, rozpoczęła budowę okazałego pałacu, ufundowała szpital i klasztor sióstr miłosierdzia, założyła instytut dla położnych. Anna Jabłonowska dbała o należyty stan miejskiej infrastruktury oraz godziwe warunki życia i bezpieczeństwo swoich poddanych. Przyczyniła się do rozwoju handlu i rzemiosła.

Pod koniec XVIII wieku Siemiatycze zamieszkiwało około 3,5 tys. mieszkańców. Przy pałacu księżnej działała drukarnia, a w samym pałacu – gabinet historii naturalnej i biblioteka (Gilewski 1958, 19–41; Kozakiewicz, Kubiak 1971, 8–10).

Prawdopodobnie jeszcze za życia Anny Jabłonowskiej w mieście wybudowano synagogę i kościół ewangelicki. W I połowie XIX wieku wzniesiono kościół na cmentarzu rzymskokatolickim i parafialną cerkiew prawosławną (Kozakiewicz, Kubiak 1971, 8–10). W tym okresie powstały też manufaktury sukiennicze. Dzięki ich uruchomieniu Siemiatycze stały się ważnym ośrodkiem przemysłu włókienniczego. Doprowadziło to do rozwoju

---

¹⁵ O kościele i cerkwi w Siemiatyczach ufundowanych w XV wieku przez Sudymonowiczów zob.: Maroszek 1989, 10–12; Oleksicki 1989, 44. Historię miejscowej parafii prawosławnej przedstawił ponadto G. Sosna (1989, 51–63).

rzemiosła usługowego i pojawienia się nowych specjalności. Zwiększał się także zakres oddziaływania rynku siemiatyckiego (Dobroński 1989, 90).

Wielkie straty przyniosło miastu powstanie styczniowe. Zniszczeniom uległa wschodnia część miasta, pałac i niektóre miejsca użyteczności publicznej (Kozakiewicz, Kubiak 1971, 10–11). W wyniku powstania zmniejszyła się liczba ludności, a odbudowa potencjału gospodarczego miasteczka przebiegała w zwolnionym tempie. U schyłku XIX wieku dominującą grupą etniczną w Siemiatyczach byli Żydzi. Stanowili oni ponad 75% ogółu mieszkańców. W ich rękach znalazł się w tym czasie miejscowy przemysł włókienniczy (Dobroński 1989, 104–108).

Skutkiem I wojny światowej było ponowne, drastyczne tym razem skurczenie liczby mieszkańców Siemiatycz z 12 do 6 tys. W okresie międzywojennym w mieście działały fabryki fornirów i kafli, garbarnia, cementownia, 4 młyny wodne i tartak. Również po II wojnie światowej dane demograficzne wykazują spadek liczby ludności o połowę (z około 8 do 4 tys.; zob. Kozakiewicz, Kubiak 1971, 10–11).

Od lat pięćdziesiątych XX stulecia Siemiatycze wpisują się w aspekcie gospodarczym, społecznym i kulturowym w scenariusz typowy dla pozostałych miast regionu, takich jak Bielsk Podlaski i Hajnówka. Rzecz, która wyróżnia Siemiatycze na tle dwóch pozostałych ośrodków powiatowych to zdecydowanie większy odsetek emigrantów zarobkowych, a najpopularniejszym kierunkiem ich wyjazdów jest Belgia.

Współczesne zróżnicowanie konfesyjne i narodowościowe mieszkańców miasta uszczupliło się w porównaniu z bogatą mozaiką etniczno-wyznaniową, zauważalną w historii Siemiatycz od czasów najdawniejszych. Niemniej, ta niejednorodność przejawia się też w chwili obecnej. Żyją tu Polacy, jak również „tutejsi” Białorusini i Ukraińcy. Podobnie jak Bielsk Podlaski i Hajnówka, także Siemiatycze są przykładem miasta, gdzie koegzystują katolicy, prawosławni i wierni skupieni wokół wspólnot protestanckich¹⁶.

---

¹⁶ Jak można przypuszczać, w przypadku Siemiatycz w zakresie samoidentyfikacji mieszkańców ma miejsce słabsza zależność typu: Polak = katolik; Białorusin, Ukrainiec = prawosławny, ponieważ znaczna liczba osób (w porównaniu

V. Uwagi metodologiczne

Trudności natury metodologicznej dotyczą m.in. klasyfikacji omawianych nazwisk. Specyfika analizowanego materiału, zwłaszcza w kontekście jego genezy i semantyki (ograniczenie do nazwisk odimiennych) nie pozwala na sprawny podział badanych jednostek według typologii zaproponowanych w literaturze onomastycznej, mimo, że dysponujemy szeregiem rozwiązań klasyfikacyjnych. Zofia Kaleta (1998a, 39–55), na przykład, dzieli nazwiska zwyczajowe na: 1) patronimiczne, 2) odmiejscowe, 3) równe nazwom mieszkańców, 4) równe odmiejscowemu wyrażeniu przyimkowemu oraz nazwom miejscowości, 5) odapelatywne (a w ich obrębie równe wyrazom pospolitym i od nich utworzone w planie nazwiskowym), 6) równe imionom, 7) obce. J. Bubak (1986, 40–41) wyróżnia następujące modele nazwiskotwórcze: 1) nazwiska równe apelatywom i od nich derywowane, 2) nazwiska od podstaw genetycznie apelatywnych, imiennych i innych, 3) nazwiska od nazw miejscowych, narodowości i grup etnicznych, 4) nazwiska równe określeniom zawodów, stanowisk i funkcji społecznych, 5) nazwiska równe potocznym, skróconym formom imion osób nazywanych. W. Taszycki (1925) dokonuje podziału nazwisk na pochodzące od: 1) imion i form imiennych, 2) właściwości wewnętrznych lub zewnętrznych osoby nazywanej, 3) miejsca pochodzenia lub zamieszkania, 4) wykonywanego zawodu. Stanisław Rospond (1966b) systematyzację nazwisk opiera na budowie słowotwórczej tej kategorii antroponimów i wyszczególnia nazwiska: 1) prymarne, czyli niederywowane, 2) sekundarne, czyli derywowane, 3) composita. Siedem grup liczy klasyfikacja historycznych nazwisk Podlasia zaproponowana przez L. Citko (2001). Są to nazwiska: 1) patronimiczne, 2) odapelatywne, 3) odmiejscowe, 4) odzawodowe, 5) odetniczne, 6) obce, 7) niejasne. E. Rudnicka-Fira (2004, 130–131) proponuje następujący podział nazwisk mężczyzn: 1) nazwiska pochodzące od innych kategorii nazw własnych (w tym nazwiska od imion, nazwiska

---

z Bielskiem i Hajnówką) należących do Kościoła wschodniego określa siebie jako Polaków.

odmiejskowe, nazwiska od nazw grup etnicznych, narodowości i mieszkańców regionów, od nazw herbowych), 2) nazwiska odapelatywne (głównie odprzezwickowe), 3) nazwiska genetycznie obce. Należy zwrócić uwagę, że w większości przytoczone opracowania dotyczą nazwisk historycznych. Rozbudowane modele nazwiskotwórcze w ujęciu statycznym i dynamicznym, w sposób nowatorski metodologicznie, przedstawił w swojej monografii P. Złotkowski (2017).

W nawiązaniu do powyższego przyjęto, że najwłaściwszym rozwiązaniem w zakresie systematyzacji nazwisk prezentowanych w niniejszym opracowaniu będzie klasyfikacja inspirowana kryterium strukturalnym przyjmująca jako punkt odniesienia korelację między modelem nazwiska a motywującym je imieniem. Wyodrębniono zatem pięć głównych modeli tworzenia nazwisk od imion (chrześcijańskich): 1) nazwiska równe imionom w formie podstawowej, 2) nazwiska równe imionom w formie derywowanej, 3) nazwiska równe imionom w formie derywowanej albo utworzone w planie nazwiskowym od imion podstawowych lub derywowanych, 4) nazwiska utworzone od imion w formie podstawowej, 5) nazwiska utworzone od imion derywowanych. Konfrontując powyższy podział z typizacją, która obejmuje wszystkie modele nazwisk, należy stwierdzić, że nazwy grup przyjęte w tej pracy mieszczą się w granicach jednego-dwóch zbiorów w klasyfikacjach „ogólnych”¹⁷.

Analiza materiału współczesnego pozwala uniknąć niektórych trudności towarzyszących objaśnianiu onimów historycznych (związanych np. z odczytaniem oddzielnych nazw w źródłach, nieprecyzyjnością grafii itp.). Obecne są natomiast inne problemy, niezależne od aspektu chronologicznego.

---

¹⁷ Por. np. kryteria podziału opisane przez Z. Kaletę (1998). Pierwszy i drugi zbiór antroponimów analizowanych w tym miejscu odpowiada grupie 6. klasyfikacji Z. Kalety („nazwiska równe imionom”), jako nazwiska derywowane semantycznie. Czwarty i piąty zbiór zawiera się (choć nie jest tożsamy) w grupie 1. („nazwiska patronimiczne”). Wyodrębnienie zbioru nr 3. zostało podyktowane przede wszystkim polifunkcyjnością formantów z elementem spółgłoskowym *-k-* (a więc sufiksów *-uk/-czuk*, *-ak/-czak*, *-ik/-czyk*). W ujęciu statycznym nie można bowiem jednoznacznie rozstrzygnąć sposobu tworzenia nazwisk z tymi przyrostkami.

Jednym z nich jest wielomotywacyjność niektórych nazwisk, przejawiająca się w ujęciu zarówno etymologiczno-semantycznym jak i strukturalnym¹⁸. Jej przyczyn należy upatrywać m.in. w ogromnym bogactwie form imiennych, które funkcjonowały w momencie kształtowania się nazwisk. Różnorodność imion dotyczy zarówno ziem Podlasia, terytoriów ościennych, jak też regionów bardziej odległych (analizowane nazwiska miały przecież prawo uformować się na bazie wariantów imion występujących na dalszych obszarach). Część nazwisk mogła powstać od różnych derywatów tego samego imienia lub też od derywatów (tożsamy lub niejednakowych) pochodzących od kilku imion¹⁹. Nierzadko okazuje się, że pozornie bardzo zbliżone hipokorystyka nawiązują do dwu zupełnie odrębnych imion²⁰.

¹⁸ Problem homonimii w badaniach onomastycznych omawiają m.in. S. Gala (2011) i M. Kresa (2011b) oraz autorzy tekstów zamieszczonych w tomie konferencyjnym *Słowińskie homonimy apelatywno-onimiczne i onimiczno-onimiczne* (2009). Część artykułów zawartych w publikacji ma charakter bardziej teoretyczny, choć jednocześnie egzemplifikowany licznymi przykładami (zob. Ananiewa 2009, Biolik 2009a, Buczko 2009, Cieślukowa 2009, Magda-Czekaj 2009, Wolnicz-Pawłowska 2009), inne stanowią opis konkretnego materiału onimicznego (w tym również nazw osobowych) z perspektywy homonimii (Kopertowska 2009, Kojder 2009, Raszewska-Klimas 2009, Złotkowski 2009). W tekstach tych problem homonimii omawiany jest z punktu widzenia raczej etymologii i semantyki poszczególnych jednostek proprialnych. Spojrzenia na tę kwestię od strony strukturalnej można doszukać się w artykule W. Szulowskiej (2009), dotyczącym deskrypcji odmiejscowych widzianych przez pryzmat homonimii (i allonimii). Zagadnienie wieloznaczności nazwisk Polaków omawia w ciekawy i przejrzysty sposób A. Raszewska-Klimas (2018).

¹⁹ Szczególnie problem ten zaznacza się przy objaśnianiu nazwisk posiadających jednosylabową bazę motywacyjną. Literatura objaśnia powstanie tego typu derywatów imiennych od kilku form wyjściowych, por. np. *Ga-* – możliwe skrócenia od *Gajusz*, *Gaudentius*, *Gawęł*, *Gawrzyjał* (Mali 221), *Ka-* – możliwe skrócenia z podstawą *Ka-* od *Kalikst*, *Karol*, *Kasper*, wschł. *Kalinik* (Mali 257), *Ma-* – od różnych imion chrzestnych jak *Maciej*, *Marcin*, *Marek* i inne, może też od rodzimych imion złożonych (Mali 273), *Da-* – im. na *Da-*, np. *Daniel*, *Dasij* (SHNOB I 70) itd. Kwestię tę ilustrują także inne nazwiska, por. np. *Chraniuk*, *Kuca*, *Leoniuk*, *Pankiewicz*, *Polach* i inni.

²⁰ Por. np. *Kus* < *Jakub* i *Kuśko* < *Kosma* (SHNOB I 197–198).

Ponadto, niektóre nazwiska mogły powstać paralelnie od imion niezwiązanych z nurtem chrześcijańskim (najczęściej były to słowiańskie imiona dwuczłonowe), a nawet na bazie leksyki apelatywnej. Dwa ostatnie przypadki nie są przedmiotem zainteresowania w niniejszej pracy, ale sytuacja taka, jeśli mogła mieć miejsce, została zasygnalizowana przy objaśnianiu konkretnych nazwisk.

Z homonimią²¹ w zakresie motywacji nazwisk mamy do czynienia także na płaszczyźnie strukturalnej. Specyfika niektórych form wymusiła niekiedy utworzenie w obrębie grup nadrzędnych wielu podgrup, w tym podzbiorów wielopoziomowych albo grup, w których dopuszcza się możliwość więcej niż dwóch motywacji. Okazjonalnie wystąpiły też sytuacje, gdzie, mimo rozbudowanego systemu sformułowanych zbiorów, zaszerogowanie danej nazwy osobowej do konkretnej grupy mogłoby nastręczyć szczególnych trudności i spowodowałyby chaos w percepcji tekstu. Dokonując sporadycznie rozwiązań o charakterze arbitralnym, włączeniu nazwiska do tego czy innego zasobu towarzyszą odpowiednie komentarze umieszczone w przypisach. Niewykluczone, że właśnie niebezpieczeństwo polegające na dezorganizacji przedstawienia materiału źródłowego spowodowane przez homonimie (utrudniające obserwację pewnych tendencji) oraz możliwość pozostawienia szerokiego pola do negacji, są powodami, które decydują o pominięciu problemu wielomotywacyjności podczas klasyfikacji materiału źródłowego w większości opracowań (Kresa 2011b, 80–83).

Inne trudności wynikają m.in. ze zróżnicowania językowego podstaw motywujących. Niektóre imiona w zakresie stopnia ich oficjalności/potoczności mogą mieć inny status w języku polskim, a inny – w językach wschodniosłowiańskich. Dodatkowym problemem są procesy zachodzące

---

²¹ Ciekawe stanowisko na temat homonimii w onomastyce prezentuje Z. Kaleta (1998b, 32). Jej zdaniem, używanie terminu *homonim* w stosunku do nazw własnych jest nieadekwatne, ponieważ onimy posiadają jedynie znaczenie kategoriałne, a pozbawione są znaczenia słownikowego (homonimy to wyrazy posiadające kilka różnych znaczeń słownikowych, których nazwy własne nie posiadają w ogóle).

w danym języku w opozycji do innego języka (np. w obrębie fonetyki, por. nazwisko *Nikiciuk*).

Należy też zwrócić uwagę, że część imion cechuje się obecnością zarówno przekształceń fonetycznych, jak i morfologicznych względem form wyjściowych, co także wpływa na trudności interpretacyjne danej nazwy osobowej.

Problemy interpretacyjne wynikają też z wielofunkcyjności niektórych sufiksów, co było już zasygnalizowane wyżej. Zagadnienie to ukazują przede wszystkim antroponimy 3. grupy (w tym niezwykle produktywne na omawianym terenie nazwiska na *-uk/-czuk* charakterystyczne dla systemu nazewniczego Podlasia), ale także nazwiska reprezentujące mniej popularne modele, np. zakończone na *-enko*, *-enia* i inne. Tę kwestię starano się rozstrzygnąć na podstawie dotychczasowych badań antroponimicznych. W konsekwencji nazwiska z sufiksami *-ak/-czak*, *-ik/-czyk*, *-uk/-czuk* włączono do odrębnego zbioru, podając przy objaśnieniach co najmniej dwie możliwe drogi ich kreacji. Natomiast sufiksy w nazwiskach na *-enko*, *-eńko*, *-enia* potraktowano jako patronimiczne z jednoczesnym opatrzeniem ich stosownymi komentarzami. Takie rozwiązanie, jak się wydaje, było najbardziej właściwym i w niektórych przypadkach „kompromisowym”, chociaż niewykluczone, że przez niektórych badaczy zostanie uznane za dyskusyjne lub niewłaściwe, w zależności od stanowiska zajmowanego w tej materii (por. Kresa 2011b, 80–81).

Dla zachowania porządku oraz sprawniejszej lokalizacji poszczególnych nazw osobowych przyjęto, że przy analizie materiału źródłowego każde nazwisko zostanie omówione odrębnie (jako oddzielne hasło), nawet jeśli w całym zasobie występuje kilka odmianek jednej nazwy minimalnie różniących się graficznie i brzmieniowo.

W eksplikacjach podano różne propozycje objaśnienia poszczególnych nazwisk, opierając się na dostępnej literaturze. Niemniej, złożony (i jednocześnie niezwykle interesujący) charakter nazwisk odimiennych na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim powoduje, że w niektórych przypadkach proponowane wyjaśnienia być może nie wyczerpują w pełni wszystkich możliwości interpretacyjnych.

IMIONA CHRZEŚCIJAŃSKIE JAKO BAZY MOTYWACYJNE NAZWISK MIESZKAŃCÓW BIELSKA PODLASKIEGO, HAJNÓWKI I SIEMIATYCZ

Każde społeczeństwo zamieszkujące dany obszar geograficzno-kulturowy dysponuje określonym zasobem imion i ich wariantów. Funkcjonowanie i frekwencja tych jednostek nazewniczych mogą być chronologicznie zróżnicowane, zależą bowiem od różnych czynników, m.in. od panującej w konkretnym odcinku czasowym mody imienniczej. Kazimierz Rymut (1991, 30) pisał: „Zasób imion w Polsce używanych podlegał ciągłym zmianom. Inne były imiona używane w średniowieczu, inne są obecnie”. Wiadomo też, że na rozwój i stabilizację nowożytnych systemów nominacyjnych poszczególnych narodów europejskich najsilniejszy wpływ miała religia (zob. wstęp). Występowanie, jak również popularność oddzielnych imion w okresie konstituowania się nazwisk, znajduje udokumentowanie w zasobie tej ostatniej kategorii nazw własnych.

I. Nazwiska równe imionom w formie podstawowej

Kreacja nazwisk odimiennych następowała na zasadzie przeniesienia imion pełnych lub utworzonych od nich form zdrobniałych do klasy nazwisk w wyniku zmiany funkcji lub zmiany funkcji z towarzyszącą jej derywacją słowotwórczą (Malec 2001, 101). Zdaniem J. Bubaka (1983, 20),

istniały trzy sposoby wprowadzania form odmiennych na drugie miejsce po imieniu chrzestnym. Ich pojawienia się można upatrywać w działaniach administracyjnych, polegających na tworzeniu w dokumentach dwuczłonowej nazwy osobowej przez wpisywanie obok formy łacińskiej polskiej formy potocznej używanej w języku mówionym. Drugim sposobem było wpisywanie jako drugiego elementu form patronimicznych. Trzeci zabieg związany był z wpisywaniem do akt urodzenia dziecka nieznanymi rodziców dwóch imion, z czego drugie imię pełniło rolę nazwiska. Genezy nazwisk równych imionom należy zatem upatrywać w formach występujących na drugiej pozycji w dwuskładnikowych formułach identyfikacyjnych. Nie miało przy tym znaczenia, czy drugie imię, inne niż pierwsze, pełniło pierwotnie funkcję imienia *sensu stricto*, czy występowało w roli *patronimicum*, wyrażając relację *syn < ojciec*, czy też stanowiło formę zdrobniałą imienia pełnego. W każdym przypadku mogło ono być potencjalnym nazwiskiem (Kaleta 1998a, 52–53; Kowalik-Kaleta 2007, 262).

Przejęcie imion do klasy nazwisk mogło natomiast być spowodowane różnymi czynnikami. Najczęściej nazwiskiem stawało się imię zapewniające w danym środowisku dostateczną identyfikację. Zaznaczyć należy, że elementem ulegającym transnominacji nie musiało być imię chrzestne jego nosiciela. Za przykład może posłużyć następująca sytuacja: jeśli w danej miejscowości był tylko jeden gospodarz o imieniu *Grzegorz*, to jego dzieci również identyfikowano tym imieniem, chociaż na chrzcie otrzymały inne imiona. Utrwalenie w świadomości wspólnotowej określonego imienia wiązało się także z prestiżem społecznym noszącej go osoby. Wysoka pozycja człowieka w danym środowisku sprzyjała jego uznaniu przez otoczenie, co w konsekwencji prowadziło do wzrostu popularności jego imienia. Ze względu na swój prestiż, imię to często przechodziło na kolejne pokolenia. Przeniesienie imion do kategorii nazwisk można też łączyć z zabiegami natury administracyjnej, polegających na wpisywaniu w aktach metrykalnych imienia ojca obok imienia dziecka (por. Rymut 1991, 30; Rudnicka-Fira 2004, 133).

Znakomita większość imion chrześcijańskich była właściwa zarówno tradycji wschodniej, jak i zachodniej. Dotyczy to przede wszystkim imion

biblijnych oraz imion świętych okresu starochrześcijańskiego¹, a więc odnoszących się do świętych z epoki sprzed podziału chrześcijaństwa na prawosławie i katolicyzm, czczonych do dnia dzisiejszego przez oba Kościoły. Różne natomiast były drogi ich przejmowania do języka polskiego i języków wschodniosłowiańskich, co w konsekwencji skutkowało ukształtowaniem się odmiennych postaci, głównie na płaszczyźnie fonetyki, np. *Dionizy* – *Dionisij*, *Eliasz* – *Ilija* i inne (por. Citko 2001, 26).

Imiona świętych ogólnochrześcijańskich trafiały wraz z ekspansją chrześcijaństwa na grunt słowiański. Antroponimy o proveniencji semickiej, jak również greckiej i łacińskiej docierały na Słowiańszczyznę w różnej postaci, w zależności od języka liturgicznego obowiązującego w danym regionie. W zależności od tego, która z dwu tradycji (bizantyjska lub łacińska) dominowała na danym obszarze, w takiej postaci językowej imiona świętych były przyswajane przez miejscową ludność.

I.1. Nazwiska równe imionom w formie podstawowej oficjalnej

Arnold < im. germ. *Arnold* MaI 187²

Bogdan < im. słow. *Bogdan* MaS 65, KaI 138

Chariton < im. cerk. *Chariton* KaI 182

Daniel < im. *Daniel* MaI 206

Dawid < im. pol., cerk. *Dawid* MaI 207, SiP 67

---

¹ M. Malec (1994, 19) zaznacza również, że imiona biblijne mogły stać się imionami późniejszych świętych i uzyskiwać nowe motywacje.

² Weryfikując analizowany materiał, korzystam z opracowań w zakresie antroponii polskiej (BubK, JanSł, MaI, MaS, RymNP) i wschodniosłowiańskiej (BirBA, Ker, LewSł, SupSł, TiSł, UscHB, UscSł) o ugruntowanej pozycji w onomastyce. Szczególnie cenne okazały się prace poświęcone antroponii na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim (CitN, SajH, SHNOB, TichI). Odwołuję się również do źródeł o charakterze religijnym (KaI, KaMP, SiP), posiłkowanie się którymi jest w pełni uzasadnione, biorąc pod uwagę chrześcijańską genezę nazwisk odmiennych, będących przedmiotem zainteresowania w niniejszej publikacji. Objasnienie zastosowanych skrótów znajduje się w końcowej części pracy, przed spisem wykorzystanej literatury.

- Firs* < cerk. *Firs* Kal 181
Frydrych < im. germ. *Frydrych* Mali 219
Gaweł < im. *Gaweł* Mali 221
Gierman < im. cerk. *Gierman* Kal 142
Hawel < im. stczesk. *Havel* (pol. *Gaweł*) Mali 221
Hewa < łac. *Heva* (*Ewa*) Mali 361
Jonasz < im. *Jonasz* Mali 225
Karp < im. cerk. *Karp*³ SIP 76
Kondrat < im. cerk. *Kondrat* Kal 157
Lasota < im. *Lasota* Mali 324
Łucjan < im. *Łucjan* por. Mali 272
Marzjan < im. *Marz(y)jan* Mali 281, SHNOB I 230
Roch < im. germ. *Roch* Mali 318
Serafin < im. *Serafin* Mali 322
Seweryn < im. *Seweryn* BubK 278
Urban < im. pol. *Urban* Mali 336
Walerian < im. pol., cerk. *Walerian* Mali 338, Kal 138

Nazwiska równe oficjalnym formom imion stanowią w analizowanym materiale niewielki zbiór. Znajdują się tu imiona chrześcijańskie występujące zarówno w polskiej, jak i wschodniosłowiańskiej wersji językowej. W postaci równej imieniu w wersji polskiej wystąpiło dziewięć nazwisk: *Daniel*, *Gaweł*, *Jonasz*, *Lasota*, *Łucjan*, *Marzjan*, *Serafin*, *Seweryn*, *Urban*. Mniej produktywne w tym zbiorze okazały się nazwiska od imion w odmianie wschodniej, równe oficjalnym formom cerkiewnym (*Chariton*, *Firs*, *Gierman*, *Karp*, *Kondrat*). Są one charakterystyczne dla kalendarza rusko-bizantyjskiego, a ich polskie odpowiedniki są spotykane w tradycji zachodniej sporadycznie. Nazwiska *Dawid*, *Walerian* równe są imionom jednakowo brzmiącym w obu wariantach językowych. Imiona stanowiące bazy motywacyjne tych nazwisk genetycznie należą do antropimów hebrajskich i grecko-łacińskich.

---

³ Na badanym terenie pochodzenie odapelatywne tego nazwiska (od ap. *karp* ‘zool. *Cyprinus carpio* – gat. ryby’ SW II 277; ros. ap. *karp* ‘ts.’ BTS 419) jest raczej mało prawdopodobne. Por. też Sajewicz 2013, 68.

Cytowany zbiór poświadcza też użycie imion pochodzenia germańskiego: *Arnold*, *Frydrych*, *Roch*. Antroponimy te, mające źródło w języku staro-wysoko-niemieckim, weszły do kalendarza liturgicznego za sprawą świętych epoki średniowiecza. Na gruncie słowiańskim są używane w Kościele rzymskokatolickim, nie są natomiast obecne w dyptychach świętych tradycji bizantyjskiej.

W analizowanej grupie nazwisk znajduje się też jedna nazwa motywowana dwuczłonowym rodzimym imieniem *Bogdan*. Imię to zostało przy-swojone przez Kościoły katolicki i prawosławny, czym można tłumaczyć jego większą popularność na tle innych imion słowiańskich na pograniczu polsko-ruskim (por. Biryła 1966, 35). Henryk Fros i Franciszek Sowa (1976, 104–105) nie doszukują się ani świętych, ani błogosławionych o imieniu *Bogdan*, wspominają natomiast o kilku wybitnych serbskich i chorwackich biskupach noszących to imię. W *Księdze imion i świętych* (1997 I, 471) autorzy zaznaczają, że niektórzy badacze powołujący się na racje semantyczne doszukują się tożsamości znaczeniowej im. *Bogdan* z im. *Adeodat* lub *Teodor*. Z kolei w *Kalendarzu prawosławnym* (2009, 179) im. *Bogdan* występuje w nawiasie przy im. cerk. *Fieodot* (pol. *Teodot*), stanowiąc jego kalkę semantyczną, chociaż przy wspomnieniu świętych w określone dni roku liturgicznego pojawia się wyłącznie w postaci zapożyczonej z greki. Imię *Bogdan* jest również odnotowane w *Spisie imion prawosławnych* (2011, 63).

Jedno nazwisko powstało wskutek transonimizacji imienia w staroczeskiej wersji językowej (*Hawel*), natomiast *Lasota* to polski odpowiednik semantyczny im. łacińskiego *Silvester* (*Sylwester*).

Ciekawym przykładem w tym zbiorze jest również nazwisko *Hewa*, równe imieniu w wersji łacińskiej (przypuszczalnie hebrajskiej proveniencji, por. Malec 1994, 361–362), a więc niezaadaptowanej do języka polskiego i języków wschodniosłowiańskich⁴. Rzadkością jest też fakt, że nazwisko to, uwzględniając przyjętą etymologię, pochodzi od imienia żeńskiego.

⁴ Nie jest wykluczone, że na podtrzymanie tej postaci imienia mogła wpłynąć tendencja do rozwoju białoruskiej protezy, por. np. ros. *этом* – biał. *зэты*.

I.2. Nazwiska równe imionom w formie podstawowej nieoficjalnej

Przejmowanie imion chrześcijańskich trafiających na grunt słowiański odbywało się pod wpływem czynników religijnych. W wariantach oficjalnym imiona te figurują w księgach liturgicznych, w pismach Ojców Kościoła, w literaturze hagiograficznej, w takiej więc postaci powinny być nadawane na chrzcie.

Imiona docierające wraz z ekspansją wartości chrześcijańskich zakorzeniały się nie tylko w językach kancelaryjnych, ale również w żywych językach mówionych narodów zamieszkujących obszar Słowiańszczyzny. Imiona chrześcijańskie, zapożyczone przecież z innych języków, jako takie były na gruncie słowiańskim pozbawione wartości semantycznej, przez miejscową społeczność odbierane jako niejasne znaczeniowo zlepki głosek, często trudne do wymówienia. Z tego powodu imiona te poddawano licznym modyfikacjom fonetycznym i strukturalnym (Tichoniuk 2000b, 14). Powstałe na tym terenie formy imion były uzależnione od języka, w którym odbywał się proces adaptacyjny antropimów pochodzenia chrześcijańskiego – z jednej strony pojawiły się postaci imion typowe dla języka polskiego, z drugiej – imiona posiadające wschodniosłowiańskie cechy językowe (Citko 2001, 26). Utrzymanie na nowym podłożu nowych form imion chrześcijańskich związane było w dużej mierze z korelacją między językiem urzędowym a językiem mówionym obecnym na konkretnym obszarze. Jeśli język, którym posługiwano się na co dzień spełniał funkcję języka kancelaryjnego, wówczas utworzone formy ludowe imion były oficjalnie akceptowane i kwalifikowane jako normatywne. W innym przypadku, gdy język kancelaryjny był dla miejscowych językiem obcym, formy powstałe w wyniku przekształceń fonetyczno-morfologicznych pozostawały w użyciu jedynie w kontekstach rodzinno-sąsiedzkich. W sytuacjach oficjalnych zastępowano je wariantami kancelaryjnymi (Tichoniuk 2000b, 14).

Kształtowanie się systemu imienniczego opartego na tradycji chrześcijańskiej następowało zatem wskutek ingerencji wielu czynników oddziałujących wielopłaszczyznowo. W takich realiach wykształciły się postaci

imion, kwalifikowane jako formy podstawowe potoczne. Oczywiście, na pewnym etapie, uwzględniając aspekt diachroniczny, mogły one zostać uznane za odmianki normatywne noszące znamiona oficjalności (np. przez to, że nie były to formy skrócone albo dlatego, że były pozbawione przyrostków właściwych dla form zdrobniałych). Rozbieżności wyłaniają się natomiast po ich zestawieniu z postaciami oficjalnymi zapisanymi w językach liturgicznych. Przy analizie materiału jako punkt wyjścia należy traktować właśnie formy kanoniczne, one bowiem dały początek wszystkim innym wariantom imion chrześcijańskich.

W cytowanym źródle imiona podstawowe nieoficjalne wystąpiły w funkcji baz motywujących następujących nazwisk:

Anchim < im. wschł.⁵ *Anchim* < cerk. *Anfim*⁶, SHNOB I 16, TichI 70, Ker 105

Bartold < im. germ. (spolszczone) *Bartold* (*Bartolt*, *Berthold*, *Barthold*) Mall 195

Biernat < germ. (spolszczone) *Biernat* < germ. *Bernard* Mall 199

Chadaj < im. wschł. *Chadaj* < cerk. *Faddiej* Mall 329, por.⁷ UscSł 199

Charyton < im. wschł. *Charyton* < cerk. *Chariton* BirBA 171

Chrol < im. wschł. *Chrol* < cerk. Fłor SIP 94, TichI 90

Dzienis < im. wschł. *Dzienis* < cerk. *Dionisij* BirBA 62

Egierd < im. germ. (spolszczone) *Egierd* < *Egbert*, *Ekbert* Mall 211

Egiert < im. germ. (spolszczone) *Egiert* < *Egbert*, *Ekbert* Mall 211

⁵ Skrót *wschł.* ‘wschodniosłowiański’ używany jest w niniejszej pracy w sytuacjach, jeśli dana forma imienna wywodzi się z języków lub gwar wschodniosłowiańskich. W przypadku, gdy imię jest proveniencji polskiej lub cechuje się pochodzeniem, które może być kwalifikowane zarówno jako polskie, jak i wschodniosłowiańskie, wówczas wariantowi imienia nie towarzyszy żaden kwalifikator. Skrót *pol.* ‘polski’ zastosowano w niektórych sytuacjach w celu zaakcentowania takiej właśnie genezy językowej.

⁶ Według M. Sajewicza (2013, 198) derywat *Anchim* może pochodzić również od cerk. *Amfitochij*.

⁷ Skrót *por.* („porównaj”) zastosowano, jeśli w literaturze występuje forma imienna zbliżona, niedosłowna względem formy zaproponowanej jako podstawa motywująca analizowane nazwisko.

- Fal* < im. wschśł. *Fal* < cerk. *Fał*⁸ SIP 96, TichI 78; por. też im. *Fal* < słow. *Chwalibog*, *Boguchwał* por. SHNOB I 89
- Gaj* < im. wschśł. *Gaj* < cerk. *Gaj* TichI 92; por. też ap. *gaj* ‘święty las, szczególnie dębowy; lasek, dąbrowa’ SW I 792
- German* < im. wschśł. *German* < cerk. *Gierman* TichI 92, SajH 329
- Gmiter* < im. wschśł. *Gmiter* < cerk. *Dimitrij* por. BirBA 62
- Harasim* < im. wschśł. *Harasim* < cerk. *Gierasim* TichI 92, Ker 107
- Kocjan* < im. *Kocjan < *Kasjan* RymNP I 383
- Krzysztoń* < im. *Krzysztoń* < *Krystyn* por. SHNOB I 186, por. Mali 267
- Kuzma* < im. wschśł. *Kuzma* < cerk. *Kosma* TichI 107
- Kuźma* < im. wschśł. *Kuźma* < cerk. *Kosma* SHNOB I 199, Ker 117
- Lempart* < im. (spolszczone) *Lempart* < germ. *Lambert* Mali 268
- Łukjan* < im. wschśł. *Łukjan* < cerk. *Łukian* SajH 468
- Marchel* < im. *Marchel* < *Marceli*, *Melchior* TichI 114, 116
- Mojsiej* < im. wschśł. *Mojsiej* < cerk. *Moisiej* Mali 293, TichI 118
- Nieścior* < im. wschśł. (spolszczone) *Nieścior* < cerk. *Niestor* SHNOB I 262, Mali 294–295
- Oleksy* < im. *Oleksy* < *Aleksy* Mali 181
- Olichwier* < im. wschśł. *Olichwier* < cerk. *Jejewfierij* TichI 83, BirBA 71, Ker 111
- Rozumnik* < im. wschśł. *Rozumnik* < cerk. *Razumnik*⁹ por. SIP 88
- Siemion* < im. wschśł. *Siemion* < cerk. *Simieon* SHNOB II 93, TichI 133
- Suproń* < im. wschśł. *Suproń* < cerk. *Sofronij* SHNOB II 120
- Tumasz* < im. wschśł. *Tumasz* < *Tomasz* TichI 139¹⁰
- Zachaj* < im. wschśł. *Zachaj* < cerk. *Zakchiej* TichI 143

⁸ Forma wschśł. *Fal* jest niekiedy objaśniana jako derywat alternacyjny od im. cerk. *Fałalej*, zob. SHNOB I 89.

⁹ Słowiańska kalka semantyczna im. cerk. *Siniezij*, *Sinetos* (Kal 171, KalMP 90).

¹⁰ B. Tichoniuk wyprowadza formę *Tumasz* także od im. *Taumazjusz* (cerk. *Fawmasij*) TichI 135.

Powyższe zestawienie pokazuje, że nazwiska utworzone na drodze transonimizacji wykorzystującej podstawowe potoczne postaci imion tworzone były zarówno od wariantów w wersji ruskiej, jak i polskiej. W cytowanym zasobie dominują nazwiska równe wschodniosłowiańskim formom imion.

Różnice podstaw motywujących w stosunku do wariantów cerkiewnych dostrzegamy głównie w warstwie fonetycznej. W analizowanych nazwach stwierdzamy m.in.: stwardnienie spółgłoski miękkiej (*Charyton*¹¹ < cerk. *Chariton*, *German* < cerk. *Gierman*), wymianę *f* > *ch* (*Anchim* < cerk. *Anfim*, *Chrol* < cerk. *Fłor*) i *f* > *p* (*Suproń* < cerk. *Sofronij*), przejście nagłosowego *je* w *o* (*Olichwier* < cerk. *Jejewfierij*), metatezę (*Chrol* < cerk. *Fłor*), palatalizację *s* : *ś* (*Nieścior* < cerk. *Niestor*), oboczność *ł* : *l* (*Chrol* < cerk. *Fłor*, *Fal* < cerk. *Fał*), wymianę samogłoski *o* : *u* (*Suproń* < cerk. *Sofronij*, *Tumasz* < pol. *Tomasz*) i *a* : *o* (*Rozumnik* < cerk. *Razumnik*), występowanie *j* zamiast samogłoski *i* przed spółgłoską (*Łukjan* < cerk. *Łukian*, *Mojsiej* < cerk. *Moisiej*). Przejścia spółgłosek *t* w *ć* w formie *Nieścior* oraz *d* w *dź* w wariacie *Dzienis* mogły być spowodowane próbą spolszczenia wariantów wschodnich, jak również oddziaływaniem tzw. *ciekania* i *dziekania* – zjawisk fonetycznych występujących w języku i gwaraach białoruskich.

Przyjmując stanowisko K. Rymuta o pochodzeniu nazwiska *Kocjan*, mamy do czynienia z substytucją *a* : *o* i *s* : *c* (*Kocjan* < *Kasjan*). Kilka zjawisk fonetycznych ilustrują ponadto nazwiska *Harasim* (wymiana spółgłosek *g* : *h* i samogłosek *e* : *a*)¹², *Kuzma*, *Kuźma* (wymiana *s* : *z*, *ź* oraz *o* : *u*), *Zachaj* (redukcja grupy spółgłoskowej i wymiana *e* : *a*) i in.

Forma *Oleksy* różni się w stosunku do wariantu oficjalnego samogłoską w nagłosie (*Oleksy* < pol. *Aleksy*). Trzeba zaznaczyć, że forma imienia

¹¹ Imię *Charyton* jest przede wszystkim odmianką potoczną występującą na Białostocczyźnie, a utworzoną od cerk. *Chariton*. Forma z twardym [r] występuje jako wyjściowa w opracowaniu M. Malec (1994, 203), jednak w antroponomii polskiej właściwie nie jest notowana nawet w kontekście imienia oficjalnego.

¹² Zob. Sajewicz 2013, 525.

Aleksy jest uważana za podstawową zarówno w wariantcie świeckim, jak i liturgicznym dla Kościoła zachodniego, który obecnie korzysta z języka polskiego także w sferze obrzędowej¹³.

Do grupy nazwisk motywowanych imionami w wersji podstawowej nieoficjalnej należy odnieść również antroponimy *Bartold*, *Biernat*, *Egierd*, *Egiert* i *Lempart*. Motywującymi są tu spolszczone wersje imion germańskich *Berthold/Barthold*, *Bernard*, *Egbert/Ekbert* oraz *Lambert*. Święci noszący te imiona żyli w epoce średniowiecza i pojawiają się w dyptychu Kościoła zachodniego.

W zakresie morfologii przekształcenia dotyczą resufiksacji (*Gaj* < cerk. *Gaij*) lub zaniku końcowych części imion motywowujących zacytowane wyżej nazwiska (*Dzienis* < cerk. *Dionisij*, *Gmiter* < cerk. *Dimitrij*, *Olichwier* < cerk. *Jelewfierij*, *Suproń* < cerk. *Sofronij*). Postaci z opuszczonym *-ij*, jak również z sufiksem *-ej* na miejscu *-ij* włączono do grupy imion podstawowych, ponieważ w takich formach występowały w antroponimii wschodniosłowiańskiej od dawna (Citko 2001, 33).

W analizowanym materiale odnotowano też grupę nazwisk równych imionom męskim o zmienionym paradygmacie. Podobnie jak formy imion z opuszczonym przyrostkiem *-ij* oraz z sufiksem *-ej* na miejscu cerkiewnego *-ij*, również antroponimy męskie z końcówkami *-a*, *-o* włączane są do zestawu imion podstawowych (Citko 2001, 32–33; zob. też Malec 1994, 85):

Aftyka < może im. wschł. *Aftyka* < cerk. *Attik* por. SIP 62¹⁴

Chursa < im. wschł. *Chursa* < cerk. *Firs* por. Ker 130¹⁵

Daniło < im. wschł. *Daniło* < cerk. *Daniil* MalI 206, Ker 109

¹³ B. Tichoniuk zauważa, że oboczność *a* : *o* spotykana jest często w imionach występujących również na terytorium Słowiańszczyzny wschodniej, co może być spowodowane tendencją do nadmiernego *okania* w ruskim wariantcie języka cerkiewnego (por. Tichoniuk 2000b, 18).

¹⁴ Nazwisko *Aftyka* występuje w materiale antroponimicznym analizowanym przez B. Czopek-Kopciuch w pracy *Nazwiska polskie w Zagłębiu Ruhry* (2004, 29). Jako podstawę motywującą to nazwisko badaczka wskazuje ap. *aftyka* ‘apteka’.

¹⁵ R. Kersta notuje formę *Churs*.

Dziedzia < może im. wschł. *Dziedzia* < cerk. *Diomid*, cerk. *Diodor*, cerk. *Diodot* TichI 80, por. SIP 67¹⁶

Gawina < im. wschł. *Gawina* < cerk. *Gawinij* por. SHNOB I 101; por. też *Gawina* < pol. *Gaweł* RymNP I 222¹⁷; por. też ap. lit. *gavėnià* ‘post’ LLKŹ 123

Gawino < im. wschł. *Gawino* < cerk. *Gawinij* por. SHNOB I 101¹⁸; por. też *Gawino* < pol. *Gaweł* RymNP I 222; por. też ap. lit. *gavėnià* ‘post’ LLKŹ 123

Kuryłto < im. wschł. *Kuryłto* < cerk. *Kiriłł* TichI 79, BirBA 98

Kuryłto < im. wschł. *Kuryłto* < cerk. *Kiriłł* TichI 79, BirBA 98

Lipato < im. wschł. *Lipato* < cerk. *Ipatij* por. TiSł 194¹⁹

Masajłto < im. wschł. *Masajłto* < cerk. *Misałł* por. Mali 292

Mateja < im. *Mateja* < *Maciej* por. Mali 275

Protas < im. *Protas* < cerk. *Protasij* SHNOB II 52, Ker 124, Mali 314²⁰

Taranta < im. wschł. *Taranta* < cerk. *Tierentij* por. TichI 138,

RymNP II 596; por. też ap. ros. *taranta* ‘gadula’ FasmSł IV 21,

DalSł IV 390; ap. *tarant* ‘pies lub koń tarantowaty’ SW VII 22

Zasim < im. wschł. *Zasim* < cerk. *Zosima* BirBA 77

W grupie tej, liczącej kilkanaście przykładów, możemy wyróżnić nazwiska formalnie równe imionom z końcówką *-a* (*Aftyka*, *Dziedzia*, *Gawina*,

¹⁶ K. Rymut (1999, 167) objaśnia nazwisko *Dziedzia* jako pochodzące również od ap. *dziad* albo od im. słow. *Dziadumił*, *Miłodziad*.

¹⁷ K. Rymut (1999, 222) podaje jeszcze inną etymologię, gdzie *Gawina*, *Gawino* < niem. im. *Gawin*. W *Słowniku imion* W. Janowowej (i in., 1991, 110) im. *Gawin*, *Gawiniusz* (cerk. *Gawinij*) figuruje w niemieckiej odmianie jako *Gawein*, *Gawan*, *Gawain*, *Walwein*. W zbliżonej formie graficzno-brzmieniowej imię to pojawia się m.in. w języku angielskim (*Gawin*), bułgarskim, francuskim, macedońskim (*Gavin*) oraz włoskim (*Gavino*). Nie wiadomo zatem, czy autorzy obu opracowań mieli na uwadze to samo, czy różne imiona.

¹⁸ M. Wójtowicz (2012, 34) odnotowuje w materiale staroruskim im. *Говѣно* (XII wiek) i *Говен* (dwukrotnie: XIV wiek i około 1669 roku).

¹⁹ Por. też im. ros. *Лунат* < *Алунуй* (Тороп 1999, 248).

²⁰ W polskiej formie wyjściowej *Protazy* (Mali 314).

Mateja, Taranta) oraz *-o* (*Gawino, Daniło, Kuryło, Kuryłło, Lipato, Masajło*). Pojawienie się form z końcówką *-a* mogło być spowodowane analogią do oficjalnych form cerkiewnych typu *Ilija, Iona, Foma, Łuka, Nikita* itd., natomiast imiona z końcówką *-o* prawdopodobnie pojawiły się na wzór rodzimych słowiańskich imion derywowanych przyrostkami *-iło/-yło* (*Dobryło*) lub *-ko* (Citko 2001, 33). W cytowanym zbiorze w odmiankach paradygmatacznych wystąpiły imiona, które w postaci oficjalnej (cerkiewno-słowiańskiej) posiadają w wygłosie sufiks *-ij* (*Gawinij, Tierentij, Ipatij*) oraz *-ił* (*Daniił, Misaił*).

Występowanie geminaty w nazwisku *Kuryłło* wskazuje na związek z cerkiewną postacią imienia fundującego, zawierającego w wygłosie podwojone *ł*. Nie należy zatem doszukiwać się w tym przypadku analogii do nazwisk genetycznie litewskich typu *Jagiełło, Dowgiełło, Bałło*.

W imieniu fundującym nazwisko *Aftyka* mamy do czynienia ze dysymilatywną zmianą *t > f* oraz wymianą *i > y* (*Aftyk* (?)).

W tym miejscu zanotowano dwa inne nazwiska, które przypuszczalnie mogą stanowić postaci równe imionom chrześcijańskim w odmianie paradygmatacznej:

Marku < może im. *Marku* < pol. *Marek*, cerk. *Mark* por. Mali 280, por. SIP 80

Rózio < im. *Rózio* < *Róża* RymNP II 367; por. też ap. *róża* 'bot. Rosa – roślina ozdobna' RymNP II 367, SW V 749

Nazwisko *Marku* pod względem formalnym może być skostniałą formą wołacza przeniesioną do mianownika, ale jego motywację należy rozpatrywać w kontekście pochodzenia etnicznego jego nosiciela²¹. Na bazie imienia żeńskiego powstało nazwisko *Rózio*, gdzie *a > o*.

²¹ Nazwisko *Marku* jest równe formie wołacza, jeśli rozpatrywać je na gruncie języka polskiego. Z informacji uzyskanej od p. Aliny Marku wynika, że jest to nazwisko po mężu, a teść pani Marku był Grekiem. W takiej postaci nazwisko było zapisywane w dokumentach w przypadku teściów obecnej nosicielki, nie jest to zatem forma spolszczona. Dlatego też, z punktu widzenia etymologii, omawiane nazwisko może mieć inną genezę. Albo jest genetycznie greckie

Imiona o zmienionym paradygmacie obecne są w antroponimii polskiej, onomaści natomiast zwracają uwagę na fakt ich znacznej produktywności na gruncie wschodnim (Malec 1994, 84–85; Tichoniuk 1988, 49). Powstanie formacji imiennych z końcówkami *-a*, *-o* w wygłosie należy łączyć z oddziaływaniem czynnika ekspresywnego, wskutek czego imiona te są nacechowane emocjonalnie (Malec 1994, 84–85).

Jak już stwierdzono we wstępie, jednym z trudniejszych problemów występujących przy analizie antroponimów jest kwestia wielomotywalności. Wśród przykładów zacytowanych wyżej, na uwagę zasługują przede wszystkim nazwiska *Gawina*, *Gawino* odznaczające się homonimią w zakresie motywacji fundujących je imion, związanej w tym przypadku z różnym podłożem językowym (języki wschodniosłowiańskie, język polski lub niemiecki).

I.3. Nazwiska równe imionom w formie podstawowej oficjalnej lub nieoficjalnej

Kilka nazwisk powstało w drodze transnimizacji form imiennych, które w języku polskim są traktowane jako oficjalne, natomiast w językach i gwarach wschodniosłowiańskich są nieoficjalnymi, często skróconymi wariantami imion cerkiewnych.

W badanym materiale jest to wprawdzie nieliczny zbiór, ale jego oddzielne omówienie pozwala sprecyzować interesujący nas problem.

Filip < im. pol. *Filip* MalI 216; a. od wschł. *Filip* < cerk. *Filipp* TichI 98

Prokop < im. *Prokop* MalI 313; a. od wschł. *Prokop* < cerk. *Prokopij* TichI 125

Sawa < im. *Sawa* MalI 321; a. od wschł. *Sawa* < cerk. *Sawwa* SHNOB II 87, TichI 127

(np. stanowi odmiankę paradygmatyczną gr. im. *Μάρκος*, tj. *Marek*) albo posiada odmienną, niż grecka, etymologię i wówczas jego pochodzenia należy szukać w innych językach, np. południowosłowiańskich.

Na gruncie wschodnim, jak pokazują powyższe przykłady, dyferencjacja pomiędzy odmiankami nieoficjalnymi i formami wyjściowymi związana jest z geminacją/degeminacją spółgłoskową oraz obecnością/ucięciem charakterystycznej dla wariantów cerkiewnych końcówki *-ij*.

Przedstawiony zasób współczesnych nazwisk formalnie równych podstawowym formom imion pokazuje, że ten typ kreacji nie należy do popularnych. Zarówno nazwiska równe imionom oficjalnym, jak i potocznym, a także imionom o zmienionym paradygmacie stanowią niewielki odsetek wszystkich nazwisk odimiennych. Fakt ten można tłumaczyć mniejszą skalą występowania form podstawowych imion w stosunku do form derywowanych w nazewnictwie historycznym, a więc jeszcze przed krystalizowaniem się nazwiska jako kategorii antroponomicznej. Różnorodność form podstawowych była niewielka, co miało związek z dążeniem do standaryzacji imion w przestrzeni administracyjno-prawnej spowodowanym w znacznej mierze respektowaniem czynników religijnych (tendencja do zachowania kanonicznej postaci imienia). W konsekwencji warianty podstawowe nie zapewniały w dostatecznym stopniu realizacji funkcji identyfikacyjno-dyferencyjnej, co w aspekcie diachronicznym przełożyło się na niską frekwencję nazwisk tego typu.

Podobna tendencja nie jest właściwa jedynie antroponii pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego. Imiona pełne (w wersji oficjalnej lub potocznej) użyte w funkcji nazwiska występowały znacznie rzadziej niż derywaty odimienne (formy skrócone, deminutywne, augmentatywne i inne) także w historycznej antroponii innych regionów Polski, np. w Krakowie (por. Rudnicka-Fira 2004, 48–49).

II. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej

Kształtowanie się kompleksowego systemu imion chrześcijańskich na obszarze Słowiańszczyzny następowało nie tylko opierając się na uwarunkowaniach liturgiczno-obrzędowych, ale także przy współdziałaniu czynników kulturowych, społecznych i językowych (por. Tichoniuk 2000b, 14, 41;

Sajewicz 2011c, 333). Wzajemne oddziaływanie i przenikanie dwóch tradycji chrześcijańskich, współistnienie kilku etnosów, mieszanie się różnych języków doprowadziło do pojawienia się na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim bogatego zasobu form imiennych (por. Tichoniuk 1988, 11)²². Bazując na odmiankach kanonicznych imion chrześcijańskich, wytworzyły się ich rozmaite warianty nieoficjalne.

Do wyliczonych wyżej przyczyn należy dodać nie mniej istotny czynnik społeczny, często połączony z pobudkami natury emocjonalnej, tj. codzienne kontakty międzyludzkie, relacje zachodzące w obrębie określonej mikrowspólnoty. O ile w sferze sakralnej starano się zachowywać jednolity zapis i brzmienie poszczególnych imion, o tyle w przestrzeni świeckiej kreowano rozmaite ich formy, a to ze względu na realizację funkcji identyfikacyjno-dyferencjacyjnej i/lub wskutek określonych sytuacji rodzinnych i sąsiedzkich, gdzie nierzadko w momencie powstania konkretnej formy pochodnej obecny był nacechowany emocjonalnie pierwiastek wartościująco-oceniający.

Uzupełniając zasób czynników wpływających na formowanie się systemu imienniczego o niedoskonałości ortograficzne powstające w momencie notacji poszczególnych antroponimów oraz indywidualne potknięcia pisarzy i kopistów (por. Tichoniuk 2000b, 15) otrzymujemy nadzwyczaj bogaty repertuar imion. Znajdą się wśród nich nie tylko warianty podstawowe nieoficjalne (o których była mowa wyżej), ale również postaci derywowane zróżnicowane pod względem strukturalnym.

Jak pisze Z. Kaleta (1998a, 53), w okresie staropolskim nazwiska równe formom skróconym imion stanowiły najbardziej produktywny typ nazewniczy. Zazwyczaj antroponimy te miały postać powstałą wskutek ucięcia części imienia pełnego, często z towarzyszącym mu procesem sufiksacji. W taki sposób tworzono nie tylko nowe formy od pełnych imion

---

²² L. Dacewicz (1996b, 48) konstatuje: „(...) nasuwa się oczywisty wniosek, że na obszarze każdego pogranicza etniczno-językowego nazwisk odimiennych jest więcej, ponieważ tworzono je od kilku wersji narodowo-etnicznych tego samego imienia”. Zob. też Bogdanowicz 1998, 358.

chrześcijańskich (np. *Steć* < *Stefan*, *Miksza* < *Mikołaj*), ale także od staropolskich imion dwuczłonowych (np. *Radek* < *Radostaw*).

Wraz ze zmianą funkcji zmieniała się też wartość emocjonalna omawianych antroponimów. Podczas gdy formy skrócone imion odznaczały się nacechowaniem emocjonalnym i zawierały element wartościująco-oceniający (podobny nazwom osobowym pochodzenia apelatywnego), to w miarę przechodzenia imion do klasy nazwisk nacechowanie emocjonalne ulegało zanikowi (por. Kaleta 1998a, 53–54; Rudnicka-Fira 2004, 135). Sytuacja ta dotyczy zarówno nazwisk od imion z uciętą podstawą słowotwórczą, jak również nazwisk równych imionom poszerzonym o sufiks deminutywny (Magda-Czekaj 2011a, 187).

W zebranych materiale współczesne nazwiska równe imionom w formie derywowanej reprezentowane są przez trzy podstawowe modele oparte w głównej mierze na procesach skracania tematów imion i ich sufiksacji.

II.1. Nazwiska równe imionom mającym postać derywatów alternacyjnych

Do tej grupy zaszeregowane zostały nazwiska równe skróconym postaciom imion. Mówiąc o skróceniu tematu imienia podstawowego mamy na uwadze odrzucenie dowolnego fragmentu imienia fundującego, przy czym pozostała część tematu może funkcjonować jako samodzielna forma hipokorystyczna (por. Citko 2001, 36–37):

Chworoś < może od im. wschśł. *Chworoś* < cerk. *Charisim* por. TichI 78; por. też n.os. *Chworyś*, *Foryś* < ap. *foryś* ‘pomocnik stangreta, woźnica’ SHNOB I 59

Filim < im. wschśł. *Filim* < cerk. *Filimon* por. BirBA 167–168

Fris < może im. wschśł. *Fris*²³ < cerk. *Jewfrasij*, cerk. *Jewfrosin* por. Kal 147

Fronc < im. *Frać* < *Franciszek* Mall 219

Gerez < im. *Gerez* < cerk. *Gierasim* por. TichI 92

Gnat < im. wschśł. *Gnat* < cerk. *Ignatij* SHNOB I 97

²³ Por. imię cerk. *Firs* SIP 97.

- Gocał* < im. *Goc(z)at* < germ. *Goczalek* Mali 227²⁴
- Gul* < im. wschł. *Gul/Hul* < cerk. *Iulian, Iulij* TichI 102; por. też ap. *gul* ‘u ludów mahometańskich: zły duch, demon’ Dor II 1363; ap. pol., ukr. *gula* ‘narośl, zgrubienie w kształcie kuli, guz’ Dor II 1363, SUM I 352; ap. ros. *guli* ‘gołębie’ DalSł I 406
- Hnat* < im. wschł. *Hnat* < cerk. *Ignatij* SHNOB I 97, Ker 113
- Klem* < im. *Klem* < *Klemens* Mali 260
- Kord* < im. wschł. *Kord* < cerk. *Konkordij* TichI 106
- Kos* < im. *Kos* < *Kosma* TichI 107, pol. *Konstanty*, cerk. *Konstantin* SHNOB I 174; por. też ap. *kos* ‘zool. *Turdus merula* – ptak wróblowaty zębodzioby z rodziny drozdów’ SW II 486
- Kot* < im. *Kot* < *Konstanty*, cerk. *Konstantin* TichI 107; por. też ap. *kot* ‘zool. *Felis* – zwierze ssące drapieżne z pazurami’ (również inne znaczenia ap.) SW II 502–503
- Kudin* < im. wschł. *Kudin* < cerk. *Akindin* SHNOB I 190, Ker 103
- Kudoń* < może im. wschł. *Kudoń* < cerk. *Akindin* por. SHNOB I 190
- Kuś* < im. *Kuś* < pol., cerk. *Kosma* TichI 107²⁵
- Owsiej* < im. wschł. *Owsiej* < cerk. *Jewsiewij* TichI 88
- Radź* < im. wschł. *Radź* < cerk. *Rodion* SHNOB II 65, Mali 315; por. też im. *Radź* < słow. *Radoślaw, Radomir, Radogost, Radociech* MałS 73
- Rej* < im. germ. *Rej* < *Rejnołt (Rajnold)* por. Mali 316
- Rost* < im. wschł. *Rost* < cerk. *Jerast*, cerk. *Rostisław*²⁶ TichI 84, 127, MałS 73; por. też im. *Rost* < słow. *Rościsław, Rościgniew* MałS 73
- Sak* < im. wschł. *Sak* < cerk. *Isaak* TichI 97, cerk. *Isaakij* SHNOB II 82, Ker 115
- Siegień* < im. wschł. *Siegień* < cerk. *Jewsijnij* por. SHNOB II 90
- Świryd* < im. wschł. *Świryd* < cerk. *Spiridon* Mali 328, Ker 127; por. też im. słow. *Wszerad*

²⁴ Por. im. niem. *Gottschalk* AbrSŻB 137.

²⁵ Zob. komentarz do nazwiska *Kusiuk*.

²⁶ Książę wielkomorawski, święty Cerkwi prawosławnej ([online] [https://pl.wikipedia.org/wiki/Ro%C5%9Bcis%C5%82aw_\(ksi%C4%85%C5%BC%C4%99_wielkomorawski\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Ro%C5%9Bcis%C5%82aw_(ksi%C4%85%C5%BC%C4%99_wielkomorawski))) [dostęp: 03.01.2016]. Por. też MałS 73.

Wap < im. wschł. *Wap* < cerk. *Waptos* por. TichI 74

Zin < im. wschł. *Zin* < cerk. *Zinowij*, cerk. *Zinon* SHNOB II 200–201
(może też derywat alternacyjno-paradygmacyjny (-a > ø) od im. cerk. *Zina* TichI 144)

Wśród przytoczonych form znalazły się nazwiska równe imionom z odrzuconą częścią finalną: *Chworoś*, *Filim*, *Fronc/Fręc*, *Gerez*, *Gul*, *Klem*, *Kos*, *Kuś*, *Rej*, *Świryd*, *Wap*, *Zin*. Mniej liczne są antropony z uciętą częścią początkową: *Gnat*, *Hnat*, *Kudin*, *Kudoń*, *Rost* (< *Jerast*), *Sak*, *Siebień* lub inicjalną i finalną jednocześnie (*Fris* < *Jewfrosin*).

Przedstawione formy skrócone imion (transponowane później do klasy nazwisk) zostały utworzone w wyniku alternacji ilościowej z zachowaniem paradygmatu motywujących je form podstawowych²⁷. W analizowanym zbiorze dominują postaci jednosylabowe (*Fris*, *Fronc*, *Gnat*, *Gul*, *Hnat*, *Klem*, *Kord*, *Kos*, *Kot*, *Kuś*, *Radź*, *Rej*, *Rost*, *Sak*, *Wap*, *Zin*) nad dwusylabowymi (*Chworoś*, *Filim*, *Gerez*, *Gocał*, *Kudin*, *Kudoń*, *Siebień*, *Świryd*).

Zabiegowi alternacji były poddawane nie tylko formy kanoniczne imion, ale również ich postaci potoczne (Tichoniuk 1988, 42), stąd w niektórych przykładach procesowi temu towarzyszą zjawiska fonetyczne, np. w imionach *Fronc/Fręc*, *Gerez*, *Gul*, *Kudin*, *Siebień*.

Maria Malec (1994, 86) zaznacza, że z historycznego punktu widzenia do imion skróconych należy zaszeregować także wschodniosłowiańskie formy zakończone na spółgłoskę, pozostałe po ucięciu typowej dla form cerkiewnych końcówki *-ij*, np. analizowane wcześniej *Suproń* < *Sofronij*.

II.2. Nazwiska równe imionom mającym postać derywatów alternacyjno-paradygmacyjnych

Paradygmat w imionach powstałych wskutek uszczuplenia tematu o elementy niefleksyjne może być identyczny w stosunku do paradygmatu imienia podstawowego (por. grupa poprzednia) lub może być od niego różny

²⁷ Z wyjątkiem im. *Kuś* < *Kosma*.

(Malec 1994, 85). W drugim przypadku mamy do czynienia z derywacją alternacyjno-paradygmatyczną.

W badanym zasobie grupa antroponimów równa takim derywatom nie należy do produktywnych. Odnajdujemy kilka form powstałych na drodze skrócenia tematu imienia podstawowego z jednoczesną zmianą paradygmatu w relacji do paradygmatu imienia fundującego (por. Citko 2001, 38):

Giera < im. wschł. *Giera* < cerk. *Gierasim* TiŚł 122 lub cerk. *Gierman* TiŚł 123

Kalina < im. wschł. *Kalina* < cerk. *Kallinik* TichI 103, Ker 116; por. też ap. *kalina* 'bot. *Viburnum* – roślina z rodzaju przewierceniowatych; owoc tej rośliny; gw. krowa biała albo bladoczerwona' SW II 210

Klausa < im. *Klausa* < *Mikołaj* por. Mali 291; por. też ap. lit. *klausà* 'słuch' LLKŽ 212, LLKŽ 212

Kopa < im. wschł. *Kopa* < cerk. *Prokopij* LewŚł 30, SajH 397

Kuna < im. *Kuna* < *Konrad* Mali 262; por. też ap. *kuna* 'zool. *Mustela* – zwierzę ssące drapieżne palchoodne; futro kunie lub skóra kuny' SW II 631; por. też stpol. n.os. *Kuna* TaNPIO 79

Pac < im. *Pac* < *Hipacy*, cerk. *Ipatij* SHNOB II 11; por. też im. *Pac* < słow. *Pakostaw* MałS 72 (derywat sufiksalny z elementem spółgłoskowym -c)

Walio < lit. n.os. *Vālius* < im. *Valỹs*, *Valis* < *Vāļentas*, *Valērijanus* LPŽ II 1154

Wappa < im. wschł. *Wappa* < cerk. *Wapto* por. TichI 74

Przedstawione nazwiska równe są imionom utworzonym od początkowego fragmentu imienia motywującego ze zmianą paradygmatu $\emptyset > -a$ (*Giera*, *Kalina*, *Kuna*, *Wappa*), $\emptyset > -o$ (*Walio*) albo od fragmentu finalnego ze zmianą $\emptyset > -a$ (*Klausa*, *Kopa*) lub $-y > \emptyset$ (*Pac*²⁸).

²⁸ Jeśli za formę wyjściową przyjąć wariant wschodniosłowiański *Ipat(ij)*, wówczas należy mówić o alternacji ilościowej bez zmiany paradygmatu, z jednoczesnym przejściem $t > c$.

Nazwa własna *Giera* mogła powstać nie tylko przez ucięcie tematu po spółgłosce *r* (*Gier-asim*, *Gier-man*) i dodanie końcówki *-a*, ale również na drodze wyłącznie mutylacji imienia pełnego *Gierasim* (*Giera-sim*). Drugą interpretację należy jednak uznać za mniej prawdopodobną, gdyż postaci imion pozostające po zabiegu skrócenia formy podstawowej miały zazwyczaj postać jedno- lub dwusylabowych fragmentów zakończonych na spółgłoskę (zob. Tichoniuk 1988, 42; Malec 1994, 85).

Antroponim *Wappa* jest przykładem nazwy własnej, w której derywacji alternacyjno-paradygmatycznej towarzyszy geminacja spółgłoskowa.

Imiona fundujące nazwiska tej podgrupy należą do kanonu imion chrześcijańskich kalendarza łacińsko-polskiego (*Kuna* < *Konrad*, *Pac* < *Hipacy*) lub cerkiewno-ruskiego (*Giera* < *Gierasim*, *Gierman*, *Kopa* < *Prokopij*, *Pac* < *Ipatij*, *Wappa* < *Waptos*). Forma *Pac* może nawiązywać również do rodzimego imienia dwuczłonowego *Pakośław*, co zostało zasygnalizowane w powyższej analizie.

II.3. Nazwiska równe imionom mającym postać derywatów sufiksalnych

Nazwiska równe derywatom sufiksalnym imion stanowią w zebranych materiale zbiór zdecydowanie najliczniejszy spośród wszystkich antroponimów nieposiadających formalnych wykładników nazwiskotwórczych.

Powstanie derywatów sufiksalnych należy wiązać z łączeniem formantów z tematami pełnymi lub skróconymi imion. Wyróżniamy tu warianty o jedno- i wielostopniowej sufiksacji. W przypadku tych ostatnich formanty hipokorystyczne nawarstwiały się na podstawy imion już posiadające odpowiednie przyrostki (Citko 2001, 38). Derywacja sufiksalna fakultatywnie występowała w połączeniu z innymi typami derywacji, tj. alternacyjną i paradygmatyczną (zob. Malec 1994, 91–153).

Postaci hipokorystyczne od imion chrześcijańskich tworzone wykorzystując sufiksy już funkcjonujące na gruncie słowiańskim. W ten sposób wzbogacano imiona zapożyczone nie tylko o cechy rodzime, ale również o cechy ekspresywno-emocjonalne (Tichoniuk 1988, 42; Tichoniuk 2000b, 28). Przez nacechowanie emocjonalne pierwiastka

hipokorystycznego w formach derywowanych imion wyrażano w momencie nominacji stosunek emocjonalny osoby nazywającej do nazywanej. W takim aspekcie nazwiska równe imionom derywowanym wykazują podobieństwo do nazw opisująco-wartościujących spetryfikowanych w nazwiskach odapelatywnych (Górny 2004, 94).

Wszystkie nazwiska omawianego typu wyekscerpowane z bazy źródłowej zostały podzielone według zastosowanych w procesie derywacji imion formantów sufiksalnych²⁹.

II.3.1. Derywaty z *-k-* w części sufiksalnej

Formanty z podstawowym elementem *-k-* odznaczają się względnie wysoką produktywnością w komponowaniu imion derywowanych sufiksalnie. Ich zróżnicowana frekwencja uzależniona jest natomiast od wersji tego formantu (poszerzenie o konkretne samogłoski).

II.3.1.1. *-ek*

- od tematów pełnych:

Balcerek < im. *Balcerek* < *Baltazar* RymNP I 16, por. Mali 193, por. BubK 50

Gregorek < im. *Gregorek* < *Grzegorz* por. Mali 228–229

Jurek < im. *Jurek* < *Jerzy* Mali 252

Mateuszek < im. *Mateuszek* < *Mateusz* por. Mali 274

²⁹ Przy derywatach sufiksalnych kwestią problematyczną może być ustalenie granicy między pniem hipokorystycznym a przyrostkiem, co sygnalizuje M. Małec (1994, 83). Badaczka wyjaśnia, że rozgraniczenie to może być inaczej widziane od strony pojedynczego derywatu w jego zestawieniu z imieniem fundującym, a inaczej ze stanowiska systemu derywacyjnego (np. w formie *Mikosz* możliwa jest dwójaka interpretacja: *Miko-sz* i *Mik-osz*). W niniejszym opracowaniu starano się rozpatrywać odmianki derywowane na tle innych form pochodnych, zwłaszcza w kontekście wariantów produktywnych na interesującym nas pograniczu.

- Witek* < im. *Witek* < *Wit* MalI 344; por. też im. *Witek* < słow. *Wito-sław*, *Witomysł* MalS 77
- od tematów skróconych:
    - Bieniek* < im. *Bieniek* < *Benedykt*, *Beniamin* MalI 197, BubK 54, por. SHNOB I 30
    - Klimek* < im. *Klimek* < *Klemens* MalI 260
    - Kordek* < im. *Kordek* < *Konkordiusz*, cerk. *Konkordij* por. TichI 106
    - Małaszek* < im. *Małaszek* < cerk. *Małachija* por. SHNOB I 225; por. też im. *Małaszek* < słow. *Małomir*, *Małostryj*, *Małogost* por. MalS 70
    - Panek* < im. *Panek* < *Pankracy*, *Pantelejmon*, cerk. *Pankratij*, cerk. *Pantieleimon*, cerk. *Afanasij* MalI 301, SHNOB II 14
    - Romek* < im. *Romek* < *Roman* BubK 269
  - sufiksy komponowane (dodane do tematów pełnych lub skróconych):
    - Chapanionek* < im. wschł. spolszcz. *Chapanionek* < cerk. *Agafon* por. BirBA 21, por. TichI 65
    - Januszek* < im. *Januszek* < *Jan* MalI 245
    - Ułaszonek* < im. wschł. spolszcz. *Ułaszonek* < cerk. *Własij* por. TichI 76, por. SHNOB II 157
    - Walaszek* < im. *Walaszek* < *Walenty*, *Walerian* por. MalI 338, por. SHNOB II 160
    - Woszczek* < im. *Woszczek* < słow. *Wojciech* RymNP II 701³⁰

Sufiks *-ek* utworzył kilkanaście form imion derywowanych. Odnotowano kilka form powstałych od tematu pełnego (m.in. *Jurek*, *Mateuszek*, *Witek*). Również kilkakrotnie morfem ten został dołączony do imienia z tematem skróconym powstałym przez ucięcie podstawy imienia fundującego (np. *Bien'-ek* < *Ben-edykt*, *Bern-ard*; *Klim-ek* < *Klem-ens*; *Kordek* < *Kon-kord-ij*, *Kon-kord-iusz*; *Pan-ek* < *Pan-kracy*, *Pan-telejmon* itd.).

Poświadczonych jest również 5 form, w których omawiany przyrostek wystąpił w drugiej pozycji ciągu sufiksального.

³⁰ Być może także od innych imion rodzimych na *Wo-* (por. Malec 1982, 77–78).

Przyrostek *-onek* można traktować jako twór zestawiony z dwóch elementów (*-on + ek*). W taki sposób ilustruje go w swojej monografii M. Malec (1994, 147)³¹. Jak się wydaje, w analizowanych przykładach równie dobrze mógł to być jeden sufix złożony dodany do imienia podstawowego³². W sufiksie *-onek* można doszukiwać się analogii do popularnego w języku rosyjskim formantu *-onok* tworzącego formy zdrobniałe rzeczowników żywotnych (por. *галка – галчонок, медведь – медвежонок*). Na temat nazwisk na *-онак, -ёнак* wypowiada się także M. Biryła (1963, 45–46; 1988, 58), który poświadcza, że na Białorusi nazwiska te produktywne są przede wszystkim na ziemiach witebskiej, mińskiej i mohylowskiej, występują także na pograniczu białorusko-rosyjskim. Na tych obszarach, zdaniem autora, zdecydowanie częściej niż na innych terenach, sufixy *-онак, -ёнак* mają nazwy młodych istot (*цялёнак, парасёнак*; w innych regionach *цяля, парася*), identyczny model funkcjonuje też w identyfikacji dzieci na podstawie imienia, przezwiska, zawodu ojca (*Іванёнак – сын Івана, Кавалёнак – сын каваля*). Według M. Biryły, omawiany przyrostek posiada znaczenie patronimiczne.

II. 3.1.2. *-ko*

Imiona (równe nazwiskom) z formantem *-ko* stanowią w cytowanym materiale stosunkowo liczny zbiór wśród formacji z podstawowym elementem *-k-* w części sufiksальной.

Omawiany morfem tworzy następujące antroponimy:

- od tematów pełnych:

Chomko < im. wschł. *Chomko* < *Choma* < cerk. *Foma* Mali 333,
Ker 130

Hłasko < im. wschł. *Hłasko* < cerk. *Giełasij* por. TichI 92

³¹ Na marginesie można dodać, że autorka w niezwykle bogatym przecież materiale źródłowym odnotowała jedną zaledwie nazwę własną z tym sufiksem (*Wieconek*, Malec 1994, 147).

³² Zakładając, że za podstawowe przyjmujemy także imiona z uciętym przyrostkiem *-ij* charakterystycznym dla form cerkiewnych (o czym zob. wyżej).

Lewko < im. wschł. *Lewko* < cerk. *Lew*³³ BirBA 107, Ker 118

Minko < im. wschł. *Minko* < cerk. *Mina* TichI 116, Ker 120; por. też im. *Minko* < *Michał* (derywat o II-stopniowej sufiksacji od uciętej podstawy) Mali 285; por. też im. *Minko* < słow. *Minigniew* MaLS 71

Mińko < im. wschł. *Mińko* < cerk. *Mina* TichI 116, Ker 120; por. też im. *Mińko* < *Michał* (derywat o II-stopniowej sufiksacji od uciętej podstawy) Mali 285; por. też im. *Mińko* < słow. *Minigniew* MaLS 71

Mironko < im. pol., wschł. *Mironko* < *Miron*, cerk. *Miron* TichI 117, BirBA 121

Momotko < im. wschł. *Momotko* < cerk. *Mamant* TichI 113; por. też ap. *momot* ‘człowiek zająkliwy, z trudnością mówiący, jąkała; niemny, niemowa’ SW II 1034; ap. gw. *momot* ‘niedołęga’ SW II 1034; ap. gw. *momotać* ‘mówić niezrozumiale’ SW II 1034

Nazarko < im. wschł. *Nazarko* < cerk. *Nazarj* TichI 119, Ker 121

Rodzianko < im. wschł. *Rodzianko* < cerk. *Rodion* por. TichI 127

Sawko < im. wschł. *Sawko* < cerk. *Sawwa* TichI 127

- od tematów pełnych lub skróconych:

Kotianko < im. *Kot* < *Konstanty*, cerk. *Konstantin* TichI 107, por. też im. wschł. *Choteń* < cerk. *Fotij* Mali 204, por. też ap. *kot*

- od tematów skróconych:

Bieńko < im. *Bieńko* < *Benedykt*, *Beniamin*, cerk. *Wieniedikt* Mali 198, BirBA 41, por. SHNOB I 30

Brosko < lit. n.os. *Broška* < im. niem. *Brosko*, *Broske* < *Ambrosius* LPŻ I 313, Gott 166

Charko < im. wschł. *Charko* < cerk. *Charłampij*, cerk. *Chariton* Mali 203, BirBA 171, TichI 78

Gajko < im. wschł. *Gajko* < cerk. *Gaj* BirBA 49; por. też ap. *gaj* ‘święty las, szczególnie dębowy; lasek, dąbrowa’ SW I 792

Gulko < im. *Gulko/Hulko* < *Julian* por. Mali 256; por. też ap. *gul* ‘u ludów mahometańskich: zły duch, demon’ Dor II 1363; ap. pol.,

³³ Dopuszcza się też pochodzenie od im. cerk. *Leont*, cerk. *Leontij* (zob. BirBA 108–109).

- ukr. *gula* ‘narośl, zgrubienie w kształcie kuli, guz’ Dor II 1363, SUM I 352; ap. ros. *guli* ‘gołębie’ DalSł I 406
- Jacko* < im. *Jacko* < *Hiacynt* TichI 95; por. też *Jacko* < *Jakub* (derywat o II-stopniowej sufiksacji od uciętej podstawy) MalI 236, TichI 98, Ker 112
- Kijko* < im. wschł. *Kijko* < cerk. *Akakij* TichI 65 (od podstawy z odciętą częścią nagłosową); por. też im. słow. *Kij* TichI 105, UscSł 113
- Kiszko* < im. *Kiszko* < cerk. *Narkiss* por. TichI 118; por. też ap. *kiszka* ‘anat. część przewodu pokarmowego, jelita; jelito nadziewane kaszą, krwią, wątrobą z bułką itp.’ SW II 342; ap. gw. *kiszka* ‘kiełbasa z krwi’ SGP II 357; ap. ukr. *kiszka* ‘rodzaj potrawy; kiełbasa nadziewana kaszą; czerwona narośl na głowie indyka’ SUM II 242; ap. lit. *kiškà* ‘podudzie; nogawka’ TichEB 360; ap. lit. *kiškis* ‘zając szarak – zool. *Lepus europaeus* – gat. ssaka’ TichEB 360, LLKŻ 211, ZinkLB 48
- Malko* < im. wschł. *Malko* < cerk. *Małachija* TichI 113; por. też im. *Malko* < słow. *Małomir*, *Małostryj*, *Małogost*, *Małociech* por. MałS 70; por. też ap. *mały*
- Mańko* < im. wschł. *Mańko* < cerk. *Manuił* BirBA 113, LewSł 33, Ker 119; por. też im. *Mańko* < słow. *Manomir* MałS 71
- Paciejko* < im. wschł. *Paciejko* < *Paciej* < cerk. *Ipatij* BirBA 90
- Pańko* < im. *Pańko* < *Pankracy*, *Pantelejmon*, cerk. *Pankratij*, cerk. *Pantieleimon*, cerk. *Afanasij* MalI 302, TichI 72, 121, BirBA 133, UscSł 158
- Rudko* < im. wschł. *Rudko* < cerk. *Rodion* por. TichI 127; por. też ap. *rudy* ‘śniado brudnoczerwony, żółtoczerwony’ SW V 765
- Siomko* < im. wschł. *Siomko* < cerk. *Simieon* por. BirBA 151
- Stańko* < im. *Stańko* < słow. *Stanisław*³⁴ TichI 131, BirBA 155; por. też im. *Stańko* < słow. *Stanimir* MałS 74

³⁴ Na temat im. *Stanisław* (również w kontekście jego wykorzystania w tworzeniu innych klas onimów) pisała m.in. K. Szcześniak (2015, 487–491).

Szyszko < im. wschł. *Szyszko* < cerk. *Sisoj* por. TichI 133; lub jako derywat paradygmatyczny od ap. *szyszka* ‘pęd w postaci stożka, złożony z osi i łusek, pod którymi umieszczone są nasiona’ (również inne znaczenia ap.) SW VI 707

Walko < im. *Walko* < *Walenty(n)*, cerk. *Walentin* MalI 338, TichI 141

Waśko < im. wschł. *Waśko* < cerk. *Wasilij* SHNOB II 163, TichI 75, Ker 106

Wołodko < im. wschł. *Wołodko* < cerk. *Władimir* SHNOB II 182

- sufiksy komponowane (dodane do tematów pełnych lub skróconych):

Boszko < im. *Boszko* < *Bogdan*³⁵ SHNOB I 40; por. też im. *Boszko* < słow. *Bogodar*, *Boguchwał*, *Chwalibog* MaIS 65

Buszko < im. *Buszko* < spolszcz. *Burkart* < germ. *Burghard* por. MalI 202

Buśko < im. *Buśko* < spolszcz. *Burkart* < germ. *Burghard* SHNOB I 47, MalI 202

Chiszko < im. wschł. *Chiszko* < może cerk. *Charisim*, cerk. *Chrisanf* lub inne na *Ch-* por. SIP 95 lub na *Fi-*, np. cerk. *Fił*, *Fiłaret*, *Filimon*, *Filipp*, *Filit*, *Fiłotog*, *Fiłon* SupSł 323, SIP 93–94

Czerezsko < im. wschł. *Czerezsko* < cerk. *Tierentij* por. MalI 332, por. TichI 138

Huczko < im. wschł. *Huczko* < cerk. *Gurij* por. TichI 94; por. też ap. *huczek* – zdrobn. od *huk* SW II 60

Jaroszko < im. *Jaroszko* < cerk. *Ijeronim*, pol. *Hieronim*, cerk. *Ijerofiej* por. TichI 95–96, por. MalI 251, por. UsCHB 40; por. też im. *Jaroszko* < słow. *Jarostaw*, *Jaromir*, *Jarostrij* MaIS 69³⁶

Kaczko < im. *Kaczko* < cerk. *Akakij*, cerk. *Kallist*, cerk. *Kallinik*, pol. *Karol* por. TichI 65, SHNOB I 143; por. też ap. *kaczka* ‘zool. Anas – gat. ptaka pletwonogiego’ (również inne znaczenia ap.) SW II 196

³⁵ Por. nazwisko *Bogdan*.

³⁶ M. Sajewicz (2013, 174) wyprowadza formę *Jarosz* (por. nazw. *Jarosz*, *Jaroszko*, *Jarozuk*, *Jaroszewicz*) od im. cerk. *Ijeronim*, cerk. *Ijerofiej* oraz od słow. *Jarostaw*, przy czym w przypadku jej utworzenia od im. *Ijerofiej* objaśnia powstanie tej odmianki nie na drodze sufiksacji (*Jaro-sz*), ale przez wymianę głoski *f* > *ch* (wcześniej *f* > *chw*), a następnie *ch* > *sz*.

- Kiczko* < im. wschł. *Kiczko* < cerk. *Nikita* TichI 119, por. też ap. *kiczka* ‘pałka’ RymNP I 393
- Kłoczko* < im. *Kłoczko*, *Kołaczo* < *Mikołaj* SHNOB I 158, MalI 290–291; por. też ap. gw. *kłoczek* ‘powrósto ze słomy’ SW II 371
- Kobeszko* < im. *Kobeszko* < *Jakub* por. MalI 242
- Koško* < im. *Koško* < *Kasjan*, cerk. *Kassian*, pol., cerk. *Kosma* BirBA 96, TichI 104, por. MalI 265, por. TichI 107, por. też ap. *kosić*, *kosa* RymNP I 444
- Kuczko* < im. *Kuczko* < *Konrad*, wschł. *Kuczko* < cerk. *Kondrat* SHNOB I 189
- Leszko* < im. *Leszko* < *Aleksander*, *Aleksy* por. TichI 66–67, por. też im. słow. *Leszko* SHNOB I 204, MalS 24
- Łuczko* < im. *Łuczko* < *Łukasz*, cerk. *Łuka*, cerk. *Łukian*, cerk. *Łukij* MalI 273, SHNOB I 217, TichI 111, Ker 118
- Macko* < im. *Macko* < *Maciej*, *Mateusz*, cerk. *Matfiej*, cerk. *Matfij* SHNOB I 221, SajH 422–423
- Mieleszko* < im. wschł. *Mieleszko* < cerk. *Mieletij* MalI 283, Ker 120, cerk. *Jemilian* TichI 84
- Moniuszko* < im. wschł. *Moniuszko* < cerk. *Manuił* SHNOB I 249
- Muško* < im. wschł. *Muško* < cerk. *Dimitrij*, cerk. *Moisiej*³⁷ por. SHNOB I 254, por. TiSł 250
- Myszko* < im. *Myszko* < *Mikołaj* MalI 289, wschł. *Myszko* < cerk. *Michaił* por. TichI 117; por. też ap. *myszka* – zdrobn. od *mysz* ‘zool. Mus – zwierzę szczeniowate’ SW II 1085; ap. *myszka* ‘znak rodzinny, znamię’ SW II 1085
- Okuszko* < im. *Okuszko < lit. n.os. *Òkuškis* < im. lit. *Jakùškis*, pol. *Jakuszko*, *Jakuszek* < im. *Jakub* LPŻ I 793, II 346
- Oleszko* < im. wschł. *Oleszko* < cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij* TichI 66, 67, Ker 104, por. MalI 180–181
- Onuszko* < im. wschł. *Onuszko* < cerk. *Ananija* SHNOB I 276

³⁷ Przy założeniu: *Muško* < *Moisiej*, będzie to forma utworzona na drodze dodania do tematu skróconego sufiksu prostego *-ko*.

- Paczko* < im. *Paczko* < *Paweł*, *Hipacy*, cerk. *Ipatij* SHNOB II 11; por. też im. *Paczko* < słow. *Pakoślaw* MałS 72
- Paszko* < im. *Paszko* < *Paweł* MałI 305
- Perszko* < może im. wschł. *Perszko* < cerk. *Porfirij* por. TichI 125³⁸
- Pietraszko* < im. *Pietraszko* < *Piotr* MałI 307, Ker 124
- Rożko* < im. *Roszko* < *Roch*, *Robert*, cerk. *Jerast*, cerk. *Rostisław* SHNOB II 72, por. TichI 84, 127, por. też ap. *rożek* ‘trąbka; przedmiot kształtu rożka; rogalik’ SW V 738, ap. *rożek* – zdrobn. od *róg* ‘zool. wyrostek głowy zwierzęcia; trąbka; węgiel, ką, narożnik’ (również inne znaczenia ap.) SW V 740–741
- Rudeczko* < im. wschł. *Rudeczko* < cerk. *Rodion* por. TichI 127; por. też ap. *rudy* ‘śniado brudnoczerwony, żółtoczerwony’ SW V 765
- Saczko* < im. wschł. *Saczko* < cerk. *Isaak* TichI 97, Ker 115
- Siemiaszko* < im. pol., wschł. *Siemiaszko* < *Symeon*, cerk. *Simieon* TichI 133, por. UsCHB 68
- Sieńko* < im. wschł. *Sieńko* < cerk. *Simieon* SHNOB II 94, Ker 126
- Tyszko* < im. *Tyszko* < *Tymoteusz* MałI 335, wschł. *Tyszko* < cerk. *Tichon* TichI 140
- Waleszko* < im. *Waleszko* < *Walentyn* por. MałI 338
- Wićko* < im. *Wićko* < im. na *Wi-*, np. *Wit*, *Wincenty* RymNP II 671
- Witoszko* < im. *Witoszko* < *Wit* por. MałI 344, por. TichI 142; też od słow. *Witoślaw*, *Witomysł*, *Siemowit* MałS 77

Wyekscerpowane formy odnoszą się do wariantów imion tradycji cerkiewno-ruskiej (*Charko*, *Czerezsko*, *Hłasko*, *Mieleszko*, *Nazarko*, *Onuszko*, *Saczko*, *Siomko*, *Waśko* i inne) oraz – w nieco mniejszym stopniu – do form charakterystycznych dla kanonu polskiego (np. *Kłoczko*, *Kobeszko*). W systemie nazewniczym XVI–XVIII wieku formacje z *-ko* (na tle innych formantów z elementem *-k-*) w należały do najbardziej produktywnych modeli w antroponomii białoruskiej (co potwierdzają wyniki badań M. Biryły

³⁸ Por. formy poświadczane przez B. Tichoniuka (2000b, 125): *Parchur*, *Perchur*, *Perko*, *Pierchucz*, *Pierchuć*, *Pierchur* i inne.

(1966) i A. Uscinowicz (1975)) oraz w imiennictwie pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego tego okresu (Tichoniuk 2000b, Citko 2001). W źródłach staropolskich M. Malec również odnotowuje znaczną liczbę imion z *-ko*, chociaż sufiks ten był obcy żywemu językowi polskiemu, a służył jedynie jako środek latynizacji imion polskich (Citko 2001, 41–42; Malec 1994, 126–127). Z kolei B. Tichoniuk (1988, 44) stwierdza, że odpowiednikiem wschodniego afiksu *-ko* (przez niektórych onomastów określanego jako staroruski, chociaż obecnego także na terenach Polski do XVI wieku) w polskim systemie nazewniczym był formant *-ek*, nadający imieniu cechy typowo polskie i niewystępujący na terenach ruskich. Szereg antroponimów należy zakwalifikować jako nazwy wspólne dla nazewnictwa polskiego i wschodniosłowiańskiego, przy czym niektóre imiona są motywowane przez to samo imię chrzestne, brzmiące w obu obrządkach jednakowo (*Mironko*) lub odmiennie (*Siemiaszko*), inne są homonimicznymi formami pochodnymi od różnych imion chrzestnych pozostających w obrębie jednego wyznania (*Charko*, *Mieleszko*, *Oleszko*) lub różnych Kościołów (*Kaczko*, *Kuczko*, *Tyszko*).

Niektóre derywaty mogą być homonimiczne z formami od imion o genezie słowiańskiej niezwiązanych z nurtem chrześcijańskim (np. *Jaroszko*, *Kijko*, *Leszko*, *Malko*, *Siemiaszko*, *Witoszko*).

Nazwę osobową *Wołodko* derywowano od dwuczłonowego imienia proveniencji słowiańskiej *Władimir* włączonego do kanonu imion chrześcijańskich za sprawą św. Włodzimierza księcia kijowskiego.

Imiona *Buszko*, *Buśko* utworzono od *Burkart*, stanowiącego spolszczoną postać imienia germańskiego *Burghard*. Przymyszczałnie na gruncie niemieckim wykształciła się również forma *Brosko* od im. chrześcijańskiego *Ambrosius* (odpowiedniki: pol. *Ambroży*, cerk. *Amwrosij*). Jak pokazuje analiza, forma *Okuszko* mogła pojawić się na omawianym obszarze za pośrednictwem języka litewskiego, chociaż zmiana nagłosowego *ja/je/a* > *o* występuje także w antroponimii pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego, por. np. im. *Omelian* < *Jemi(e)lian*, *Ochrym* < *Jefrem*, *Owerko* < *Awierkij*.

Sufiks *-ko* występujący w II pozycji ciągu sufiksального występował w połączeniu z innymi formantami, najczęściej z *-sz-* (*Boszko*, *Buszko*, *Moniuszko*, *Okuszko*, *Paszko*, *Perszko*, *Pietraszko*, *Tyszko*, *Waleszko*, *Witoszko*

i inne), rzadziej z *-cz-* (*Huczko, Kaczko, Kiczko, Kłoczko, Kuczko, Łuczko, Paczko*), *-ń-* (*Sieńko*), *-ś-* (*Buśko*) i inne.

Nazwa osobowa *Paciejko* została urobiona przez dodanie przyrostka *-ko* do formy *Paciej* lub pochodzi od derywatu *Pac* (oba warianty od cerk. *Ipatij*) w wyniku przyłączenia sufiksu o proveniencji bałtyckiej *-ejko* (por. lit. *-eika* – morfem tworzący w języku litewskim nazwy osób zazwyczaj o odcieniu pejoratywnym, Otrębski 1965, 284, za: Citko 2001, 119).

Jak dowodzi analiza, niewielki odsetek antropimów z omawianym przyrostkiem przypuszczalnie może być pochodzenia apelatywnego.

II.3.1.3. *-ka*

- od tematów skróconych:

Majka < im. *Majka* < *Maria* BubK 210

Odnotowano jedno nazwisko będące przeniesieniem imienia żeńskiego derywowanego sufiksem *-ka*.

II.3.2. Derywaty z *-c-* w części sufiksalnej

W analizowanym materiale są reprezentowane następującymi przykładami:

II.3.2.1. *-c*

- od tematów skróconych:

Dec < im. wschśł. *Dec* < cerk. *Dionisij* SHNOB I 72, MalI 210

Fiłoc < im. wschśł. *Fiłoc* < cerk. *Fiłon* por. SIP 94

Gac < im. *Gac* < *Gabriel*, cerk. *Gawriił* SHNOB I 107, TichI 91³⁹

Gryc < im. wschśł. *Gryc* < cerk. *Grigorij* SHNOB I 103

Guc < im. wschśł. *Guc/Huc* < cerk. *Gurij* TichI 94, UscŚł 95; por. też inne derywaty na *Gu-* (*Augustyn, Gumbert, Guncerz*) MalI 230 oraz im. *Gucio* < *Gustaw*

³⁹ Por. też im. wschśł. *Hac* < cerk. *Attij* TichI 72.

Koc < im. wschł. *Koc* < cerk. *Konstantin* SHNOB I 160, TichI 106;
por. też ap. *koc* ‘rodzaj dery domowej roboty; rodzaj sieci z mat
trzciniowych do łowienia ryb pod lodem’ SW II 384–385

Kuc < im. *Kuc* < *Konrad*; cerk. *Kondrat* SHNOB I 188; por. też ap.
kuc – od *kucyk* ‘koń małego wzrostu’ SW II 617

Sac < im. wschł. *Sac* < cerk. *Isaak, Isaakij* TichI 97, SHNOB II 81

Stec < im. wschł. *Stec* < cerk. *Stiefan* BirBA 158

Troc < im. wschł. *Troc* < cerk. *Trofim* MalI 333, Ker 128

Tyc < im. na *Ty-* typu *Tyburcy, Tymoteusz*, por. też niem. n.os. *Tietz*
RymNP II 632

II.3.2.2. -ca

- od tematów skróconych:

Kuca < im. *Kuca* < cerk. *Akution*, cerk. *Kutonij, Mikołaj*, cerk. *Nikołaj*,
Konrad, cerk. *Kodrat* por. TichI 65, 66, 108, 117, por. SHNOB I 188

II.3.2.3. -ec/-'ec

- od tematów pełnych:

Adamiec < im. wschł. *Adamiec* < cerk. *Adam* BirBA 22

- od tematów pełnych lub skróconych:

Jewiec < im. wschł. *Jewiec* < cerk. *Iow*, cerk. *Jewtichij* UsCHB 43,
SHNOB I 137, por. TichI 87⁴⁰; por. też im. cerk. i pol. *Jewa* Kal
185, MalI 362

Leoniec < im. wschł. *Leoniec* < *Leon*, cerk. *Leontij* TichI 110, BirBA
108, UscSł 129

- od tematów skróconych:

Klimiec < im. *Klimiec* < *Klemens*, cerk. *Klimient* MalI 260, UscSł 116,
Ker 117

⁴⁰ Por. też *Иев* < cerk. *Иов* (Wójtowicz 2012, 64, 67).

Kopiec < im. wschł. *Kopiec* < cerk. *Prokopij*, cerk. *Kapiton* por. BirBA 138, por. SajH 397, por. UscHB 64; por. też ap. *kopiec*

- sufiksy komponowane (dodane do tematów skróconych):

Stachulec < im. *Stachulec* < słow. *Stanisław*, cerk. *Stachij* RymNP II 472, por. BirBA 156

II.3.2.4. -oc

- od tematów skróconych:

Jarmoc < im. wschł. *Jarmoc* < cerk. *Ijeremija*, cerk. *Jermołaj* SHNOB I 19, TichI 95

Samoc < im. wschł. *Samoc* < cerk. *Samuił*, cerk. *Sampson*, cerk. *Samon* SajH 285–286

II.3.2.5. -uc

- od tematów skróconych:

Jakuc < im. *Jakuc* < *Jakub* TichI 98

Najwięcej form utworzono za pomocą przyrostka *-c* dołączonego do sylaby otwartej rdzenia tematów skróconych. W cytowanym zbiorze większość formacji urobionych przez dodanie tego sufiksu należy do zasobu imion kalendarza wschodniego (*Dec*, *Gryc*, *Troc* i in.). Pojedyncze egzemplifikacje wykazują związek z imionami w wersji polskiej (*Tyc*) lub są wspólne obu tradycjom imienniczym (*Gac*, *Kuc*).

Sporadycznie wystąpiły też odmianki derywowane sufiksami rozszerzonymi. Najbardziej produktywny formant w wersji rozszerzonej (*-ec/-'ec*) tworzył imiona od tematów pełnych (*Adamiec* < *Adam*, *Jewiec* < *Iow*, *Leoniec* < *Leon*) lub uciętych (*Jewiec* < *Jewtichij*; *Kopiec* < *Prokopij*, *Kapiton*; *Leoniec* < *Leontij*). Forma *Stachulec* powstała wskutek dwu- lub trójstopniowej sufiksacji w zależności od imienia fundującego (*Stach + ul + ec* < *Stachij* lub *Sta-ch + ul + ec* < *Stanisław*). Niektóre imiona zakończone na *-oc* mogły być derywowane jednoelementowym

przyrostkiem *-c* (gdzie samogłoska *o* należy do podstawy motywującej, por. *Jarm-oc* lub *Jarmo-c*, *Sam-oc* lub *Samo-c*).

II.3.3. Derywaty z *-cz-* w części sufiksальной

II.3.3.1. *-cz*

- od tematów pełnych:
Pawilcz < im. (?) *Pawilcz*⁴¹ < *Paweł* por. RymNP II 217 (*e : i*)
- od tematów skróconych:
Sycz < im. *Sycz* < *Sylwan*, *Sylwester*, *Szymon* Mali 323; por. też ap. *sycz*, *syczeć*
- sufiksy komponowane (dodane do tematów skróconych):
Łuszcz < im. *Łuszcz* < *Łukasz* por. TichI 112; por. też ap. *łuszcz* 'bot. Rhinanthus albo Alectrolophus major – dzwonec większy, szelężnik' SW II 828 oraz ap. *łuszczyc* RymNP II 45

Przyrostek ten w analizowanym materiale został odnotowany w trzech nazwiskach równych formom imiennym. Występuje on w I lub II pozycji ciągu sufiksальной dodanego do podstawy imienia fundującego.

W dwóch przypadkach możliwa jest też inna motywacja, tzn. pochodzenie odapelatywne. Jak się zatem wydaje, omawiając formant *-cz* w imiennictwie polskim, M. Malec (1994, 131) słusznie wspomina o jego apelatywnej genezie.

II.3.4. Derywaty z *-ć-* w części sufiksальной

II.3.4.1. *-ć*

- od tematów skróconych:
Gryć < im. wschśł. *Gryć* < cerk. *Grigorij* Mali 229
Steć < im. *Steć* < *Stefan*, cerk. *Stiefan* SHNOB II 114, BirBA 158

⁴¹ Być może jest to zdeformowane nazwisko typu patronimicznego *Pawlicz*.

II.3.4.2. -ać

- od tematów skróconych:
Kobać < im. *Kobać* < *Jakub* RymNP I 418

II.3.4.3. -eć

- od tematów skróconych:
Kopeć < im. wschśł. *Kopeć* < cerk. *Prokopij*, cerk. *Kapiton* por. SajH 397; por. też ap. *kopeć* ‘osad z sadzy; gęsty dym’ SW II 465

II.3.4.4. -uć

- od tematów pełnych:
Pawluć < im. wschśł. *Pawluć* < cerk. *Pawieł* UscŚł 155
- od tematów skróconych:
Kondruć < im. wschśł. *Kondruć* < cerk. *Kondrat* TichI 106
Jakuć < im. *Jakuć* < *Jakub* BirBA 78
- sufiksy komponowane (dodane do tematów skróconych):
Waszkuć < im. wschśł. *Waszkuć* < cerk. *Wasilij* por. SHNOB II 163, por. TichI 75

Za pomocą formantu *-ć* (i jego pochodnych *-ać*, *-eć*, *-uć*) urobiono kilka postaci imion, które wystąpiły w funkcji współczesnych nazwisk. Wszystkie przykłady stanowią formy pochodne od tematów skróconych imion chrześcijańskich obu obrządków, przy czym formy *Gryć*, *Kondruć*, *Kopeć*, *Pawluć*, *Waszkuć* są typowe dla kalendarza wschodniego, zaś derywaty *Jakuć*, *Steć* należy uznać za warianty imion wspólne dla nazewnictwa polskiego i wschodniosłowiańskiego.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na obecność sufiksu *-uć*, nienotowanego w historycznej antroponimii Polski (nie stwierdza go w swojej monografii M. Malec (1994)). Komponuje on natomiast formacje dostrzeżone na pograniczu polsko-ruskim w XVI–XVIII wieku. Genezę tego

przyrostka należy wiązać z formantem litewskiego pochodzenia *-utis*, produktywnym zarówno w leksyce apelatywnej, jak i w sferze proprialne. Za taką etymologią przemawiają m.in. badania J. Otrębskiego, A. Uscinowicz, J. Trypućko i M. Kondratiuka (za: Citko 2001, 45).

Lilia Citko (2001, 44) poświadcza użycie komponentu *-uć* w imiennictwie północnego Podlasia, co, uwzględniając aspekt geograficzny, przemawia za słusznością twierdzenia o jego bałtyckim pochodzeniu. Bazyli Tichoniuk (2000b, 31) notuje kilka derywatów na *-uć*, z czego dwa wystąpiły na obszarze na północ od rzeki Narew [*Samuć* (Kożany), *Auduć* (Rzepniki)], a dwa inne – na południe [*Januć* (Kleszczele), *Jarmuć* (Kuzawa)].

II.3.5. Derywaty z *-ch-* w części sufiksanej

II.3.5.1. *-ch*

- od tematów skróconych:

Bach < im. *Bach* < *Bartłomiej*, *Baltazar* Mali 191

Boch < im. *Boch* < pol., cerk. *Bogdan* por. TichI 76

II.3.5.2. *-ach(a)*

- od tematów skróconych:

Polach < im. *Polach* < *Polonius* (*Apollon*), *Polikarp*, *Hipolit*, cerk. *Ippolit*, cerk. *Polijen*, cerk. *Polikarp* por. Mali 311, por. TichI 96, 124, por. UscSł 156

Sołomacha < może im. wschsł. *Sołomacha* < cerk. *Sołomon* por. SIP 90, por. TiSł 319

II.3.5.3. *-uch*

- od tematów skróconych:

Arciuch < im. wschsł. *Arciuch* < cerk. *Artiemij* SHNOB I 19

Artiuch < im. wschsł. *Artiuch* < cerk. *Artiemij* BirBA 32

Poluch < im. wschśł. *Poluch* < cerk. *Ippolit*, cerk. *Polijen*, cerk. *Polikarp*, cerk. *Polijewkt*, cerk. *Polichronij* TichI 96, 124, por. SIP 86

- sufiksy komponowane (dodane do tematów skróconych):

Demciuch < im. wschśł. *Demciuch* < cerk. *Damian* RymNP I 130

II.3.5.4. *-ych*

- od tematów skróconych:

Gabrych < im. *Gabrych* < *Gabriel* TichI 91

Sufiks z podstawowym elementem *-ch-* należy do najstarszych formantów komponujących w językach słowiańskich hipokorystyka od imion rodzimych (por. Citko 2001, 46; Taszycki 1925 48–49, Tichoniuk 1988, 47; Tichoniuk 2000b, 32). Znaczną liczbę formacji z tym przyrostkiem zanotowała M. Malec w repertuarze staropolskich skróconych nazw osobowych od słowiańskich imion dwuczłonowych (Malec 1982, 30–32, 54–55, 81–85, 180–181). Ten sposób derywacji wykorzystano w okresie późniejszym do tworzenia imion pochodnych od antroponimów o proveniencji chrześcijańskiej. Formy tego typu licznie występują w imiennictwie polskim okresu średniowiecza (Malec 1994, 91–95), są także obecne w historycznej antroponimii polsko-wschodniosłowiańskiego pogranicza (zob. Citko 2001, 45–46; Tichoniuk 1988, 47; Tichoniuk 2000b, 32). W analizowanym zbiorze nie należą do popularnych, odnotowano je bowiem w kilku przykładach o różnej genezie językowej i konfesyjnej⁴².

⁴² Na marginesie warto zwrócić uwagę na występujące w nadnarwiańskich gwarchach Białostoczczyzny dewerbalne *nomina subiecti* z formantem *-uch*, np. *bajuch*, *bździuch*, *smaluch*, *śmiciuch* (Sajewicz 2002, 164). Są to najczęściej, jak zaznacza M. Sajewicz (2002, 164), „nazwy o charakterze skłonnościowym, wyrażające najczęściej lekceważąco-ironiczny lub pogardliwy stosunek mówiącego do określonej osoby”.

II.3.6. Derywaty z -s- w części sufiksальной

II.3.6.1. -s

- od tematów skróconych:

Banas < im. *Banas* < *Banadykt* < *Benedykt* RymNP I 18, RospNŚ I 20, por. SajH 515; por. też ap. gw. *banach* ‘(o chłopcu) bęcwał, basalyk, grubas; niegrzeczne dziecko’ SW I 92, SGP I 43

Bas < im. *Bas* < im. na *Ba-* typu *Bartłomiej*, *Bazyli*, *Baltazar* por. Mali 191–192; też jako derywat alternacyjny, por. niem. *Basch*, *Bäsch* < *Sebastianus* DN 103; por. też ap. *bas* ‘najniższy głos męski; przen. zuchwała, dumna mowa’ SW I 96

Benes < im. *Benes(z)* < *Benedykt*, cerk. *Wieniedikt* TichI 76

II.3.6.2. -as

- od tematów pełnych:

Jakubas < im. *Jakubas* < *Jakub* por. Mali 240

- od tematów skróconych:

Gryglas < im. *Gryglas* < *Grzegorz* por. SHNOB I 103

Jendras < im. *Jędras* < *Andrzej* por. Mali 185

II.3.6.3. -es(a)

- od tematów skróconych:

Malesa < im. wschśł. *Malesa* < cerk. *Małachija* por. TichI 113

Weresa < im. wschśł. *Weresa* < cerk. *Warachisij*, cerk. *Ijeremija* por. TichI 74, 100

II.3.6.4. -us

- od tematów pełnych:

Hanus < im. *Hanus* < *Jan* por. Mali 246–247

- od tematów pełnych lub skróconych:
*Leus*⁴³ < może im. *Leus* < *Leon*, cerk. *Lew*, cerk. *Lewkij* por. SajH 634, por. TichI 110
- od tematów skróconych:
Kobus < im. *Kobus* < *Jakub* TichI 98
Matus < im. *Matus* < *Mateusz*⁴⁴ TichI 115

II.3.6.5. -ys

- od tematów skróconych:
Chatys < im. wschł. *Chatys* < cerk. *Fotij* por. TichI 90; por. też ap. *chata* RymNP I 74
Jędrys < im. *Jędrys* < *Andrzej* por. Mali 185, por. TichI 69
Matys < im. *Matys* < *Maciej*, *Mateusz*, cerk. *Matfiej*, SHNOB I 233, TichI 115
Pałys < im. *Pałys, *Palys* < lit. n.os. *Palỹs* < im. *Palemònas*, *Apolināras* LVKŽ 296, LPŽ II 381; por. też ap. gw. *pałas* ‘broń sieczna, pośrednia między mieczem a szablą’ SGPog 117

W antroponimii Bielska Podlaskiego, Hajnówki i Siemiatycz sufiks -s- (i jego warianty poszerzone o samogłoskę) utworzył kilkanaście form od imion chrześcijańskich, w tym od imienia *Baltazar*, związanego z Biblią poprzez tradycję i legendę (Fros, Sowa 1976, 80)⁴⁵.

Hipotetyczna postać imienna *Pałys* mogła powstać w procesie alternacji zachowującej początkową (*Pał*, *Pal* < *Palemònas*) lub środkową (*Pał*, *Pal* < *Apolināras*) część imienia fundującego z jednoczesnym dodaniem przyrostka -ys. Jednocześnie nie można wykluczyć, że w formie docelowej

⁴³ Być może nazwisko ma etymologię bałtycką (?).

⁴⁴ Formę *Matus* można traktować również jako imię pełne przekształcone fonetycznie w wyniku synkopy samogłoski *e*.

⁴⁵ Inną postacią noszącą to imię jest św. Baltazar Ravaschieri z Ligurii (XV wieku), jednak jego kult zapoczątkowano dopiero w 1930 roku (Fros, Sowa 1997 I, 343).

zachowany został (przy uwzględnieniu resufiksacji *-as > -ys*) element finalny bazy motywacyjnej.

Imiona z tym komponentem należy kwalifikować jako typowe dla języków i gwar wschodniosłowiańskich. W nazewnictwie historycznym hipokorystyków z podstawowym elementem *-s-* w części sufiksальной nie poświadczą na gruncie polskim M. Malec ani wśród derywatów od dwuczłonowych imion rodzimych (1982), ani też wśród wariantów utworzonych na bazie antroponimów pochodzenia chrześcijańskiego (1994), co jednak może być spowodowane nieprecyzyjnością pisowni w dokumentach z okresu średniowiecza. Formacje z omawianym przyrostkiem odnotowane są natomiast w pracach A. Uscinowicz (okolice Grodna i Brześćcia, 1975), M. Biryły (antroponimia białoruska, w tym imiennictwo Podlasia, 1966), L. Citko (ziemie północnego Podlasia, 2001, 51) i B. Tichoniuka (pogranicze polsko-wschodniosłowiańskie, 1988, 47–48; 2000b, 33–34). Badacze zwracają uwagę na możliwość litewskiego pochodzenia tego formantu (por. Citko 2001, 51; Tichoniuk 1988, 48), chociaż obecności form hipokorystycznych z elementem sufiksальnym *-s-* upatruje się w innych procesach, m.in. w alternacji *ch : s* zachodzącej w XVI wieku w języku starobiałoruskim lub depalatalizacji słowiańskiego sufiksu *-ś-* produktywnego w tworzeniu polskich form hipokorystycznych (zachodzącej mimo wszystko pod wpływem morfemów bałtyckich, por. Tichoniuk 2000b, 35).

II.3.7. Derywaty z *-sz-* w części sufiksальной

II.3.7.1. *-sz*

- od tematów skróconych:

*Arcisz*⁴⁶ < im. wschł. *Arcisz* < cerk. *Artiemij* Mali 189, SHNOB I 19

Bisz < im. *Bisz* < *Biernat* (*Bernard*) por. Mali 199

⁴⁶ Być może również *Arc-isz*.

Bogusz < im. *Bogusz* < *Bogdan* MałS 65; także od im. słow. *Bogodar*,
Boguchwał MałS 65

Dorosz < im. wschł. *Dorosz* < cerk. *Dorofiej* MałI 209, Ker 110

Jarosz < im. *Jarosz* < cerk. *Ijeronim*, pol. *Hieronim*, cerk. *Ijerofiej* MałI
251, TichI 95–96, UsCHB 40; także od słow. *Jarosław*, *Jaromir*,
Jarostryj MałS 69

Kalisz < im. *Kalisz* < *Kalikst*, cerk. *Kallist*, cerk. *Kallistrat* MałI 257,
SHNOB I 145

Kosz < im. *Kosz* < *Kosma*, *Konstanty* i in. SHNOB I 174; por. też ap.
kosz ‘naczynie plecione z wikliny; osłona’ (również inne znaczenia
ap.) SW II 493

Mitrosz < im. wschł. *Mitrosz* < cerk. *Mitrofan*, cerk. *Dimitrij* SHNOB
I 246, TichI 82

Szysz < im. wschł. *Szysz* < cerk. *Sisoj*, pol. *Zygmunt*, pol. *Szymon*,
cerk. *Simon* TichI 133, MałI 323–324

II.3.7.2. -asz

- od tematów pełnych:

Janasz < im. *Janasz* < *Jan* MałI 244

- od tematów skróconych:

Bienasz < im. *Bienasz* < *Benedykt* UsCHB 23

Mikłasz < im. *Mikłasz* < *Mikołaj*, cerk. *Nikołaj* SHNOB I 241

II.3.7.3. -esz

- od tematów pełnych lub skróconych:

Ławresz < im. wschł. *Ławresz* < cerk. *Ławr*, cerk. *Ławrentij* por. TiŚł
215–217

II.3.7.4. -isz

- od tematów skróconych:

Malisz < im. wschł. *Malisz* < cerk. *Małachija* por. TichI 113, por. też im. *Malisz* < słow. *Małomir*, *Małostryj*, *Małogost* MalS 70

II.3.7.5. -sza

- od tematów pełnych:

Lewsza < im. wschł. *Lewsza* < cerk. *Lew* SajH 634; por. też ap. *lewsza* ‘mańkut’

Łuksza < im. wschł. *Łuksza* < cerk. *Łuka* BirBA 110

- od tematów skróconych:

Miksza < im. *Miksza* < *Mikołaj* MalI 288

II.3.7.6. -usz

- od tematów pełnych:

Janusz < im. *Janusz* < *Jan* MalI 245, Ker 114

Grupa derywatów utworzonych na drodze przyłączenia przyrostka z podstawowym -sz- w części sufiksальной liczy 18 nazw. Morfem ten komponował hipokorystyka od tematów skróconych, rzadziej pełnych (*Ławresz* (w przypadku: < *Ławr*), *Janasz*, *Janusz*, *Lewsza*, *Łuksza*). Więcej form powstało z użyciem formantu -sz, mniej zaś – z jego wariantami poszerzonymi o samogłoski (-asz, -esz, -isz, -sza, -usz). W zasobie tym dominują formacje motywowane imionami chrześcijańskimi występującymi zarówno w kalendarzu zachodnim, jak i wschodnim (*Arcisz*, *Bienasz*, *Kosz*, *Dorosz*, *Janasz*, *Janusz*, *Ławresz*, *Łuksza*, *Mikłasz*, *Miksza*, *Mitrosz*, *Szysz* (< *Sisoj*, *Simon*, *Szymon*)).

Omawiany sufiks, stanowiący odpowiednik palatalny -ch-, pierwotnie stosowano w derywacji rodzimych imion słowiańskich. Po zdominowaniu lokalnego systemu antroponimicznego przez imiona proveniencji chrześcijańskiej zaczął być używany w tworzeniu form pochodnych od imion obu obrządków: łacińskiego i rusko-bizantyjskiego (por. Tichoniuk 1988, 47). Zdaniem M. Malec (1994, 95–96) formant -sz- pod koniec okresu

staropolskiego mógł ulegać procesowi nowszej palatalizacji polegającej na zamianie *sz* > *ś* (np. *Jasz* > *Jaś*). Nie bez znaczenia, jak się wydaje, pozostaje również kwestia zbliżonej wymowy w gwarach i językach wschodniosłowiańskich polskich głosek *ś* i *sz*.

II.3.8. Derywaty z *-ś-* w części sufiksальной

II.3.8.1. *-ś*

- od tematów skróconych:

Grześ < im. *Grześ* < *Grzegorz* SHNOB I 104

Oleś < im. *Oleś* < *Aleksander*, *Aleksy*, cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij*
SajH 225, TichI 66–67

II.3.8.2. *-yś*

- od tematów skróconych:

Gawryś < im. *Gawryś* < *Gabriel*, cerk. *Gawriił* TichI 92

Kuryś < im. wschl. *Kuryś* < cerk. *Kiriłł* por. BirBA 98

W antroponimii historycznej ze względu na nieprecyzyjność grafii w dawnych źródłach formy z przyrostkiem *-ś-* są omawiane łącznie z derywatami z elementem *-s-* w części sufiksальной (por. m.in. Malec 1994; Citko 2001, 51). Na temat tych morfemów wypowiada się B. Tichoniuk (2000b, 35), który zwraca uwagę na możliwość dwóch wykluczających się procesów w zakresie formacji na *-s-*, *-ś-*. Pojawienie się sufiksu *-s-* mogło być spowodowane depalatalizacją głoski *-ś-* zachodzącą pod wpływem bałtyckim. Z kolei odmianki z przyrostkiem *-ś-* mogły rozwinąć się wskutek palatalizacji *-s-* w antroponimach wschodniosłowiańskich pod wpływem polszczyzny. Poczynając od XVII mamy do czynienia z silną ingerencją języka polskiego na obszarze Wielkiego Księstwa Litewskiego, co zdaniem B. Tichoniuka, może tłumaczyć wzrost formacji na *-ś-* w imiennictwie okolic Grodna i Brześćcia.

II.3.9. Derywaty z *-j-* w części sufiksальной

II.3.9.1. *-aj*

- od tematów skróconych:

Kubaj < im. *Kubaj* < *Jakub* MalI 242

Madaj < im. *Madaj*, *Madej* < *Maciej*, *Mateusz* MalI 275, por. też im.

Madej < *Amadeusz* LPŻ II 131 oraz im. wschśł. *Madon* < cerk.

Makiedon, cerk. *Makiedonij* SupSł 227, SIP 79

II.3.9.2. *-ej*

- od tematów pełnych:

Chomej < im. wschśł. *Chomej* < cerk. *Foma* por. BirBA 169

Karpiej < im. wschśł. *Karpiej* < cerk. *Karp* BirBA 95

- od tematów skróconych:

Madej < im. *Madej* < *Maciej*, *Mateusz* MalI 275, por. też im. *Madej* <

Amadeusz LPŻ II 131 oraz im. wschśł. *Madon* < cerk. *Makiedon*,

cerk. *Makiedonij* SupSł 227, SIP 79

W przedstawionym materiale sufiks *-j* występuje w wariacie rozszerzonym, wzbogaconym samogłoskami (*-aj*, *-ej*). Utworzył on pięć derywatów od imion chrześcijańskich. Jak zaznacza L. Citko (2001, 52), warianty z formantem *-j-* na tle innych derywatów sufiksalnych odznaczają się neutralnym ładunkiem emocjonalnym. Przyczyną takiego stanu rzeczy mogło być kojarzenie struktur z omawianym przyrostkiem z pełnymi formami imion zakończonych na *-ej* (typu *Matfiej*, *Timofiej*).

II.3.10. Derywaty z *-l-* w części sufiksальной

II.3.10.1. *-ala*

- od tematów skróconych:

Szymala < im. *Szymala* < *Szymon* MalI 327

II.3.10.2. -el/-'el

- od tematów pełnych:
Janiel < im. *Janiel* < *Jan* BirBA 87
- od tematów skróconych:
Gredel < im. wschł. *Gredel*, *Hredel* < cerk. *Grigorij* por. SHNOB I 116⁴⁷
- sufiksy komponowane (dodane do tematów skróconych):
Grynczel < im. wschł. *Grynczel*, *Hrynczel* < cerk. *Grigorij* por. SHNOB I 117⁴⁸
Tomkiel < im. *Tomkiel* < *Tomasz*, cerk. *Foma* por. Mali 332–333, por. BirBA 170
Tonkiel < im. *Tonkiel* < (*Tonik*) < *Antoni* por. Mali 186

II.3.10.3. -ol

- sufiksy komponowane (dodane do tematów skróconych):
Wachol < im. *Wachol* < *Wawrzyniec*, *Walenty*, cerk. *Ioann*, cerk. *Wasilij* por. Mali 337

II.3.10.4. -ul(a)

Hanula < im. *Hanula* < *Jan* Mali 246; im. ż. *Hanula* < *Anna* UscŚl 65

W zebranych materiale odnotowano 8 nazwisk równych imionom derywowanym formantami z podstawowym *-l-* w części sufiksalnej. Hipokorystyka odimienne z tym przyrostkiem występowały od dawna w języku polskim, zarówno wśród słowiańskich imion rodzimych (Malec 1982, 126–128), jak również w zakresie imion pochodzenia chrześcijańskiego

⁴⁷ Autorki *Słownika historycznych nazw osobowych Białostoczczyzny* cytują (za A. Uścińowicz) formy im. *Hryd'*, *Hrydia*. Pojawienie się wariantu z sufiksem *-el* może być wynikiem oddziaływania języka litewskiego.

⁴⁸ Por. w SHNOB formę *Hryniec*.

(Malec 1994, 138–140). L. Citko (2001, 47–48) poświadcza stosunkowo niewielką liczbę formacji tego typu w XVI-wiecznym materiale antropo-nimicznym dotyczącym ziem północnego Podlasia. Podobną frekwencję stwierdza w swojej monografii B. Tichoniuk (2000b, 36). Funkcjonowanie na interesującym nas obszarze formantów z podstawowym *-l-* można wiązać z wpływami bałtyckimi, chociaż niektórzy onomaści (jak np. S. Gala) doszukują się powiązań z prasłowiańską leksyką apelatywną (por. Citko 2001, 48; por. też Tichoniuk 2000b, 36). Z kolei M. Malec (1994, 137–140) w odniesieniu do niektórych cytowanych przez siebie form na *-el, -il, -yl* nie wyklucza ich pojawienia się pod wpływem języka niemieckiego.

W cytowanym materiale omawiany sufix został wykorzystany w tworzeniu imion w wersji polskiej i wschodniosłowiańskiej.

Nazwisko *Hanula* może nawiązywać do różnych imion – męskiego *Jan* oraz żeńskiego *Anna*, którego wariant z protetycznym *h* jest typowy dla języka białoruskiego i wschodniosłowiańskich gwar podlaskich o białoruskich cechach językowych.

II.3.11. Derywaty z *-ł-* w części sufiksальной

II.3.11.1. *-iło*

- od tematów skróconych (sufiksy proste lub komponowane)
Chanilo < im. wschł. *Chanilo* < cerk. *Charlampij*, cerk. *Chariton*, cerk. *Affonij*, cerk. *Fantin* por. Mall 203, por. TichI 64, 89
Nachilo < może im. wschł. *Nachilo* < cerk. *Ionafan*, cerk. *Naum*⁴⁹ por. TichI 101, 118; por. też ap. gw. *nachil* ‘zbocze’ SGBP 130

II.3.11.2. *-yło*

- od tematów skróconych
Polityło < im. wschł. *Polityło* < cerk. *Ippolit* por. TiSł 195

⁴⁹ Por. formę łac. *Nahum* SajH 428.

Formant z podstawowym elementem spółgłoskowym *-ł-* komponował nazwy osobowe pochodzące od imion własnych i apelatywów na gruncie polskim i wschodniosłowiańskim (zob. Malec 2001, 142). L. Citko (2001, 52) nie odnotowuje formacji z *-yło* w szesnastowiecznej antroponimii północnego Podlasia, poświadcza natomiast kilka imion z sufiksem *-iło* (*Hosciło, Koźniło, Pietriło, Sacziło, Tumiło*). Kilka przykładów zacytowanych przez M. Malec (1994, 142) wyraźnie nawiązuje do imion kalendarza cerkiewno-ruskiego, por. *Petryło, Kostiło, Wawryło*. Odmianki na *-iło* w zależności od imienia będącego podstawą fundującą mogą zawierać w swej strukturze sufiksy proste (np. *Chaniło < Fantin*) lub komponowane (np. *Chaniło < Chariton*).

II.3.12. Derywaty z *-n-* w części sufiksальной

- od tematów pełnych:

Koźmian < im. Koźmian < Koźma < pol., cerk. Kosma MalI 265, por. BirBA 103

II.3.12.2. *-na*

- od tematów skróconych

Michna < im. Michna < cerk. Michaił, cerk. Michiej por. BirBA 123, por. TichI 117

II.3.12.3. *-no*

- sufiksy komponowane (dodane do tematów skróconych)

Olechno < im. Olechno < Aleksander, Aleksy, cerk. Aleksandr, cerk. Aleksij MalI 180–181, TichI 66–67, BirBA 24–25, Ker 104

II.3.12.4. *-un*

- od tematów pełnych:

Mikołajun < im. Mikołajun < Mikołaj por. MalI 286

- sufiksy komponowane (dodane do tematów skróconych)

Baszun < im. *Baszun* < *Bartłomiej* por. Mall 195; por. też ap. *basza* ‘dygnitarz cywilny lub wojskowy w dawnej sułtańskiej Turcji’ SXVI II 26; ap. *basza* ‘wielkorządca turecki, pasza; człowiek butny’ SW I 104

Derywaty z podstawowym *-n-* w cytowanym zbiorze uczestniczą w komponowaniu odmianek pochodnych w stopniu minimalnym. Poszerzone o prepozytywną samogłoskę *u* (*-un*) utworzyły dwie formy hipokorystyczne. Imię *Mikołajun* powstało przez dodanie przyrostka do pełnej podstawy, zaś imię *Baszun* ukształtowało się wskutek dodania formantu do tematu będącego wynikiem wcześniejszej sufiksacji (*Basz*). Jak się wydaje, równoległe z motywacją *Basz* < *Bartłomiej* można dopuszczać też inną etymologię, tj. pochodzenie od innych imion na *Ba-* (*Baltazar*, *Bazyli* itp.), im. niem. *Basch*, *Bäsch* < *Sebastianus* (zob. DN 103, LPŻ I 210) lub proveniencję apelatywną.

Warianty z innymi samogłoskami poświadczane są również pojedynczymi przykładami. Tworzą je imiona w wersji polskiej i wschodniosłowiańskiej. Sufiksy były w nich dołączane do podstaw pełnych lub skróconych.

II.3.13. Derywaty z *-ń-* w części sufiksальной

II.3.13.1. *-ń*

- od tematów skróconych:

Hryń < im. wschł. *Hryń* < cerk. *Grigorij* Mall 229, Ker 108

II.3.13.2. *-eń*

- od tematów skróconych:

Greń < im. wschł. *Greń* < cerk. *Grigorij* por. BirBa 56, por. Mall 229

Kryszień < im. typu *Krzysztof, Krysztof, Kryspin, Krystyn* RymNP I 477;
por. też ap. gw. (z wschł.) *krysza* ‘dach nad bajdakiem wykonany z łułu’ SW II 587

Na peryferiach frekwencyjnych znalazły się również hipokorystyka z podstawowym *-ń* egzemplifikowane trzema przykładami. Formy imienne zostały utworzone od tematów skróconych imion pochodzenia chrześcijańskiego. Według M. Malec (1994, 145), derywaty z przyrostkiem *-ń* występują przede wszystkim na kresach wschodnich.

II.3.14. Derywaty z *-t-* w części sufiksальной

II.3.14.1. *-enta (-ęta)*

- od tematów pełnych lub skróconych:
Wilenta < im. *Wilenta* < cerk. *Wił* por. SIP 65; germ. *Wilhelm* por. MaII 343

II.3.14.2. *-uta*

- od tematów skróconych:
Aksiuta < im. wschł. *Aksiuta* < cerk. *Awksientij* TichI 73
Daszuta < im. wschł. *Daszuta* < cerk. *Dasij*, cerk. *Danił*, *Damian* por. BirBA 60, por. SHNOB I 72; por. też im. wschł. ż. *Daszuta* < cerk. *Darija* TiSł 467
Macuta < im. *Macuta* < *Maciej*, *Mateusz*, cerk. *Matfiej*, cerk. *Matfij*⁵⁰
SHNOB I 221
Nasuta < im. wschł. *Nasuta* < cerk. *Afanasij* por. UsCHB 19
Oksiuta < im. wschł. *Oksiuta* < cerk. *Awksientij* TichI 73, Ker 103
- sufiksy komponowane (dodane do tematów skróconych):
Gacuta < im. *Gacuta* < *Gajusz*, *Gaweł*, *Gabriel* por. MaII 221

⁵⁰ Także od innych imion na *Ma-* (SHNOB I 221).

Derywaty z elementem *-t-* w części sufiksальной reprezentowane są w zebranym materiale 7 przykładami, z czego imiona *Aksiuta* i *Oksiuta* pochodzą od cerk. *Awksientij*, a cechą różnicującą oba warianty jest jedynie rozbieżność fonetyczna. Wszystkie formacje utworzone zostały przez dodanie do tematów skróconych morfemu *-uta*, tj. w wersji poszerzonej o samogłoski.

Z badań przeprowadzonych przez M. Malec wynika, że hipokorystyka z sufiksem *-t-* w imiennictwie historycznym Polski wystąpiły zarówno w dzielnicach centralnych, jak i na kresach wschodnich (Malec 1994, 152). Mniej natomiast wiadomo na temat genezy interesującego nas przyrostka *-uta*. Według W. Taszyckiego i M. Malec, powstanie tego morfemu należy wiązać z wpływem skrótów odimiennych obejmujących pierwsze człony z tematem na *-u* lub z następstwem wymiany samogłosek *-ota* : *-uta* (Malec 1982, 155). Z kolei B. Tichoniuk podziela stanowisko M. Biryły o powiązaniu formantu *-uta* z litewskim deminutywnym komponentem *-utis* (Tichoniuk 1988, 49).

Oddzielnego komentarza wymaga sufiks *-ęta* (w wyekscerpowanym materiale *-enta*). W niniejszej pracy antropim derywowany omawianym sufiksem został potraktowany jako forma imienna, ponieważ hipokorystyka urobione za pomocą tego formantu notuje w swojej monografii M. Malec (1994, 150–151), por. *Damięta*, *Jurzęta*, *Wasyłęta*, *Wawrzęta* i inne. Niemniej, sufiks *-ęta* należy do najstarszych przyrostków komponujących formacje patronimiczne i wyraża formę pluralną (w opozycji do formy synkulatywnej na *-ę*; zob. Citko 2001, 71). Obecność imion (lub patronimów) reprezentujących model nazewniczy tego typu należy wiązać z wpływami mazowieckimi, gdzie nazwy własne z *-ęta* występowały zarówno w antropimii, jak i toponimii (Citko 2001, 71).

II.3.15. Derywaty z *-r-* w części sufiksальной

II.3.15.1. *-era*

- od tematów skróconych:
Stachera < im. *Stachera* < słow. *Stanisław* por. MałS 26, por. BubK 283

II.3.15.2. -ura

- od tematów skróconych:

Mitura < im. wschł. *Mitura* < *Dymitr*, cerk. *Dimitrij* Ker 109, RymNP II 107

Stachura < im. *Stachura* < słow. *Stanisław* BubK 283

Derywatów z elementem sufiksalnym *-r-* nie notują w opracowaniach antroponimii pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego L. Citko (2001) i B. Tichoniuk (1988, 2000b). Maria Malec (1994, 148–149) poświadcza zaledwie kilka formacji na *-ura* (m.in. *Hanura, *Piechura*, *Szczepura*) i jedną na *-yra* (*Matyra*). W cytowanym zbiorze przyrostek ten derywował trzy hipokorystyka imienne, które zostały przeniesione do klasy nazwisk.

II.3.16. Derywaty z -g- w części sufiksальной**II.3.16.1. -'qg**

- od tematów skróconych:

Maciąg < im. *Maciej* < *Maciej*, *Mateusz* MaII 276

Model ten nie należy do produktywnych w antroponimii polskiej (Malec 1994, 118)⁵¹. Form tego typu nie odnajdujemy także w nazewnictwie historycznym interesującego nas obszaru. Za pomocą komponentu z podstawowym elementem *-g-* został utworzony jeden derywat (*Maciąg*). Jak zaznacza M. Malec (1994, 118), forma ta występuje współcześnie jako częste nazwisko.

Wzorem do komponowania form pochodnych od imion chrześcijańskich były mechanizmy stosowane w derywacji hipokorystycznej od dwuczłonowych imion słowiańskich. Korzystano również z istniejącego w słowotwórstwie rodzimym zestawu formantów (Malec 1994, 82).

⁵¹ O derywatach z elementem sufiksalnym *-qg* zob. także Kreja (2001, 55–56).

Przedstawione w niniejszym zasobie nazwiska zostały umotywowane derywowanymi formami imion chrzestnych które, oprócz zabiegów słowotwórczych, odznaczają się także obecnością szeregu przekształceń w zakresie fonetyki. Zmiany fonetyczne obejmują zarówno imiona kalendarza wschodniego, jak i zachodniego. Świadczy to o tym, że występują one w antroponimii pogranicza polsko-ruskiego niezależnie od przynależności konfesyjno-językowej konkretnych form imion. Odnajdujemy je nawet w historycznym nazewnictwie Żydów Podlasia (zob. Dacewicz 2008, 47–49).

Analizując nazwiska formalnie równe derywatom odimiennym nie sposób nie zauważyć, że pokaźna część zacytowanych wyżej form w chwili obecnej rzadko pełni funkcję imion, a niektóre funkcjonują we współczesnym systemie nazewniczym wyłącznie jako nazwiska (Rudnicka-Fira 2004, 135).

III. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej albo utworzone w planie nazwiskowym od imion podstawowych lub derywowanych (nazwiska z sufiksami *-(cz)ak, -'ak, -ik, -(cz)yk, -(cz)uk, -'uk*)

Geneza słowotwórcza nazwisk z elementem spółgłoskowym *-k-* w części sufiksальной jest szczególnie trudna do ustalenia. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać m.in. w polifunkcyjności przyrostków uczestniczących w komponowaniu nazwisk. Mowa tu o antroponimach zakończonych na *-(cz)ak, -'ak, -ik, -(cz)yk, -(cz)uk, -'uk* (por. H. Buczeko, D. Buczeko 2000, 39, 42; Magda-Czekaj 2011, 199)⁵². Nazwiska tego

⁵² Niektórzy badacze w kontekście wielofunkcyjności wymieniają także inne przyrostki z komponentem *-k-*, a więc oprócz *-(cz)ak, -'ak, -ik, -(cz)yk, -(cz)uk, -'uk* także *-ek, -ka, -ko* (Bubak 1986, 73–74; Rudnicka-Fira 2004, 138). Należy zauważyć, że trzy ostatnie formanty wyspecjalizowały się przede wszystkim w tworzeniu form hipokorystyczno-deminutywnych imion. Podobnego zdania jest E. Rzetelska-Feleszko (2006, 86), która wskazuje na możliwość tworzenia za pomocą przyrostków *-ek, -ka, -ko* zdrobniałych form nazw osobowych.

typu są rozpatrywane w literaturze przede wszystkim jako patronimiczne⁵³. Niemniej, na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim, ale także w innych regionach Polski, Białorusi i Ukrainy są poświadczone hipokorystyczne formy odimienne utworzone za pomocą tych sufiksów. Dużą liczbę derywatów imiennych zakończonych na *-uk*, *-'uk*, *-czuk*, *-ik*, *-czyk* notuje m.in. M. Biryła (1966). Mniej jest natomiast w dostępnych opracowaniach przykładów imion na *-ak*, *-'ak*, *-czak*, chociaż takie też występują (zob. niżej). Można więc przypuszczać, że w przeszłości funkcjonowały podobne formy pochodne od innych imion, nieudokumentowane w źródłach pisanych, ale dające się odtworzyć przez analogię do antroponimów utrwalonych w zapisach historycznych⁵⁴. Ponadto, imiona w takiej postaci są jeszcze niekiedy używane do dziś w lokalnych mikrowspółnotach na pograniczu polsko-(biało)ruskim. Z uwagi na brak dosłownych poświadczeń części imion w źródłach należy traktować je oczywiście jako formy mniej lub bardziej hipotetyczne. Niektóre formacje omówione w poniższych podrozdziałach cechują się niewielkim stopniem prawdopodobieństwa, szczególnie w zakresie sporadycznie

⁵³ Por. stanowisko J. Bubaka (1986, 73–74) w sprawie pochodzenia nazwisk typu *Ambrozik* (*-ik*), *Jaroszyk* (*-yk*), *Mikołajczyk* (*-czyk*), *Lorcza* (*-ak*), *Siwończak* (*-czak*): „Większość wymienionych rzeczownikowych formantów to dawne deminutywa (...). Oczywiście produktywność wymienionych formantów nie jest jednakowa” (tamże, 74). Podobnego zdania jest E. Rudnicka-Fira (2004, 158), która podkreśla, że antroponimy z wielofunkcyjnymi sufiksami *-ik*, *-yk*, *-'ek*, *-ko*, *-ka*, *-ak*, *-'ak* należy traktować z ostrożnością, gdyż formanty te mogły tworzyć m.in. formy deminutywne, hipokorystyczne i patronimiczne. Również M. Magda-Czekaj (2011, 242) przy analizie nazwisk odapelatywnych zauważa, że „jedną z funkcji formantu z podstawowym *-k-* w sufiksie (*-ek*, *-ik*, *-(cz)yk*, *-czak*) była funkcja deminutywna”. Użycie przyrostka *-uk* w kształtowaniu zarówno zdrobniających form imion jak i patronimów poświadcza też B. Tichoniuk (2004b, 158) analizując m.in. akta sądowe Bielska Podlaskiego z lat 1774–1781. Funkcję hipokorystyczną lub patronimiczną mógł pełnić w połączeniu z podstawą odimienną także sufiks *-ec* (zob. Frankowska 2001).

⁵⁴ Formom niepoświadczonej w literaturze towarzyszy skrót *por.* („porównaj”), poprzedzający odwołanie do literatury, w której występują warianty zbliżone.

występujących derywatów na *-ak/-czak*, ale w kontekście powyższych rozważań uwzględnienie przynajmniej domniemanego ich funkcjonowania na Podlasiu wydaje się zasadne.

Nazwiska odimienne nie są tu notabene przypadkiem odosobnionym. Zbliżona sytuacja ma miejsce także w procesie powstawania nazwisk odapelatywnych i dotyczy derywatów od nazw pospolitych, które nie zostały odnotowane w historycznych i współczesnych słownikach opisowych. Brak poświadczeń takich derywatów w leksykonach nie przesądza automatycznie o utworzeniu nazwisk na ich bazie wyłącznie w płaszczyźnie antroponimicznej, ponieważ dany apelatyw, wzbogacony odpowiednim przyrostkiem, mógł istnieć w języku mówionym i początkowo nie miał jeszcze funkcji nazwy (por. Sieradzki 2010, 265–266; Dacewicz 2014, 157).

III/1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej sufiksem *-ak/-czak* albo derywowane tym przyrostkiem od imion podstawowych lub derywowanych

Przyrostek *-ak* może komponować zarówno hipokorystyka odimienne, jak i formacje patronimiczne (por. np. Kuć 2008, 124; Kuć 2011, 108–109). Nazwiska z tym komponentem mogą zatem pochodzić od derywowanych form hipokorystyczno-deminutywnych imion, wówczas są traktowane jako transponowane z klasy imion i jednocześnie nieposiadające formalnych wykładników nazwiskotwórczych. Mogą być również przeniesionymi formacjami o znaczeniu filiacyjnym, w których genetycznie patronimiczny przyrostek ze współczesnego punktu widzenia pełni rolę formantu urabiającego nazwiska od imion. Patronimiczną funkcję sufiksu *-ak/-'ak* podkreśla m.in. H. Buczko (1999, 65) analizująca nazwiska na Bojkowszczyźnie, jednak badaczka nie wyklucza też użycia omawianego formantu w funkcji semantycznej, tj. w kreacji hipokorystyków odimiennych (np. *Семеняк* – nazwisko równe imieniu w postaci derywowanej).

Jednostronne zakwalifikowanie nazwisk na *-ak/-czak* do kategorii antroponimów równych imionom lub do zasobu nazwisk powstałych

w wyniku derywacji słowotwórczej byłoby kwestią umowną (por. Górny 2004, 95), stąd w niniejszym opracowaniu podano obie etymologie⁵⁵.

III/1 A. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ak* lub utworzone od imion podstawowych

III/1 A.1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ak* lub utworzone od imion podstawowych oficjalnych

Augustyniak < im. *Augustyniak* < *Augustyn* por. Mali 189; a. od *Augustyn* Mali 189

Danielak < im. *Danielak* < *Daniel* por. Mali 206; a. od im. *Daniel* Mali 206

Filipiak < im. *Filipiak* < *Filip* por. Mali 216; a. od *Filip* Mali 216

Jakubiak < im. *Jakubiak* < *Jakub* Mali 240; a. od *Jakub* Mali 239

Kacprzak < im. *Kacprzak* < *Kasper* por. Mali 258; a. od *Kacper* (*Kasper*) por. Mali 258

Karolak < im. *Karolak* < *Karol* por. BirBA 94; a. od *Karol* Mali 258

Kasprzak < im. *Kasprzak* < *Kasper* por. Mali 258; a. od *Kasper* Mali 258

Ludwiczak < im. *Ludwiczak* < *Ludwik* por. BubK 201–202; a. od *Ludwik*⁵⁶ BubK 201

Marciniak < im. *Marciniak* < im. *Marcin* por. Mali 279, por. BirBA 115; a. od *Marcin* Mali 279

Maryniak < im. *Maryniak* < *Maryn* UscŚł 138, por. Mali 281; a. od *Maryn* SHNOB I 230, TichI 115; por. też im. ż. *Maryna* MalŻ 262

Mateuszak < im. *Mateuszak* < *Mateusz* por. Mali 274, por. TichI 115; a. od *Mateusz* Mali 274

Michalak < im. *Michalak* < *Michał* por. Mali 284; a. od *Michał* Mali 284

⁵⁵ Poświadczenia imion zapisano dla obu motywacji, oddzielając je średnikiem.

⁵⁶ Święty średniowiecza, czczony w Kościele rzymskokatolickim (zob. np. Malec 1994, 272).

Szczepaniak < im. *Szczepaniak* < *Szczepan (Stefan)* Mali 325; a. od *Szczepan (Stefan)* Mali 325

Szymoniak < im. *Szymoniak* < *Szymon* por. Mali 326, por. BirBA 152; a. od *Szymon* Mali 326

Urbaniak < im. *Urbaniak* < *Urban* por. Mali 336; a. od *Urban* Mali 336, SHNOB II 157, TichI 141

Wiktorzak < im. *Wiktorzak* < *Wiktor, Wiktoryn* por. Mali 343; a. od pol., cerk. *Wiktor* Mali 342, SIP 65

Wincenciak < im. *Wincenciak* < *Wincenty* por. Mali 341; a. od *Wincenty* Mali 341

Grupa ta liczy 17 nazwisk utworzonych od imion pochodzenia chrześcijańskiego. Dominującymi w analizowanym zbiorze są warianty typowe dla kalendarza polskiego. Ponadto wystąpiło tu kilka przykładów imion używanych tylko w Kościele łacińskim (*Kacper/Kasper, Karol, Ludwik* oraz – ze względu na drogę przejścia z języka źródłowego (greckiego) lub języków-pośredników (łacińskiego, czeskiego) – *Szczepan*). Zauważalna przewaga odmianek polskich w połączeniu z formantem *-ak* częściowo może potwierdzać obcy charakter tego przyrostka w antroponimii Słowiańszczyzny wschodniej.

III/1 A.2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ak* lub utworzone od imion podstawowych z uciętym cerkiewnym *-ij* albo od imion polskich w formie podstawowej oficjalnej

Antoniak < im. *Antoniak* < *Antoni*, cerk. *Antonij* por. Mali 186, BirBA 31; a. od wschł. *Anton* < cerk. *Antonij*; a. od pol. *Antoni* UsCHB 18, Mali 186

Prokopiak < im. *Prokopiak* < *Prokop*, cerk. *Prokopij* por. Mali 313, por. BirBA 138; a. od wschł. *Prokop* < cerk. *Prokopij* BirBA 138; a. od pol. *Prokop* Mali 313

Ten typ nazewniczy reprezentują dwa nazwiska. Przyjmując, że są one równe postaciom hipokorystycznym imion, formy *Antoniak, Prokopiak* pod

względem przynależności językowej należy uznać za wspólne tradycji polskiej i wschodniosłowiańskiej. W przypadku derywacji w planie nazwiskowym, antroponimy te powstały od różnych wariantów (zawsze jednak podstawowych) w zależności od pochodzenia językowego: wschodnich *Anton*, *Prokop* (z uciętym cerkiewnym *-ij*) lub polskich oficjalnych *Antoni*, *Prokop*.

III/1 A.3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ak* lub utworzone od imion podstawowych oficjalnych albo od imion podstawowych potocznych

Archipiak < im. wschł. *Archipiak* < cerk. *Archipp* por. BirBA 33, por. UscŚł 35, por. TichI 71; a. od wschł. *Archip* < cerk. *Archipp* BirBA 33, UscŚł 35, TichI 71, Ker 105, a. od pol. *Archip* TichI 71, JanŚł 30
Janiak < im. *Janiak* < *Jan* por. Mali 244; a. od *Jan* Mali 243; a. od wschł. *Jan* < cerk. *Ioann* UscŚł 229
Pietrzak < im. *Pietrzak* < *Piotr* por. Mali 307–308; a. od cerk. *Pietr* SIP 86; a. od pol. *Pietr* < *Piotr* Mali 307

Niektóre motywujące formy imion (*Archip*, *Jan*, *Pietr*), w zależności od języka i/lub odmianek wyjściowych, mogą być uznane zarówno jako podstawowe oficjalne, jak i podstawowe potoczne. *Archip*, *Jan* to formy oficjalne dla polszczyzny, czasami także dla jęz. białoruskiego (por. brus. *Jan*), ale względem cerk. *Archipp*, *Ioann* tracą swoją oficjalność. Odwrotną sytuację można zaobserwować w odniesieniu do im. *Pietr*, będącego postacią kanoniczną imienia cerkiewnego, natomiast we współczesnym języku polskim (w odróżnieniu od polszczyzny średniowiecznej) jest ona pozbawiona znamion wariantu oficjalnego.

III/1 A.4. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ak* lub utworzone od imion podstawowych potocznych

Deniziak < im. wschł. *Deniziak* < cerk. *Dionisij* por. Mali 209, por. BirBA 63; a. od wschł. *Denis* < cerk. *Dionisij* Mali 209

- Deoniziak* < im. *Deoniziak* < *Dionizy* por. TichI 80; a. od *Deonizy* < *Dionizy* TichI 80
- Jachimiak* < im. *Jachimiak* < pol. *Joachim* lub od cerk. *Jewfimij* Mall 254, por. BirBA 70; a. od *Jachim* < pol. *Joachim* lub od cerk. *Jewfimij* Mall 254, BirBA 70, Ker 111
- Jurak* < im. pol., wschł. *Jurak* < *Jerzy* Mall 252, cerk. *Gieorgij* BirBA 51; a. od pol., wschł. *Jur*, *Jura* < *Jerzy*, cerk. *Gieorgij* Mall 252, TichI 100, BirBA 51
- Krystosiak* < im. *Krystosiak* < *Krzysztof* por. Mall 266; a. od *Krystos* < *Krzysztof* por. TichI 108
- Kryzstofiak* < im. *Kryzstofiak* < *Krzysztof* por. Mall 266; a. od *Kryzstof* < *Krzysztof* por. Mall 266–267
- Majchrzak* < im. *Majchrzak* < *Melchior* RymNP II 83; a. od *Majcher* < *Melchior* por. BubK 226
- Matejak* < im. *Matejak* < *Maciej* por. Mall 275, por. BirBA 118; a. od *Matej* < *Maciej* Mall 275
- Osipiak* < im. wschł. *Osipiak* < cerk. *Iosif* por. SHNOB I 277; a. od wschł. *Osip* < cerk. *Iosif* SHNOB I 277, SajH 124, TichI 102
- Siemieniaka* < im. *Siemieniaka* < *Symeon*, cerk. *Simieon*, też od słow. *Siemowit*, *Siemiomysł* TichI 133, SHNOB II 92, BirBA 151; a. od wschł. *Siemien* < cerk. *Simieon* UsCHB 68, TichI 133, Ker 126
- Siemieniako* < im. *Siemieniako* < *Symeon*, cerk. *Simieon*, też od słow. *Siemowit*, *Siemiomysł* por. TichI 133, SHNOB II 92; a. od wschł. *Siemien* < cerk. *Simieon* UsCHB 68, TichI 133, Ker 126
- Szymaniak* < im. *Szymaniak* < *Szymon* por. Mall 327; a. od *Szyman* < *Szymon* Mall 326
- Trochimiak* < im. wschł. *Trochimiak* < cerk. *Trofim* por. BirBA 163; a. od wschł. *Trochim* < cerk. *Trofim* SHNOB II 148, TichI 139
- Uściniak* < im. wschł. *Uściniak* < cerk. *Iustin* por. BirBA 92; a. od wschł. *Uścín* < cerk. *Iustin* BirBA 92; por. też im. wschł. ż. *Uścina* < cerk. *Iustina* por. TichI 103, TiSł 608
- Walendziak* < im. *Walendziak* < *Walenty* por. SHNOB II 160; a. od *Walendy* < *Walenty* SHNOB II 160, TichI 141

Walędziak < im. *Walendziak* < *Walenty* por. SHNOB II 160; a. od *Walendy* < *Walenty* SHNOB II 160, TichI 141

Na potoczny charakter powyższych form imion wpłynęły przede wszystkim zmiany fonetyczne w obrębie poszczególnych jednostek imiennych. Sytuacja ta ma miejsce w odmiankach funkcjonujących tak na gruncie polskim, jak i wschodniosłowiańskim.

Rozpatrując zbiór nazwisk derywowanych formantem *-ak* włączonych do grupy A w kontekście spetryfikowanych formacji patronimicznych, można zauważyć, że motywującymi imionami zdecydowanie częściej są antroponimy chrześcijańskie w polskiej wersji językowej (choć etymologicznie wspólne obu obrządkom), np. *Antoni*, *Augustyn*, *Szymon*, *Walendy*, *Wincenty* i inne. Od imion w wariantcie wschodniosłowiańskim utworzono nazwiska *Jachimiak* (jeśli od im. cerk. *Jewfimij*) i *Deniziak* (< im. *Denis*), przy czym w drugim przypadku mamy do czynienia z udźwięcznieniem spółgłoski w formie nazwiskowej względem motywującego je imienia, zapewne pod wpływem polskiej odmianki *Dionizy*.

Nazwiska *Siemieniaka*, *Siemieniako* pojawiły się w odmiankach o zmienionym paradygmacie – żeńskim *-aka* i nijakim *-ako*. Komponent fundujący należy upatrywać zarówno w imieniu w wersji polskiej, jak i wschodniosłowiańskiej. Dodatkowo nazwiska te mogły być motywowane słowiańskimi imionami dwuczłonowymi⁵⁷.

Pewnych trudności nastrocza geneza nazwiska *Jurak* (według II proponowanej motywacji). Formy *Jur*, *Jura*, oprócz charakteru potocznego wykazują bowiem znamiona derywatów alternacyjnych i/lub paradygmatycznych, w zależności od tego, którą formę należy uznać za wyjściową.

Uwzględniając postać fonetyczną, omawiany przyrostek częściej pojawiał się w wariantcie miękkim *-'ak*, niezależnie od tego, czy służył do urobienia form od imion oficjalnych, czy też potocznych.

⁵⁷ Zdaniem B. Krei (2001, 78) formy na *-ako* reprezentują mało produktywny i niezbyt przejrzysty morfologicznie model nazwiskowy. Jednocześnie zaznacza on, że najliczniej poświadczonym nazwiskiem tego typu jest odimienne *Siemieniako*.

W XVI-wiecznym systemie nazewniczym na pograniczu polsko-ruskim patronimika z sufiksem *-ak* w połączeniu z odmienną podstawą słowotwórczą nie występują (Tichoniuk 1988; Citko 2001). Można zatem wnioskować, że ten typ patronimiczny (nazwiskowy) nie był popularny na badanym obszarze tak w antropimii historycznej, jak i współczesnej.

Do sporadycznych należą również derywaty odimienne z przyrostkiem *-ak* w nazewnictwie XVI-wiecznym interesującego nas obszaru. Formacji tego typu nie odnotowuje w swojej monografii L. Citko (2001). Bazyl Tichoniuk (1988, 21; 2000b, 90, 94–95) poświadcza jedynie 3 takie przykłady, spośród których dwie nazwy pochodzą od imion chrześcijańskich (*Churtak* < pol., cerk. *Fortunat*; *Jermak* < cerk. *Jermołaj*), jedna – od słowiańskiego imienia dwuczłonowego (*Grimak* < słow. *Grzymiśław*). Więcej derywatów z *-ak/-'ak* odnajdujemy w pracy M. Malec (1994, 122), co może świadczyć, że omawiany typ nazewniczy należy wiązać przede wszystkim z antropimią polską, w zdecydowanie mniejszym stopniu – z wschodniosłowiańską⁵⁸.

W SHNOB (II 134) występuje jako drugi element formuły identyfikacyjnej forma *Szymak* (Paweł *Szymak*), która może być interpretowana w różny sposób – jako derywat od skróconej podstawy imienia z sufiksem *-ak* lub jako wariant fonetyczny formy *Szymek*, która już występuje jako imię (*Szymek* Stacywka, *Szymek* Szczerbiczyk SHNOB II 110, 126).

III/1 B. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ak/-czak* lub utworzone przez dodanie formantu *-ak/-czak* do imion derywowanych

Tę grupę nazwisk reprezentują antropimie równe imionom w formie derywowanej formantem *-ak/-czak* (I motywacja) albo formacje powstałe na drodze dodania formantu *-ak* do podstaw odmiennych powstałych w wyniku derywacji alternacyjnej lub sufiksальной, fakultatywnie połączonej z ucięciem tematu fundującego (II motywacja).

⁵⁸ Znaczną aktywność w gwarach białoruskich na Białostocczyźnie wykazują natomiast osobowe *nomina subiecti* z formantem *-ak* (zob. Sajewicz 2006, 293–310).

III/1 B.1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ak* lub utworzone od derywatów alternacyjnych

Czurak < im. wschśł. *Czurak* < cerk. *Kiriłł* por. Mali 205; a. od wschśł. *Czuryło* < cerk. *Kiriłł* TichI 79, Mali 205

Krysiak < im. *Krysiak* < *Kryspin*, cerk. *Kriskient*, cerk. *Chrisanf*, cerk. *Christofor* SHNOB I 185, por. BirBA 103, por. TichI 78, 107, 108; a. od wschśł. *Krys* < cerk. *Chrisanf*, cerk. *Kriskient*, cerk. *Christofor* TichI 78, 107–108 lub od pol. *Krys* < *Krszczon* (*Krystian*), *Kryspin*, *Krzysztof*, *Krystyn* Mali 265–267; por. też im. ż. *Krysia* < *Krystyna*, cerk. *Christina* TichI 108; por. też ap. *krysa* ‘kresa, obwódka kapelusza’ SW II 544, 586; ap. ros. *krysa* ‘szczur – zool. *Rattus* – rodzaj gryzonia z rodziny myszowatych’ BTS 476

Kubak < im. *Kubak* < *Jakub* por. Mali 242; a. od *Kuba* < *Jakub* Mali 242

Lesiak < im. wschśł. *Lesiak* < cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij* por. SHNOB I 204, por. UscŚł 23–24, por. TichI 66–67; a. od wschśł. *Les*, *Leś* < cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij* SHNOB I 204, TichI 66–67, UscŚł 23; wschśł. *Lesia* < cerk. *Jelisiej* TiŚł 33, 39, 164; por. też im. wschśł. ż. *Lesia* < cerk. *Aleksandra* TiŚł 391

Moniak < im. *Moniak* < cerk. *Ammon*, cerk. *Manuił*, cerk. *Moisiej*⁵⁹ por. TichI 67, por. SHNOB I 249; a. od wschśł. *Moń*, *Monia* < cerk. *Ammon*, cerk. *Manuił*, cerk. *Moisiej* TichI 67, SHNOB I 249, Mali 293

Wawrzyniak < im. *Wawrzyniak* < *Wawrzyniec* por. Mali 339; a. od *Wawrzyn* < *Wawrzyniec* Mali 339, TichI 109

Wierak < im. wschśł. *Wierak* < cerk. *Awierkij*, cerk. *Warachisij* por. TiŚł 17–18, por. TichI 74; a. od wschśł. *Wier*, *Wiera* < cerk.

⁵⁹ Derywacja od cerk. *Moisiej* wymagała, poza alternacją, dodania sufiksu z elementem spółgłoskowym *-ń-*.

Awierkij, cerk. *Warachisij* por. TiŚl 17–18, por. TichI 74; por. też im. ż. *Wiera*⁶⁰ SIP 100

Więsak < im. *Więsak* < słow. *Więcestaw* (*Wactaw*) por. RymNP II 680⁶¹; a. od *Więś*, *Więsa* < słow. *Więcestaw* (*Wactaw*) por. MaIS 27

Nazwiska tego podzbioru motywowane są przez imiona chrześcijańskie, w większości wspólne obu obrządkom. Występują w odmiankach polskich (*Kuba*, *Wawrzyn*, *Więś/Więsa*) lub wykazują powiązania z wschodniosłowiańskim kręgiem językowo-kulturowym (*Czuryło*, *Les/Leś/Lesia*, *Moń/Monia*, *Wier/Wiera*).

W przypadku niektórych derywatów (*Czur(a)*, *Kub(a)*, *Les('a)*, *Mon('a)*, *Wier(a)*, *Więś(a)*) można mówić o występowaniu derywacji alternacyjnej w połączeniu z paradygmatyczną, chociaż nie jest możliwe ustalenie, do której konkretnej formy (tj. posiadającej końcówkę *-a* bądź jej nieposiadającej) dołączono przyrostek *-ak*.

III/1 B.2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ak/-czak* lub utworzone od derywatów paradygmatycznych

Józwiak < im. *Józwiak* < *Józwa* < *Józef* por. BubK 161, por. RymNP I 357; a. od *Józwa* < *Józef* BubK 161

Kubiak < im. *Kubiak* < *Kuba*, *Kuby* < *Jakub* por. MaII 242; a. od *Kuba*, *Kuby* < *Jakub* MaII 242

Imiona motywujące powyższe nazwiska występują w odmiankach funkcjonujących na gruncie języka polskiego i, według II argumentacji, odznaczają się zmianą paradygmatu w odniesieniu do paradygmatu imienia oficjalnego.

⁶⁰ Kalka semantyczna im. gr. *Pistis*, zob. np. SupŚl 361.

⁶¹ Zob. nazwisko *Wacewicz* i komentarz do niego. Por. też SIP 65.

III/1 B.3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ak/-czak* lub utworzone od derywatów sufiksalnych

III/1 B.3.1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ak/-czak* lub utworzone od derywatów z *-k-* (fakultatywnie także *-c-*) w części sufiksальной

Jakimczak < im. *Jakimczak* < *Joachim*, cerk. *Ioakim* por. Mali 254, por. TichI 100; a. od *Jakimek*, *Jakimko*, *Jakimka* < *Joachim*, cerk. *Ioakim* SajH 571, SHNOB I 126, BirBA 83; por. też im. *Jakimiec* < cerk. *Ioakim* BirBA 83, Ker 113

Janczak < im. *Janczak* < *Jan*, cerk. *Ioann* por. Mali 244, por. UscSł 230; a. od *Jank*, *Janko*, *Janka* < *Jan*, cerk. *Ioann* Mali 244–245, Usc 230, TichI 98, Ker 114; por. też im. *Janc*, *Janiec* < *Jan*, cerk. *Ioann* Mali 277, TichI 98, UscSł 229

Jędrzejczak < im. *Jędrzejczak* < *Andrzej* por. Mali 185; a. od *Jędrzejek*, *Jędrzejko* < *Andrzej* por. Mali 185

Józefczak < im. *Józefczak* < *Józef* por. RymNP I 357; a. od *Józefek* < *Józef* BubK 161

Jurczak < im. wschśł. *Jurczak* < cerk. *Gieorgij* BirBA 51; a. od pol., wschśł. *Jurek*, *Jurk*, *Jurka*, *Jurko* < *Jerzy*, cerk. *Gieorgij* Mali 252–253, TichI 100, BirBA 51; por. też im. *Jurc*, *Jur(z)ec* < *Jerzy*, cerk. *Gieorgij* Mali 252–253, SHNOB I 141

Karolczak < im. *Karolczak* < *Karol* por. BirBA 94; a. od *Karolek*, *Karolko* < germ. *Karol* por. Mali 258

Kazimierczak < im. *Kazimierczak* < słow. *Kazimierz* por. BubK 174, por. RymNP I 388; a. od słow. *Kazimierek*, *Kazimierko* < słow. *Kazimierz* por. BubK 174, por. RymNP I 388

Każmierczak < im. *Każmierczak* < słow. *Kazimierz* por. BubK 174, por. RymNP I 388; a. od *Każmierek*, *Każmierko* < słow. *Kazimierz* por. BubK 174, por. RymNP I 388

Klimczak < im. *Klimczak* < *Klemens*, cerk. *Klimient* por. BirBA 99; a. od *Klimek*, *Klimk*, *Klimko* < *Klemens*, cerk. *Klimient* Mali 260,

- TichI 105; por. też im. *Klimiec* < *Klemens*, cerk. *Klimient* Mali 260, BirBA 99
- Kuszczak* < im. *Kuszczak* < *Jakub* por. Mali 242; a. od *Kuszek*, *Kuszko* < *Jakub* Mali 242
- Leszczak* < im. wschśł. *Leszczak* < cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij* por. TichI 66–67; a. od wschśł. *Leszko* < cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij* SajH 337–338; por. też im. słow. *Leszko* MałS 42
- Łuszczak* < im. *Łuszczak* < *Łukasz*, cerk. *Łuka*, cerk. *Łukian* por. TichI 112, por. SajH 555; a. od *Łuszko* < cerk. *Łuka*, cerk. *Łukian*, SajH 555, TichI 112
- Marczak* < im. *Marczak* < *Marek* por. Mali 280, por. BirBA 114; a. od *Marek*, *Marko* < *Marek*, cerk. *Mark* Mali 280
- Mikołajczak* < im. *Mikołajczak* < *Mikołaj*, cerk. *Nikołaj* por. Mali 287, por. BirBA 129, por. UscŚł 142; a. od *Mikołajek*, *Mikołajko* < *Mikołaj*, cerk. *Nikołaj* Mali 286–287, SajH 280, TichI 117; por. też im. *Mikołajec* < *Mikołaj*, cerk. *Nikołaj* Mali 286, UscŚł 142
- Miszczak* < im. wschśł. *Miszczak* < cerk. *Michaił*, cerk. *Misaił* por. BirBA 123, por. SajH 117–118; a. od wschśł. *Miszka*, *Miszko* < cerk. *Michaił*, cerk. *Misaił* SajH 117–118, TichI 117, TiŚł 248, Ker 120
- Sobczak* < im. *Sobczak* < *Sebastian* por. Mali 322; a. od *Sobek*, *Sobko* < *Sebastian* Mali 322; por. też im. *Sobek*, *Sobko* < słow. *Sobieśław*, *Sobieży* MałS 74
- Szymczak* < im. *Szymczak* < *Szymon* Mali 327; a. od *Szymek*, *Szymko*, *Szymak* < *Szymon* Mali 327; por. też im. *Szymiec* < *Szymon* Mali 327
- Tomczak* < im. *Tomczak* < *Tomasz* por. Mali 332; a. od *Tomek*, *Tomko*, *Tomik*, *Tomka* < *Tomasz* Mali 332–333; por. też im. *Tomiec* < *Tomasz* Mali 332
- Walczak* < im. *Walczak* < *Walenty(n)* por. Mali 338; a. od *Walek*, *Walko* < *Walenty(n)*, cerk. *Walentin* Mali 338, TichI 141, SajH 293; por. też im. wschśł. ż. *Walka* < cerk. *Walentina* TiŚł 428

Jak stwierdzono wyżej, sufix *-ak/-'ak* poza funkcją patronimiczną może w antroponimii służyć do urabiania hipokorystyczno-deminutywnych

wariantów imion. Natomiast można by poddać w wątpliwość, czy jako część imienia chrzestnego występuje też jego wersja poszerzona, tj. *-czak*. W pracach o charakterze analitycznym takie odmianki imion występują. Maria Malec (1994, 134) poświadcza kilka takich form [*Iwańczak* (wschł.), *Koncak/Kuncak*, *Olczak*, *Szymczak*, *Tworczaak*, *Wańczak* (wschł.), *Pieczak*; w pierwszym przykładzie sufiks został dodany do podstawy pełnej]. Pojedyncze egzemplifikacje pochodzą ze Słowiańszczyzny wschodniej (por. w opracowaniach M. Biryły (1966, 51, 113, 132): *Jurczak*, *Manczak*, *Pauliczak*; H. Uścińowicz (2011, 133): *Manczak*; H. Buczko (2009, 65): *Jaroszczak*, *Manczak*, *Polczak*, *Tomczak*; R. Kersty (1984, 109, 126): *Demczak*, *Sienczak*). Zacytowane przykłady nie są liczne, ale ich obecność upoważnia do potraktowania antroponimów derywowanych omawianym przyrostkiem także jako formacji imiennych transponowanych do klasy nazwisk.

Przyjmując II motywację, 19 nazwisk urobiono od derywatów imiennych z podstawowym elementem spółgłoskowym *-k* lub, fakultatywnie, *-c* dodawanym do podstaw pełnych lub skróconych.

Fundującymi są tu antroponimy związane z różnymi okresami tradycji chrześcijańskiej. Geneza kilku imion związana jest z postaciami biblijnymi z Nowego Testamentu – apostołami Andrzejem, Janem⁶², Łukaszem, Marciem, Tomaszem i Szymonem (pierwsze imię św. Piotra)⁶³, imiona *Jakub*, *Joachim*⁶⁴, *Józef*, *Michał*, *Misael* zaczerpnięto ze Starego Testamentu. Imiona *Aleksander*, *Aleksy*, *Jerzy*, *Klemens*, *Łucjan*, *Mikołaj*, *Sebastian*, *Walenty(n)* nawiązują do postaci świętych starochrześcijańskich, obecnych w liturgii tak polsko-łacińskiej, jak również rusko-bizantyjskiej.

⁶² Także św. Janem Chrzcicielem.

⁶³ Wcześniej również imię *Symeon* o jednakowej etymologii: *Symeon* – syn patriarchy Jakuba (ST) i starzec *Symeon*, który przyjął dwunastoletniego Jezusa w świątyni (NT). O imionach *Szymon* i *Symeon* zob. m.in. Malec (1994, 326), Superanskaja (1998, 296–297).

⁶⁴ Wprawdzie najbardziej chyba znaną postacią biblijną jest ojciec Marii, matki Jezusa, ale imię to pojawia się w Biblii już w Starym Testamencie i identyfikuje Joachima, króla judzkiego (zob. Malec 1994, 254). Na temat imion starotestamentowych w kulturze chrześcijańskiej por. też Abramowicz (2016, 69–89).

Chrześcijańską motywację posiada także rodzime imię słowiańskie *Kazimierz*. W zachodniej Słowiańszczyźnie imię to zyskało dużą popularność na gruncie polskim za sprawą św. Kazimierza królewicza (Fros, Sowa 1976, 283), z czasem stało się również częste wśród katolików białoruskich i ukraińskich (Sajewicz 2013, 630).

Imię *Karol* figuruje w tradycji Kościoła zachodniego jako imię powiązane z nurtem chrześcijańskim okresu średniowiecza, choć jedynie przez odwołanie do hagiograficznej legendy o Karolu Wielkim, królu Franków (zob. Malec 1994, 258; Fros, Sowa 1998 III, 426). Kult innych świętych o tym imieniu w obrządku łacińskim odnosi się już do czasów późniejszych⁶⁵.

III/1 B.3.2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ak/-czak* lub utworzone od derywatów z *-s-*, *-ś-* w części sufiksальной

Bartosiak < im. *Bartosiak* < *Bartłomiej* por. TichI 74; a. od *Bartos* < *Bartłomiej* TichI 74

Fabisiak < może im. *Fabisiak* < *Fabian* por. SHNOB I 89; a. od *Fabis*, *Fabiś* < *Fabian* por. SHNOB I 89, por. MalI 301, por. BirBA 163

Matysiak < im. *Matysiak* < *Maciej*, *Mateusz* por. MalI 275; a. od *Matys* < *Maciej*, *Mateusz*, cerk. *Matfiej* SHNOB I 233

Stasiak < im. *Stasiak* < *Stanisław* por. BirBA 156; a. od *Staś* < *Stanisław* SHNOB II 113

Teresiak < im. wschł. *Teresiak* < cerk. *Tierentij* por. TichI 138; a. od wschł. *Teres* < cerk. *Tierentij* por. SHNOB II 142–143; por. też im. *Teresa* BubK 300

Tymosiak < im. *Tymosiak* < *Tymoteusz* por. TichI 141, por. UscŚl 218; a. od *Tymos* < *Tymoteusz* TichI 140

⁶⁵ Mowa tu m.in. o Karolu Dobrym (XI wiek), Karolu z Blois, księciu Bretanii (XIV wiek, kanonizowany w XX wieku), Karolu Boromeuszu, arcybiskupie Mediolanu (1538–1584, kanonizowany w XVII wieku), Karolu Garnier, Karolu Sezze i in. H. Fros i F. Sowa (1998 III, 426–437) wspominają o istnieniu co najmniej 15 świętych lub błogosławionych o tym imieniu.

Wasak < im. *Wasak* < *Wawrzyniec*, *Walenty*, cerk. *Ioann*, cerk. *Wasilij*
por. Mall 337, por. TichI 75; a. od *Was* < *Wawrzyniec*, *Walenty*,
cerk. *Ioann*, cerk. *Wasilij* Mall 337, TichI 75

Zbiór nazwisk z sufiksem *-ak* dodanym do hipokorystyków odimien-
nych uzupełniają antroponimy pochodne od imion derywowanych innymi
przyrostkami, w tym miejscu z elementem spółgłoskowym *-s-*, *-ś-* (w wer-
sji podstawowej (np. *Wa-s*, *Sta-ś*) i poszerzonej o samogłoski *o* (*Bart-os*,
Tym-os) i *y* (*Mat-ys*)). Motywującymi w tym zbiorze są imiona chrześcijań-
skie proveniencji biblijnej nowotestamentowej (*Jan*, *Bartłomiej*, *Tymoteusz*,
Maciej, *Mateusz*) oraz nawiązujące do świętych okresu starochrześcijań-
skiego – *Bazyli*, *Fabian*, *Terencjusz*, *Walenty*, *Wawrzyniec*. Imię *Stanisław* ma
źródło w rodzimym systemie nazewniczym, zostało ono jednak włączone
do zasobu imion chrześcijańskich dzięki uznaniu przez Kościół zachod-
ni kultu św. Stanisława biskupa krakowskiego (XI wiek, kanonizowany
w XIII wieku, zob. Bubak 1993, 10; Fros, Sowa 1976, 415)⁶⁶. Nazwisko
Teresiak może pochodzić od im. żeńskiego *Teresa*.

III/1 B.3.3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ak/-czak* lub utworzone od derywatów z *-c-*, *-ć-* w części sufiksальной

Maciak < im. *Maciak* < *Maciej*, *Mateusz* Mall 276; a. od *Mac*, *Mać*
< *Maciej*, *Mateusz*, cerk. *Matfiej*, cerk. *Matfij*, cerk. *Jepimach* Mall
276, TichI 84

Ten model nazewniczy jest poświadczony jednym zaledwie nazwi-
skiem, choć i ono jest w pewnym stopniu dyskusyjne. Spółgłoski *-c-*, *-ć-*
mogą stanowić jednogłoskowy sufiks bądź być wynikiem oboczności *t : c*

⁶⁶ Inni wybitni działacze na niwie Kościoła zachodniego zaliczeni w poczet świę-
tych to m.in. Stanisław Kazimierczyk, urodzony w 1433 roku, którego kult
oficjalnie ogłoszono w 1993 roku (Fros, Sowa 2004 V, 297), oraz Stanisław
Kostka (Bubak 1993, 10; Fros, Sowa 1976, 416).

lub *t* : *ć*. Jeśli za formę wyjściową uznać wariant *Maciej*, tym bardziej należy mówić o derywacji alternacyjnej.

**III/1 B.3.4. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem
-ak/-czak lub utworzone od derywatów z -cz- w części sufiksальной**

Frątczak < im. *Frątczak* < *Franciszek* por. Mali 219; a. od *Frq(t)cz* < *Franciszek* por. BirBA 91, por. Mali 219

Nie należy do produktywnych również derywat z elementem sufiksальnym -cz-, do którego dodano nazwiskotwórczy (w tym przypadku) przyrostek -ak.

**III/1 B.3.5. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem
-ak/-czak lub utworzone od derywatów z -sz- lub -ch- w części sufiksальной**

Myszak < im. wschł. *Myszak* < cerk. *Michaił* por. TichI 117; a. od wschł. *Mysz*, *Mysza* < cerk. *Michaił* TichI 117; por. też ap. *mysz* ‘zool. Mus – zwierzę szczerowate’ SW II 1085

Waszak < im. *Waszak* < *Wawrzyniec*, *Walenty*, cerk. *Ioann*, cerk. *Wasilij* por. Mali 337; a. od *Wach*, *Wasz* < *Wawrzyniec*, *Walenty*, cerk. *Ioann*, cerk. *Wasilij* Mali 337

Dwa nazwiska zawierają w podstawie motywującej sufiks z komponentem -sz-. W przypadku nazwiska *Waszak* możliwa jest też oboczność *Wach* < *Wawrzyniec*, *Walenty* Mali 337 z palatalizacją *ch* : *sz*.

**III/1 B.3.6. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem
-ak/-czak lub utworzone od derywatów z -n- w części sufiksальной**

Stachniak < im. *Stachniak* < słow. *Stanisław* por. MałS 26; a. od *Stachno* < słow. *Stanisław*, cerk. *Stachij* MałS 26, Ker 127

W powyższym przykładzie morfem *-ak* przyłączony został do podstawy, w której sufiks *-no* nawarstwił się na hipokorystyczny formant *-ch*. Derywacji sufiksальной towarzyszy zmiana paradygmatu.

Nazwiska na *-ak/-czak*, mimo że występują w mniejszym lub większym stopniu na obszarze całej Polski, w powszechnym przekonaniu uchodzą za charakterystyczne dla Wielkopolski. Badania B. Walczaka (2010b, 257–267) potwierdzają w dużym stopniu słuszność powyższego twierdzenia⁶⁷. Proweniencję tego sufiksu łączono też z wpływami mazowieckimi w związku z dużą produktywnością struktur derywowanych komponentem *-ak* w XVII-wiecznej antroponimii na pograniczu Podlasia i Mazowsza (Kuć 2008, 124–126).

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że wśród Podlasian były przypadki zamiany nazwisk, gdzie transformacja obejmowała zastąpienie elementu wschodniosłowiańskiego elementem polskim, np. *Trochimiuk* > *Trochimiak*. Substytucja tego typu ma raczej charakter incydentalny i wiąże się z procesami asymilacyjnymi miejscowej ludności prawosławnej (Tichoniuk 2004b, 155–162; Sajewicz 2011c, 332).

III/2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej sufiksem *-ik/-(cz)yk* albo derywowane tym przyrostkiem od imion podstawowych lub derywowanych

Podobnie jak w przypadku przyrostka *-ak/-czak* również sufiks *-ik/-czyk* mógł być używany zarówno w kompozycji hipokorystyków odimiennych, jak również w tworzeniu form patronimicznych od imienia ojca (por. Biryła 1963, 17; Buczek 1999, 62–63; Rudnicka-Fira 2004, 138; Złotkowski 1999, 345)⁶⁸.

⁶⁷ Badacz ten jednocześnie podkreśla, że wśród nazwisk odimiennych najbardziej typowych dla Wielkopolski uwagę zwracają antroponimy z rozszerzonym przyrostkiem *-owiak* oraz *-czak* (Walczak 2010b, 264–265). Geografię nazwisk na *-czak* przedstawia także B. Kreja (2001, 72–73).

⁶⁸ Por. też Magda-Czekaj (2011, 186–188).

W *Słowniku historycznych nazw osobowych Białostoczczyzny*, przykładowo, odnotowane są m.in. takie formy na *-czyk*, jak: *Ignaczyk*, *Jancyk* (Butkiewicz), *Stańcczyk* (Skomorocs). Form z *-ik* jest więcej, np. *Bienik*, *Boryszik*, *Danik*, *Fomik*, *Gawlik*, *Janik*, *Kalisik*, *Machnik*, *Olik*, *Natik*, *Naumik*, *Parafinik*, *Pietryk*, *Stasik*, *Szymanik*. Sufiks *-ik* też jest częsty w drugiej nazwie osobowej występującej po imieniu w dwuelementowych formułach identyfikacyjnych.

III/2 A. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ik/-(cz)yk* lub utworzone od imion podstawowych

III/2 A.1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ik/-yk* lub utworzone od imion podstawowych oficjalnych

Janik < im. *Janik* < *Jan* Mali 244; a. od a. od *Jan* Mali 243

Jerzyk < im. *Jerzyk* < *Jerzy* Mali 252; a. od *Jerzy* Mali 251; por. też ap. *jerzyk* ‘zool. *Cypselus murarius* – ptak wróblowaty rozcięto-dzioby’ SW II 171

Pawlik < im. pol., wschł. *Pawlik* < *Paweł*, cerk. *Pawieł* Mali 304, UscHB 61, Ker 122; a. od *Paweł*, cerk. *Pawieł* Mali 303, TichI 84

Zacytowane nazwiska, niezależnie od przyjętej etymologii, motywowane są imionami *Jan*, *Jerzy* i *Paweł*. W historii Kościoła było wiele wybitnych osób noszących te imiona, którzy dostąpili kanonizacji. W grupie najbardziej chyba znanych i czczonych w świecie chrześcijańskim postaci znajdują się bez wątpienia: św. Jan Apostoł i Ewangelista lub św. Jan Chrzyciel, św. Jerzy oraz apostoł Paweł.

III/2 A.2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ik* lub utworzone od imion podstawowych z uciętym cerkiewnym *-ij*

Wołosik < im. wschł. *Wołosik* < cerk. *Własij* SHNOB II 182; a. od wschł. *Wołos* < cerk. *Własij* TichI 76; por. też n.os. *Wołosz* < etn. *Wołoch* SHNOB II 182

Powstanie tego nazwiska wiązać należy z tradycją właściwą Słowiańszczyźnie wschodniej. Na jego genezę językowo-kulturową wskazuje występowanie pełnogłosu w komponujących im. *Wołosik*, *Wołos* oraz połączenia ła typowego dla form cerkiewnosłowiańskich (*Własij*).

Jednocześnie z pochodzeniem odimiennym możliwa jest też inna motywacja, zgodnie z którą omawiane nazwisko mogło powstać od etnonimu *Wołoch*.

III/2 A.3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ik/-(cz)yk* lub utworzone od imion podstawowych potocznych

Krysztofik < im. *Krysztofik* < *Krysztof* por. Mall 266–267; a. od *Krysztof* < *Krysztof*, cerk. *Christofor* TichI 108

Krysztopik < im. *Krysztopik* < *Krysztof* por. Mall 266–267; a. od *Krysztop* < *Krysztof*, cerk. *Christofor* TichI 108

Kuźmik < im. wschł. *Kuźmik* < cerk. *Kosma* BirBA 103; a. od wschł. *Kuźma* < cerk. *Kosma* TichI 107, SHNOB I 199, SajH 467, Ker 117

Sieliwonik < im. wschł. *Sieliwonik* < cerk. *Siluan* por. BirBA 148, por. TichI 132; a. od wschł. *Sieliwon* < cerk. *Siluan* TichI 132, SHNOB II 92, Ker 125

Siemiończyk < im. wschł. *Siemiończyk* < cerk. *Simieon* BirBA 151; a. od wschł. *Siemion*, *Siemioń* < cerk. *Simieon* SHNOB II 92

Kilka nazwisk zostało utworzonych w drodze transnimizacji derywatywów odimiennych z przyrostkiem *-ik* lub opartych na potocznych formach tychże imion przez dodanie sufiksów nazwiskotwórczych *-ik/-czyk*. Fundującymi w tym zbiorze są odmianki imion w wersji ruskiej lub w wariantach wspólnych dla nazewnictwa polskiego i wschodniosłowiańskiego (*Krysztof*, *Krysztop*).

III/2 B. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ik/-czyk* lub utworzone przez dodanie formantu *-ik/-czyk* do imion derywowanych

III/2 B.1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ik/-yk* lub utworzone od derywatów alternacyjnych

Bołtryk < im. wschśł. *Bołtryk* < cerk. *Warfołomiej* BirBA 38; a. od wschśł. *Bołtr* < cerk. *Warfołomiej* UscŚł 46

Gierasik < im. wschśł. *Gierasik* < cerk. *Gierasim* por. BirBA 52; a. od wschśł. *Gieras* < cerk. *Gierasim* por. UscŚł 71

Hapunik < im. wschśł. *Hapunik* < cerk. *Agafon* por. TichA 12; a. wschśł. *Hapun* < cerk. *Agafon* TichA 12

Milik < może im. wschśł. *Milik* < cerk. *Jemilian*, cerk. *Mieletij* por. TichI 84, 116; a. od *Mil*, *Mila* < cerk. *Jemilian*, cerk. *Mieletij*, cerk. *Milij* SHNOB I 243, por. TichI 84, 116; por. też im. *Mil*, *Mila* < słow. *Miłostaw*, *Miłogost* Mals 71

Mojsik < im. wschśł. *Mojsik* < cerk. *Moisiej* SHNOB I 248; a. od wschśł. *Mojsa* < cerk. *Moisiej* TichI 118

Sidoryk < im. wschśł. *Sidoryk* < cerk. *Isidor* BirBA 92; a. od wschśł. *Sidor* < cerk. *Isidor* TichI 97, Ker 115

Motywującymi nazwiska tej podgrupy są imiona chrześcijańskie w odmiankach wschodniosłowiańskich derywowane od postaci notowanych w kalendarzu rusko-bizantyjskim. Bazy słowotwórcze zacytowanych nazwisk ukształtowały się na drodze alternacji ilościowej zachowującej paradygmat imienia podstawowego (*Bołtr(+yk)* < *Warfołomiej*; *Gieras(+ik)*⁶⁹ < *Gierasim*; *Mil(+ik)* < *Jemilian*, *Mieletij*, *Milij*; *Sidor(+yk)* < *Isidor*), w jednym przypadku skróceniu podstawy towarzyszyła zmiana paradygmatu (*Mojsa* < *Moisiej*)⁷⁰. Ucięcie obejmowało człony finalne (*Gieras* < *Gierasim*, *Mojs-a* < *Mojsiej*) lub inicjalne (*Sidor* < *Isidor*).

⁶⁹ W zależności od przyjętej motywacji komponent *-ik/-yk* wchodzi w skład imienia lub występuje w roli wykładnika patronimicznego (nazwiskotwórczego).

⁷⁰ Istnienie formy *Mojs należy uznać za mało prawdopodobne.

Podstawy motywacyjne mogły też zostać uformowane wskutek bardziej zaawansowanych zabiegów morfologiczno-fonetycznych (np. *Bottr* < *Warfołomiej*). Nazwisko *Milik* mogło powstać od imion słowiańskich z komponentem *mił-* w członie początkowym⁷¹.

III/2 B.2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ik* lub utworzone od derywatów paradygmatycznych

Fionik < im. wschł. *Fionik* < cerk. *Fieona* por. BirBA 167; a. od wschł.

Fion < cerk. *Fieona* por. BirBA 167

Gawrylczyk < im. wschł. *Gawrylczyk* < cerk. *Gawriił* BirBA 48; a. od

wschł. *Gawryło* < cerk. *Gawriił* UscŚł 67

Józwik < im. *Józwik* < *Józef* por. SajH 547, por. RymNP I 357; a. od

Józwa < *Józef* TichI 101, BubK 161

Samojlik < im. wchł. *Samojlik* < cerk. *Samuił* BirBA 144; a. od wschł.

Samojła, *Samojło* < cerk. *Samuił* TichI 129, Ker 125

Utworzenie tematów motywujących cztery nazwiska zakończone na *-ik* nastąpiło na podstawie zmiany paradygmatu w stosunku do paradygmatu imienia podstawowego. W podstawach powyższych nazwisk utrwaliły się imiona chrześcijańskie w wersji wschodniosłowiańskiej (*Fionik*, *Fion* < cerk. *Fieona*; *Gawrylczyk*, *Gawryło* < cerk. *Gawriił*; *Samojlik*, *Samojła*, *Samojło* < cerk. *Samuił*) lub polskiej (*Józwik*, *Józwa* < *Józef*).

III/2 B.3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ik/-yk* lub utworzone od derywatów sufiksalnych

III/2 B.3.1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-(cz)yk* lub utworzone od derywatów z *-k-* (fakultatywnie także *-c-*) w części sufiksalnej

⁷¹ Por. także im. cerk. *Mił* SIP 81.

Abramczyk < im. wschł. *Abramczyk* < cerk. *Awraam*, cerk. *Awraamij*⁷² BirBA 20, UscSł 10; a. od *Abramek*, *Abramko* < *Abram*, *Abraham*, cerk. *Awraam*, cerk. *Awraamij* Mali 175, BirBA 20, Ker 103; por. też im. *Abramiec* < *Abram*, *Abraham*, cerk. *Awraam*, cerk. *Awraamij* Mali 175, UscSł 10, BirBA 20

Adamczyk < im. wschł. *Adamczyk* < pol., cerk. *Adam* BirBA 22; a. od *Adamek*, *Adamko* < *Adam* Mali 178, TichI 64, Ker 103; por. też im. *Adamiec* < pol., cerk. *Adam* BirBA 22, UscSł 15

Andrejczyk < im. wschł. *Andrejczyk* < cerk. *Andrej* BirBA 29; a. od wschł. *Andrejko* < cerk. *Andrej* SHNOB I 16, SajH 514; por. też im. *Andrejec* < *Andrzej*, cerk. *Andrej* Mali 184, UscSł 28

Antończyk < im. wschł. *Antończyk* < cerk. *Antonij* BirBA 31; a. od wschł. *Antonik*, *Antońka* < cerk. *Antonij* TiSł 54, UscSł 30; por. też im. *Antoniec* < *Antoni*, cerk. *Antonij* Mali 186, TiSł 54, UscSł 30, Ker 105

Fiedorczyk < im. wschł. *Fiedorczyk* < cerk. *Fieodor* SHNOB I 90; a. od wschł. *Fiedorek*, *Fiedorko* < cerk. *Fieodor* Mali 331; por. też im. wschł. *Fiedorec* < cerk. *Fieodor* UscHB 73; por. też im. wschł. ż. *Fiedorka* < cerk. *Fieodora* por. Mali 385

Gajczyk < im. wschł. *Gajczyk* < cerk. *Gaj* por. BirBA 49, por. TichI 92; a. od wschł. *Gajko* < cerk. *Gaj* BirBA 49, UscHB 26; por. też ap. *gaj* ‘święty las, szczególnie dębowy; lasek, dąbrowa’ SW I 792

⁷² Imię *Awraamij* (pol. *Abramiusz*) nie jest tożsame z im. *Abram*, *Abraham* (cerk. *Awraam*). Dwa ostatnie należy traktować jako warianty motywowane postacią starotestamentowego patriarchy. Im. *Awraamij* nawiązuje natomiast do świętych okresu starochrześcijańskiego do V wieku (kilku świętych o tym imieniu pojawiło się także w wiekach późniejszych m.in. na Rusi), zob. Mali 175, Kal 131–132, KalMP 72. W niektórych opracowaniach (Malec 1994, 175; Sajewicz 2013, 409) można spotkać także formę *Awram* (jako cerkiewną lub staro-cerkiewno-słowiańską), przy czym w monografii M. Malec postać ta wyraźnie nawiązuje do postaci ze Starego Testamentu. Nieco odmienne stanowisko prezentuje *Spis imion prawosławnych* (2011, 58), gdzie warianty *Awraam* i *Awraamij* rozpatrywane są łącznie i odpowiadają polskiemu *Abraham*. Z kolei im. *Awram* i jego odmianka *Awramij* w wersji polskiej zapisane są jako *Abramiusz*.

- Gregorczyk* < im. *Gregorczyk* < *Grzegorz*, cerk. *Grigorij* por. Mali 229, por. TiSł 129; a. od *Gregorek*, *Gregorko* < *Grzegorz* por. Mali 228–229; por. też im. wschśł. (?) *Gregorec* < cerk. *Grigorij* por. Mali 229, por. BirBA 56
- Jabczyk* < może im. *Jabczyk* < *Jałbrzyk* (*Alberyk*) < germ. *Albirich*, *Elbrich* por. Mali 243; a. może od *Jabek*, *Jabko* < *Jałbrzyk* (*Alberyk*) < germ. *Albirich*, *Elbrich* por. Mali 243
- Jakubczyk* < im. *Jakubczyk* < *Jakub*, cerk. *Iakow* BirBA 78; a. od *Jakubek*, *Jakubka*, *Jakubko* Mali 240, BirBA 78; por. też im. *Jakubiec* < *Jakub*, cerk. *Iakow* Mali 240, BirBA 78
- Korniejczyk* < im. wschśł. *Korniejczyk* < cerk. *Kornilij* BirBA 102; a. od wschśł. *Korniejko* < cerk. *Kornilij* por. TichI 107
- Lenarczyk* < im. *Lenarczyk* < germ. *Lenart* (*Leonard*) por. Mali 269; a. od *Lenarek*, *Lenarko* < germ. *Lenart* (*Leonard*) por. Mali 269, por. UscSł 122
- Michalczyk* < im. *Michalczyk* < *Michał*, cerk. *Michaił* por. BirBA 123; a. od *Michalik*, *Michalko*, *Michałek*, *Michałko* < *Michał*, cerk. *Michaił* BirBA 123, Mali 284, TichI 117; por. też im. *Michalec* < *Michał*, cerk. *Michaił* Mali 284, UscSł 146
- Mikołajczyk* < im. *Mikołajczyk* < cerk. *Nikołaj* BirBA 129; a. od *Mikołajek*, *Mikołajko* < *Mikołaj*, cerk. *Nikołaj* Mali 286–287, SajH 280, TichI 117; por. też im. *Mikołajec* < *Mikołaj*, cerk. *Nikołaj* Mali 286, UscSł 142
- Naumczyk* < im. wschśł. *Naumczyk* < cerk. *Naum* BirBA 125; a. od wschśł. *Naumko* < cerk. *Naum* TichI 118; por. też im. wschśł. *Naumiec* < cerk. *Naum* UscSł 149
- Paluszczyk* < im. wschśł. *Paluszczyk* < cerk. *Pawieł* por. BirBA 132; a. od *Paluszek*, *Paluszko* < *Paweł* Mali 304–305
- Pawluczyk* < im. wschśł. *Pawluczyk* < cerk. *Pawieł* por. BirBA 132; a. od wschśł. *Pawluk* < cerk. *Pawieł* TichI 123–124, Ker 122
- Petrończyk* < im. *Petrończyk* < *Piotr*, cerk. *Pietr*, cerk. *Pietronij* por. SHNOB II 28–29, por. BirBA 137, por. UscSł 162–163, por. SIP 86;

- a. od *Pietrońko* < *Piotr*, cerk. *Pietr*, cerk. *Pietronij* por. SHNOB II 28–29, por. BirBA 137, por. UscŚł 162–163, por. SIP 86
- Pietruszczyk* < im. wschśł. *Pietruszczyk* < cerk. *Pietr* por. BirBA 136;
a. od *Pietruszek*, *Pietruszka*, *Pietruszko* < *Piotr*, cerk. *Pietr* Mali 307, TichI 124, Ker 123
- Prokopczyk* < im. wschśł. *Prokopczyk* < cerk. *Prokopij* BirBA 138;
a. od wschśł. *Prokopko* < cerk. *Prokopij* TichI 125; por. też im. *Prokopiec* < *Prokop*, cerk. *Prokopij* Mali 313, UscŚł 165
- Prończyk* < im. wschśł. *Prończyk* < cerk. *Apronian*, cerk. *Frontasij*, cerk. *Sofronij* por. TichI 71, 91, por. SHNOB II 50, por. Mali 313;
a. od wschśł. *Pronko*, *Pronko* < cerk. *Apronian*, cerk. *Frontasij*, cerk. *Prokopij*, cerk. *Sofronij* Mali 313, TichI 71, 91, SHNOB II 50; por. też im. *Proniec* < cerk. *Prokopij*, cerk. *Sofronij* Mali 313
- Siergiejczyk* < im. wschśł. *Siergiejczyk* < cerk. *Siergij* BirBA 147; a. od wschśł. *Siergiejko* < cerk. *Siergij* por. BirBA 147; por. też im. wschśł. *Siergiejec* < cerk. *Siergij* UscŚł 192
- Tomczyk* < im. *Tomczyk* < cerk. *Foma*, pol. *Tomasz* BirBA 170, por. Mali 332–333; a. od *Tomek*, *Tomka*, *Tomko* < *Tomasz*, cerk. *Foma* Mali 332, TichI 139, UscŚł 200; por. też im. *Tomiec* < *Tomasz* Mali 332
- Wasilczyk* < im. wschśł. *Wasilczyk* < cerk. *Wasilij* BirBA 40; a. od wschśł. *Wasilek*, *Wasilko* < cerk. *Wasilij* TichI 75, por. Mali 196, Ker 106; por. też im. wschśł. *Wasilec* < cerk. *Wasilij* BirBA 41, por. Mali 196

III/2 B.3.2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem -ik/-yk lub utworzone od derywatów z -c-, -ć- w części sufiksальной

- Anacik* < im. wschśł. *Anacik* < cerk. *Ananija*, cerk. *Ionafan* por. TichI 68, 101; a. od wschśł. *Anac*, *Anać* < cerk. *Ananija*, cerk. *Ionafan* por. TichI 68, 101, por. UscŚł 26
- Iwacik* < im. wschśł. *Iwacik* < cerk. *Ioann* por. TichI 98; a. wschśł. *Iwac*, *Iwac* < cerk. *Ioann* TichI 98

- Janucik* < im. wschśł. *Janucik* < cerk. *Ioann* por. TichI 99; a. od wschśł. *Januc*, *Januć* < cerk. *Ioann* TichI 99
- Jarmocik* < im. wschśł. *Jarmocik* < cerk. *Ijeremija*, cerk. *Jermołaj* por. SHNOB I 19, por. TichI 95; a. od wschśł. *Jarmoc* < cerk. *Ijeremija*, cerk. *Jermołaj* SHNOB I 19, TichI 95
- Micyk* < im. *Mic(z)yk* < *Mikołaj* MalI 288; a. od *Mic* < *Mikołaj*, cerk. *Nikołaj*, cerk. *Dimitrij* SHNOB I 237, MalI 288
- Onacik* < im. wschśł. *Onacik* < cerk. *Ananija*, cerk. *Ionafan* por. SHNOB I 274, por. TichI 101; a. od wschśł. *Onac* < cerk. *Ananija*, cerk. *Ionafan* UscŚł 26, TichI 101
- Samocik* < im. wschśł. *Samocik* < cerk. *Sampson* BirBA 143; a. od wschśł. *Samoc* < cerk. *Samuił* TichI 129

III/2 B.3.3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-yk* lub utworzone od derywatów z *-sz-* lub *-ch-* w części sufiksanej

- Jaroszyk* < im. *Jaroszyk* < *Jeronim (Hieronim)*, cerk. *Ijeronim*, cerk. *Ijerofiej* por. MalI 251, por. TichI 95–96; a. od *Jaroch*, *Jarosz* < *Jeronim (Hieronim)*, cerk. *Ijeronim*, cerk. *Ijerofiej* SajH 174, MalI 251, TichI 95–96; por. też im. *Jarosz* < słow. *Jarostław*, *Jarogniew*, *Jaromir*, *Jarostryj* MalS 69
- Pietryszyk* < im. *Pietryszyk* < *Piotr*, cerk. *Pietr* por. MalI 307–308, por. SHNOB II 30; a. od *Pietrysz* (może też *Pietrych*) < *Piotr*, cerk. *Pietr* TichI 124, por. MalI 307–308

III/2 B.3.4. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ik* lub utworzone od derywatów z *-s-*, *-ś-* w części sufiksanej

- Amilusik* < im. wschśł. *Amilusik* < cerk. *Jemilian* por. BirBA 73, por. UscŚł 86; a. od *Amilus* < *Emilian*, cerk. *Jemilian* por. RymNP I 180⁷³

⁷³ K. Rymut (1999, 180) pojawienie się nagłosowego *a* tłumaczy wpływem języka białoruskiego.

Łukasik < im. *Łukasik* < *Łukasz* por. Mali 273; a. od *Łukas*, *Łukaś* < *Łukasz*, cerk. *Łuka* por. Mali 273, por. TiŚl 224

III/2 B.3.5. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-ik* lub utworzone od derywatów z *-n-*, *-ń-* w części sufiksальной

Pietranik < im. *Pietranik* < *Piotr*, cerk. *Pietr* por. Mali 307, por. TichI 124; a. od *Pietran*, *Pietrań* < *Piotr*, cerk. *Pietr* Mali 307, TichI 124, Ker 123⁷⁴

Wśród derywatów sufiksalnych z elementem spółgłoskowym *-k-*, *-sz-*, *-c-*, *-ć-* (II motywacja) zdecydowanie częściej pojawiają się antroponimy z przyrostkami komponowanymi (o wielostopniowej sufiksacji) dodawanymi do podstaw pełnych lub skróconych, chociaż ustalenie procesu derywacyjnego imion tej podgrupy może nastroczać trudności. O ile w przypadku imion typu *Anacik*, *Iwacik*, *Samocik*, *Jaroszyk* można przyjąć, z dużym prawdopodobieństwem, że formanty *-ik/-yk* łączyły się z postaciami już posiadającymi odpowiednie morfemy (*Anac*, *Iwac/Iwać*, *Samoc*, *Jarosz*), to w odniesieniu do większości struktur zakończonych na *-czyk*⁷⁵ przy ich analizie mogą ujawnić się pewne komplikacje. Nie jest bowiem możliwe jednoznaczne ustalenie, czy przyrostek ten został dołączony jako komponent złożony do podstaw bezsufiksalnych (w postaci pełnej lub uszczupionej o elementy niefleksyjne (np. *Adam-czyk*, *Fiedor-czyk*, *Tom-czyk*, *Wasil-czyk*) czy w postaci prostej (*-yk*) został dodany do derywatów będących rezultatem wcześniejszej sufiksacji (*Adam(ek/ko/'ec)* > *cz + yk*, *Fiedor(ek/ko/ec)* > *cz + yk*, *Tom(ek/ko)* > *cz + yk*, *Wasil(ek/ko/ec)* > *cz + yk* i inne).

⁷⁴ Niewykluczone, że odmianki typu *Pietranik*, *Pietran*, *Pietrań* powstały na bazie mniej znanego im. cerk. *Pietronij* (por. TichI 123). W tym przypadku element *-n-*, *-ń-* mieści się w obrębie podstawy słowotwórczej.

⁷⁵ Poza formami *Pawluczyk*, *Zdanuczyk*, tj. wyróżniającymi się obecnością samogłoski *u* poprzedzającej omawiany sufiks, gdzie występowanie pośrednich form *Pawluk*, *Zdanuk* jest uzasadnione fonetycznie.

Traktując jako formy wyjściowe warianty oficjalno-cerkiewne imion, w zbiorze tym należy zaznaczyć pojawienie się odmianek o III-stopniowej sufiksacji od tematów pełnych (*Pietr-usz-cz-yk*) i skróconych (*Korn²-ej-cz-yk* (por. Malec 1994, 264), *Pal-usz-cz-yk*).

Derywaty z pozostałymi elementami spółgłoskowymi w części sufiksальной (-sz-, -s-/-ś-, -n-/-ń-) nie są licznie reprezentowane w analizowanym materiale źródłowym.

Jak wykazała analiza, pośród imion chrześcijańskich motywujących nazwiska na *-ik/- (cz)yk* częściej mamy do czynienia z wariantami typowymi dla tradycji wschodniej (*Andrejczyk, Bołtryk, Fionik, Gawrylczyk, Hapunik, Kuźmik, Naumczyk, Onacik, Prończyk, Samojlik, Sieliwonik, Sidoruk* i in.), niż zachodniej (*Jerzyk, Józwik*). Niektóre z zacytowanych nazw osobowych wskutek podobieństwa fonetyczno-strukturalnego wystąpiły w obu obrządkach, a to m.in. dzięki pokrewieństwu języka polskiego i języków wschodniosłowiańskich (*Adamczyk, Gregorczyk, Jakubczyk, Janik, Krysztofik, Krysztopik, Michalczyk, Pawlik, Pietryszyk, Tomczyk*)⁷⁶. Formy *Jabczyk, Lenarczyk* są hipokorystykami imion proveniencji germańskiej, obecnych w kalendarzu liturgicznym Kościoła zachodniego.

III/3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej sufiksem *-uk/-czuk* albo derywowane tym przyrostkiem od imion podstawowych lub derywowanych

Geneza formantu *-uk/-czuk* nie została jednoznacznie zdefiniowana do dnia dzisiejszego. W nauce onomastycznej spotkać można różne stanowiska na ten temat. Część badaczy (B. Lindert, L. Dacewicz, L. Bednarczuk i inni) opowiada się za turecko-tatarskim pochodzeniem tego sufiksu, który z czasem zakorzenił się w zachodniej Rusi oraz na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim. Na przekonanie o ruskiej proveniencji tego formantu wpłynęła natomiast znaczna produktywność omawianego przyrostka na tych terenach (Dacewicz 2006a, 157; Dacewicz 2006b, 358;

⁷⁶ Por. też im. *Marcińczyk* zanotowane na Pomorzu przez B. Kreję (2005, 130).

Dacewicz 2010a, 68; Sajewicz 2013, 10). Odmienny pogląd reprezentuje m.in. Z. Kurzowa (1993, 122), zdaniem której sufiks *-uk* „występujący w polszczyźnie kresowej południowej i północnej jest pochodzenia ruskiego, w języku ukraińskim i białoruskim odznacza się dużą produktywnością w tworzeniu deminutywów pospolitych i własnych oraz nazw mieszkańców”. Opinię tę podziela również M. Sajewicz (2013, 10) i B. Tichoniuk, który zawęża jednak jego wschodniosłowiańskie pochodzenie do języka białoruskiego⁷⁷. Istnieje również hipoteza o genezie bałtosłowiańskiej (badania W. Martynowa), wywodzącej formant *-uk/-czuk* z litewskiego hipokorystyczno-deminutywnego sufiksu *-ukas* (zob. Bogdanowicz 2006, 338; Dacewicz 2006a, 157).

Inny problem dotyczy kwestii samego procesu kształtowania się współczesnych nazwisk na *-uk/-czuk*. Nie da się bowiem ustalić, na etapie obecnym, czy antroponimy te powstały wskutek transonimizacji hipokorystyków odimiennych derywowanych tym przyrostkiem do klasy nazwisk z pominięciem formalnych zabiegów nazwiskotwórczych, np. im. *Demianiuk* (*-uk* pełni rolę deminutywną) > nazw. *Demianiuk*, czy są to patronimika spetryfikowane w postaci dzisiejszych nazwisk, np. im. *German* > patr. *Germaniuk* (*-uk* występuje w funkcji formantu patronimicznego) > nazw. *Germaniuk*⁷⁸.

⁷⁷ Odwołuję się w tym miejscu do referatu B. Tichoniuka wygłoszonego 21.05.2013 roku w Zielonej Górze. Białoruski charakter sufiksu *-uk/-czuk* badacz argumentował m.in. jego produktywnością w komponowaniu nazw mieszkańców na Białorusi (np. *Mińczuk* < n.m. *Mińsk*, *Pińczuk* < n.m. *Pińsk*). Zdaniem B. Tichoniuka, w innych krajach Słowiańszczyzny wschodniej (Rosja, Ukraina) ten model antroponimiczny występuje rzadziej. Por. też Biryła 1963, 53; Biryła 1988, 53–56.

⁷⁸ Kwestię tę podejmuje B. Tichoniuk (2003, 23–27), prezentując dwa sposoby tworzenia patronimików na Słowiańszczyźnie wschodniej (przede wszystkim na gruncie białoruskim). Formacje te mogły być komponowane od imienia lub przezwiska ojca na drodze przeniesienia antroponimu bez dodatkowej sufiksacji lub przez dodanie jednego z przyrostków zdrabniających używanych przy tworzeniu deminutywnych form imion. To m.in. tłumaczy powstanie współczesnych par nazwisk typu *Karpuk* – *Karpiuk*.

Formy pochodne od imion podstawowych zawierające w swojej strukturze element *-uk/-czuk*, choć ze zróżnicowaną frekwencją w zależności od terenu występowania, to jednak są notowane. Egzemplifikacje dotyczą zarówno imiennictwa polskiego okresu średniowiecza (por. derywaty od imion chrześcijańskich *Fanuk, Kostuk, Maluk/Małuk, Niestuk, Waniuk, Wańczuk* (Malec 1994) oraz od staropolskich imion rodzimych *Kaszuk, Maszuk, Stańczuk* (Malec 1982)), jak też antroponimii pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego XVI–XVIII w. (por. np. *Harasiuk, Kościuk, Pasiuk, Pawłuk, Stasiuk* (SHNOB), *Januk, Mikiciuk, Pawłuk, Piotruk, Arciuk, Fediuk, Radziuk, Wasiuk* i in. (Citko 2001), *Chwiedziuk, Fiediuk, Hryńczuk, Kostiuk/Kościuk, Kuczuk, Saniuk, Siewruk* i in. (Tichoniuk 1988), *Aleksandruk, Bowtruk, Dacuk, Ilczuk, Juruk, Lewoniuk, Miciuk, Oksiuk, Sidiuk, Staszuk, Stepaniuk, Szymuk* i in. (Tichoniuk 2000b)). Hipokorystyka tego typu spotykane są także współcześnie (np. w powiecie hajnowskim *Kostiuk, Pawłuk, Petruk* (Sajewicz 2013, 10)). Zdecydowanie więcej formacji na *-uk/-czuk*, funkcjonujących jako warianty imion w antroponimii białoruskiej (w tym także podlaskiej) odnotowuje M. Biryła (1966). Znaczną liczbę omawianych form poświadcza w *Słowniku imion własnych* A. Uścińowicz (2011). Przykłady imion z formantem *-uk* przykłady przytacza również I. Haponienka (1999, 111), por. *Віццук, Паўлюк, Вацюк, Эдзюк, Янук, Міхалюк, Баўтрук, Юзук* i inne.

Z drugiej strony, antroponimy na *-uk/-czuk* mogą być rozpatrywane w kategorii formacji patronimicznych przeniesionych w gotowej postaci do zasobu nazwisk bez zastosowania zmian w zakresie słowotwórstwa. Jako takie potraktowane zostały m.in. współczesne nazwiska w monografii M. Sajewicza (2013).

Funkcję patronimiczną sufiksu *-uk* na Białostocczyźnie notują dokumenty od XVII wieku (Tichoniuk 2003b, 24), a w XVIII wieku formacje patronimiczne z tym formantem stały się na interesującym nas obszarze modelem wyraźnie dominującym (Bogdanowicz 2000b, 24–25; Złotkowski 2002, 196–197). Przyrostek ten łączył się z podstawami różnych typów bez żadnych ograniczeń morfologicznych, tworząc formy patronimiczne na całym pograniczu wschodnim (nie tylko polsko-białoruskim, ale również polsko-ukraińskim; zob. Wolnicz-Pawłowska 1978, 26–27; Bogdanowicz

2006, 338). Formant ten, jako element komponujący patronimika, obecny był także w antroponimii żydowskiej (Abramowicz 2000b, 17).

Należy podkreślić, że S. Grabias (1981), omawiając środki słowotwórcze służące do wyrażania ekspresji w języku, kilkakrotnie wyszczególnia przy formantach melioratywno-hipokorystycznych sufiksy *-ak*, *-ik*, *-ek*, *-ko*, nie wymienia natomiast przyrostka *-uk* (zob. np. s. 57, 73, 75, 148), tworzącego przecież derywaty odimienne, nacechowane ekspresywnie.

M. Biryła, w opracowaniu *Беларуская антрапанімія* prezentuje bogaty repertuar imion derywowanych formantem *-uk/-czuk* (zob. wyżej), natomiast w innej już pracy (Biryła 1963, 7) nazwiska z tym przyrostkiem kwalifikuje jako genetycznie patronimiczne. Sygnalizuje wprawdzie (choć mało wyraziście) wielofunkcyjność niektórych przyrostków (1963, 13), ale przy analizie nazwisk odimiennych (formalnie równych imionom w formie derywowanej) nie wymienia antroponimów na *-uk/-czuk* mimo stosunkowo bogatego repertuaru innych sufiksów tworzących formy pochodne imion (s. 15–19)⁷⁹. Tymczasem omawiając nazwiska derywowane, wymienia w podstawach słowotwórczych imiona na *-uk* przy okazji rozpatrywania sufiksów nazwiskotwórczych, np. *-oŭ*, *-aŭ*, *-eŭ* (*Вас-юк-оŭ*, *Сім-ук-оŭ*), *-овіч*, *-евіч* (*Ляўр-ук-овіч*, *Пепр-ук-овіч*, s. 31–33). Dopiero w dalszej części swojej pracy stwierdza, że przyrostek *-uk* (*-'uk*)/*-czuk* genetycznie należy do formantów zdrabniających, służących początkowo do określania młodych istot, dopiero z biegiem czasu utracił swoją pierwotną funkcję na rzecz znaczenia patronimicznego (s. 39; por też Dacewicz 2006a, 157–158). Nazwiskotwórczy charakter tego sufiksu wyraźnie zaakcentowany jest też w innym opracowaniu M. Biryły (1988, 16–18)⁸⁰.

⁷⁹ Do nazwisk zakończonych na *-uk* niederywowanych w planie nazwiskowym włącza jedynie struktury odapelatywne *Барсук*, *Пацук*, *Цецярук*, *Асцюк*, *Аўсюк* i inne. (Biryła 1963, 21). Jak się wydaje, w kwestii kilku antroponimów można by polemizować, doszukując się również pochodzenia odimiennego, np. *Пачук* < cerk. *Іпатіј* BirBA 90 (forma poświadczona przez samego Biryłę), *Асціук* < cerk. *Астіј*, cerk. *Астіон* por. SIP 62, *Аусіук* < cerk. *Јевсiewіј* por. BirBA 65.

⁸⁰ Autor nie wymienia nazwisk na *-uk/-czuk* w grupie „utworzonych sposobem leksykalno-semantycznym”, które mogłyby wskazywać na przeniesienie

Również H. Buczko (1999, 65) zaznacza, że mimo przynależenia nazwisk z formantem *-uk* do najbardziej produktywnych modeli nazwiskowych na Bojkowszczyźnie, niezwykle trudno jest jednoznacznie stwierdzić, czy są to transponowane formacje patronimiczne, czy przeniesione bezpośrednio hipokorystyka odimienne. Pisze o tym także E. Bogdanowicz (2006, 339, 341) w kontekście XVIII-wiecznego nazewnictwa południowej Białostoczczyzny. Można odwołać się także do słów B. Walczaka określającego współczesne formacje zakończone formantem *-uk* jako słowotwórczy typ nazwiskowy właściwy ruszczyźnie, a obcy językowi polskiemu (Walczak 2010b, 258–259). Nie wiadomo natomiast, czy badacz interpretuje pojęcie „typ nazwiskowy” jako przeniesione derywaty odimienne na *-uk*, patronimy użyte w funkcji nazwisk, czy być może, ze względu na skomplikowaną istotę przedstawionego problemu, nie dokonuje różnicowania w tej kwestii.

Uwzględniając powyższe, dla nazwisk na *-uk/-czuk* zastosowano możliwość dwojakiej etymologii, podobnie jak w przypadku nazwisk na *-ak/-czak* oraz *-ik/-(cz)yk*. Mogą to być zatem nazwiska „równe imionom w formie derywowanej” lub „utworzone od imion podstawowych” (grupa A) oraz „równe imionom w formie derywowanej” lub „utworzone od imion derywowanych” (grupa B). Nazwiska „utworzone od imion” (w formach podstawowych i derywowanych) z genetycznego punktu widzenia są przeniesionymi formacjami patronimicznymi, o czym była mowa wyżej.

III/3 A. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk* lub utworzone od imion podstawowych

III/3 A.1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk* lub utworzone od imion podstawowych oficjalnych

Hipokorystyczno-deminutywne formy imion na *-uk* należą do produktywnych na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim. W takiej postaci

---

hipokorystyków odimiennych derywowanych tym morfemem do kategorii nazwisk.

mogły być transponowane do klasy nazwisk z pominięciem formalnych zabiegów komponujących nazwiska. Z drugiej strony, traktując przyrostek *-uk* jako nazwiskotwórczy, można stwierdzić, że nazwiska derywowane tym sufiksem od imion podstawowych oficjalnych stanowią dość liczny odsetek wśród wszystkich analizowanych antroponimów. Model ten zdecydowanie dominuje nad innymi typami nazwiskowymi utworzonymi na bazie imion podstawowych oficjalnych (np. z *-owicz/-ewicz* czy bezsufiksalnymi).

Z bazy źródłowej wyekscerpowano następujące przykłady:

Abramiuk < im. wschł. *Abramiuk* < cerk. *Awraam*, cerk. *Awraamij*
por. BirBA 20; a. od *Abram* Mali 175

Adamiuk < im. *Adamiuk* < pol., cerk. *Adam* por. BirBA 177, por. Kal 132; a. od pol., cerk. *Adam* Mali 177, SIP 58

Aleksandrak < im. *Aleksandrak* < *Aleksander*, cerk. *Aleksandr* Mali 179, Kal 133; a. od *Aleksander*, cerk. *Aleksandr* Mali 197, BirBA 23, SIP 59; por. też im. ż. pol., cerk. *Aleksandra* Mali 351, SIP 98

Andrejuk < im. wschł. *Andrejuk* < cerk. *Andrej* BirBA 29; a. od cerk. *Andrej* SIP 60

Andrzejuk < im. *Andrzejuk* < *Andrzej* por. BirBA 29; a. od *Andrzej* Mali 183

Bogdaniuk < im. wschł. *Bogdaniuk* < pol., cerk. *Bogdan* por. UscSł 43, por. SajH 561; a. od pol., cerk. *Bogdan* SajH 561

Bonifaciuk < im. *Bonifaciuk* < *Bonifacy*, cerk. *Wonifatij* por. Mali 201, Kal 141; a. od *Bonifacy* Mali 201

Dawidziuk < im. wschł. *Dawidziuk*⁸¹ < cerk. *Dawid* BirBA 57; a. od pol., cerk. *Dawid* Mali 207, SIP 67

Dorofiejuk < im. wschł. *Dorofiejuk* < cerk. *Dorofiej* por. BirBA 63; a. od cerk. *Dorofiej* SIP 68

⁸¹ Forma odzwierciedlająca procesy na płaszczyźnie fonetyki: palatalizację *d* : *dź*, być może powiązaną z *dziekaniem* typowym dla jęz. białoruskiego. Dopuszczalne jest również spolszczenie postaci z wschodnią wymową połączenia głoskowego *d + i*, por. nazwisko *Dawidiuk*.

- Filimoniuk* < im. wschśł. *Filimoniuk* < cerk. *Filimon* BirBA 168; a. od cerk. *Filimon* SIP 93
- Fiłoniuk* < im. wschśł. *Fiłoniuk* < cerk. *Fiłon* por. TichI 90; a. od cerk. *Fiłon* SIP 94
- Gierasimiuk* < im. wschśł. *Gierasimiuk* < cerk. *Gierasim* por. Mali 224; a. od cerk. *Gierasim* SIP 66
- Giermaniuk* < im. wschśł. *Giermaniuk* < cerk. *Gierman* por. BirBA 52; a. od cerk. *Gierman* SIP 66
- Hermaniuk* < im. *Hermaniuk* < *Herman* por. BirBA 52; a. od *Herman* BirBA 52
- Ignaciuk* < im. wschśł. *Ignaciuk* < cerk. *Ignatij* BirBA 79; a. od *Ignacy*⁸² SHNOB I 120
- Jakowiuk* < im. wschśł. *Jakowiuk* < cerk. *Iakow* por. BirBA 78; a. od ros. *Jakow*⁸³ TiŚł 373, SupŚł 191 *Jakowuk* < im. wschśł. *Jakowuk* < cerk. *Iakow* BirBA 78; a. od ros. *Jakow* SupŚł 191
- Jakubiuk* < im. *Jakubiuk* < *Jakub*, cerk. *Iakow* BirBA 78; a. od *Jakub* Mali 239
- Janiuk* < im. *Janiuk* < *Jan*, cerk. *Ioann* BirBA 87; a. od *Jan* Mali 243
- Józefiuk* < im. *Józefiuk* < *Józef* por. SHNOB I 139; a. od *Józef* SHNOB I 139
- Karoluk* < im. *Karoluk* < *Karol* BirBA 94; a. od *Karol* Mali 258
- Karpiuk* < im. wschśł. *Karpiuk* < cerk. *Karp* BirBA 95; a. od cerk. *Karp*⁸⁴ SIP 76
- Karpuk* < im. wschśł. *Karpuk* < cerk. *Karp* BirBA 95; a. od cerk. *Karp*⁸⁵ SIP 76
- Kasjaniuk* < im. wschśł. *Kasjaniuk* < cerk. *Kassian* BirBA 96; a. od *Kasjan*⁸⁶ TichI 104, SajH 239

⁸² Być może forma ilustrująca zjawisko *ciekania*, por. nazwisko *Ignatiuk*.

⁸³ Forma oficjalna używana w obiegu prawn-administracyjnym (por. cerk. *Iakow*).

⁸⁴ Por. nazwisko *Karp* i komentarz do niego.

⁸⁵ Por. poprzedni przypis.

⁸⁶ M. Malec podaje formę wyjściową *Kasyjan*, chociaż obecnie w takiej postaci w imiennictwie polskim nie jest spotykane.

- Kasperuk* < im. *Kasperuk* < *Kasper* BirBA 95; a. od *Kasper* Mali 258
- Kazimieruk* < im. *Kazimieruk* < *Kazimierz* por. RymNP I 388; a. od *Kazimier* (*Kazimierz*) BubK 173
- Kazimiruk* < im. *Kazimiruk* < słow. *Kazimir* por. MałS 70; a. od słow. *Kazimir*⁸⁷ BirBA 93
- Kiprianiuk* < im. wschł. *Kiprianiuk* < cerk. *Kiprian* por. BirBA 96; a. od cerk. *Kiprian* SIP 77
- Kondraciuk* < im. wschł. *Kondraciuk* < cerk. *Kondrat* BirBA 100; a. od cerk. *Kondrat*⁸⁸ Kal 157
- Kondratiuk* < im. wschł. *Kondratiuk* < cerk. *Kondrat* BirBA 100; a. od cerk. *Kondrat* Kal 157
- Kononiuk* < im. wschł. *Kononiuk* < cerk. *Konon* BirBA 101; a. od cerk. *Konon* SIP 77
- KonstanciuK* < im. *KonstanciuK* < *Konstanty*, cerk. *Konstantin* por. BirBA 101; a. od *Konstanty*⁸⁹ Mali 264
- Korneluk* < im. wschł. *Korneluk* < cerk. *Kornilij* BirBA 102; a. od *Kornel* (*Korneliusz*) Mali 264
- Kryszpiniuk* < im. *Kryszpiniuk* < *Krzysz(z)pin*, *Kryspin* por. Mali 266; a. od *Kryszpin*, *Kryspin* por. Mali 266
- Leoniuk* < im. wschł. *Leoniuk* < cerk. *Leont* BirBA 109; a. od *Leon*⁹⁰ Mali 270, SajH 79
- Łukaszuk* < im. *Łukaszuk* < *Łukasz*, cerk. *Łuka* BirBA 110; a. od *Łukasz* Mali 273
- Łukianiuk* < im. wschł. *Łukianiuk* < cerk. *Łukian* BirBA 111; a. od cerk. *Łukian* SIP 79

⁸⁷ Na temat im. *Kazimierz* zob. rozdz. III/1 B.3.1.

⁸⁸ Niewykluczone *ciekanie* lub spolszczenie, por. nazwisko *Kondratiuk*.

⁸⁹ Jako forma oficjalna występuje w polszczyźnie również w postaci pozbawionej spółgłoski finalnej *n*.

⁹⁰ Imię *Leon* można rozpatrywać w kontekście samodzielnej jednostki imienniczej (jako imię podstawowe) lub jako derywat alternacyjny od cerk. *Leontij*, cerk. *Leonid* (Tichoniuk 2000b, 109–110).

- Łukjaniuk* < im. wschśł. *Łukjaniuk* < cerk. *Łukian* BirBA 111; a. od cerk. *Łukian* SIP 79
- Maciejuk* < im. *Maciejuk* < *Maciej* BirBA 118; a. od *Maciej* Mali 274
- Maksimiuk* < im. wschśł. *Maksimiuk* < cerk. *Maksim* BirBA 112; a. od cerk. *Maksim* SIP 80
- Maksymiuk* < im. *Maksymiuk* < *Maksym* por. Mali 277; a. od *Maksym* Mali 277
- Marczuk* < im. *Marczuk* < *Marek*, cerk. *Mark* por. SHNOB I 228; a. od cerk. *Mark*, pol. *Marek* SIP 80, Mali 280, TichI 114⁹¹
- Mateuszuk* < im. *Mateuszuk* < *Mateusz* por. Mali 274; a. od *Mateusz* Mali 274
- Matfiejuk* < im. wschśł. *Matfiejuk* < cerk. *Matfiej* TichI 118; a. od cerk. *Matfiej* SIP 80
- Matwiejuk* < im. wschśł. *Matfiejuk* < cerk. *Matfiej* BirBA 118; a. od cerk. *Matfiej* SIP 80; por. BirBA 116, por. TichI 112, por. Mali 275
- Michaluk* < im. *Michaluk* < *Michał*, cerk. *Michaił* BirBA 123; a. od *Michał* Mali 284
- Mikołajuk* < im. *Mikołajuk* < *Mikołaj*, cerk. *Nikołaj* por. Mali 285, por. BirBA 129; a. od *Mikołaj* Mali 285
- Miniuk* < im. wschśł. *Miniuk* < cerk. *Mina* BirBA 120; a. od cerk. *Mina* SIP 81
- Mironiuk* < im. *Mironiuk* < pol., cerk. *Miron* BirBA 121; a. od pol., cerk. *Miron* Mali 292, SIP 82
- Naumiuk* < im. wschśł. *Naumiuk* < cerk. *Naum* por. SajH 428; a. od cerk. *Naum* SajH 428, SIP 82
- Niestoruk* < im. wschśł. *Niestoruk* < cerk. *Niestor* por. BirBA 126; a. od cerk. *Niestor* SIP 82
- Nikiforuk* < im. wschśł. *Nikiforuk* < cerk. *Nikifor* por. Kal 165, por. BirBA 127; a. od cerk. *Nikifor* SIP 83
- Nikitiuk* < im. wschśł. *Nikitiuk* < cerk. *Nikita* BirBA 127; a. od cerk. *Nikita* SIP 83

⁹¹ Ponadto od formy derywowanej *Marko*.

- Nikołajuk* < im. wschśł. *Nikołajuk* < cerk. *Nikołaj* BirBA 129; a. od cerk. *Nikołaj* SIP 83
- Nikoniuk* < im. wschśł. *Nikoniuk* < cerk. *Nikon* BirBA 129; a. od cerk. *Nikon* SajH 398, SIP 83
- Pawluk* < im. *Pawluk* < *Paweł*, cerk. *Pawieł* SHNOB II 21, Ker 122; a. od *Paweł* Mali 303
- Pietruk* < im. wschśł. *Pietruk* < cerk. *Pietr* BirBA 136; a. od cerk.⁹² *Pietr* SIP 86
- Prochoruk* < im. *Prochoruk* < pol., cerk. *Prochor* por. BirBA 139; a. od pol., cerk. *Prochor* Mali 312, SIP 87
- Romaniuk* < im. *Romaniuk* < pol., cerk. *Roman* BirBA 141–142; a. od pol., cerk. *Roman* Mali 318, SIP 88
- Sewastianiuk* < im. wschśł. *Sewastianiuk* < cerk. *Sewastian* por. BirBA 146; a. od cerk. *Sewastian* SIP 89
- Siewastjaniuk* < im. wschśł. *Sewastjaniuk* < cerk. *S(i)ewastian* por. BirBA 146; a. od cerk. *S(i)ewastian* SIP 89
- Simoniuk* < im. wschśł. *Simoniuk* < cerk. *Simon* por. BirBA 152; a. od cerk. *Simon* SIP 90
- Stanisławiuk* < im. *Stanisławiuk* < słow. *Stanisław* por. Mals 74; a. od słow. *Stanisław* Mals 74
- Stefaniuk* < im. *Stefaniuk* < *Stefan* por. Mali 325; a. od *Stefan* Mali 325
- Sylwestruk* < im. *Sylwestruk* < *Sylwester*, cerk. *Silwiestr* por. TichI 133; a. od *Sylwester* Mali 324
- Szymoniuk* < im. *Szymoniuk* < *Szymon* por. BirBA 152, por. TichI 134; a. od *Szymon* Mali 326
- Tadeuszuk* < im. *Tadeuszuk* < *Tadeusz* por. TichI 135; a. od *Tadeusz* BirBA 159
- Tichoniuk* < im. wschśł. *Tichoniuk* < cerk. *Tichon* por. TichI 139–140; a. od cerk. *Tichon* SIP 92
- Timofiejuk* < im. wschśł. *Timofiejuk* < cerk. *Timofiej* por. BirBA 160; a. od cerk. *Timofiej* SIP 92, SajH 306

⁹² Por. też pol. *Pietr* < *Piotr* Mali 306.

- Tomaszuk* < im. *Tomaszuk* < *Tomasz*, cerk. *Foma* BirBA 170; a. od *Tomasz* Mali 332
- Trofimiuk* < im. wschsł. *Trofimiuk* < cerk. *Trofim* BirBA 163; a. od cerk. *Trofim* SIP 92
- Tymoniuk* < im. *Tymoniuk* < *Tymon*, cerk. *Timon* por. SHNOB II 154, Mali 334, por. UscŚł 218–219; a. od *Tymon* Mali 334
- Wiluk* < im. wschsł. *Wiluk* < cerk. *Wił* por. BirBA 44; a. od cerk. *Wił* SajH 144, SIP 65
- Wojcieszuk* < im. wschsł. *Wojcieszuk* < słow. *Wojciech* por. MałS 78, por. BirBA 46; a. od słow. *Wojciech* MałS 78; por. też im. słow. *Wojciesz*, *Wojcieszuk* < słow. *Wojśław*, *Budziwoj* por. MałS 77–78

Jeśli przyjąć pierwszą możliwość motywacji („równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk*”), więcej imion (podstaw imiennych) wystąpiło w wariantach wschodniosłowiańskich (*Dorofiejuk*, *Fiłoniuk*, *Kiprianiuk*, *Łukianiuk*, *Maksimiuik*, *Matfiejuk*, *Naumiuk*, *Nikiforuk*, *Nikołajuk*, *Sewastjaniuk*, *Wiluk* i inne.). Odmianki polskie reprezentowane są mniej licznie (*Andrzejuk*, *Józefiuk*, *Karoluk*, *Kasperuk*, *Kazimieruk*, *Mateuszuk*, *Tadeuszuk*, *Wojcieszuk*)⁹³. Trzecia podgrupa to imiona w formach, które ze względu na podobieństwo graficzno-brzmieniowe wynikające z pokrewieństwa języków słowiańskich należy interpretować jako właściwe obu tradycjom nazewniczym (np. *Abramiuk*, *Adamiuk*, *Bogdaniuk*, *Aleksandrak*, *Marczuk*, *Michaluk*, *Romaniuk*). Do ostatniego podzbioru należy zakwalifikować imiona, które w wersji niederywowanej są typowe dla kanonu polskiego, ale już w postaci z przyrostkiem *-uk* występują jako charakterystyczne dla pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego. Były (i są) one używane w mikrowspólnotach posługujących się gwarami przejściowymi o białoruskich i/lub ukraińskich cechach językowych (*Łukaszuk*, *Maciejuk*,

⁹³ „Polski” charakter wynika przede wszystkim z obecności w podstawach słowotwórczych wariantów typowych dla polszczyzny, natomiast po dodaniu sufiksu *-uk/-czuk* całość antroponimu przyjmuje postać hybrydy językowej polsko-wschodniosłowiańskiej.

Mikołajuk itp.). Właściwością wyróżniającą zacytowane nazwy własne jest przeniesienie akcentu z podstawy słowotwórczej na formant *-uk* (por. pol. *Łuk'aszuk* – wschł. *Łukasz'uk*, pol. *Maci'ejuk* – wschł. *Maciej'uk*, pol. *Mikoł'ajuk* – wschł. *Mikołaj'uk*).

Rozpatrując omawiane antroponimy jako struktury derywowane w planie nazwiskowym można wyodrębnić trzy podgrupy w zależności od wariantu imienia fundującego. Nazwiska utworzone na bazie form imion kalendarza łańcisko-polskiego oraz cerkiewnosłowiańskiego odznaczają się zbliżoną frekwencją (por. im. pol. *Andrzej, Herman, Jakub, Józef, Karol, Kasper, Kornel, Łukasz, Maksym, Mateusz, Mikołaj, Sylwester, Tomasz, Tymon, Wojciech* i in.; im. cerk. *Andrej, Dorofiej, Filimon, Fiłon, Karp, Kondrat, Łukian, Maksim, Matfiej, Naum, Nikita, Nikołaj, Prochor, Simon, Timofiej, Trofim* itd.). W cytowanym materiale można też wyodrębnić nazwiska motywowane imionami tak obrządku wschodniego, jak i zachodniego (np. *Adamiuk* < pol., cerk. *Adam*; *Aleksandruk* < pol. *Aleksander*, cerk. *Aleksandr*; *Marczuk* < pol. *Marek*, cerk. *Mark*; *Romaniuk* < pol., cerk. *Roman*).

Rodzimy system imienniczy ilustrowany jest pięcioma przykładami. Nazwiska *Kazimieruk/Kazimiruk, Stanisławiuk, Wojcieszuk* urobiono od dwuczłonowych imion słowiańskich włączonych do dyptychu Kościoła zachodniego w następstwie kanonizacji świętych noszących te imiona (św. Kazimierza królewicza, św. Stanisława biskupa krakowskiego, św. Wojciecha, biskupa Pragi)⁹⁴. Słowiańską proveniencję posiada także nazwisko *Bogdaniuk*, utworzone od im. Bogdan.

Należy podkreślić, że poświadczone wyżej imiona wystąpiły w podstawach poszczególnych nazwisk w odmiankach polskich albo cerkiewno-ruskich, niemniej są to antroponimy o zasięgu ogólnochrześcijańskim⁹⁵, a o ich zróżnicowaniu można mówić jedynie w kontekście językowym. Część takich imion wystąpiła w analizowanym zbiorze w obu wersjach, np. *Herman* – *Gierman*, *Mateusz* – *Matfiej*, *Maksym* – *Maksim*, *Mikołaj* – *Nikołaj*, *Szymon* – *Simon*).

⁹⁴ Na temat im. *Stanisław* zob. rozdz. III/1B.3.2.

⁹⁵ Wyłączając imiona słowiańskie *Kazimierz, Stanisław* (por. poprzedni akapit).

III/3 A.2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk* lub utworzone od imion podstawowych z uciętym cerkiewnym *-ij*

Artemiuk < im. wschśł. *Artemiuk* < cerk. *Artiemij* BirBA 32; a. od wschśł. *Artem* < cerk. *Artiemij* SajH 107⁹⁶

Grigoruk < im. wschśł. *Grigoruk* < cerk. *Grigorij* por. TichI 93; a. od wschśł. *Grigor*⁹⁷ < cerk. *Grigorij* BirBA 53, SajH 391, UscŚł 74

Ignatiuk < im. wschśł. *Ignatiuk* < cerk. *Ignatij* BirBA 79; a. od wschśł. *Ignat* < cerk. *Ignatij* Mali 238

Korniluk < im. wschśł. *Korniluk* < cerk. *Kornilij* por. BirBA 102; a. od wschśł. *Kornił*⁹⁸ < cerk. *Kornilij* UscŚł 109

Nazaruk < im. wschśł. *Nazaruk* < cerk. *Nazarij* BirBA 125; a. od wschśł. *Nazar* < cerk. *Nazarij* TichI 119

Parfieniuk < im. wschśł. *Parfieniuk* < cerk. *Parfienij* BirBA 134; a. od wschśł. *Parfien* < cerk. *Parfienij* TichI 122, Ker 123

Porfiruk < im. wschśł. *Porfiruk* < cerk. *Porfirij* por. TichI 125; a. od wschśł. *Porfir* < cerk. *Porfirij* UscŚł 160

Tarasiuk < im. wschśł. *Tarasiuk* < cerk. *Tarasij* BirBA 159; a. od wschśł. *Taras* < cerk. *Tarasij* TichI 135

Wasiluk < im. wschśł. *Wasiluk* < cerk. *Wasilij* BirBA 41; a. od wschśł. *Wasil* < cerk. *Wasilij* TichI 75, Ker 106

Wasyluk < im. wschśł. *Wasyluk* < cerk. *Wasilij* por. SHNOB II 163; a. od wschśł. *Wasył*⁹⁹ < cerk. *Wasilij* TichI 75

Własiuk < im. wschśł. *Własiuk* < cerk. *Własij* BirBA 45; a. od wschśł. *Włas* < cerk. *Własij* BirBA 45

⁹⁶ Forma *Artem* może być też rozpatrywana jako derywat alternacyjny od cerk. *Artiemon* TichI 72.

⁹⁷ Odmiankę tę, jak można przypuszczać mniej popularną na tle innych imion tej podgrupy (np. *Nazar*, *Taras*, *Wasil*), należy rozpatrywać jako hybrydalną, gdyż ucięcie *-ij* oddalające formę od wersji kanonicznej kontrastuje z występowaniem miękkiej spółgłoski [r'] właściwej właśnie dla postaci cerkiewnej.

⁹⁸ Być może jest to derywat paradygmataczny od im. *Kornił*o TichI 107.

⁹⁹ Formę tę potraktowano jako spolszczony wariant im. wschśł. *Wasil*.

W grupie tej znalazły się nazwiska utworzone od imion w odmiankach wschodniosłowiańskich. Zarówno hipokorystyka z sufiksem *-uk* (w przypadku przeniesienia imion do klasy nazwisk), jak również warianty z uciętym *-ij* charakterystycznym dla form cerkiewnych [przyjmując tezę o kreacji nazwisk przez dodanie przyrostka nazwiskotwórczego (patronimicznego) *-uk*] odznaczają się wysoką frekwencją użycia w historycznej antroponimii pogranicza polsko-ruskiego (Biryła 1966, SHNOB 1997–1998, Tichoniuk 1988, Tichoniuk 2000b).

III/3 A.3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk* lub utworzone od imion podstawowych z uciętym cerkiewnym *-ij* albo od imion polskich podstawowych (oficjalnych lub potocznych)

Antoniuk < im. wschł. *Anton* < cerk. *Antonij* BirBA 31; a. od *Anton* < cerk. *Antonij* TichI 70, a. od *Anton* < pol. *Antoni* Mall 186

Prokopiuk < im. wschł. *Prokop* < cerk. *Prokopij* BirBA 138; a. od wschł. *Prokop* < cerk. *Prokopij* TichI 125, a. od pol. *Prokop* Mall 313

Protasiuk < im. wschł. *Protasij* < cerk. *Protasij* BirBA 139; a. od *Protas* < cerk. *Protasij*, a. od *Protas* < pol. *Protazy*, SHNOB II 52, Ker 124, Mall 314

W porównaniu z antroponimami poprzedniej podgrupy, w tych trzech przypadkach dopuszcza się możliwość trzeciej motywacji. Nazwisko *Antoniuk* mogło powstać od formy *Anton* będącej pochodną zarówno cerkiewnego *Antonij* (po ucięciu *-ij*), jak również im. polskiego *Antoni* (odmianka paradygmatyczna $\emptyset < i$). Nazwisko *Prokopiuk* utworzono od im. *Prokop*, które trzeba traktować jako wariant wschodniosłowiański uszczuplony o element wygłosowy *-ij* bądź jako oficjalną formę podstawową występującą na gruncie polskim. W różny sposób mogło uformować się także nazwisko *Protasiuk*. Jeśli powstało ono pod wpływem formy polskiej, to odmianie tej towarzyszyła zmiana paradygmatu względem formy wyjściowej (oficjalnej).

III/3 A.4. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk* lub utworzone od imion podstawowych potocznych

Anchimiuk < im. wschśł. *Anchimiuk* < cerk. *Anfim*, cerk. *Amfilotchij*
por. SajH 198, por. Ker 105; a. od wschśł. *Anchim* < cerk. *Anfim*,
cerk. *Amfilotchij* SajH 198, TichI 70, Ker 105

Awksentjuk < im. wschśł. *Awksentiuk* < cerk. *Awksientij* por. UscSł
40; a. od wschśł. *Awksent*, *Awksenti*¹⁰⁰ < cerk. *Awksientij* SajH
349

Awramiuk < im. wschśł. *Awramiuk* < cerk. *Awraam*, cerk. *Awraamij*
por. Mali 175; a. od wschśł. *Awram* < cerk. *Awraam*, cerk. *Awra-
amij* TichI 64

Bołtromiejuk < im. wschśł. *Bołtromiejuk* < cerk. *Warfołomiej* BirBA 38;
a. od wschśł. *Bołtromiej* < cerk. *Warfołomiej* TichI 74

Borysiuk < im. wschśł. *Borysiuk* < cerk. *Boris* BirBA 36; a. od wschśł.
Borys < cerk. *Boris* Mali 201

Charytoniuk < im. wschśł. *Charytoniuk* < cerk. *Chariton* BirBA 171;
a. od wschśł. *Charyton* < cerk. *Chariton* TichI 78

Chilimoniuk < im. wschśł. *Chilimoniuk* < cerk. *Filimon* por. BirBA
168, por. SHNOB I 50; a. od wschśł. *Chilimon* < cerk. *Filimon*
TichI 89

Chomiuk < im. wschśł. *Chomiuk* < cerk. *Foma* por. Mali 333; a. od
wschśł. *Choma* < cerk. *Foma* Mali 332, Ker 130

Daniluk < im. wschśł. *Daniluk* < cerk. *Daniil* BirBA 60; a. od wschśł.
Daniil < cerk. *Daniil* TichI 79

Dawydziuk < im. wschśł. *Dawydziuk* < cerk. *Dawid* BirBA 57; a. od
wschśł. *Dawyd* < cerk. *Dawid* BirBA 57, Ker 108

Demianiuk < im. wschśł. *Demianiuk* < cerk. *Damian* BirBA 58; a. od
wschśł. *Demian* < cerk. *Damian* TichI 79, Ker 109

¹⁰⁰ Z uwagi na depalatalizację ś : s formy te należy chyba uznać raczej za potoczne niż za powstałe „tylko” po odrzuceniu cerkiewnego *-ij*.

- Demidziuk* < im. wschśł. *Demidziuk* < cerk. *Diomid* BirBA 62; a. od wschśł. *Demidź*¹⁰¹ < cerk. *Diomid* por. TichI 80, por. UscŚł 83
- Denisiuk* < im. wschśł. *Denisiuk* < cerk. *Dionisij* BirBA 63; a. od wschśł. *Denis* < cerk. *Dionisij* TichI 80
- Deniziuk* < im. wschśł. *Deniziuk* < cerk. *Dionisij* por. SajH 167; a. od wschśł. *Deniz*¹⁰² < cerk. *Dionisij* por. Mali 209, por. TichI 80
- Dmitruk* < im. wschśł. *Dmitruk* < cerk. *Dimitrij* BirBA 62; a. od wschśł. *Dmitr* < cerk. *Dimitrij* TichI 82, Ker 109
- Dzienisiuk* < im. wschśł. *Dzienisiuk* < cerk. *Dionisij* BirBA 63; a. od wschśł. *Dzienis* < cerk. *Dionisij* BirBA 62
- Efimiuk* < im. wschśł. *Efimiuk* < cerk. *Jewfimij* por. BirBA 70, por. UscŚł 234; a. od wschśł. *Efim*¹⁰³ < cerk. *Jewfimij* por. TichI 88
- Eljaszuk* < im. *Eliaszuk* < *Eliasz*, cerk. *Ilija* por. Mali 211–212, por. SajH 414; a. od *Eljasz* < *Eliasz* por. Mali 211
- Fedoruk* < im. wschśł. *Fedoruk* < cerk. *Fieodor* por. BirBA 166; a. od wschśł. *Fedor* < cerk. *Fieodor* SajH 380
- Fiedoruk* < im. wschśł. *Fiedoruk* < cerk. *Fieodor* BirBA 166; a. od wschśł. *Fiedor* < cerk. *Fieodor* TichI 136; por. też im. wschśł. ż. *Fiedora* < cerk. *Fieodora* Mali 385
- Fioniuk* < im. wschśł. *Fioniuk* < cerk. *Fieona* BirBA 167; a. od wschśł. *Fion* < cerk. *Fieona* por. TichI 138
- Gardziejuk* < im. wschśł. *Gardziejuk* < cerk. *Gordij* BirBA 53; a. od wschśł. *Gardziej* < cerk. *Gordij* TichI 93, SajH 568
- Germaniuk* < im. wschśł. *Germaniuk* < cerk. *Gierman* por. BirBA 52; a. od wschśł. *German* < cerk. *Gierman* TichI 92, SajH 329
- Godoniuk* < im. wschśł. *Godoniuk* < cerk. *Giedieon* por. SIP 66; a. od wschśł. *Godoń* < cerk. *Giedieon* por. SIP 66

¹⁰¹ Imię to być może ilustruje zjawisko *dziekania*, typowe dla języka białoruskiego i podlaskich gwar białoruskich.

¹⁰² Autorowi znane jest imię *Deniz* ze spółgłoską dźwięczną w wygłosie.

¹⁰³ Formy typu *Efimiuk*, *Efim* powstały wskutek utraty protetycznego [j].

- Grygoruk* < im. wschsł. *Grygoruk* < cerk. *Grigorij* BirBA 56; a. od wschsł. *Grygor* < cerk. *Grigorij* SajH 44, TichI 93
- Guryniuk* < im. wschsł. *Guryniuk* < cerk. *Gurij* por. UscSł 75, por. BirBA 56–57; a. od wschsł. *Guryn* < cerk. *Gurij* UscSł 75, SajH 394
- Jakimiuk* < im. wschsł. *Jakimiuk* < cerk. *Ioakim* BirBA 83; a. od wschsł. *Jakim* < cerk. *Ioakim* TichI 100, Ker 113
- Jakoniuk* < im. wschsł. *Jakoniuk* < cerk. *Iakow*, cerk. *Iakin*f por. SHNOB I 127, por. TichI 95; a. od wschsł. *Jakon* < cerk. *Iakow*, cerk. *Iakin*f SHNOB I 127, TichI 95
- Jefimiuk* < im. wschsł. *Jefimiuk* < cerk. *Jewfimij* por. BirBA 70; a. od wschsł. *Jefim* < cerk. *Jewfimij* BirBA 70, SajH 396
- Juchimiuk* < im. wschsł. *Juchimiuk* < cerk. *Jewfimij* BirBA 70; a. od wschsł. *Juchim* < cerk. *Jewfimij* SajH 403
- Kazberuk* < im. wschsł. *Kazberuk* < *Kasper* RymNP I 384; a. od *Kazber* < *Kasper* por. RymNP I 384
- Kazbieruk* < im. wschsł. *Kazbieruk* < *Kasper* RymNP I 384; a. od *Kazber* < *Kasper* por. RymNP I 384
- Kazmiruk* < im. *Kazmiruk* < słow. *Kazimir* por. MalS 70; a. od *Kazmir* < *Kazimir* SajH 630
- Kiryłuk* < im. wschsł. *Kiryłuk* < cerk. *Kiriłł* BirBA 98; a. od wschsł. *Kirył*¹⁰⁴ < cerk. *Kiriłł* UscSł 113
- Kristosiuk* < im. wschsł. *Kristosiuk* < cerk. *Christofor* por. TichI 108; a. od wschsł. *Kristos* < cerk. *Christofor* por. TichI 108
- Krystosiuk* < im. wschsł. *Krystosiuk* < cerk. *Christofor* por. TichI 108; a. od wschsł. *Krystos* < cerk. *Christofor* por. TichI 108
- Kuprianiuk* < im. wschsł. *Kuprianiuk* < cerk. *Kiprian* por. TichI 78; a. od wschsł. *Kuprian* < cerk. *Kiprian* TichI 78
- Kuprjaniuk* < im. wschsł. *Kuprianiuk* < cerk. *Kiprian* BirBA 96; a. od wschsł. *Kuprjan* < cerk. *Kiprian* TichI 78

¹⁰⁴ Na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim znana jest też forma o zmienionym paradygmacie *Kiryłto* TichI 79.

- Kupryjaniuk* < im. wschśł. *Kupryjaniuk* < cerk. *Kiprian* BirBA 96; a. od wschśł. *Kupryjan* < cerk. *Kiprian* TichI 78
- Kustyniuk* < im. wschśł. *Kustyniuk* < cerk. *Konstantin* por. TichI 107; a. od wschśł. *Kustyn* < cerk. *Konstantin* por. TichI 107
- Kuźmiuk* < im. wschśł. *Kuźmiuk* < cerk. *Kosma* BirBA 103; a. od wschśł. *Kuźma* < cerk. *Kosma* SHNOB I 199, Ker 117
- Łogwiniuk* < im. wschśł. *Łogwiniuk* < cerk. *Łongin* por. SHNOB I 213, por. TichI 110, por. UscHB 52; a. od wschśł. *Łogwin*, *Łohwin* < cerk. *Łongin* SHNOB I 213, TichI 110, UscHB 52
- Matejuk* < im. *Matejuk* < *Maciej*, *Mateusz*, cerk. *Matfiej*, cerk. *Matfij* por. Mali 275, por. TichI 112; a. od *Matej* < *Maciej*, *Mateusz*¹⁰⁵, cerk. *Matfiej*, cerk. *Matfij* Mali 275, TichI 112
- Mikiciuk* < im. wschśł. *Mikiciuk* < cerk. *Nikita* por. SHNOB I 241, por. UscŚł 143; a. od wschśł. *Mikita* < cerk. *Nikita* TichI 119, SHNOB I 241, Ker 121
- Misiejuk* < im. wschśł. *Misiejuk* < cerk. *Moisiej* por. TichI 118; a. od wschśł. *Misiej* < cerk. *Moisiej*, cerk. *Misaił* SajH 141, TichI 118
- Moisiejuk* < im. wschśł. *Moisiejuk* < cerk. *Moisiej* BirBA 124; a. od wschśł. *Moisiej* < cerk. *Moisiej* TichI 118
- Nesteruk* < im. wschśł. *Nesteruk* < cerk. *Niestor* BirBA 126; a. od wschśł. *Nester* < cerk. *Niestor* TichI 119
- Niczyporuk* < im. wschśł. *Niczyporuk* < cerk. *Nikifor* BirBA 127; a. od wschśł. *Niczypor* < cerk. *Nikifor* TichI 119, Ker 121
- Niesteruk* < im. wschśł. *Niesteruk* < cerk. *Niestor* BirBA 126; a. od wschśł. *Niester* < cerk. *Niestor* SajH 269
- Niestieruk* < im. wschśł. *Niestieruk* < cerk. *Niestor* BirBA 126; a. od wschśł. *Niestier* < cerk. *Niestor* TichI 119
- Nieścieruk* < im. wschśł. *Nieścieruk* < cerk. *Niestor* BirBA 126; a. od wschśł. *Nieścier* < cerk. *Niestor* por. SajH 270

¹⁰⁵ Jeśli za formę wyjściową uznać im. *Mateusz*, formę *Matej* należy traktować jako derywat alternacyjno-sufiksalny z przyrostkiem *-ej*.

- Nikiciuk* < im. wschśł. *Nikiciuk* < cerk. *Nikita* BirBA 127; a. od wschśł. *Nikić < cerk. *Nikita*¹⁰⁶ por. UscŚł 143
- Ochrimiuk* < im. wschśł. *Ochrimiuk* < cerk. *Jefrem* por. BirBA 75, por. TichI 82; a. od wschśł. *Ochrim* < cerk. *Jefrem* LewŚł 28, TichI 82
- Ochrymiuk* < im. wschśł. *Ochrymiuk* < cerk. *Jefrem* por. Mali 296, TichI 82; a. od wschśł. *Ochrym* < cerk. *Jefrem* TichI 82
- Okoczuk* < im. wschśł. *Okoczuk* < cerk. *Akakij* por. SajH 346; a. od wschśł. *Okocz* < cerk. *Akakij* SajH 346
- Oksieniuk* < im. wschśł. *Oksieniuk* < cerk. *Awksientij* por. BirBA 19, por. TichI 73; a. od wschśł. *Oksień* < cerk. *Awksientij* por. BirBA 19, TichI 73; por. też im. wschśł. ż. *Oksienia* < cerk. *Ksienija* TichI 108
- Oliferuk* < im. wschśł. *Oliferuk* < cerk. *Jejewfierij* por. TichI 83; a. od wschśł. *Olifer* < cerk. *Jejewfierij* TichI 83
- Olifieruk* < im. wschśł. *Olifieruk* < cerk. *Jejewfierij* por. TichI 83; a. od wschśł. *Olifier* < cerk. *Jejewfierij* TichI 83
- Omelaniuk* < im. wschśł. *Omelaniuk* < cerk. *Jemilian* por. BirBA 73; a. od wschśł. *Omelan/(ń)* < cerk. *Jemilian* SajH 483, Mali 299, TichI 84; por. też im. wschśł. ż. *Omelana* < cerk. *Mielanija* por. TichI 116
- Omelianiuk* < im. wschśł. *Omelianiuk* < cerk. *Jemilian* BirBA 73; a. od wschśł. *Omelian* < cerk. *Jemilian* TichI 84; por. też im. wschśł. ż. *Omeliana* < cerk. *Mielanija* por. TichI 116
- Omeljaniuk* < im. wschśł. *Omeljaniuk* < cerk. *Jemilian* BirBA 73; a. od wschśł. *Omeljan* < cerk. *Jemilian* SajH 229; por. też im. wschśł. ż. *Omeljana* < cerk. *Mielanija* por. TichI 116
- Omieljaniuk* < im. wschśł. *Omieljaniuk* < cerk. *Jemilian* por. BirBA 73; a. od wschśł. *Omieljan* < cerk. *Jemilian* SajH 304, UscŚł 86; por. też im. wschśł. ż. *Omieljana* < cerk. *Mielanija* por. TichI 116
- Onchimiuk* < im. wschśł. *Onchimiuk* < cerk. *Anfim* por. TichI 70; a. od wschśł. *Onchim* < cerk. *Anfim* SajH 471, TichI 70

¹⁰⁶ Postać im. *Nikić* (hipotetyczna, bowiem w takiej formie niepoświadczona w dostępnej literaturze) powstała prawdopodobnie w wyniku *ciekania* lub spolszenia, por. nazw. *Nikitiuk*.

- Onopryjuk* < im. wschsł. *Onopryjuk* < cerk. *Onufrij* por. SajH 347;
a. od wschsł. *Onopryj* < cerk. *Onufrij* SajH 347, TichI 120
- Onufryjuk* < im. wschsł. *Onufryjuk* < cerk. *Onufrij* BirBA 130; a. od
wschsł. *Onufryj* < cerk. *Onufrij* TichI 121
- Osipiuk* < im. wschsł. *Osipiuk* < cerk. *Iosif* BirBA 89; a. od wschsł.
Osip < cerk. *Iosif* TichI 102
- Ostaniuk* < im. wschsł. *Ostaniuk* < cerk. *Astion* por. TichI 72; a. od
wschsł. *Ostan*, *Ostań* < cerk. *Astion* por. TichI 72
- Ostapiuk* < im. wschsł. *Ostapiuk* < cerk. *Jewstafij* por. BirBA 66–67;
a. od wschsł. *Ostap* < cerk. *Jewstafij* TichI 87, SHNOB I 278, Ker 110
- Owłasiuk* < im. wschsł. *Owłasiuk* < cerk. *Jewitasij* por. TichI 86; a. od
wschsł. *Owłas* < cerk. *Jewitasij* TichI 86
- Panfiluk* < im. wschsł. *Panfiluk* < cerk. *Pamfił* por. BirBA 132; a. od
wschsł. *Panfil*/*Panfił* < cerk. *Pamfił* SajH 194, TichI 121
- Parafiniuk* < im. wschsł. *Parafiniuk* < cerk. *Parfienij* BirBA 134; a. od
wschsł. *Parafin*, *Parafiń* < cerk. *Parfienij* SajH 432
- Połowianiuk* < im. wschsł. *Połowianiuk* < cerk. *Polijen* por. TichI 124;
a. od wschsł. *Połowian* < cerk. *Polijen* SajH 305
- Profiruk* < im. wschsł. *Profiruk* < cerk. *Porfirij* por. TichI 125; a. od
wschsł. *Profir* < cerk. *Porfirij* SajH 558
- Radziwoniuk* < im. wschsł. *Radziwoniuk* < cerk. *Rodion* por. SHNOB
II 64; a. od wschsł. *Radziwon* < cerk. *Rodion* TichI 127
- Sacharuk* < im. wschsł. *Sacharuk* < cerk. *Zacharija* por. SajH 386;
a. od wschsł. *Sachar* < cerk. *Zacharija* SajH 386, TichI 143
- Sebestianiuk* < im. wschsł. *Sebestianiuk* < cerk. *Sewastian* por. BirBA
145–146; a. od *Sebastian* < *Sebastian*, cerk. *Sewastian* SajH 472
- Selewoniuk* < im. wschsł. *Selewoniuk* < cerk. *Siluan* por. BirBA 148,
por. TichI 132; a. od wschsł. *Selewon* < cerk. *Siluan* TichI 132
- Semeniuk* < im. wschsł. *Semeniuk* < cerk. *Simieon* por. TichI 133, por.
SHNOB II 92; a. od wschsł. *Semen* < cerk. *Simieon* TichI 133, Ker
126
- Sewieryniuk* < im. wschsł. *Sewieryniuk* < cerk. *Siewierin* por. BirBA
146; a. od wschsł. *Sewieryn* < cerk. *Siewierin* por. TichI 130

- Sieliwoniuk* < im. wschsł. *Sieliwoniuk* < cerk. *Siluan* por. BirBA 148;
a. od wschsł. *Sieliwon* < cerk. *Siluan* TichI 132, Ker 125
- Siemieniuk* < im. wschsł. *Siemieniuk* < cerk. *Simieon* BirBA 151; a. od
wschsł. *Siemien* < cerk. *Simieon* TichI 133, Ker 126
- Siliwoniuk* < im. wschsł. *Siliwoniuk* < cerk. *Siluan* por. SajH 530, por.
SHNOB II 96; a. od wschsł. *Siliwon* < cerk. *Siluan* por. SajH 530,
por. SHNOB II 96
- Simieniuk* < im. wschsł. *Simieniuk* < cerk. *Simieon* por. TichI 133;
a. od wschsł. *Simien*, *Simień* < cerk. *Simieon* TichI 133
- Solaniuk* < może im. wschsł. *Solaniuk* < cerk. *Siluan*, cerk. *Siłan* por. SIP
90; a. może od wschsł. *Solan* < cerk. *Siluan*, cerk. *Siłan* por. SIP 90
- Sołowianiuk* < im. wschsł. *Sołowianiuk* < cerk. *Siluan* por. TichI 132,
por. SajH 154; a. od wschsł. *Sołowian* < cerk. *Siluan* TichI 132,
SajH 154
- Stepaniuk* < im. *Stepaniuk* < *Stefan*, cerk. *Stiefan* BirBA 158, por. Mall
325; a. od wschsł. *Stepan* < cerk. *Stiefan* TichI 132, Ker 127
- Stiepaniuk* < im. wschsł. *Stiepaniuk* < cerk. *Stiefan* BirBA 158; a. od
wschsł. *Stiepan* < cerk. *Stiefan* TichI 132
- Suproniuk* < im. wschsł. *Suproniuk* < cerk. *Sofronij* por. SHNOB II 120;
a. od wschsł. *Supron* < cerk. *Sofronij* TichI 130
- Supruniuk* < im. wschsł. *Supruniuk* < cerk. *Sofronij* por. SHNOB II
120; a. od wschsł. *Suprun* < cerk. *Sofronij* LewSł 41, TichI 130
- Szymaniuk* < im. *Szymaniuk* < *Szymon*, cerk. *Simon* por. SHNOB II
134, por. TichI 134; a. od *Szyman* < *Szymon*, cerk. *Simon* SajH
99, SHNOB II 134, TichI 134
- Telentejuk* < im. wschsł. *Telentejuk* < cerk. *Tieletij*¹⁰⁷ por. SajH 488 por.
TichI 135; a. od wschsł. *Telentej* < cerk. *Tieletij* SajH 488, TichI 135
- Tofiluk* < im. wschsł. *Tofiluk* < cerk. *Fieofił* por. TichI 137; a. od
wschsł. *Tofil*, *Tofił* < cerk. *Fieofił* SajH 238, TichI 137

¹⁰⁷ Zob. С. Спасский, *Полный месяцеслов Востока. Том II. Святой Восток*, [online] http://azbyka.ru/otechnik/Sergij_Spasskij/polnyj-mesjatseslov-vostoka-tom-ii-svjatoy-vostok/8 [dostęp: 01.01.2016].

- Trochimiuk* < im. wschsł. *Trochimiuk* < cerk. *Trofim* por. BirBA 163;
a. od wschsł. *Trochim* < cerk. *Trofim* SajH 445
- Tychoniuk* < im. wschsł. *Tychoniuk* < cerk. *Tichon* por. SajH 296; a. od
wschsł.¹⁰⁸ *Tychon* < cerk. *Tichon* SajH 296
- Ulaniuk* < im. wschsł. *Ulaniuk* < cerk. *Iulian* por. TichI 102; a. od
wschsł. *Ulan* < cerk. *Iulian* SajH 599, TichI 102; por. też im.
wschsł. ż. *Ulana* < cerk. *Iulianija* TichI 102
- Ulianiuk* < im. wschsł. *Ulianiuk* < cerk. *Iulian* por. TichI 102; a. od
wschsł. *Ulian* < cerk. *Iulian* TichI 102; por. też im. wschsł. ż. *Uli-
na* < cerk. *Iulianija* TichI 102
- Ustyniuk* < im. wschsł. *Ustyniuk* < cerk. *Iustin* por. TichI 103 por.
BirBA 92–23; a. od wschsł. *Ustyn* < cerk. *Iustin* SajH 299; por.
też im. wschsł. ż. *Ustyna* < cerk. *Iustina* TichI 103, por. TiŚl 608
- Uścijaniuk* < im. wschsł. *Uścijaniuk* < cerk. *Iustinian* por. TichI 103;
a. od wschsł. *Uścijan* < cerk. *Iustinian* por. TichI 103
- Weremiejuk* < im. wschsł. *Weremiejuk* < cerk. *Ijeremija* BirBA 80; a. od
wschsł. *Weremiej* < cerk. *Ijeremija* TichI 99
- Wieremiejuk* < im. wschsł. *Wieremiejuk* < cerk. *Ijeremija* BirBA 80;
a. od wschsł. *Wieremiej* < cerk. *Ijeremija* TichI 99
- Weremiuk* < im. wschsł. *Weremiuk* < cerk. *Ijeremija* por. BirBA 80;
a. od wschsł. *Werema* < cerk. *Ijeremija* SajH 153, TichI 100
- Wołosiuk* < im. wschsł. *Wołosiuk* < cerk. *Własij* por. SHNOB II 182;
a. od wschsł. *Wołos* < cerk. *Własij* TichI 76; por. też n.os. *Wo-
łosz* < etn. *Wołoch* SHNOB II 182
- Wowtoniuk* < może od im. wschsł. *Wowtoniuk* < cerk. *Antonij* por.
TichI 70, por. Ker 105; a. może od wschsł. *Wowton*¹⁰⁹ < cerk.
Antonij por. TichI 70, por. Ker 105

¹⁰⁸ Forma *Tychon* jest właściwa także jęz. łac. i pol. (por. SIP 92, SajH 296), natomiast imię to na badanym terenie należało do typowych dla ludności identyfikującej się z wschodniosłowiańskim kręgiem językowo-kulturowym.

¹⁰⁹ Por. formę *Wonton* CitN 28, TichI 70, Ker 105.

Zacytowane antroponimy, jeśli uznać je za derywowane w planie nazwiskowym (genetycznie równe patronimom), częściej tworzono od imion podstawowych w wariacie potocznym. Na badanym obszarze, podobnie jak w każdej innej wspólnocie komunikacyjnej, większą popularność postaci potocznych imion niż ich form oficjalnych należy łączyć z realizacją funkcji dyferencjacyjnej. Przy ograniczonym zasobie imion kancelaryjnych (świeckich lub kościelnych), skuteczną identyfikację poszczególnych osób w danym środowisku zapewniało użycie form pochodnych. Naturalną konsekwencją jest zatem wyższa frekwencja nazwisk motywowanych imionami potocznymi.

Charakterystyczną cechą nazwisk tego zbioru jest występowanie podstaw słowotwórczych imion niemal wyłącznie w odmiankach wschodnio-słowiańskich. Sytuacja ta dotyczy imion niezależnie od przyjętej etymologii. Wschodnimi są więc przeniesione w gotowej postaci do kategorii nazwisk hipokorystyka imienne na *-uk* (*Anchimiuk, Awksentiuk, Bołtromiejuk, Juchimiuk, Kuźmiuk, Omelaniuk, Onchimiuk, Ostapiuk, Parafiniuk, Siliwoniuk, Trochimiuk* i inne) oraz imiona potoczne bezafiksalne, od których derywowano prezentowane nazwiska (*Anchim, Awksent(i), Bołtromiej, Juchim, Kuźma, Omelan, Onchim, Ostap, Parafin/Parafiń, Siliwon, Trochim* i inne).

Za wspólne dla obu obrządków uznać należy imię *Stepan* (< nazw. *Stepaniuk*), które należy do tradycyjnych w nazewnictwie pogranicza polsko-ruskiego, ale notowane jest w takiej odmianie przez M. Malec (1994, 325) także w innych regionach Polski. Typowym dla polszczyzny jest raczej imię *Eljasz* (> nazw. *Eljaszuk*; por. cerk. *Ilija*). Do polskich form należy ponadto włączyć imię *Kazmir* (spetryfikowane w nazwisku *Kazmiruk*). Mimo faktu, że istnieje „bardziej współczesny” wariant *Kazimierz*¹¹⁰,

¹¹⁰ Forma *Kazimierz* jest chronologicznie późniejsza względem postaci *Kazimir*. Dokumentuje ona zmiany zachodzące w języku polskim: przejście grupy *ir* > *er* (spowodowane obniżeniem artykulacji *i* > *e*) i zmianę *r'* > *rz*. Ciekawostką jest, że w takiej postaci nie jest notowana przez M. Malec (1982) w repertuarze staropolskich imion dwuczłonowych.

to również postaci *Kazimier*, *Kazimir*, *Kazmir* odbierane są na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim przez ludność wyznania prawosławnego jako obce (Sajewicz 2013, 216)¹¹¹. Nie jest przy tym obojętne, że imię to używane jest wyłącznie w tradycji Kościoła łacińskiego. „Polskie” imię w podstawie zawierają również nazwiska *Kazberuk* i *Kazbieruk*. Imię *Kasper*, prawdopodobnie proweniencji perskiej¹¹², umocniło się w tradycji chrześcijańskiej jako miano jednego z Trzech Króli. Występuje tylko w liturgii rzymskokatolickiej, w Cerkwi prawosławnej nie jest nadawane jako imię chrzestne.

Niektóre imiona kalendarza wschodniego wystąpiły w odmiankach powstałych przypuszczalnie pod wpływem fonetyki języka polskiego. Do takich form należy zakwalifikować m.in. imiona ze zdyspalatalizowanymi spółgłoskami, np. w nazwiskach: *Borysiuk* < im. *Borys* (por. cerk. *Boris* – *r' : r*), *Charytoniuk* < im. *Charyton* (cerk. *Chariton* – *r' : r*), *Grygoruk* < im. *Grygor* (cerk. *Grigorij* – *r' : r*), *Kiryłuk* < im. *Kirył*, *Kiryło* (cerk. *Kirill* – *r' : r*), *Martyniuk* < im. *Martyn* (cerk. *Martin* – *t' : t*), *Tychoniuk* < im. *Tychon* (cerk. *Tichon* – *t' : t*), *Wasyłuk* < im. *Wasył* (cerk. *Wasilij* – *s' : s*). Są to potoczne warianty imion typowe dla pogranicza polsko-ruskiego. Jak można wnioskować, wskutek oddziaływania polszczyzny¹¹³ pojawiły się formy *Demidź* (> nazw. *Demidziuk*), *Dzienis* (> nazw. *Dzienisiuk*), *Gardziej* (> nazw. *Gardziejuk*), *Nieścier* (> nazw. *Nieścieruk*), *Radziwon* (> nazw. *Radziwoniuk*), *Uścijan* (> nazw. *Uścijaniuk*). Z oczywistych względów również dobrze mogły to być formy utworzone pod wpływem języka białoruskiego. W antroponimii białoruskiej licznie poświadczane są bowiem imiona z twardymi spółgłoskami (*Борыс, Харытон, Грыгорый, Кірыл, Мартын*), a także imiona odzwierciedlające procesy *dziekania* (*Гардзеі, Дзеніс, Радзівон*) i *ciekania* (*Несцёр, Нікіцік*)¹¹⁴. Na ukształtowanie się

¹¹¹ Por. np. im. *Włodzimierz* (*rz*) – *Władimir* (*r*).

¹¹² M. Sajewicz (2013, 335) wspomina także o możliwości pochodzenia tego imienia z języka tatarskiego.

¹¹³ Jako spolonizowane określa odmianki *Nieścior*, *Nieścier* w swojej monografii M. Malec (1994, 294).

¹¹⁴ Wszystkie przykłady z UscSł lub BirBA.

niektórych form imion wschodniosłowiańskich (w podstawach omawianych nazwisk) mogły oddziaływać odmianki polskie, np. *Deniziuk* (cerk. *Dionisij* – s : z – por. pol. *Dionizy*), *Sebastianiuk* (cerk. *Sewastian* – w : b – por. pol. *Sebastian*). Natomiast formy *Dawyd* (> nazw. *Dawydziuk*) i wspomniane wyżej *Tychon* (> nazw. *Tychoniuk*) mogły powstać na gruncie języka ukraińskiego lub gwar ukraińskich.

III/3 A.5. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk* lub utworzone od imion podstawowych potocznych albo od imion podstawowych oficjalnych

Aleksiejuk < im. wschsł. *Aleksiejuk* < cerk. *Aleksij* por. BirBA 25; a. od wschsł. *Aleksiej* < cerk. *Aleksij* SajH 59, a. od ros. *Aleksiej* SupSł 110, TiSł 39

Archipiuk < im. wschsł. *Archipiuk* < cerk. *Archipp* por. BirBA 33, por. UscSł 35, por. TichI 71; a. od wschsł. *Archip* < cerk. *Archipp* BirBA 33, UscSł 35, TichI 71, Ker 105, a. od pol. *Archip*¹¹⁵ TichI 71, JanSł 30

Filipiuk < im. wschsł. *Filipiuk* < cerk. *Filipp* BirBA 169; od wschsł. *Filip* < cerk. *Filipp* TichI 89, a. od pol. *Filip* Mali216

Iwaniuk < im. wschsł. *Iwaniuk* < cerk. *Ioann* BirBA 87; a. od wschsł. *Iwan* < cerk. *Ioann* SajH 41, a. od ros. *Iwan* SupSł 196, TiSł 180

Martyniuk < im. wschsł. *Martyniuk* < cerk. *Martin* BirBA 115; a. od wschsł. *Martyn* < cerk. *Martin*¹¹⁶ Mali 279, SajH 101, a. od pol. *Martyn* SHNOB I 230; por. też im. ż. *Martyna* por. Mali 376

¹¹⁵ W niektórych źródłach pojawia się jako *Archipiusz* (np. SIP 62). Imię to jest typowe dla obrządku prawosławnego i raczej nie występuje w imiennictwie polskim. Należy jednak do zasobu imion ogólnochrześcijańskich (wspomniany w NT i zaliczany do grona 70 apostołów). Por. też na przykład imię rosyjskiego malarza greckiego pochodzenia Archipa Kuindży (*Архип* Иванович Куинджи).

¹¹⁶ Też jako derywat od cerk. *Martinian* (Tichoniuk 2000b, 115).

Siergiejuk < im. wschł. *Siergiejuk* < cerk. *Siergij* por. BirBA 147; a. od wschł. *Siergiej* < cerk. *Siergij* SajH 615, a. od ros. *Siergiej* SupŚł 294, TiŚł 315

Powyższe nazwiska włączono do odrębnego podzbioru. Imię *Martyn* (< nazw. *Martyniuk*), w zależności od pochodzenia językowego może być zarówno odmianką potoczną (na gruncie wschodnim, wobec cerkiewnej formy kancelaryjnej *Martin*) lub wariantem oficjalnym w imiennictwie polskim. Trzy imiona – *Aleksiej* (< nazw. *Aleksiejuk*), *Iwan* (< nazw. *Iwaniuk*) oraz *Siergiej* (< nazw. *Siergiejuk*) w antroponomii rosyjskiej posiadają status oficjalnych świeckich, natomiast na badanym pograniczu zdecydowanie należy je rozpatrywać w kontekście derywatów potocznych względem kanonicznych postaci cerkiewnych. Imiona *Archip* i *Filip* (w nazwiskach *Archipiuk*, *Filipiuk*) trzeba rozpatrywać jako potoczne (por. cerk. *Archipp*, *Filipp*) lub jako oficjalne (w języku polskim).

III/3 B. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk/-czuk* lub utworzone przez dodanie formantu *-uk/-czuk* do imion derywowanych

III/3 B.1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk* lub utworzone od derywatów alternacyjnych

Do zbioru tego zaszeregowano nazwiska bądź to formalnie równe imionom na *-uk* (zgodnie z pierwszą z dwu możliwych motywacji), bądź utworzone w planie nazwiskowym przez dodanie przyrostka *-uk* (druga motywacja) do form powstałych wskutek skrócenia tematu imienia podstawowego:

Baltaziuk < im. wschł.¹¹⁷ *Baltaziuk* < *Baltazar* por. MaI 192, por. TichI 74; a. od *Baltaz*, *Baltazy* < *Baltazar* por. MaI 192, por. TichI 74

---

¹¹⁷ Forma *Baltaziuk*, jak można przypuszczać, częściej występowała na gruncie wschodnim, chociaż samo imię występuje tylko w kalendarzu Kościoła zachodniego. Zob. BirBA 34.

- Barwiuk* < im. wschśł. *Barwiuk* < cerk. *Warwar* por. SajH 517; a. od wschśł. *Barwa* < cerk. *Warwar* SajH 517¹¹⁸; por. też im. ż. *Barwa* < *Barbara*, cerk. *Warwara* TichI 74¹¹⁹
- Bedeniczuk* < im. *Bedeniczuk* < *Benedykt* por. BirBA 42; a. od *Bedenik* < *Benedykt*, cerk. *Wieniedikt* por. SajH 452¹²⁰
- Benedyczuk* < im. *Benedyczuk* < *Benedykt* BirBA 42; a. od *Benedyk* < *Benedykt* Mall 197, SajH 451
- Benedziuk* < im. wschśł. *Benedziuk* < *Benedykt*, cerk. *Wieniedikt* por. BirBA 42; a. od wschśł. *Benedź* < *Benedykt*, cerk. *Wieniedikt* por. SajH 622, por. BirBA 42
- Bołtromiuk* < im. wschśł. *Bołtromiuk* < cerk. *Warfołomiej* por. BirBA 38; a. od wschśł. *Bołtrom* < cerk. *Warfołomiej* SajH 126
- Butruk* < im. wschśł. *Butruk* < cerk. *Warfołomiej* por. TichI 75; a. od im. wschśł. *Butr* < cerk. *Warfołomiej* por. BirBA 38, por. UscŚł 46
- Chraniuk* < im. wschśł. *Chraniuk* < brus. *Franciszcz* (pol. *Franciszek*), cerk. *Sofronij*, cerk. *Prokopij*, cerk. *Prochor*, cerk. *Apronian* SajH 376¹²¹, por. SHNOB II 50, por. TichI 71; a. od wschśł. *Chran*,

¹¹⁸ Por. *Barwa* < cerk. *Warwar* – zmiana paradygmatu $\emptyset > a$ (wskutek ucięcia elementu wygłosowego *-ar* i dodanie końcówki *-a* lub na drodze ucięcia tylko spółgłoski finalnej *r*) oraz wymiana *w : b*, zapewne pod wpływem języka polskiego. M. Sajewicz (2013, 517) zauważa, że im. *Barwa* należało w przeszłości do imion często używanych w powiecie hajnowskim. Św. *Barbar* (cerk. *Warwar*) występuje w *Полном месяцеслове Востока...*

¹¹⁹ Formę *Barwa* można uznać za kompilację im. w wersji polskiej i cerkiewnej. Rozważając stopień prawdopodobieństwa utworzenia nazw. *Barwiuk* od im. ż. *Barwa* należy uwzględnić obecność w materiale źródłowym nazw. *Barwiejuk* (zob. rozdz. III/3 B.3.7.).

¹²⁰ W rosyjskim imiennictwie ludowym występuje forma *Wiedieniej* (Sajewicz (2013, 452) . Fundujące imię z przestawionymi spółgłoskami *n* i *d* jest najbliższe omawianemu nazwisku.

¹²¹ M. Sajewicz (2013, 376) przytacza liczne formy pochodne od im. *Franciszek* występujące na Białorusi (m.in. *Chrania*, *Frانيا*, *Franciszczak*, *Frans*, *Francysk*, *Franak*, *Prancisz*, *Prańko*, *Proń*). Tymczasem inne źródła (SHNOB, TichI) wskazują na odmienną genezę tego nazwiska. Por. też badania M. Biryły (1966, 171).

- Chrań* < brus. *Franciszk* (pol. *Franciszek*), cerk. *Sofronij*, cerk. *Prokopij*, cerk. *Prochor*, cerk. *Apronian* por. SajH 373, por. SHNOB II 50, por. TichI 71
- Chwesiuk* < im. wschsł. *Chwesiuk* < cerk. *Fieostich*, cerk. *Fiespiesij*, cerk. *Fieodor*¹²² por. TichI 136, 138; a. od wschsł. *Chweś* < cerk. *Fieostich*, cerk. *Fiespiesij*, cerk. *Fieodor* TichI 136, 138, por. UscSł 206
- Cyruk* < im. wschsł. *Cyruk* < cerk. *Kir*, cerk. *Kirik*, cerk. *Kiriłł* por. TichI 79, por. SajH 389, por. UscSł 113–114; a. od *Cyr* < cerk. *Kir*¹²³, cerk. *Kirik*, cerk. *Kiriłł*, pol. *Cyriak*, pol. *Cyryl* SajH 389, por. MalI 204–205
- Gaponiuk* < im. wschsł. *Gaponiuk* < cerk. *Agafon* BirBA 21; a. od wschsł. *Gapon* < cerk. *Agafon* BirBA 21
- Haponiuk* < im. wschsł. *Haponiuk* < cerk. *Agafon* BirBA 21; a. od wschsł. *Hapon* < cerk. *Agafon* BirBA 21, Ker 103
- Harasiuk* < im. wschsł. *Harasiuk* < cerk. *Gierasim* SHNOB I 109, Ker 107; a. od wschsł. *Haraś* < cerk. *Gierasim* TichI 92
- Klimiuk* < im. wschsł. *Klimiuk* < cerk. *Klimient* por. UscSł 116; a. od *Klim* < *Klemens*, cerk. *Klimient* MalI 260, BirBA 98, TichI 105, SajH 146
- Klimuk* < im. wschsł. *Klimuk* < cerk. *Klimient* por. BirBA 99; a. od pol., wschsł. *Klim* < *Klemens*, cerk. *Klimient* MalI 260, TichI 105
- Kościaniuk* < im. wschsł. *Kościaniuk* < cerk. *Konstantin* por. TichI 107; a. od *Kościan* < *Konstanty(n)*, cerk. *Konstantin* SHNOB I 175, por. SajH 551
- Kościuk* < im. wschsł. *Kościuk* < cerk. *Konstantin* SHNOB I 175; a. od wschsł. *Kość*, *Kosta*, *Kościa* < cerk. *Konstantin* SajH 418, TichI 106, UscSł 108
- Krysiuk* < im. *Krysiuk* < *Kryspin*, cerk. *Kriskient*, cerk. *Chrisanf*, cerk. *Christofor* SHNOB I 185, por. BirBA 103, por. TichI 78, 107, 108;

¹²² W przypadku *Chweś* < cerk. *Fieodor* alternacji towarzyszy dodanie sufiksu -ś.

¹²³ W przypadku *Cyr* < cerk. *Kir* będzie to forma pełna potoczna lub spolonizowana, por. pol. *Cyrus* SIP 77.

- a. od wschł. *Krys* < cerk. *Chrisanf*, cerk. *Krskient*, cerk. *Christofor* TichI 78, 107–108 lub od pol. *Krys* < *Krszczon* (*Krystian*), *Kryspin*, *Krzysztof*, *Krystyn* Mall 265–267; por. też im. ż. *Krysia* < *Krystyna*, cerk. *Christina* TichI 108; por. też ap. *krysa* ‘kresa, obwódka kape-lusza’ SW II 544, 586; ap. ros. *krysa* ‘szczur – zool. *Rattus* – rodzaj gryzonia z rodziny myszowatych’ BTS 476
- Kudiuk* < im. wschł. *Kudiuk* < cerk. *Akindin* por. SHNOB I 190; a. od wschł. *Kud’*, *Kuda*, *Kudia* < cerk. *Akindin* por. SHNOB I 190¹²⁴
- Kusiuk* < im. *Kusiuk* < pol., cerk. *Kosma* por. TichI 107; a. od *Kus*, *Kuś* < pol., cerk. *Kosma* TichI 107, por. SHNOB I 197¹²⁵
- Lesiuk* < im. wschł. *Lesiuk* < cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij* BirBA 24, por. SHNOB I 204, por. UscŚł 23–24, por. TichI 66–67; a. od wschł. *Les*, *Leś* < cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij* SHNOB I 204, TichI 66–67, UscŚł 23; wschł. *Lesia* < cerk. *Jelisiej* TiŚł 33, 39, 164; por. też im. wschł. ż. *Lesia* < cerk. *Aleksandra* TiŚł 391
- Ławreniuk* < im. wschł. *Ławreniuk* < cerk. *Ławrentij* por. BirBA 105; a. od wschł. *Ławren* < cerk. *Ławrentij* TichI 109
- Maciuk* < im. *Maciuk* < *Maciej*, cerk. *Matfiej*, cerk. *Matfij* SHNOB I 221, BirBA 118; a. od *Mac*, *Mać*¹²⁶ < *Maciej*, *Mateusz*, cerk. *Matfiej*, cerk. *Matfij*, cerk. *Jepimach* Mall 276, TichI 84, SajH 422–423
- Maciuka*¹²⁷ < im. *Maciuka* < *Maciej*, *Mateusz*, cerk. *Matfiej*, cerk. *Matfij*, cerk. *Jepimach* por. Mall 276, por. TichI 84, por. SajH 422–423; a. od *Mac*, *Mać* < *Maciej*, *Mateusz*, cerk. *Matfiej*, cerk. *Matfij*, cerk. *Jepimach* Mall 276, TichI 84, SajH 422–423

¹²⁴ Autorzy SHNOB podają (za Kerstą) imię *Kudin*, natomiast w haśle słownikowym figuruje forma *Kuda*, zrekonstruowana z postaci żeńskiej *Kudicha*.

¹²⁵ Por. także *Kusiuk*; *Kus*, *Kuś* < *Jakub* (derywat alternacyjno-sufiksalny) Mall 242, SHNOB I 197.

¹²⁶ Formy *Mac*, *Mać* są derywatami alternacyjnymi od im. *Maciej*. W przypadku *Mac*, *Mać* < *Mateusz*, cerk. *Matfiej*, cerk. *Matfij* części *-c-*, *-ć-* mogą być sufiksami jednoelementowymi dodanymi do podstawy *Ma-* lub (jako element podstawy) powstać w drodze przejścia *t : c, ć*.

¹²⁷ Nazwisko wyróżnia się na tle omawianej grupy obecnością końcówki *-a*. Na temat sposobu derywacji zob. przypis poprzedni.

- Magruk* < im. wschsł. *Magruk* < cerk. *Magrin* TichI 112; a. od wschsł. *Magr* < cerk. *Magrin* SajH 469
- Melaniuk* < im. wschsł. *Melaniuk* < cerk. *Jemilian* por. TichI 84; a. od wschsł. *Melan*, *Melań* < cerk. *Jemilian* TichI 84; por. też im. wschsł. ż. *Melana* < cerk. *Mielanija* por. Mali 378, TiSł 568
- Mieniuk* < im. wschsł. *Mieniuk* < cerk. *Mienieja* SajH 381–382, por. TichI 116; a. od wschsł. *Mien*, *Mień* < cerk. *Mienieja* SajH 381–382¹²⁸
- Misiuk* < im. wschsł. *Misiuk* < cerk. *Michaił* BirBA 124; a. od *Mis*, *Miś* < *Michał*, cerk. *Michaił*, cerk. *Misaił* TichI 117–118
- Oleksiuk* < im. wschsł. *Oleksiuk* < cerk. *Aleksandr* BirBA 25, por. SHNOB I 269, por. Mali 180; a. od *Oleksa*, *Oleksy*, *Oleksi* < cerk. *Aleksandr* Mali 180, SajH 430, TichI 66–67; też od im. *Aleksy*, cerk. *Aleksij* (por. niżej); por. też im. wschsł. ż. *Oleksia* < cerk. *Aleksandra* TichI 66
- Onikijuk* < im. wschsł. *Onikijuk* < cerk. *Ioannikij* por. BirBA 88, por. TichI 100; a. od wschsł. *Onikij* < cerk. *Ioannikij* LewSł 36, TichI 100, Ker 113
- Onikiuk* < im. wschsł. *Onikijuk* < cerk. *Ioannikij* por. BirBA 88, por. UscSł 28; a. od wschsł. *Onikij* < cerk. *Ioannikij* SajH 222, TichI 100, Ker 113
- Onopiuk* < im. wschsł. *Onopiuk* < cerk. *Onufrij* por. TichI 120; a. od wschsł. *Onop* < cerk. *Onufrij* TichI 120
- Panasiuk* < im. wschsł. *Panasiuk* < cerk. *Afanasij* BirBA 33; a. od wschsł. *Panas* < cerk. *Afanasij* TichI 72, Ker 106
- Pasiuk* < im. wschsł. *Pasiuk* < cerk. *Pasikrat*, cerk. *Pawieł* BirBA 134, SHNOB II 17, Ker 122; a. od wschsł. *Pas* < cerk. *Pasikrat*, cerk. *Pawieł* TichI 122, por. Ker 122
- Patejuk* < im. *Patejuk* < cerk. *Ipatij* por. TichI 96; a. od wschsł. *Pa-tej* < cerk. *Ipatij* TichI 96

¹²⁸ Dopuszczalna jest też inna etymologia, zgodnie z którą: *Mieniuk*; *Mien*, *Mień* < cerk. *Mina* por. SHNOB I 239

- Patruk* < im. wschśł. *Patruk* < cerk. *Sosipatr*, cerk. *Patrikij* por. SHNOB II 19, por. UscŚł 160; a. od *Patr*, *Patra* < cerk. *Sosipatr*, pol. *Patrycjusz*, cerk. *Patrikij* SHNOB II 19, por. Mali 303, por. UscŚł 160
- Rudiuk* < im. wschśł. *Rudiuk* < cerk. *Rodion* por. TichI 127; a. od wschśł. *Rud* < cerk. *Rodion* TichI 127; por. też ap. *rudy* ‘śniado brudnoczerwony, żółtoczerwony’ SW V 765
- Saluk* < im. *Saluk* < *Salomon* por. Mali 320; a. od pol., wschśł. *Sal* < pol. *Salomon*, cerk. *Sołomon* Mali 320, TichI 128
- Selwesiuk* < im. wschśł. *Selwesiuk* < cerk. *Silwiestr* BirBA 148; a. od wschśł. *Selweś* < cerk. *Silwiestr* TichI 133
- Sidoruk* < im. wschśł. *Sidoruk* < cerk. *Isidor* BirBA 92; a. od wschśł. *Sidor* < cerk. *Isidor* TichI 97, Ker 115
- Siebiesiuk* < im. *Siebiesiuk* < *Sebastian*, cerk. *Sewastian* por. TichI 129; a. od *Siebieś* < *Sebastian*, cerk. *Sewastian* TichI 129
- Sielewesiuk* < im. wschśł. *Sielewesiuk* < cerk. *Silwiestr* BirBA 148; a. od wschśł. *Sielewieś* < cerk. *Silwiestr* SajH 375
- Sielwesiuk* < im. wschśł. *Sielwesiuk* < cerk. *Silwiestr* por. TichI 133; a. od wschśł. *Sielwieś* < cerk. *Silwiestr* SajH 441
- Sobesiuk* < im. *Sobesiuk* < cerk. *Sewastian* por. SajH 473; a. od wschśł. *Sobes*¹²⁹ < cerk. *Sewastian* SajH 473
- Tizruk* < im. wschśł. *Tizruk* < cerk. *Tichon* BirBA 161; a. od wschśł. *Tisz* < cerk. *Tichon*, cerk. *Fieostich*, cerk. *Fieotich* TichI 138, 140
- Tyzruk* < im. wschśł. *Tyzruk* < cerk. *Tichon* por. TichI 140; a. od wschśł. *Tysz* < cerk. *Tichon*, cerk. *Fieostich*, cerk. *Fieotich* TichI 138, 140
- Walendziuk* < im. *Walendziuk* < *Walenty(n)*, cerk. *Walentin* por. TichI 141; a. od *Walendy*, *Walend* < *Walenty*, cerk. *Walentin* SajH 543
- Waluk* < im. wschśł. *Waluk* < cerk. *Walentin* SHNOB II 160; a. od *Wal*, *Wala* < *Walenty*, pol., cerk. *Walerian*, cerk. *Walentin*, cerk.

¹²⁹ Poza skróceniem podstawy forma ta odznacza się nacechowaniem potocznym.

- Walerij* por. TichI 141, SajH 541; por. też im. ż. *Wala* < cerk. *Walentina* UscŚl 51, TiŚl 428
- Wasiuk* < im. wschśł. *Wasiuk* < cerk. *Wasilij* BirBA 41; a. od wschśł. *Was, Waś, Wasia*¹³⁰ < cerk. *Wasilij* TichI 75, SajH 332, SHNOB II 164
- Wawreniuk* < im. wschśł. *Wawreniuk* < cerk. *Ławrentij* por. TichI 109; a. od wschśł. *Wawren* < cerk. *Ławrentij* TichI 109
- Wawryniuk* < im. wschśł. *Wawryniuk* < cerk. *Ławrentij* por. BirBA 105; a. od *Wawryn* < *Wawrzyniec*, cerk. *Ławrentij* TichI 109, SajH 369, por. Mali 339–340
- Wawrzeniuk* < im. *Wawrzeniuk* < *Wawrzyniec*, cerk. *Ławrentij* por. TichI 109, por. Mali 339; a. od *Wawrzen, Wawrzeń*¹³¹ < *Wawrzyniec* Mali 339
- Wawrzyniuk* < im. *Wawrzyniuk* < *Wawrzyniec*, cerk. *Ławrentij* por. TichI 109, por. Mali 339; a. od *Wawrzyn* < *Wawrzyniec* Mali 339, TichI 109
- Władysiuk* < im. *Władysiuk* < słow. *Władysław* por. MałS 77, por. BirBA 45; a. od *Władys* < słow. *Władysław*¹³² por. MałS 77, por. BirBA 45
- Wojciuk* < im. *Wojciuk* < *Wojciech* BirBA 46, TichI 142; a. od *Wojt*¹³³ < słow. *Wojciech* SajH 342; por. też ap. wschśł. *wojt* ‘wójt, naczelnik gminy’ AGWB I 102
- Wojtiuk* < im. *Wojtiuk* < słow. *Wojciech* TichI 143; a. od *Wojt* < słow. *Wojciech* SajH 342; por. też ap. wschśł. *wojt* ‘wójt, naczelnik gminy’ AGWB I 102

¹³⁰ M. Sajewicz (2013, 332) zaznacza, że formy imienne typu *Wasia, Misza, Wania* rozpowszechniły się na Podlasiu stosunkowo późno – po likwidacji Kościoła unickiego, a przede wszystkim po okresie *bieżeństwa*.

¹³¹ Pojawienie się samogłoski *e* należy wiązać przypuszczalnie z wpływem ruskiej formy *Ławrentij*.

¹³² Być może również od słow. *Włodzimierz* (cerk. *Władimir*).

¹³³ Dodatkowo można tu mówić o zjawisku ciekania lub spolszczeniu formy z fonetyką wschodnią, por. nazwisko *Wojtiuk*.

Zieniuk < im. wschł. *Zieniuk* < cerk. *Zinon*, cerk. *Zinowij*¹³⁴ por. BirBA 76; a. od wschł. *Zien*, *Zień* < cerk. *Zinon*, cerk. *Zinowij* SajH 213, TichI 143

Ziniuk < im. wschł. *Ziniuk* < cerk. *Zinon*, cerk. *Zinowij*¹³⁵ BirBA 76, por. TichI 144, por. SajH 512; a. od wschł. *Zin*, *Ziń*, *Zinia* < cerk. *Zinon*, cerk. *Zinowij* TichI 144, BirBA 76, UscSł 93, TiSł 175; por. też im. wschł. ż. *Zina*, *Zinia* < cerk. *Zinaida* TichI 143, TiSł 506

Przyjmując pochodzenie zacytowanych nazwisk zgodnie z pierwszą motywacją, będą one reprezentować taki sam model jak pozostałe grupy nazwisk derywowane sufiksem *-uk*¹³⁶.

Więcej uwagi warto poświęcić drugiemu sposobowi tworzenia omawianych nazwisk, które urabiano od skróconych form imion powstałych w wyniku alternacji ilościowej. Poza nielicznymi wyjątkami w imionach tych jest zachowany paradygmat właściwy imionom fundującym¹³⁷. W analizowanym materiale źródłowym skrócenie obejmowało różne części

¹³⁴ Por. też im. cerk. (męskie) *Zina* SIP 72.

¹³⁵ Zob. poprzedni przypis.

¹³⁶ W związku z czym w dalszej części poświęconej analizie nazwisk na *-uk/-czuk* omówienie będzie dotyczyło przede wszystkim antroponomów powstałych na drodze II motywacji.

¹³⁷ Por. nazwiska *Kościuk*, *Kudiuk*, *Oleksiuk* (w przypadku utworzenia od im. *Aleksander*, cerk. *Aleksandr*; por. niżej), *Waluk*, *Wasiuk*. Motywujące je formy imion występują zarówno w odmiankach zachowujących paradygmat imienia podstawowego (*Kość*; *Oleks*, *Wal*, *Was/Waś*, *Kud*, *Kud'* – dwa ostatnie wprawdzie niepoświadczane, ale z dużym prawdopodobieństwem dopuszczalne przez analogię np. z *Chwed*, *Chwied'*, *Fed*, *Fied'*, *Kord*, *Mit'*, *Piet*, *Piet'*, *Rod'*, *Sawost'* TichI 39, 43, 45, 106, 127, 129), jak również w postaci ze zmienionym paradygmatem (*Kosta*, *Kościa*; *Kuda*, *Kudia*; *Oleksa*, *Oleksy*, *Oleksi*, *Wala*, *Wasia*). W praktyce ustalenie konkretnego wariantu jest niemożliwe, ponieważ nie występują one jako samodzielne jednostki, a tylko jako podstawy omawianych nazwisk. Nazwisko *Barwiuk* wyróżnia się na tle zacytowanych wyżej wariantów paradygmatycznych. Motywujący je derywat *Barwa* (notabene imię to należy do grupy mało znanych) nie posiada, jak można przypuszczać, odpowiednika z paradygmatem męskim (**Barw*).

tematu imienia motywującego. Z podstaw słowotwórczych redukcji podlegały elementy inicjalne (*Hapon* < cerk. *Agafon*; *Melan*, *Melań* < cerk. *Jemilian*; *Patej* < cerk. *Ipatij*; *Tisz*, *Tysz* < cerk. *Fieostich*, cerk. *Fieotich*); finalne (*Baltaziuk* < *Baltazar*, *Bołtrom* < cerk. *Warfołomiej*; *Haraś* < cerk. *Gierasim*; *Klim* < *Klemens*, cerk. *Klimient*; *Kościan* < *Konstanty(n)*, cerk. *Konstantin*; *Onop* < cerk. *Onufrij*; *Pas* < cerk. *Pasikrat*; *Sal* < pol. *Salomon*, cerk. *Sołomon*; *Siebieś* < *Sebastian*, cerk. *Sewastian*; *Sielewieś* < cerk. *Silwiestr*; *Tisz*, *Tysz* < cerk. *Tichon*; *Wal(a)* < *Walenty(n)*, cerk. *Walentin*; *Was*, *Waś(a)* < cerk. *Wasilij*; *Wawrzyn* < *Wawrzyniec* i in.), inicjalne i finalne jednocześnie (*Kud'*, *Kuda*, *Kudia* < cerk. *Akindin*; w tym odrzucenie cerkiewnego *-ij*: *Ławren* < cerk. *Ławrentij*; *Panas* < cerk. *Afanasij*), bądź finalne i medialne (*Kość*, *Kosta*, *Kościa* < cerk. *Konstantin*). W stosunku do niektórych derywatów można mówić o ucięciu różnych elementów w zależności od imienia fundującego (por. np. warianty *Chrań*, *Patr* odznaczające się homonią w zakresie motywacji). Niektórym zabiegom alternacyjnym towarzyszyły procesy fonetyczne, np. wymiana samogłosek (*Haraś* < *Gierasim* (e : a); *Kus*, *Kuś* < *Kosma* (o : u); *Onop* < *Onufrij* (u : o) *Siebieś* < *Sebastian*, *Sewastian* (a : 'e), *Sobeś* < *Sebastian*, *Sewastian* (e : o)) i spółgłosek (*Barwa* < *Warwar* (w : b)¹³⁸; *Chran*, *Chrań* < *Franciszek*, *Sofronij* (f : ch)), palatalizacja spółgłosek (*Tisz*, *Tysz* < *Tichon*, *Fieostich*, *Fieotich* (ch : sz); *Mis*, *Miś* < *Michał*, *Michaił* (ch : sz następnie sz > s, ś)).

W repertuarze imion fundujących przedstawione nazwiska częściej mamy do czynienia z formacjami wschodniosłowiańskimi (por. im. *Butr* < cerk. *Warfołomiej*, *Ławren* < cerk. *Ławrentij*, *Melan*, *Melań* < cerk. *Jemilian*, *Onop* < cerk. *Onufrij*, *Sielewieś* < cerk. *Silwiestr*, *Tysz* < cerk. *Tichon*, *Fieostich*, *Fieotich* i in.), mniej licznie wystąpiły odmianki w wariacie polskim (np. *Baltaz*, *Baltazy* < *Baltazar*¹³⁹, *Chraniuk* < *Franciszek*¹⁴⁰, *Wawrzen*/*Wawrzeń*, *Wawrzyń* < *Wawrzyniec*). Należy również wyodrębnić podgrupę derywatów pochodnych zarówno od imion polskich,

¹³⁸ Być może pod wpływem jęz. polskiego, por. cerk. im. ż. *Warwara* – pol. *Barbara*.

¹³⁹ Używane tylko w tradycji polsko-łacińskiej.

¹⁴⁰ Zob. też inne motywacje.

jak i cerkiewno-ruskich (*Klim* < *Klemens*, cerk. *Klimient*; *Kościan* < *Konstanty(n)*, cerk. *Konstantin*; *Krys* < cerk. *Chrisanf*, cerk. *Kriskient*, cerk. *Christofor*, pol. *Krys* < *Krszczon* (*Krystian*), *Kryspin*, *Krzysztof*, *Krystyn*; *Sal* < pol. *Salomon*, cerk. *Sołomon*; *Siebieś* < *Sebastian*, cerk. *Sewastian*, *Wal(a)* < *Walenty(n)*, cerk. *Walentin*).

Od imion słowiańskich utworzono trzy nazwiska, w tym dwa o wspólnej etymologii – *Wojciuk* oraz *Wojtiuk*. Motywujące je imię *Wojciech* włączono do imion chrześcijańskich w Kościele łacińskim za sprawą św. Wojciecha, biskupa Pragi, patrona Polski (Fros, Sowa 2007, 211). Liturgiczną motywacją odznacza się również im. *Władysław* (nazw. *Władysiuk*). Częściej imię to postrzegane jest jako typowe dla obrządku rzymskokatolickiego w związku z powszechnym kultem św. Władysława, patrona Węgier, kanonizowanego w XII wieku. Natomiast patronem osób wyznania prawosławnego noszących to imię jest św. Władysław Serbski (XIII wiek; zob. Kal 77).

Nazwisko *Magruk* wyprowadzane jest od im. *Magrin*, o niejasnej etymologii, ale podawane z kwalifikatorem „cerk.” (cerkiewne, zob. np. SajH 469, TichI 112)¹⁴¹. Nie notują tego imienia źródła konfesyjne obejmujące wschodnią Słowiańszczyznę: *Kalendarz prawosławny* wydawnictwa Warszawskiej Metropolii Prawosławnej (2009 i inne roczniki), *Kalendarz prawosławny* wydawany przez Patriarchat Moskiewski (np. na 1998 rok), *Spis imion prawosławnych* (wyd. Warszawskiej Metropolii Prawosławnej, 2011). Nie figuruje ono także w *Trebniku*¹⁴², zawierającym spis imion nadawanych na chrzcie w Kościele wschodnim. Jest natomiast obecne w spisie świętych autorstwa arcybiskupa Sergiusza Spasskiego, w skorowidzu nr 4 uwzględniającym „wschodnich świętych, nieznajdujących się w dyptychach Grecko-rosyjskiej Cerkwi”¹⁴³.

¹⁴¹ Poświadczony jest również w słowniku A. Uscinowicz (2011, 130), gdzie autorka nie stosuje żadnych kwalifikatorów.

¹⁴² Księga liturgiczna, używana w Cerkwi prawosławnej m.in. podczas udzielania sakramentów.

¹⁴³ С. Спасский, *Полный месяцеслов Востока...*

III/3 B.2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk* lub utworzone od derywatów paradygmatycznych

- Aleksiuk* < im. wschł. *Aleksiuk* < cerk. *Aleksij* BirBA 25; a. od *Aleks* < *Aleksy* Mali 181¹⁴⁴
- Antypiuk* < im. wschł. *Antypiuk* < cerk. *Antipa* BirBA 30; a. od wschł. *Antyp* < cerk. *Antipa* TichI 70
- Bazyłuk* < im. *Bazyłuk* < *Bazyli* BirBA 41; a. od *Bazył* < *Bazyli* TichI 75
- Gawryłuk* < im. wschł. *Gawryłuk* < cerk. *Gawriił* BirBA 48; a. od wschł. *Gawryło* < cerk. *Gawriił* TichI 92, SajH 76
- Iwniuk* < im. wschł. *Iwniuk* < cerk. *Ioann* por. BirBA 87; a. od wschł. *Iwno* < cerk. *Ioann* por. Mali 248–249
- Józwiuk* < im. *Józwiuk* < *Józef* por. SHNOB I 139; a. od *Józwa* < *Józef* SajH 547
- Juzwiuk* < im. *Józwiuk* < *Józef* por. SHNOB I 139; a. od *Juzwa* < *Józef* SajH 497
- Juźwiuk* < im. *Józwiuk* < *Józef* por. SHNOB I 139; a. od *Juzwa* < *Józef* SajH 227
- Oksienciuk* < im. wschł. *Oksienciuk* < cerk. *Awksientij* BirBA 19; a. od wschł. *Oksienci* < cerk. *Awksientij* TichI 73
- Oleksiuk* < im. wschł. *Oleksiuk* < cerk. *Aleksij*, pol. *Aleksy* BirBA 25, por. SHNOB I 269, por. Mali 181; a. od *Oleks*, *Oleksa*, *Oleksy*, *Oleksi* < pol. *Aleksy*, cerk. *Aleksij* Mali 180–181, SajH 430, TichI 66–67; też od cerk. *Aleksandr* (por. wyżej)
- Osiejuk* < im. wschł. *Osiejuk* < cerk. *Osija* TichI 121; a. od wschł. *Osiej* < cerk. *Osija* TichI 121
- Samojłuk* < im. wschł. *Samojłuk* < cerk. *Samuił* BirBA 144, UscSł 180; a. od wschł. *Samojło* < cerk. *Samuił* SajH 387, SHNOB II 83, Ker 125

¹⁴⁴ Za mniej prawdopodobną należy uznać formę *Aleks* jako wschodniosłowiański wariant z uciętym *-ij* od cerk. *Aleksij*. Nie jest to bowiem postać typowa dla badanego terenu (w środowiskach posługujących się gwarą przejściową o cechach białoruskich lub ukraińskich), por. nazw. *Oleksiuk*.

Wakuluk < im. wschł. *Wakuluk* < cerk. *Wukoł* BirBA 46; a. im. wschł. *Wakuła* < cerk. *Wukoł*¹⁴⁵ TichI 67, SajH 399, BirBA 46, Ker 107

Kilkanaście nazwisk zawiera w podstawach motywacyjnych imiona chrześcijańskie o zmienionym paradygmacie. Wśród nich poświadczono są imiona z sufiksem fleksyjnym *-ø* zamiast *-a* (*Antyp* < cerk. *Antipa*, *Osiej* < cerk. *Osija*), *-i* (*Bazyl* < *Bazyli*) lub *-y* (*Aleks* < *Aleksy*). Ma też miejsce sytuacja odwrotna, gdzie formant *-a*, lub *-i* pojawia się zamiast *-ø* (*Józwa*, *Juzwa* < *Józef*; *Oksienci* < cerk. *Awksientij*¹⁴⁶, *Wakuła* < cerk. *Wukoł*). W trzech przykładach na miejscu *-ø* występuje formant fleksyjny *-o* (*Gawryło* < cerk. *Gawriił*, *Iwno* < cerk. *Ioann* (za pośrednictwem formy „oficjalnej świeckiej” *Iwan*), *Samojło* < cerk. *Samuił*). Nazwisko *Oleksiuk* mogło powstać od imion o różnym paradygmacie (tu wszystkie od *Aleksy*, cerk. *Aleksij*)¹⁴⁷.

Od imion w wersji polskiej utworzono nazwiska *Józwiuk* (i jego warianty *Juzwiuk*, *Juźwiuk*), *Aleksiuk* (< im. *Aleksy*) oraz *Bazyłuk*, chociaż w tym ostatnim przypadku nietrudno zakwalifikować motywujące je imię (*Bazyl*, *Bazyłuk*) jako typowe dla antroponimii wschodniosłowiańskiej, a raczej rzadko spotykane na gruncie polskim. Za wspólne obu tradycjom nazewniczym uznać należy imiona *Oleks*, *Oleksa*, *Oleksy*, *Oleksi* (> nazw. *Oleksiuk*), których postać nie rozstrzyga jednoznacznie, czy pochodzą one od form kalendarza wschodniego (cerk. *Aleksij*), czy zachodniego (*Aleksy*).

III/3 B.3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk/-czuk* lub utworzone od derywatów sufiksalnych

Jednym ze sposobów kreacji nazwisk tej grupy jest dodanie sufiksu *-uk* do tematów od imion poddanych derywacji sufiksальной. W procesie tym biorą

¹⁴⁵ Zdaniem B. Tichoniuka (2000, 66), im. *Wakuła* może pochodzić także od im. cerk. *Akiła*.

¹⁴⁶ Niewykluczone ucięcie finalnej głoski *-j* sufiksu *-ij* typowego dla form cerkiewnych.

¹⁴⁷ M. Malec (1994, 181) poświadczają formę *Oleks* bez zmiany paradygmatu w stosunku do imienia podstawowego. Na temat nazwiska *Oleksiuk* por. też wyżej.

udział przyrostki z podstawowym elementem spółgłoskowym *-k-*, rzadziej *-s-*, *-ś-* oraz *-sz*, sporadycznie *-c-*, *-n-*, *-cz-*, *-ch-*.

III/3 B.3.1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk/-czuk* lub utworzone od derywatów z *-k-* (fakultatywnie także *-c-*) w części sufiksальной

Jeśli wziąć pod uwagę derywację w planie nazwiskowym, to w tej grupie antroponimów ustalenie dokładnej formy imienia, od którego powstało dane nazwisko jest szczególnie problematyczne. Trudno bowiem jednoznacznie wnioskować, który wariant sufiksu z komponentem spółgłoskowym *-k-* uczestniczył w tworzeniu konkretnej formy hipokorystycznej. Produktywne na badanym terenie są zarówno formanty *-ek* (częściej spotykane w imiennictwie polskim)¹⁴⁸, *-ko* (wschodniosłowiańskie i polskie), poświadczane są także przyrostki *-ka* typowe dla antroponimii ruskiej (przede wszystkim rosyjskiej i białoruskiej), ponadto *-ak*, *-ik* oraz charakterystyczny dla pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego *-uk*. Występuje także sufiks jednoelementowy *-k*.

Inną kwestią nastrożającą pewnych trudności jest ustalenie w wielu przypadkach, które z form hipokorystycznych uznać za polskie, a które za wschodniosłowiańskie. Na takim obszarze, jakim jest Podlasie, byłoby zbyt pochopnym uznanie szeregu derywatów odimiennych za jednoznacznie polskie bądź jednoznacznie wschodniosłowiańskie. Leonarda Dacewicz (2003, 13–14) pisze: „(...) ukształtowały się tu [na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim – M. M.] nie dwa odrębne systemy nazewnicze, lecz jeden wspólny charakteryzujący się przede wszystkim obecnością fonetycznych, strukturalnych i leksykalnych cech języka polskiego i białoruskiego”. Jak się zatem wydaje, trafnym zabiegiem jest umieszczanie przy antroponimach ekscerpowanych z interesującego nas terenu kwalifikatora „podl.” (podlaski), stosowanego m.in. przez M. Sajewicza (2013).

¹⁴⁸ O „polskim” charakterze sufiksu *-ek* wspomina m.in. E. Wolnicz-Pawłowska (1978, 40), zestawiając go z ruskim formantem *-ko* lub *-ok*.

- Omawiany model nazewniczy ilustrują następujące nazwiska:
- Abramczuk* < im. wschśł. *Abramczuk* < cerk. *Awraam*, cerk. *Awraamij* BirBA 20; a. od *Abramek*, *Abramko* < *Abram*, *Abraham*, cerk. *Awraam*, cerk. *Awraamij* MalI 175, BirBA 20, Ker 103; por. też im. *Abramiec* < *Abram*, *Abraham*, cerk. *Awraam*, cerk. *Awraamij* MalI 175, UscŚł 10, BirBA 20
- Adamczuk* < im. *Adamczuk* < pol., cerk. *Adam* BirBA 22; a. od *Adamek*, *Adamko* < pol., cerk. *Adam* MalI 177, SajH 271, Ker 103; por. też im. *Adamiec* < pol., cerk. *Adam* BirBA 22, UscŚł 15
- Aleksiejczuk* < im. wschśł. *Aleksiejczuk* < cerk. *Aleksij* por. BirBA 25; a. od wschśł. *Aleksiejko* < cerk. *Aleksij* SajH 448
- Andrejczuk* < im. wschśł. *Andrejczuk* < cerk. *Andrej* por. BirBA 29; a. od wschśł. *Andrejko* < cerk. *Andrej* SHNOB I 16, SajH 514; por. też im. *Andrejec* < *Andrzej*, cerk. *Andrej* MalI 184, TichI 68
- Andrzejczuk* < im. *Andrzejczuk* < *Andrzej* por. MalI 184; a. od *Andrzejek*, *Andrzejko* < *Andrzej* MalI 184; por. też im. *Andrzejec* < *Andrzej* MalI 184
- Aniszczyk* < im. wschśł. *Aniszczyk* < cerk. *Onisij*, cerk. *Onisim* BirBA 130, por. TichI 120; a. od wschśł. *Aniszka*, *Aniszko* < cerk. *Onisij*, cerk. *Onisim* BirBA 129, por. TichI 120, por. UscŚł 29
- Antoszczyk* < im. wschśł. *Antoszczyk* < cerk. *Antonij* por. BirBA 31, UscŚł 30; a. od wschśł. *Antoszka*, *Antoszko* < cerk. *Antonij* TiŚł 53–54
- Biszczyk* < im. *Biszczyk* < *Bernard*, *Benedykt* por. MalS 22; a. od *Biszko* < może od *Biernat* (< *Bernard*), *Benedykt* por. MalI 199, por. MalS 22
- Błaszczuk* < im. wschśł. *Błaszczuk* < cerk. *Własij* por. SajH 410–411, por. SHNOB I 32; a. od *Błas(z)ko*, *Błas(z)ek*, wschśł. *Błaszuk* < *Błażej*, cerk. *Własij* MalI 200, SajH 410–411, SHNOB I 32
- Bowtruczuk* < im. wschśł. *Bowtruczuk* < cerk. *Warfołomiej* por. BirBA 38; a. od wschśł. *Bowtruk* < cerk. *Warfołomiej* SajH 258
- Byszczuk* < im. *Byszczuk* < *Bernard*, *Benedykt* por. MalS 22; a. od *Byszko* < może od *Biernat* (< *Bernard*), *Benedykt* por. MalI 199; por. też im. *Bysz* MalS 23

- Chomczuk* < im. wschśł. *Chomczuk* < cerk. *Foma* por. Mali 333; a. od wschśł. *Chomka*, *Chomko* < cerk. *Foma* Mali 333, TichI 139, SHNOB I 53; por. też im. wschśł. *Chomic* < cerk. *Foma* Mali 333
- Danielczuk* < im. *Danielczuk* < *Daniel* por. BirBA 60; a. od *Danielek* < *Daniel* Mali 206
- Danilczuk* < im. wschśł. *Danilczuk* < cerk. *Danił* por. BirBA 60; a. od wschśł. *Daniłko* < cerk. *Danił* Mali 206, TichI 79; por. też im. wschśł. *Danilec* < cerk. *Danił* Ker 109
- Demczuk* < im. wschśł. *Demczuk* < cerk. *Damian* por. BirBA 58; a. od wschśł. *Demek*, *Demko* < cerk. *Damian*, cerk. *Domietij* Mali 206, Ker 109, TichI 81
- Demianczuk* < im. wschśł. *Demianczuk* < cerk. *Damian* por. TichI 79; a. od wschśł. *Demianko* < cerk. *Damian* TichI 79, Ker 109
- Demiańczuk* < im. wschśł. *Demianczuk* < cerk. *Damian* por. TichI 79; a. od wschśł. *Demianko* < cerk. *Damian* TichI 79, Ker 109
- Doroszczuk* < im. wschśł. *Doroszczuk* < cerk. *Dorofiej* BirBA 63; a. od wschśł. *Doroszek*, *Doroszko* < cerk. *Dorofiej* Mali 209, TichI 81, SajH 377, Ker 110
- Fedorczuk* < im. wschśł. *Fedorczuk* < cerk. *Fieodor* por. BirBA 166; a. od wschśł. *Fedorek* < cerk. *Fieodor* Mali 331, TichI 136
- Fiedorczuk* < im. wschśł. *Fiedorczuk* < cerk. *Fieodor* por. BirBA 166; a. od wschśł. *Fiedorek*, *Fiedorko* < cerk. *Fieodor* Mali 331; por. też im. wschśł. *Fedorec* < cerk. *Fieodor* por. UsCHB 73; por. też im. wschśł. ż. *Fiedorka* < cerk. *Fieodora* por. Mali 385
- Filipczuk* < im. *Filipczuk* < *Filip*, cerk. *Filipp* por. BirBA 169; a. od *Filipek*, *Filipko* < *Filip*, cerk. *Filipp* Mali 216, SajH 358; por. im. *Filipiec* < *Filip*, cerk. *Filipp* Mali 216, BirBA 169
- Florczuk* < im. *Florczuk* < *Flor*, *Florian*, cerk. *Flor* por. TichI 90; a. od *Florek*, *Florko* < *Flor*, *Florentyn*, *Florian*, cerk. *Flor* Mali 217–218, TichI 90
- Franczuk* < im. *Franczuk* < *Franciszek* BirBA 171; a. od *Franek*, *Francko*, *Frank* < *Franciszek* Mali 219; por. też im. *Franc* < *Franciszek* TichI 91

- Godonczuk* < im. wschśł. *Godonczuk* < cerk. *Giedieon* por. SIP 66; a. od wschśł. *Godonko*, *Godońko* < cerk. *Giedieon* por. SIP 66
- Godończuk* < im. wschśł. *Godończuk* < cerk. *Giedieon* por. SIP 66; a. od wschśł. *Godonko*, *Godońko* < cerk. *Giedieon* por. SIP 66
- Gregorczyk* < im. wschśł. *Gregorczyk* < cerk. *Grigorij* por. TichI 93; a. od *Gregorek*, *Gregorko* < *Grzegorz*, cerk. *Grigorij* por. TichI 93, por. Mali 229; por. też im. wschśł. (?) *Gregorec* < cerk. *Grigorij* por. Mali 229, por. BirBA 56
- Grygorczyk* < im. wschśł. *Grygorczyk* < cerk. *Grigorij* BirBA 56; a. od *Grygorek*, *Grygorko* < *Grzegorz*, cerk. *Grigorij* TichI 94, por. BirBA 56, por. Mali 229; por. też im. wschśł. *Grygorec* < cerk. *Grigorij* por. UscŚł 74
- Grzeszczuk* < im. *Grzeszczuk* < *Grzegorz* por. Mali 229; a. od *Grzeszak*, *Grzeszek*, *Grzeszk*, *Grzeszko* < *Grzegorz* Mali 229
- Halczyk* < im. wschśł. *Halczyk* < cerk. *Gałaktion* por. SajH 496; a. od wschśł. *Halka*, *Halko* < cerk. *Gałaktion* SajH 496, Mali 231; por. też im. *Halka* < *Helena*, cerk. *Galina* Mali 366, por. TiŚł 455
- Hańczuk* < im. *Hańczuk* < *Jan* por. Mali 247, por. SHNOB I 108; a. od *Hańko* < *Jan*, cerk. *Ioann*, cerk. *Antipa* Mali 247, TichI 70; por. też im. *Hanc*, *Haniec* < *Jan* Mali 246; por. też im. ż. *Hańka* < *Anna* Mali 353
- Harasimczyk* < im. wschśł. *Harasimczyk* < cerk. *Gierasim* por. BirBA 52; a. od wschśł. *Harasimko* < cerk. *Gierasim* SajH 525
- Ilczyk* < im. wschśł. *Ilczyk* < cerk. *Ilija* TichI 83; a. od wschśł. *Ilko* < cerk. *Ilija* SajH 360
- Iwańczyk* < im. wscshł. *Iwańczyk* < cerk. *Ioann* BirBA 87; a. od wschśł. *Iwanek*, *Iwanko*, *Iwaniek*, *Iwanik*, *Iwańko* < cerk. *Ioann* Mali 248, TichI 98; por. też im. *Iwanc*, *Iwaniec* < cerk. *Ioann* TichI 98, Mali 248, BirBA 87, Ker 114
- Jachimczyk* < im. wschśł. *Jachimczyk* < cerk. *Ioakim*, cerk. *Jewfimij* por. BirBA 83, por. TichI 88; a. od wschśł. *Jachimko* < cerk. *Ioakim*, cerk. *Jewfimij* por. TichI 88, 100, por. BirBA 83

- Jadczuk* < im. *Jadczuk* < Adam, cerk. *Jediesij* por. SHNOB I 15, 126, por. TichI 82; a. od *Jadek*, *Jadko* < Adam, cerk. *Jediesij* SHNOB I 15, 126, TichI 82
- Jakimczuk* < im. wschsł. *Jakimczuk* < cerk. *Ioakim* BirBA 83; a. od wschsł. *Jakimko* < cerk. *Ioakim* SajH 571; por. też im. wschsł. *Jakimiec* < cerk. *Ioakim* BirBA 83, Ker 113
- Jakonczuk* < im. wschsł. *Jakonczuk* < cerk. *Iakow*, cerk. *Iakinf* por. SHNOB I 127, por. TichI 95; a. od wschsł. *Jakonko* < cerk. *Iakinf*, cerk. *Iakow* TichI 95, por. SHNOB I 127
- Jakończuk* < im. wschsł. *Jakończuk* < cerk. *Iakow*, cerk. *Iakinf* por. SHNOB I 127, por. TichI 95; a. od wschsł. *Jakonko* < cerk. *Iakinf*, cerk. *Iakow* TichI 95, por. SHNOB I 127
- Janczuk* < im. wschsł. *Janczuk* < cerk. *Ioann* BirBA 87; a. od *Janka*, *Janek*, *Janko* Mali 244–245, TichI 98, SajH 245, Ker 114; por. też im. *Janiec* < *Jan* Mali 244
- Jańczuk* < im. wschsł. *Jańczuk* < cerk. *Ioann* UscSł 230; a. od *Janka*, *Janek*, *Janko* Mali 244–245, TichI 98, SajH 245, Ker 114; por. też im. *Janiec* < *Jan* Mali 244
- Jasieńczuk* < im. *Jasieńczuk* < *Jan*, cerk. *Ioann* por. UscSł 230, por. TiSł 181; a. od *Jasieńko* < *Jan*, cerk. *Ioann* por. SHNOB I 134, por. BirBA 87, por. UscSł 230, por. TiSł 181
- Jaszczuk* < im. wschsł. *Jaszczuk* < cerk. *Iakow* BirBA 78; a. od wschsł. *Jaszko*, *Jaszka* < cerk. *Iakow* TichI 98, UscSł 229
- Józefczuk* < im. *Józefczuk* < *Józef* por. TichI 101; a. od *Józefko* < *Józef* SajH 573
- Jurczuk* < im. wschsł. *Jurczuk* < cerk. *Gieorgij* BirBA 51; a. od *Jurak*, *Jurek*, *Jurko*, *Jurka*, *Juruk* < *Jerzy*, cerk. *Gieorgij* Mali 252–253, TichI 100; por. też im. *Jurc*, *Jurec* < *Jerzy*, cerk. *Gieorgij* Mali 252, BirBA 51
- Juszczuk* < im. *Juszczuk* < *Justyn*, *Józef*, *Jerzy*, *Just*, cerk. *Jewfimij*, cerk. *Iust*, cerk. *Iustin* por. SHNOB I 142, por. TichI 88, 102; a. od *Juszko*, *Juszka*, *Jusko*, *Juško* < cerk. *Iust*, cerk. *Iustin*, cerk. *Jewfimij*, *Józef*, cerk. *Iosif* BirBA 70, 92, SajH 222–223, TichI 88, 102

- Juzaczuk* < im. *Juzaczuk* < *Józef*, cerk. *Iosif*¹⁴⁹ por. BirBA 89; a. od *Juzak* < *Józef*, cerk. *Iosif* por. SHNOB I 142
- Juziuczuk* < im. *Juziuczuk* < *Józef*, cerk. *Iosif* por. BirBA 89; a. od *Juziuk* < *Józef*, cerk. *Iosif* SajH 549
- Karolczuk* < im. *Karolczuk* < *Karol* por. BirBA 94; a. od *Karolek*, *Karolko* < *Karol* por. Mali 258
- Kazimierczuk* < im. *Kazimierczuk* < słow. *Kazimierz* por. SajH 362; a. od *Kazimierko* < *Kazimierz* SajH 362
- Klimczuk* < im. wschł. *Klimczuk* < cerk. *Klimient* BirBA 99; a. od *Klimak*, *Klimek*, *Klimk*, *Klimko*, *Klimuk* < *Klemens*, cerk. *Klimient* Mali 260, TichI 105, TichU 25; por. też im. *Klimiec* < *Klemens*, cerk. *Klimient* Mali 260, UscSł 116, Ker 117
- Konończuk* < im. wschł. *Konończuk* < cerk. *Konon* por. BirBA 101; a. od wschł. *Kononko* < cerk. *Konon* SajH 527
- Kopczuk* < im. wschł. *Kopczuk* < cerk. *Prokopij*, cerk. *Kapiton* por. SajH 397; a. od wschł. *Kopko* < cerk. *Prokopij*, cerk. *Kapiton* SajH 397
- Kostiuczuk* < im. wschł. *Kostiuczuk* < cerk. *Konstantin* por. BirBA 101, por. TichI 107; a. od wschł. *Kostiuk* < cerk. *Konstantin* TichI 107, Ker 117
- Kościeńczuk* < im. wschł. *Kościeńczuk* < cerk. *Konstantin* por. BirBA 101; a. od wschł. *Kościenko*, *Kościeńko* < cerk. *Konstantin* SajH 551
- Kościuczuk* < im. wschł. *Kościuczuk* < cerk. *Konstantin* por. BirBA 101; a. od wschł. *Kościuk* < cerk. *Konstantin* SajH 297, BirBA 101
- Kryszczuk* < im. *Kryszczuk* < *Krzysztof*, cerk. *Christofor*, cerk. *Kriskient*, cerk. *Krisp* por. Mali 267, por. TichI 107–108; a. od *Kryszek*, *Kryszko* < *Krzysztof*, cerk. *Christofor*, cerk. *Kriskient*, cerk. *Krisp* TichI 107–108, por. Mali 267

¹⁴⁹ Jak można zauważyć, niektóre formy imienne wykształciły się wskutek wzajemnego przenikania i oddziaływania dwóch (lub więcej) etnosów. W tym kontekście interesujące są odmianki na *-uk/-czuk* (uważane za bardziej „wschodnie”) zawierające w podstawie motywacyjnej imiona w wariacie polskim.

- Kuszczuk* < im. *Kuszczuk* < *Jakub*, *cerk. Iakow* por. Mali 242; a. od *Kuszek*, *Kuszka*, *Kuszko*, *Kuszec* < *Jakub* Mali 242, wschśł. *Kusko* < *cerk. Kosma* SajH 330, wschśł. *Kust* < *cerk. Akustij*, *cerk. Akution* SajH 330
- Leonczuk* < im. wschśł. *Leonczuk* < *cerk. Leont*, *cerk. Leontij*, *cerk. Leonid* BirBA 109, por. SajH 577; a. od wschśł. *Leonko* < *Leon*, *cerk. Leont*, *cerk. Leontij*, *cerk. Leonid* SajH 577; por. też im. wschśł. *Leoniec* < *cerk. Leontij* TichI 110
- Leończuk* < im. *Leończuk* < *cerk. Leont*, *cerk. Leontij*, *cerk. Leonid* BirBA 109, por. TichI 109–110; a. od *Leonko* < *Leon*, *cerk. Leontij*, *cerk. Leonid*, *cerk. Leont* SajH 207; por. też im. *Leoniec* < *cerk. Leontij* TichI 110
- Leszczuk* < im. wschśł. *Leszczuk* < *cerk. Aleksandr*, *cerk. Aleksij* por. TichI 66–67; a. od wschśł. *Leszko* < *cerk. Aleksandr*, *cerk. Aleksij* SajH 337–338
- Lewczuk* < im. wschśł. *Lewczuk* < *cerk. Lew* BirBA 107; a. od wschśł. *Lewka*, *Lewko* < *cerk. Lew*, *cerk. Lewkij* Mali 270, TichI 110, Ker 118
- Łaszczuk* < im. *Łaszczuk* < *Łazarz*, *cerk. Łazar'* por. SajH 500; a. od *Łaszko* < *Łazarz*, *cerk. Łazar'* SajH 500
- Łukiańczuk* < im. wschśł. *Łukiańczuk* < *cerk. Łukian* por. TichI 111; a. od wschśł. *Łukianko*, *Łukianiuk* < *cerk. Łukian* TichI 111, BirBA 111
- Maciejczuk* < im. *Maciejczuk* < *Maciej* por. BirBA 118, por. TichI 112; a. od *Maciejek*, *Maciejk*, *Maciejko* < *Maciej* Mali 275, TichI 112, SajH 420
- Majczuk* < im. wschśł. *Majczuk* < *cerk. Major*¹⁵⁰, *cerk. Mammij* por. TichI 112–113; a. od wschśł. *Majko* < *cerk. Major*, *cerk. Mammij* TichI 12–113; por. też im. ż. *Majka* < *Magdalena*, *Małgorzata*, *Maria* Mali 374; por. też ap. *maj*

¹⁵⁰ Zob. С. Спасский, *Полный месяцеслов Востока...* Imię to notuje również K. Rymut (1995, 260) w *Słowniku imion współcześnie w Polsce używanych*.

- Maryszczuk* < może im. *Maryszczuk* < *Mariusz*, *Maryjusz* Mali 281 lub inne na *Mar-* (pol., cerk. *Marian*, cerk. *Mar*, cerk. *Marin*, cerk. *Markieł* i inne) SIP 80; por. też im. *Maryszka*, *Maryśka* < *Maria*, *Marianna*, cerk. *Marija* TichI 114–115, por. UscSł 138
- Matwiejczuk* < im. wschśł. *Matwiejczuk* < cerk. *Matfiej* BirBA 118; a. od wschśł. *Matwiejka* < ros. *Matwiej* TiSł 238
- Michalczuk* < im. *Michalczuk* < *Michał*, cerk. *Michaił* BirBA 123; a. od *Michałek*, *Michałko*, *Michalik*, *Michalko*, *Michaluk* < *Michał*, cerk. *Michaił* Mali 284–285, SajH 160, TichI 117, SHNOB I 236; por. też im. *Michalec* < *Michał*, cerk. *Michaił* Mali 284, BirBA 123
- Mikołajczuk* < im. wschśł. *Mikołajczuk* < cerk. *Nikołaj* por. BirBA 129, por. UscSł 142; a. od *Mikołajek*, *Mikołajko* < *Mikołaj*, cerk. *Nikołaj* Mali 286–287, SajH 280, TichI 117; por. też im. *Mikołajec* < *Mikołaj*, cerk. *Nikołaj* Mali 286, UscSł 142
- Mironczuk* < im. *Mironczuk* < pol., cerk. *Miron* por. BirBA 121; a. *Mironek*, *Mironko* < pol., cerk. *Miron* TichI 117, SajH 529, Mali 292; por. też im. wschśł. *Mironiec* < cerk. *Miron* BirBA 121
- Mironczuk* < im. *Mironczuk* < pol., cerk. *Miron* por. BirBA 121; a. *Mironek*, *Mironko* < pol., cerk. *Miron* TichI 117, SajH 529, Mali 292; por. też im. wschśł. *Mironiec* < cerk. *Miron* BirBA 121
- Misiejczuk* < im. wschśł. *Misiejczuk* < cerk. *Moisiej*, cerk. *Misaił* por. TichI 118; a. od wschśł. *Misiejko* < cerk. *Moisiej*, cerk. *Misaił* SajH 373, por. TichI 118
- Miszczuk* < im. wschśł. *Miszczuk* < cerk. *Michaił* BirBA 123; a. od wschśł. *Miszka*, *Miszko* < cerk. *Michaił*, cerk. *Misaił* BirBA 123, SajH 118, TichI 117, Ker 120
- Myszczyk* < im. wschśł. *Myszczyk* < cerk. *Michaił*, cerk. *Misaił* por. SajH 117–118; a. od *Myszko* < *Mikołaj* Mali 289, wschśł. *Myszko* < cerk. *Michaił* por. TichI 117; por. też ap. *myszka* – zdrobn. od *mysz* ‘zool. Mus – zwierzę szczeniowate’ SW II 1085; ap. *myszka* ‘znak rodzinny, zamię’ SW II 1085
- Naumczuk* < im. wschśł. *Naumczuk* < cerk. *Naum* por. BirBA 125; a. od wschśł. *Naumko* < cerk. *Naum* TichI 118;

- Oleszczuk* < im. wschśł. *Oleszczuk* < cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij* por. SajH 283, por. SHNOB I 270; a. od *Oleszko* < *Aleksander*, *Aleksy*, cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij* Mali 180–181, SajH 283, TichI 66–67, Ker 104
- Omelańczuk* < im. wschśł. *Omelańczuk* < cerk. *Jemilian* por. BirBA 73, por. TichI 84; a. od wschśł. *Omelanko*, *Omielańka* < cerk. *Jemilian* por. TichI 84, por. UscŚł 86; por. też im. wschśł. ż. *Omelanka* < cerk. *Mielanija* TichI 116
- Omelczuk* < im. wschśł. *Omelczuk* < cerk. *Jemilian* BirBA 73; a. od wschśł. *Omelko* < cerk. *Jemilian* BirBA 72–73, UscŚł 86
- Onieszczuk* < im. wschśł. *Onieszczuk* < cerk. *Onisij*, cerk. *Onisim* por. BirBA 130, por. SHNOB I 275; a. od wschśł. *Onies(z)ko* < cerk. *Onisij*, cerk. *Onisim* TichI 120, Mali 299, SajH 81
- Oniszczuk* < im. wschśł. *Oniszczuk* < cerk. *Onisij*, cerk. *Onisim* BirBA 130, por. SHNOB I 275; a. od wschśł. *Onisko* < cerk. *Onisij*, cerk. *Onisim* TichI 120, Mali 299, SajH 81
- Oreszczuk* < im. wschśł. *Oreszczuk* < cerk. *Ariefa*, cerk. *Orest*¹⁵¹ por. TichI 71, 121; a. od wschśł. *Oreszko* < cerk. *Ariefa*, cerk. *Orest* TichI 71, 121
- Osipczuk* < im. wschśł. *Osipczuk* < cerk. *Iosif* por. BirBA 89; a. od wschśł. *Osipko* < cerk. *Iosif* SajH 234
- Ostapczuk* < im. wschśł. *Ostapczuk* < cerk. *Jewstafij* por. BirBA 67; a. od wschśł. *Ostapko* < cerk. *Jewstafij* TichI 87, Ker 110; por. też im. wschśł. *Ostapiec* < cerk. *Jewstafij* Ker 110
- Owerczuk* < im. wschśł. *Owerczuk* < cerk. *Awierkij* por. SHNOB I 280; a. od wschśł. *Owerko* < cerk. *Awierkij* TichI 64, BirBA 18, Ker 102
- Owierczuk* < im. wschśł. *Owierczuk* < cerk. *Awierkij* por. SHNOB I 280; a. od wschśł. *Owierko* < cerk. *Awierkij* TichI 64, BirBA 18, Ker 102

¹⁵¹ W tej formie imię występuje również w języku polskim, chociaż znana jest też postać *Orestes* bliższa oryginałowi greckiemu.

- Paliczuk* < im. wschśł. *Paliczuk* < cerk. *Pawieł*, cerk. *Pantieleimon* por. SajH 584; a. od *Palik* < *Paweł*, cerk. *Pawieł*, cerk. *Pantieleimon* SajH 584
- Panaszczuk* < im. wschśł. *Panaszczuk* < cerk. *Afanasij* por. BirBA 33; a. od wschśł. *Panaszko* < cerk. *Afanasij* por. BirBA 34, TichI 72
- Paszczuk* < im. wschśł. *Paszczuk* < cerk. *Pawieł* por. BirBA 132; a. im. *Paszka*, *Paszko*, *Paszek*, *Paszka* < *Paweł*, cerk. *Pawieł* Mali 304–305, SHNOB II 18, TichI 122
- Patejczuk* < im. wschśł. *Patejczuk* < cerk. *Ipatij* por. TichI 96; a. od wschśł. *Patejko* < cerk. *Ipatij* SajH 385
- Pawliczuk* < im. wschśł. *Pawliczuk* < cerk. *Pawieł* por. BirBA 132; a. od *Pawlik*, *Pawlicz* < *Paweł*, cerk. *Pawieł* Mali 304, SajH 366, Ker 122
- Pawluczuk* < im. *Pawluczuk* < *Paweł*, cerk. *Pawieł* BirBA 132; a. od *Pawluk* < *Paweł*, cerk. *Pawieł* SajH 72¹⁵², TichI 123–124, Ker 122
- Pietroczyk* < im. *Pietroczyk* < *Piotr*, cerk. *Pietr* por. BirBA 136; a. od wschśł. *Pietrok* < cerk. *Pietr* BirBA 136, SajH 218
- Pietruczyk* < im. *Pietruczyk* < *Piotr*, cerk. *Pietr* BirBA 137; a. od wschśł. *Pietruk* < cerk. *Pietr* TichI 124, BirBA 137, SajH 55
- Pietryczuk* < im. wschśł. *Pietryczuk* < cerk. *Pietr* por. BirBA 136–137; a. od *Pietryk* < *Piotr*, cerk. *Pietr* Mali 307–308, TichI 124
- Pilipczuk* < im. wschśł. *Pilipczuk* < cerk. *Filipp* BirBA 169; a. od wschśł. *Pilipko* < cerk. *Filipp* SajH 435
- Pińczuk* < im. wschśł. *Pińczuk* < cerk. *Pinna*, cerk. *Pionij* por. SHNOB II 32; a. od wschśł. *Pinko*, *Pińko* < cerk. *Pinna*, cerk. *Pionij* SHNOB II 32, TichI 123; por. też n.m. *Pińsk*
- Prokopczuk* < im. wschśł. *Prokopczuk* < cerk. *Prokopij* BirBA 138; a. od wschśł. *Prokopko* < cerk. *Prokopij* BirBA 125; por. też im. *Prokopiec* < *Prokop*, cerk. *Prokopij* Mali 313, BirBA 138
- Proszczuk* < im. wschśł. *Proszczuk* < cerk. *Prochor* por. BirBA 139; a. od wschśł. *Proszka*, *Proszko* < cerk. *Prochor* BirBA 139

¹⁵² M. Sajewicz (2013, 72) wspomina o formie z sufiksem *-cz* (*Pawlucz*), zanotowanej przez L. Dacewicz (2001) w Białymstoku w XVII–XVIII wieku.

- Romanczuk* < im. *Romanczuk* < pol., cerk. *Roman* BirBA 141, por. Mali 318; a. od *Romanek*, *Romanko* < pol., cerk. *Roman* Mali 319, UscŚł 171, TichI 127; por. też im. *Romaniec* < pol., cerk. *Roman* BirBA Mali 319, 141
- Romańczuk* < im. *Romańczuk* < pol., cerk. *Roman* BirBA 141, por. Mali 318; a. od *Romanek*, *Romanko* < pol., cerk. *Roman* Mali 319, UscŚł 171, TichI 127; por. też im. *Romaniec* < pol., cerk. *Roman* BirBA Mali 319, 141
- Rudczuk* < im. wschśł. *Rudczuk* < cerk. *Rodion* por. TichI 127; a. od wschśł. *Rudko* < cerk. *Rodion* por. TichI 127, por. UscŚł 169; por. też ap. *rudy*
- Ryszczuk* < im. *Ryszczuk* < *Rychart* (*Ryszard*) por. SHNOB II 79; a. od *Ryszko* < pol. (z germ.) *Ryszard*, cerk. *Grigorij* SajH 321–322
- Sacharczuk* < im. wschśł. *Sacharczuk* < cerk. *Zacharija* por. SHNOB II 81; a. od wschśł. *Sacharko* < cerk. *Zacharija* TichI 143
- Sawczuk* < im. wschśł. *Sawczuk* < cerk. *Sawwa*, cerk. *Sawwatij* BirBA 142; a. od *Sawka*, *Sawko* < *Sawa*, cerk. *Sawwa* Mali 321, TichI 127
- Sidorczuk* < im. wschśł. *Sidorczuk* < cerk. *Isidor* BirBA 92; a. od wschśł. *Sidorka*, *Sidorko* < cerk. *Isidor* BirBA 92; por. też im. wschśł. *Sidorec* < cerk. *Isidor* BirBA 92
- Siemieńczuk* < im. wschśł. *Siemieńczuk* < cerk. *Simieon* BirBA 151, por. TichI 133; a. od wschśł. *Siemienko* < cerk. *Simieon* SajH 532; por. też im. wschśł. *Siemieniec* < cerk. *Simieon*, cerk. *Simon* Mali 327, Ker 126
- Sińczuk* < im. wschśł. *Sińczuk* < cerk. *Simieon*, cerk. *Sisinij* BirBA 151, por. TichI 134; a. od wschśł. *Sinko* < cerk. *Sisinij* TichI 134
- Stańczuk* < im. wschśł. *Stanczuk*, *Stańczuk* < słow. *Stanisław* BirBA 156; a. od *Staniek*, *Stańko* < słow. *Stanisław* MałS 74, SajH 290¹⁵³; por. też im. *Staniec* < słow. *Stanisław* MałS 74

¹⁵³ A. Superanskaja formy *Stanko*, *Stańko* odnosi do im. *Astierij*, *Astij*, *Jewstafij*, *Stanisław* (za: Sajewicz 2013, 290).

- Szymczuk* < im. *Szymczuk* < *Szymon*, cerk. *Simon* BirBA 152; a. od *Szymak*, *Szymek*, *Szymk*, *Szymko*, *Szymuk* < *Szymon*, cerk. *Simon* Mali 327, TichI 134; por. też im. *Szymiec* < *Szymon* Mali 327
- Teodorczuk* < im. *Teodorczuk* < *Teodor* por. Mali 330–331; a. od *Teodorek*, *Teodorko* < *Teodor* por. Mali 331
- Tichończuk* < im. wschśł. *Tichończuk* < cerk. *Tichon* por. BirBA 161; a. od wschśł. *Tichonko* < cerk. *Tichon* SajH 490
- Tomczuk* < im. *Tomczuk* < *Tomasz*, cerk. *Foma* por. BirBA 170, por. UscŚł 200; a. od *Tomak*, *Tomek*, *Tomik*, *Tomko* < *Tomasz*, cerk. *Foma* Mali 332–333, TichI 139; por. też im. *Tomiec* < *Tomasz* Mali 332
- Trochimczuk* < im. wschśł. *Trochimczuk* < cerk. *Trofim* por. BirBA 163; a. od wschśł. *Trochimko* < cerk. *Trofim* SajH 538; por. też im. wschśł. *Trochimiec* < cerk. *Trofim* Ker 128
- Trojanczuk* < im. *Trojanczuk* < *Trojan* por. SHNOB II 149; a. od *Trojaniek*, *Trojanko* < *Trojan* por. SHNOB II 149
- Trojańczuk* < im. *Trojańczuk* < *Trojan* por. SHNOB II 149; a. od *Trojaniek*, *Trojanko* < *Trojan* por. SHNOB II 149
- Ustyjańczuk* < im. wschśł. *Ustyjańczuk* < cerk. *Iustinian* por. TichI 103; a. od wschśł. *Ustyjanko* < cerk. *Iustinian* por. TichI 103
- Walczuk* < im. wschśł. *Walczuk* < cerk. *Walentin* por. TichI 141; a. od *Walek*, *Walko* < *Walenty(n)*, cerk. *Walentin* Mali 338, TichI 141, SajH 293; por. też im. wschśł. ż. *Walka* < cerk. *Walentina* TiŚł 428
- Wasilczuk* < im. wschśł. *Wasilczuk* < cerk. *Wasilij* BirBA 41; a. od wschśł. *Wasilka*, *Wasilko* < cerk. *Wasilij* BirBA 41, TichI 75, Ker 106; por. też im. wschśł. *Wasilec* < cerk. *Wasilij* BirBA 41
- Waszczuk* < im. wschśł. *Waszczuk* < cerk. *Wasilij* SHNOB II 163; a. od wschśł. *Waszko* < cerk. *Wasilij* TichI 75
- Wawdziejczuk* < im. wschśł. *Wawdziejczuk* < cerk. *Awdij* por. TichI 64; a. od wschśł. *Wawdziejko* < cerk. *Awdij* por. TichI 64
- Weremczuk* < im. wschśł. *Weremczuk* < cerk. *Ijeremija* BirBA 80; a. od wschśł. *Weremko* < cerk. *Ijeremija* SajH 235, TichI 99
- Wieremczuk* < im. wschśł. *Wieremczuk* < cerk. *Ijeremija* BirBA 80; a. od wschśł. *Wieremko* < cerk. *Ijeremija* por. SHNOB II 170

- Wojtczuk* < im. *Wojtczuk* < słow. *Wojciech* por. BirBA 46; a. od *Wojtek*, *Wojtko* < słow. *Wojciech* MaLS 78
- Zacharczuk* < im. *Zacharczuk* < *Zachariasz*, cerk. *Zacharija* BirBA 75; a. od wschł. *Zachark*, *Zacharka*, *Zacharko* < *Zachariasz*, cerk. *Zacharija* MaLI 346, TichI 143, Ker 112
- Zinczuk* < im. wschł. *Zinczuk* < cerk. *Zina*, cerk. *Zinon*, cerk. *Zinowij* por. BirBA 76; a. od wschł. *Zinko* < cerk. *Zina*, cerk. *Zinon*, cerk. *Zinowij* SajH 261; por. też im. wschł. ż. *Zinka* < cerk. *Zinaida* UscSł 93
- Zińczuk* < im. wschł. *Zińczuk* < cerk. *Zina*, cerk. *Zinon*, cerk. *Zinowij* por. BirBA 76; a. od wschł. *Zińko* < cerk. *Zina*, cerk. *Zinon*, cerk. *Zinowij* SajH 220; por. też im. wschł. ż. *Zińka* < cerk. *Zinaida* TiSł 505

Podane wyżej przykłady pozwalają stwierdzić, że nazwiska z hipokorystykami z podstawowym elementem spółgłoskowym *-k-* w podstawie słowotwórczej stanowią najliczniejszą grupę spośród antroponimów z nazwiskotwórczym (genetycznie patronimicznym) formantem *-uk* utworzonych od imion derywowanych. Jednocześnie zbiór ten odznacza się największą produktywnością na tle wszystkich nazwisk na *-uk/-czuk*, deklansując tym samym grupę nazwisk od imion w formie podstawowej potocznej (plasującą się na drugim miejscu wśród nazwisk z sufiksem *-uk/-czuk*).

Jak już wspomniano wyżej, w kreacji omawianych w tym miejscu nazwisk (zgodnie z II motywacją) główny udział biorą hipokorystyka z sufiksami *-ko* (por. im. *Aniszko*, *Antoszek*, *Chomko*, *Doroszek*, *Franko*, *Hańko*, *Harasimko*, *Kuszek*, *Omelko*, *Owerko*, *Wojtko*, *Zinko* i inne) oraz *-ek* (por. im. *Andrzejek*, *Doroszek*, *Fedorek*, *Franek*, *Florek*, *Iwanek*, *Janek*, *Klimek*, *Michałek*, *Staniek*, *Szymek* i inne). Nie dopuszczając rozstrzygnięć o charakterze arbitralnym, często uwzględniano obydwie etymologie w przypadku jednego nazwiska. Dodatkowo należy podkreślić, że są to formy poświadczane w dostępnej literaturze onomastycznej. Fakt ten dopuszcza zatem odmienną motywację, np. z udziałem przyrostków *-ak*, *-ik*, *-ka* i innych.

Wśród hipokorystyków z innymi rozszerzeniami sufiksu z komponentem spółgłoskowym *-k-* należy wyróżnić także formacje ze wspomnianymi wyżej formantami *-ak* (*Grzeszak, Jurak, Juzak, Klimak, Szymak*), *-ik/-yk* (*Iwanik, Michalik, Palik, Pawlik, Pietryk, Tomik*), *-ka* (*Aniszka, Antoszka, Chomka, Halka, Jaszka, Jurka, Lewka, Miszka, Sawka, Sidorka, Zacharka*), a także z *-ok* (*Pietrok*) oraz jednoelementowy *-k* (*Frank, Grzeszk, Klimk, Maciejk, Paszk, Szymk, Zachark*).

W cytowanym zbiorze wystąpiło kilka nazwisk urobionych od hipokorystyków odmiennych derywowanych przyrostkiem *-uk*. Przy analizie nazwisk *Błaszczuk, Jurczuk, Klimczuk, Łukiańczuk, Michalczuk, Szymczuk* stwierdzono istnienie imion pochodnych *Błaszuk, Juruk, Klimuk, Łukianiuk, Michaluk, Szymuk*, ale paralelnie dopuszczalne jest ich powstanie na bazie derywatów z *-ak, -ek, -ik, -ka, -ko* i innych. Podobnych wątpliwości nie stwierdzamy w odniesieniu do nazwisk *Bowtruczuk, Kostiuczuk, Kościuczuk, Pawluczuk, Pietruczuk*. Samogłoska *u* poprzedzająca finalną część nazwiska (*-uczuk*) wskazuje na ich pochodzenie od hipokorystyków *Bowtruk, Kostiuk, Kościuk, Pawluk, Pietruk*. Przedstawione spostrzeżenia, w tych ostatnich przykładach, potwierdzają zatem deminutywną funkcję formantu *-uk*.

Sufiksy użyte w procesie derywacji imion pochodnych od postaci podstawowych dodawane były zarówno do tematów pełnych (np. *Andrzejek, Daniłko, Demianko, Fiedorek, Fiedorko, Filipek, Filipko, Hańko, Janek, Janko, Jakimko, Karolko, Kazimierko, Leonko* (w przypadku: < *Leon*), *Romanko, Siemienko, Trochimko, Wawdziejko*), skróconych (z odrzuconą częścią finalną: *Aniśko, Demek, Demko, Florek, Florko* (w przypadku: < *Florentyn, Florian*), *Franek, Franko, Klimak, Klimek, Klimk, Klimko, Klimuk, Kostiuk, Omelko*; z odrzuconą częścią inicjalną: *Osipko, Patejko, Sidorka, Sidorko*), a także do formacji po ucięciu charakterystycznego dla form cerkiewnych przyrostka *-ij* (*Abramek, Abramko* (w przypadku: < *Awraamij*), *Grygorek, Grygorko, Prokopko, Sinko*¹⁵⁴, *Wasilka, Wasilko*). Przyrostki z podstawowym elementem *-k-* mogły nawarstwiać się na inne formanty, najczęściej *-sz-*, tworząc

¹⁵⁴ Dodatkowo podstawę uszczuplono o element medialny.

sufiksy komponowane, np. *Anto + sz + ka*, *Anto + sz + ko*; *Grze-sz + ak*, *Grze-sz + ek*, *Grze-sz + k*, *Grze-sz + ko*; *Ja-sz + ko*, *Ja-sz + ka*; *Bi-sz + ko*; *Ła-sz + ko*, *My + sz + ko* itd.

Jak wykazała analiza, wielomotywyjność powyższych nazwisk nie ogranicza się do możliwości ich urabiania od derywatów z elementem spółgłoskowym *-k-* dopuszczającym rozmaite rozszerzenia samogłoskowe. Niektóre nazwiska przypuszczalnie mogły być także tworzone od form hipokorystycznych z komponentem *-c*, por. np.: *Filipczuk* < im. *Filipiec*, *Grygorczuk* < im. *Hryharec*, *Iwańczuk* < im. *Iwanc*, *Iwaniec*, *Jakimczuk* < im. *Jakimiec*, *Jurczuk* < im. *Jurc*, *Jurec*, *Leończuk* < im. *Leoniec* (< cerk. *Leontij*), *Łukiańczuk* < im. *Łukianiec*, *Michalczuk* < im. *Michalec*, *Pilipczuk* < im. *Filipiec*, *Prokopczuk* < im. *Prokopiec*, *Wasilczuk* < im. *Wasilec*. Przedstawione derywaty odimienne występują na gruncie polskim, ale są też produktywne w antroponomii białoruskiej. Ich obecność na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim jest zatem w pełni uzasadniona.

Znakomita większość imion chrześcijańskich motywujących nazwiska tej grupy jest wspólna dla obrządku wschodniego i zachodniego. Święci noszący te imiona wspominani są zatem w liturgii obu Kościołów. Spośród nich wyróżnić należy imiona biblijne (ze Starego Testamentu – *Abraham*, *Adam*, *Daniel*, *Gedeon*, *Jakub*, *Joachim*, *Michał*, *Misael*, *Naum*, *Józef*, *Zachariasz*; z Nowego Testamentu – *Andrzej*, *Bartłomiej*, *Filip*, *Jan*, *Maciej*, *Mateusz*, *Paweł*, *Piotr*, *Szymon*, *Tomasz*) oraz imiona świętych starochrześcijańskich (m.in. *Damian*, *Emilian*, *Grzegorz*, *Hiacynt*, *Izydor*, *Jerzy*, *Klemens*, *Miron*, *Prokop*, *Rodion/Herodion*, *Roman*, *Teodor*).

Wśród imion motywowanych imionami świętych epoki średniowiecza zauważyć już można pewną rozbieżność w zakresie ich obecności w dyptychach Kościoła łacińskiego i bizantyjskiego. Imię *Sawa* obecne jest w tradycji obu wyznań i odnosi się do św. Sawy Jerozolimskiego (Uświęconego; VI wiek, zob. Mali 321, Kal 89)¹⁵⁵. Podobna sytuacja dotyczy

¹⁵⁵ Kalendarz prawosławny wspomina również z okresu nieco wcześniejszego św. Sawę wśród Świętych Ojców zabitych na Synaju i Raifie (IV–V wiek,

imienia *Benedykt* (por. postać św. Benedykta z Nursji Mall 197, Kal 34). Uwzględniając aspekt chronologiczny taki stan rzeczy nie dziwi, ponieważ działalność misyjna wspomnianych świętych odnosi się do czasów poprzedzających aż o kilka stuleci podział chrześcijaństwa. Natomiast kilka innych imion należy łączyć tylko z obrządkiem zachodnim. Do nich należą: germańskie *Bernard* (< nazw. *Biszczyk*), *Karol* (< nazw. *Karolczyk*), *Ryszard* (< nazw. *Ryszczuk*) oraz łacińskie *Trojan* (< nazw. *Trojanczyk*, *Trojańczyk*). Cechą typową imion proveniencji germańskiej jest ich obecność wyłącznie w kalendarzu łacińskim (kult średniowiecznych postaci noszących te imiona obejmuje tereny, na których dominuje chrześcijaństwo rytu zachodniego). Imię *Trojan* w Kościele rzymskokatolickim związane jest z postacią św. Trojana biskupa Saintes (Fros, Sowa 2004, 548).

III/3 B.3.1.a. Nazwiska utworzone od derywatów z *-k-* w części sufiksальной

W materiale źródłowym wystąpiło nazwisko wyróżniające się ze względu na swoją etymologię na tle pozostałych antropimionów:

Jekateryczuk < im. wschł. *Jekaterynka* < cerk. *Jekatierina* por. TiŚł 487, por. RymNP I 386

Nazwisko to reprezentuje model matronimiczny, rzadko spotykany w nazewnictwie słowiańskim (Bystroń 1993, 32)¹⁵⁶. Prezentowany typ

---

Kal 20). W sumie w cytowanym źródle podano 14 świętych o tym imieniu, większość jednak odnosi się do czasów znacznie późniejszych (Kal 172).

¹⁵⁶ Inną sprawą jest, czy omawiany formant wystąpił w postaci prostej *-uk* i był dołączony do formy derywowanej *Jekaterynka*, czy w postaci komponowanej *-czyk* dodano go do wersji podstawowej *Jekateryna*. Wprawdzie przytoczony w objaśnieniu wariant hipokorystyczny poświadczony jest w literaturze, to jednak zastanawia fakt, czy dodanie sufiksu *-ka*, o deminutywno-familiarnym przecież charakterze, nie wywołałoby dysonansu w zestawieniu go z odznaczającą się dystynkcją podstawą słowotwórczą bliską formie cerkiewnej (*Jekateryna* < cerk. *Jekatierina*). W sytuacjach nieoficjalnych na interesującym nas

nazwiskowy zdecydowanie częściej występuje w antroponimii Żydów (zob. Abramowicz 2000b, 13–18), co wynika ze statusu, jaki dawniej zajmowała kobieta w rodzinie żydowskiej (Unbegaun 1989, 258, za: Abramowicz 2000b, 13).

W kulturze Słowian pojawienie się nazwy osobowej tego typu można ponadto wiązać z wysoką pozycją kobiety noszącej to imię w lokalnej mikrowspólnocie. Nie jest też wykluczone, że w identyfikacji potomka wykorzystano imię matki w związku z jej owdowieniem lub w sytuacji, gdy kobieta ta była osobą niezamężną (por. Kosyl 1993, 434; Milejewska 1967, 178). Pisze o tym również J.S. Bystroń (1993, 32): „(...) spotykamy je [nazwiska matronimiczne – M.M.] jednak tam, gdzie matka jest bardziej znana we wsi (a więc ojciec się »przyżenił« do majątku, przyszedł z innej wsi i był mniej znany albo też w ogóle nie znany) lub gdzie żona górowała nad mężem majątkiem czy temperamentem”. Należy dodać, że badacz ten porusza omawiane zagadnienie w odniesieniu do nazwisk genetycznie polskich, jednak podobne zjawisko jest również spotykane na gruncie wschodniosłowiańskim (Baraszkow 1970, 111)¹⁵⁷.

III/3 B.3.2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk/-czuk* lub utworzone od derywatów z *-s-, -ś-* w części sufiksальной

Do mniej popularnych należą nazwiska utworzone w planie nazwiskowym od derywatów z komponentem spółgłoskowym *-s-, -ś-*:

Androsiuk < im. *Androsiuk* < *Andrzej*, cerk. *Andrej* por. TichI 68; a. od

Andros < *Andrzej*, cerk. *Andrej* MalI 184, TichI 68, Ker 104

Antosiuk < im. *Antosiuk* < cerk. *Antonij* por. BirBA 31; a. od *Antos*,

Antoś < *Antoni*, cerk. *Antonij* MalI 186, TichI 70

---

obszarze powszechne w użyciu były i są odmianki nieposiadające nagłosowego [je], np. *Kateryna*, *Katryna*. Por. też n.m. *Katrynka* w powiecie białostockim (WUNM II 48).

¹⁵⁷ Nazwiska polskie pochodne od imion żeńskich były również przedmiotem badań M. Malec (2012, 255–273).

- Benedysiuk* < im. wschśł. *Benedysiuk* < *Benedykt*, cerk. *Wieniedikt* por. BirBA 42; a. od *Benedyś* < *Benedykt*, cerk. *Wieniedikt* por. BirBA 42
- Brysiuk* < im. *Brysiuk*¹⁵⁸ < może (jako derywat alternacyjny) od *Gabry-siuk* < *Gabriel* por. Mali 223; a. od *Brys*, *Bryś* < *Gabryś* < *Gabriel* por. Mali 223
- Gasiuk* < im. *Gasiuk/Hasiuk* < *Jan*, im. na *Ga-/Ha-*, m.in. *Gaweł*, *Gabriel*, cerk. *Gawinij*, cerk. *Gaij*, cerk. *Gawriił*, cerk. *Gałaktion* Mali 231, SIP 66; a. od *Gas*, *Gaś/Has*, *Haś* < *Jan*, im. na *Ga-/Ha-*, m.in. *Gaweł*, *Gabriel*, cerk. *Gawinij*, cerk. *Gaij*, cerk. *Gawriił*, cerk. *Gałaktion* SHNOB I 109, Mali 231, SIP 66
- Gawrysiuk* < im. *Gawrysiuk* < *Gabriel*, cerk. *Gawriił* por. TichI 92; a. od *Gawryś* < *Gabriel*, cerk. *Gawriił* TichI 92
- Grzysiuk* < im. *Grzysiuk* < *Grzegorz* por. TichI 93, por. SHNOB I 104; a. od *Grześ* < *Grzegorz* TichI 93
- Jasiuk* < im. *Jasiuk* < *Jan*, cerk. *Ioann* BirBA 87, Ker 114; a. od *Jas*, *Jaś* < *Jan*, cerk. *Ioann* TichI 99, UscŚł 96
- Jawdosiuik* < im. wschśł. *Jawdosiuik* < cerk. *Jewdokim*, cerk. *Jewdoksij* por. TichI 85; a. od wschśł. *Jawdos*, *Jawdoś* < cerk. *Jewdokim*, cerk. *Jewdoksij*¹⁵⁹ SajH 199
- Jewdosiuik* < im. wschśł. *Jewdosiuik* < cerk. *Jewdokim*, cerk. *Jewdoksij* por. TichI 86, por. SajH 402; a. od wschśł. *Jewdos*, *Jewdoś* < cerk. *Jewdokim*, cerk. *Jewdoksij*¹⁶⁰ TichI 86, SajH 402; por. też im. wschśł. ż. *Jewdosia* < cerk. *Jewdoksija* por. TichI 85
- Karpiesiuik* < im. wschśł. *Karpiesiuik* < cerk. *Karp* por. TichI 104; a. od wschśł. *Karpies* < cerk. *Karp* TichI 104

¹⁵⁸ K. Rymut (1999, 56) wiąże nazwisko *Brysiuk* z im. *Brykcy*, *Brykcjusz*.

¹⁵⁹ Element *-ś-* w formie *Jawdoś* utworzonej od cerk. *Jewdoksij* można traktować zarówno jako składnik sufiksu, jak też w charakterze spółgłoski finalnej w podstawie powstałej wskutek ucięcia cerkiewnego *-ij*.

¹⁶⁰ Zob. nazwisko *Jawdosiuik*.

- Kiryziuk* < im. wschśł. *Kiryziuk* < cerk. *Kir* por. SajH 526; a. od wschśł. *Kiryz* < cerk. *Kir* SajH 526¹⁶¹
- Łukasiuk* < im. wschśł. *Łukasiuk* < cerk. *Łuka* por. TiŚł 224, por. SHNOB I 217; a. od wschśł. *Łukaś*, *Łukasia* < cerk. *Łuka* TiŚł 224
- Matosiuk* < im. *Matosiuk* < *Mateusz*, cerk. *Matfiej* por. TichI 115; a. od *Matos* < *Mateusz*, cerk. *Matfiej* TichI 115
- Matysiuk* < im. *Matys* < *Mateusz*, cerk. *Matfiej* por. SHNOB I 233; a. od *Matys* < *Mateusz*, cerk. *Matfiej* MaII 275, UscŚł 139
- Olesiuk* < im. *Olesiuk* < *Aleksander*, cerk. *Aleksandr*, *Aleksy*, cerk. *Aleksij* por. SHNOB I 270; a. od wschśł. *Oleś* < cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij* TichI 66–67¹⁶²; por. też im. wschśł. ż. *Olesia* < cerk. *Aleksandra* TichI 66
- Radosiuk* < im. wschśł. *Radosiuk* < cerk. *Rodion* por. SajH 325; a. od wschśł. *Rados*, *Radoś* < cerk. *Rodion* SajH 325; por. też im. *Rados*, *Radoś* < słow. *Radośław* SajH 325, por. SHNOB II 63
- Samosiuk* < im. wschśł. *Samosiuk* < cerk. *Sampson* por. BirBA 143; a. od wschśł. *Samos* < cerk. *Sampson* BirBA 143, TichI 128–129
- Stasiuk* < im. *Stasiuk* < słow. *Stanisław* BirBA 156, SHNOB II 113; a. od im. *Stas*, *Staś* < słow. *Stanisław*, cerk. *Stachij* TichI 131, UscŚł 189
- Szymusiuk* < im. *Szymusiuk* < *Szymon*, cerk. *Simon* por. TichI 134; a. od *Szymuś* < *Szymon*, cerk. *Simon* TichI 134, por. UscŚł 187
- Walesiuk* < im. wschśł. *Walesiuk* < cerk. *Walentin* por. TichI 141, SajH 600; a. od *Waleś* < *Walenty*, cerk. *Walentin* SajH 600

Sufiksy z elementami spółgłoskowymi -s- i -ś- komponowały derywaty imienne od podstaw pełnych (*Karpies* < cerk. *Karp*; *Kiryz* < cerk. *Kir*;

¹⁶¹ Por. też im. cerk. *Kirik*, *Kiriak*, *Kirin*, *Kirion* SIP 76–77. K. Rymut omawiane nazwisko wyprowadza od cerk. *Kiriłł* RymNP I 106.

¹⁶² Według M. Sajewicza (2013, 225), dopuszczalna jest również inna etymologia, gdzie nazwisko *Olesiuk* < im. wschśł. *Olesiej* < cerk. *Jelisiej*.

*Łukaś*¹⁶³ < cerk. *Łuka*) i skróconych (*Andros* < *Andrzej*, cerk. *Andrej*; *Antos*, *Antoś* < *Antoni*, cerk. *Antonij*; *Brys*, *Bryś* < *Gabriel*; *Gas*, *Gaś* < *Gabriel*, *Gaweł*, *Gawinij*, cerk. *Gaj*, cerk. *Gawriił*, cerk. *Galaktion*; *Gawryś* < *Gabriel*, cerk. *Gawriił*; *Oleś* < cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij*; *Samos* < cerk. *Sampson*; *Stas*, *Staś* < słow. *Stanisław*, cerk. *Stachij*; *Szymuś* < *Szymon*, cerk. *Simon*; *Waleś* < *Walenty*, cerk. *Walentin* i inne). Najczęściej omawiany przyrostek wystąpił w wariacie poszerzonym o samogłoski: -o- (*Andros*, *Antos*, *Antoś*, *Matos*, *Samos*), -e- (*Karpies*, *Oleś*¹⁶⁴), -y- (*Kiryz*, *Matys*), -u- (*Szymuś*), rzadziej – w wersji jednoelementowej (*Grześ*, *Staś*).

Motywowującymi w tej podgrupie są imiona o proveniencji chrześcijańskiej (w tym im. słow. *Stanisław*) zwykle w odmiankach pochodnych od imion występujących w liturgii tak Kościoła łacińskiego, jak i bizantyjskiego (*Andros* < *Andrzej*, cerk. *Andrej*; *Antos*, *Antoś* < *Antoni*, cerk. *Antonij*; *Benedyś* < *Benedykt*, cerk. *Wieniedikt*; *Jas*, *Jaś* < *Jan*, cerk. *Ioann*; *Matos*, *Matys* < *Mateusz*, cerk. *Matfiej*; *Szymuś* < *Szymon*, cerk. *Simon*; *Waleś* < *Walenty*, cerk. *Walentin*). Zbliżoną frekwencję wykazują formy częściej notowane w antroponimii wschodniosłowiańskiej (*Karpies* < cerk. *Karp*; *Kiryz* < cerk. *Kir*; *Rados*, *Radoś* < cerk. *Rodion*; *Samos* < cerk. *Sampson*; *Stas*, *Staś* w przypadku: < cerk. *Stachij*; jak się wydaje również *Oleś* < cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij*). Odmianki polskie pojawiały się w badanym materiale sporadycznie (*Grześ* < *Grzegorz* oraz *Stas*, *Staś* < słow. *Stanisław* – ostatni przykład częściej występujący w polszczyźnie niż na gruncie wschodnim).

Jako wariant graficzno-fonetyczny sufiksu -ys potraktowano formant derywujący imię *Kiryz* (> nazw. *Kiryziuk*). W postaci -yz nie jest on spotykany. Jego postać ukształtowała się zapewne pod wpływem udźwięcznienia spółgłoski s.

¹⁶³ Również w odmianie paradygmatycznej *Łukasja*.

¹⁶⁴ W przypadku tych derywatów trudno rozstrzygnąć, czy powstały przez dodanie jednoelementowego przyrostka -ś dołączonego do podstawy zakończonej samogłoską (*Ole-ś*), czy do członu inicjalnego dodano formant poszerzony o samogłoskę (*Ol-eś*).

III/3 B.3.3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk/-czuk* lub utworzone od derywatów z *-sz-* lub *-ch-* w części sufiksальной

W analizowanym zbiorze wystąpiły w następujących przykładach:

Antoszuk < im. wschł. *Antoszuk* < cerk. *Antonij* por. Mall 186; a. od *Antoch*, *Antosz*¹⁶⁵, *Antosza* < *Antoni*, cerk. *Antonij* TichI 70¹⁶⁶, Mall 186, BirBA 31

Artyszuk < im. wschł. *Artyszuk* < cerk. *Artiemij* por. SHNOB I 19; a. od wschł. *Artych*, *Artysz* < cerk. *Artiemij* SHNOB I 19, por. TichI 71, SajH 460¹⁶⁷

Bartoszuk < im. *Bartoszuk* < *Bartłomiej* BirBA 38; a. od *Bartoch*, *Bartosz* < *Bartłomiej*¹⁶⁸ Mall 194

Błyszuk < może im. wschł. *Błyszuk* < *Błazej*, cerk. *Własij* por. UscSł 48; a. od wschł. *Błysz* < cerk. *Własij* por. SajH 410¹⁶⁹

Gabroszuk < im. *Gabroszuk* < *Gabriel*, cerk. *Gawriił* por. TichI 91, por. BirBA 49; a. od *Gabroch*, *Gabrosz* < *Gabriel*, cerk. *Gawriił* por. BirBA 48, por. SajH 452

Iliaszuk < im. wschł. *Iliaszuk* < cerk. *Ilija* por. BirBA 82; a. od *Iliasz* < *Eliasz*, cerk. *Ilija* TichI 83

Iljaszuk < im. wschł. *Iljaszuk* < cerk. *Ilija* por. BirBA 82; a. od *Iljasz* < *Eliasz*¹⁷⁰, cerk. *Ilija* TichI 83, Mall 212

¹⁶⁵ Na temat sufiksu *-osz* w leksyce apelatywnej i proprialnej pisze m.in. B. Kreja (1992), który upatruje genezy tego przyrostka w nazewnictwie osobowym mimo jego znacznej produktywności w nazwach pospolitych.

¹⁶⁶ B. Tichoniuk (2000, 70) motywuje formę *Antoch* także im. cerk. *Antioch*.

¹⁶⁷ Por. też inne im. cerk., np. *Artiemon*, *Artisij* (SajH 460).

¹⁶⁸ We współczesnym imiennictwie imię *Bartosz* występuje, obok imienia *Bartłomiej*, jako oficjalne.

¹⁶⁹ K. Rymut (1999, 42) wywodzi nazwisko *Błyszuk* od ap. *błysk*, *błyskać*.

¹⁷⁰ W zestawieniu z polską odmianką *Eliasz*, formę *Iljasz* należy traktować jako wschodniosłowiańską odmiankę podstawową, jeśli za postać wyjściową przyjąć wariant cerkiewny *Ilija*, wówczas *Iljasz* jest derywatem sufiksальnym. Jak się zatem wydaje, imiona *Iliasz*, *Iljasz* należy rozpatrywać w kontekście formacji hybrydalnej, powstałej wskutek wzajemnego oddziaływania formy polskiej

- Jarmoszuk* < im. wschł. *Jarmoszuk* < cerk. *Jermołaj* por. BirBA 74; a. od wschł. *Jarmoch*, *Jarmosz* < cerk. *Jermołaj* SHNOB I 132, TichI 95
- Jaroszuk* < im. *Jaroszuk* < cerk. *Ijeronim*, pol. *Hieronim*, cerk. *Ijerofiej* por. TichI 95–96, UscHB 40; a. od *Jaroch*, *Jarosz* < cerk. *Ijeronim*, pol. *Hieronim*, cerk. *Ijerofiej* SajH 174, por. Mali 251; por. też im. *Jarosz* < słow. *Jarosław*, *Jaromir*, *Jarostryj* MałS 69
- Kaliszuk* < im. *Kaliszuk* < cerk. *Kallist*, cerk. *Kallistrat* por. SHNOB I 145; a. od *Kalisz* < *Kalikst*, cerk. *Kallist*, cerk. *Kallistrat* Mali 257, SHNOB I 145
- Konaszuk* < im. wschł. *Konaszuk* < cerk. *Konon* por. BirBA 101; a. od wschł. *Konach*, *Konasz* < cerk. *Konon* BirBA 101, TichI 106, SajH 550, Ker 117
- Laszuk* < im. wschł. *Laszuk* < cerk. *Ilija*, cerk. *Jewitasij* por. TichI 83, 86; a. od wschł. *Lasz* < cerk. *Ilija*, cerk. *Jewitasij* TichI 83, 86; por. też etn. *Lach*
- Ławreszuk* < im. wschł. *Ławreszuk* < cerk. *Ławr*, cerk. *Ławrentij* por. BirBA 104–105; a. od wschł. *Ławresz* < cerk. *Ławrentij* SajH 363, por. BirBA 104–105
- Pietraszuk* < im. wschł. *Pietraszuk* < cerk. *Pietr* por. BirBA 136–137, por. UscŚł 162–163; a. od *Pietrach*, *Pietrasz* < *Piotr*, cerk. *Pietr* Mali 307, SHNOB II 29, TichI 124, Ker 123
- Sebeszuk* < im. wschł. *Sebeszuk* < cerk. *Sewastian* por. TichI 129, por. Mali 322; a. od *Sebech* < *Sebastian*, cerk. *Sewastian* por. SajH 440–441
- Siebieszuk* < im. *Siebieszuk* < *Sebastian*, cerk. *Sewastian* por. TichI 129, por. Mali 322; a. od *Siebiech* < *Sebastian*, cerk. *Sewastian* SajH 440
- Sobieszuk* < im. *Sobieszuk* < *Sebastian*, cerk. *Sewastian* por. SHNOB II 105, BirBA 145–146; a. od *Sobiech* < *Sebastian*, cerk. *Sewastian*

---

i cerkiewno-ruskiej. Zupełnie na marginesie warto wspomnieć, że np. w okolicach Bielska Podlaskiego używa się wschodniosłowiańskich form gwarowych *Lijasz*, *Lijusza* (pierwsza odmianka również na określenie parafii, święta (odpustu) św. proroka Eliasza).

SajH 535, por. Mall 322; por. też im. *Sobiech* < słow. *Sobiestław*, *Sobieżyr* MaLS 74

Tereszук < im. wschł. *Tereszук* < cerk. *Tierentij* por. BirBA 159; a. od wschł. *Terech* < cerk. *Tierentij* TichI 138, SajH 488

Timoszuk < im. wschł. *Timoszuk* < cerk. *Timofiej* BirBA 160; a. od wschł. *Timoch*, *Timosz* < cerk. *Timofiej* BirBA 160, TichI 140, Ker 127

Tymoszuk < im. wschł. *Tymoszuk* < cerk. *Timofiej* por. TichI 140; a. od *Tymoch*, *Tymosz* < *Tymoteusz*¹⁷¹, cerk. *Timofiej* Mall 335, TichI 140

Wawreszuk < im. wschł. *Wawreszuk* < cerk. *Ławrentij* por. TichI 109, SajH 165; a. od wschł. *Wawresz* < cerk. *Ławrentij* SajH 165

W zasobie imion motywujących nazwiska tego podzbioru, sufiks -sz- (w wersji jednoelementowej lub poszerzonej o samogłoskę) tworzył derywaty od podstaw skróconych¹⁷² (rzadziej pełnych, por. *Ławresz* < cerk. *Ławr*; *Pietrasz* < *Piotr*, cerk. *Pietr*) antroponomów chrześcijańskich. Wśród nich należy wyodrębnić hipokorystyka pochodne od form kalendarza łacińsko-polskiego (*Bartosz* < *Bartłomiej*; *Jarosz* < *Hieronim*; *Kalisz* < *Kalikst*; *Tymosz* < *Tymoteusz*), rusko-bizantyjskiego (*Artysz* < cerk. *Artiemij*; *Błysz* < cerk. *Własij*; *Jarmosz* < cerk. *Jermołaj*; *Jarosz* w przypadku: < cerk. *Ijeronim*, cerk. *Ijerofiej*; *Kalisz* < cerk. *Kallist*, cerk. *Kallistrat*; *Konasz* < cerk. *Konon*; *Lasz* < cerk. *Ilija*, cerk. *Jewitasij*; *Ławresz* < cerk. *Ławrentij*; *Terech* < cerk. *Tierentij*; *Timosz*, *Tymosz* < cerk. *Timofiej*; *Wawresz* < cerk. *Ławrentij*) oraz obecne w kalendarzach liturgicznych obu obrządków (*Antosz* < *Antoni*, cerk. *Antonij*; *Gabrosz* < *Gabriel*, cerk. *Gawriił*; *Pietrasz* < *Piotr*, cerk. *Pietr*; *Sebech*, *Siebiech* < *Sebastian*, cerk. *Sewastian*). Postać *Jarosz* należy interpretować, m.in., jako derywat rodzimego dwuczłonowego imienia typu *Jarostław*, *Jaromir*, *Jarostryj*.

¹⁷¹ Niewykluczona alternacja zachowująca inicjalną i finalną część imienia fundującego.

¹⁷² Por. imiona motywujące nazwiska *Iliaszук*, *Iljaszук* i komentarz do nich.

Niektóre z zacytowanych nazwisk mogły powstać od form z przyrostkiem zawierającym komponent *-ch-*, który uległ palatalizacji w momencie przyłączenia nazwiskotwórczego (patronimicznego) formantu *-uk*, np. *Sobiech*, *Terech*. Większość derywatów uległa palatalizacji jeszcze w planie imiennym (nie tylko z wygłosowym *-uk*, ale również nieposiadających tego formantu), co zaświadcza forma notowane w literaturze onomastycznej.

III/3 B.3.4. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk/-czuk* lub utworzone od derywatów z *-c-*, *-ć-* w części sufiksalej

Awenciuk < im. wschł. *Awenciuk* < cerk. *Awientin* por. LewSł 19, por. SIP 57; a. może od wschł. *Awenc < cerk. *Awientin* por. LewSł 19, por. SIP 57¹⁷³

Chomaciuk < im. wschł. *Chomaciuk* < cerk. *Foma* por. SajH 307; a. od wschł. *Chomac*, *Chomać* < cerk. *Foma* SajH 307

Daciuk < im. wschł. *Daciuk* < cerk. *Dasij* SHNOB I 70; a. od wschł. *Dac* < cerk. *Dasij* TichI 79

Gryciuk < im. wschł. *Gryciuk* < cerk. *Grigorij* por. SHNOB I 103, por. BirBA 56; a. od wschł. *Gryc*, *Gryć* < cerk. *Grigorij* SHNOB I 103, SajH 323

Grycuk < im. wschł. *Grycuk* < cerk. *Grigorij* BirBA 56; a. od wschł. *Gryc* < cerk. *Grigorij* SajH 393

Hryciuk < im. wschł. *Hryciuk* < cerk. *Grigorij* BirBA 56, UscSł 74; a. od wschł. *Hryc*, *Hryć* TichI 93–94, SajH 323, Ker 108

¹⁷³ Imię to jest obecne m.in. w *Prawosławnej Encyklopedii* ([online] <http://www.pravenc.ru/text/62700.html> [dostęp: 01.01.2016]): „Авентин [лат. Aventinus] († 528), свт. (пам. зап. 4 февр.), еп. Шартрский. Род. в г. Шатодён (Франция). Когда в соседнем Шартре освободилась епископская кафедра, а св. Солеми уклонился от избрания, епископом стал А., местный архидиакоп. В 511 г. присутствовал на Соборе в Аврелиане (совр. Орлеан). В 1853 г. состоялось перенесение его мощей в Шатодён”. Por. też im. cerk. *Awienir* SIP 57.

- Jakociuk* < im. *Jakociuk* < *Jakub*, cerk. *Iakow* por. MalI 241; a. od *Jakoc*, *Jakoć* < cerk. *Iakinf*, cerk. *Akakij*, *Jakub*, cerk. *Iakow* SajH 315–316
- Jarmociuk* < im. wschśł. *Jarmociuk* < cerk. *Ijeremija*, cerk. *Jeremotaj* por. SHNOB I 19, por. TichI 95; a. od wschśł. *Jarmoć* < cerk. *Jeremija*, cerk. *Jeremotaj* SajH 572, TichI 95, por. SHNOB I 19
- Lewociuk* < im. wschśł. *Lewociuk* < cerk. *Lewkij*, cerk. *Leont*, cerk. *Leontij* por. TichI 110, por. SHNOB I 206; a. od wschśł. *Lewoc*, *Lewoć* < cerk. *Lewkij*, cerk. *Leont*, cerk. *Leontij*, cerk. *Lew* TichI 110, SHNOB I 206, por. SIP 78
- Łuciuk* < im. wschśł. *Łuciuk* < cerk. *Łuka*, cerk. *Łukian*, cerk. *Łukij* por. SajH 501, por. TichI 111; a. od *Łuc*, *Łuć* < *Łukasz*, cerk. *Łuka*, cerk. *Łukian*, cerk. *Łukij* SHNOB I 216, SajH 501, TichI 111
- Ochryciuk* < im. wschśł. *Ochryciuk* < cerk. *Jefrem* por. TichI 82; a. od wschśł. *Ochryć* < cerk. *Jefrem* TichI 82, SajH 264
- Oksieñciuk* < im. wschśł. *Oksieñciuk* < cerk. *Awksientij* BirBA 19; a. od wschśł. *Oksieñć*, *Oksient* < cerk. *Awksientij* por. SajH 374, por. TichI 73, por. UscSł 40
- Oksięciuk* < im. wschśł. *Oksięciuk* < cerk. *Awksientij* BirBA 19; a. od wschśł. *Oksieñć*, *Oksient* < cerk. *Awksientij* por. SajH 374, por. TichI 73, por. UscSł 40
- Ryciuk* < im. wschśł. *Ryciuk* < cerk. *Grigorij* por. SHNOB II 77, por. MalI 229; a. od *Ryc*, *Ryć* < *Grzegorz*, cerk. *Grigorij* SHNOB II 77, MalI 229
- Samociuk* < im. wschśł. *Samociuk* < cerk. *Samuił*, cerk. *Sampson*, cerk. *Samon* por. SajH 285–286; a. od wschśł. *Samoc* < cerk. *Samuił*, cerk. *Sampson*, cerk. *Samon* SajH 285–286

Za pomocą sufiksu z elementem spółgłoskowym -c-, -ć- tworząco hipokorystyka od imion chrześcijańskich w wariantach wschodniosłowiańskich. Jedynie derywaty *Jakoc/Jakoć* i *Łuc/Łuć* (> nazw. *Jakociuk*, *Łuciuk*) poświadczane są jako formy urobione tak od imienia w odmianie cerkiewno-ruskiej (*Iakow*, *Łuka*), jak również polskiej (*Jakub*, *Łukasz*). Jako wspólne

dla tradycji polskiej i wschodniosłowiańskiej są objaśniane odmianki *Ryc*, *Ryć*. M. Malec (1994, 229) nie umieszcza przy nich kwalifikatora „wschodniosłowiański”, natomiast poświadczenia tych antroponimów dotyczą obszaru kresów południowo-wschodnich. Można zatem wnioskować, że formy te powstały raczej pod wpływem ruskim.

Omawiane przyrostki komponowały imiona pochodne od tematów skróconych. Wyjątkiem w analizowanym podzbiorniku jest wariant *Chomac*, *Chomać*, gdzie omawiany sufiks dołączony został do tematu pełnego. W przypadku imienia *Lewoc*, *Lewoć* formant mógł zostać dodany do postaci pełnej w wariantcie oficjalno-cerkiewnym *Lew*.

Jeśli przyjąć interpretację *Jakoc*, *Jakoć* < cerk. *Akakij*, dodatkowo mamy do czynienia z wystąpieniem głoski protetycznej *j*.

III/3 B.3.5. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk/-czuk* lub utworzone od derywatów z *-n-* w części sufiksalnej

Chomaniuk < im. wschł. *Chomaniuk* < cerk. *Foma* por. TichI 67; a. od wschł. *Choman* < cerk. *Foma*¹⁷⁴ SajH 491

Owsieniuk < im. wschł. *Owsieniuk* < cerk. *Jewsiewij* por. TichI 88; a. od wschł. *Owsien*, *Owsieni* < cerk. *Jewsiewij*¹⁷⁵ TichI 88

Sawoniuk < im. wschł. *Sawoniuk* < cerk. *Sawwa*, cerk. *Sawatij* BirBA 142; a. od wschł. *Sawon* < cerk. *Sawwa* SHNOB II 87, Ker 125

Prasłowiański sufiks *-n* (Citko 2001, 49) odznacza się znikomą produktywnością w kreacji derywatów reprezentujących omawiany model nazewniczy. Utworzył on hipokorystyka wschodniosłowiańskie od imion w wariantcie cerkiewnym.

¹⁷⁴ Forma *Choman* może też stanowić wariant niederywowany (podstawowy potoczny z dodaniem protetycznej spółgłoski *h*) od im. cerk. *Ammon* (zob. Tichoniuk 2000b, 67; Sajewicz 2013, 491).

¹⁷⁵ Dopuszcza się też inną etymologię: wschł. *Owsien* < cerk. *Awksientij* – forma powstała przez ucięcie członu finalnego *-tij*, zamianę samogłoski nagłosowej *a* : *o* oraz elizję spółgłoski *k*.

III/3 B.3.6. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk/-czuk* lub utworzone od derywatów z *-cz-* w części sufiksalnej

Koczuk < im. *Koczuk* < cerk. *Konstantin* por. SHNOB I 160; a. od *Kocz* < *Konstanty*, cerk. *Konstantin* SHNOB I 160, TichI 106; por. też ap. *kocz*

Saczuk < im. wschł. *Saczuk* < cerk. *Isaak*, cerk. *Isaakij* por. TichI 97, por. SHNOB II 81–82; a. od wschł. *Sak* < cerk. *Isaak*, cerk. *Isaakij* TichI 97, SHNOB II 82, Ker 115

Siczuk < im. wschł. *Siczuk* < cerk. *Isichij* por. TichI 95; a. od wschł. *Sicz* < cerk. *Isichij* TichI 95; por. też ap. *sicz* ‘siedziba kozaków zaporoskich, Zaporozże’ SHNOB II 89

Soczuk < im. wschł. *Soczuk* < cerk. *Sofonija*, *Sokrat* por. TichI 130–131; a. od wschł. *Socz* < cerk. *Sofonija*, cerk. *Sokrat* por. TichI 130–131, por. SIP 91

Zaledwie czterokrotnie odnotowano antroponimy motywowane odimiennymi formacjami sufiksalnymi z wykorzystaniem przyrostka *-cz*. Imię *Kocz* należy rozpatrywać jako derywat od imienia chrześcijańskiego zarówno w wersji polskiej (*Konstanty*), jak i cerkiewnosłowiańskiej (*Konstantin*). Antroponim *Sicz* objaśniany jest w literaturze onomastycznej jako derywat uformowany wskutek skrócenia podstawy o element inicjalny (głoska *i*) i finalny, włącznie z „cerkiewnym” komponentem *-ij* (*ch + ij*) oraz dodania morfemu *-cz*. Podobna sytuacja dotyczy derywatu *Sacz*. Forma *Socz* może pochodzić od cerkiewnych im. *Sofonija* lub *Sokrat*. To ostatnie występuje także w kalendarzu polskim, częściej jednak w postaci *Sokrates* (Janowowa et al. 1991, 247), chociaż świętego z tym imieniem nie notują opracowania o charakterze hagiograficznym H. Frosa i F. Sowy (1975; 2005)¹⁷⁶. Warto dodać, że nie należy ono do często spotykanych na Słowiańszczyźnie, w tym również na badanym obszarze, natomiast

¹⁷⁶ W liturgii prawosławnej pamięć św. Sokrata z Pergii (Azja Mniejsza) obchodzona jest 21 kwietnia / 4 maja (*Kalendarz prawosławny 2009*, 46).

nosił je znany na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim polski pisarz narodowości białoruskiej Sokrat Janowicz.

III/3 B.3.7. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk/-czuk* lub utworzone od derywatów z *-j-* w części sufiksalnej

Barwiejuk < im. wschł. *Barwiejuk* < cerk. *Warwar* por. SajH 517; a. od wschł. *Barwiej* < cerk. *Warwar* SajH 517, por. TichI 74¹⁷⁷

Tokajuk < im. wschł. *Tokajuk* < cerk. *Foka* por. SajH 189, SIP 94; a. od wschł. *Tokaj* < cerk. *Foka* por. SajH 189, por. Ker 130, SIP 94

Dwa nazwiska zakończone na *-uk* powstały od form odmiennych derywowanych przyrostkiem z elementem *-j-* w części sufiksalnej. Forma *Barwiej* ukształtowała się przez dodanie komponentu *-ej* do tematu będącego wynikiem mutylacji imienia chrzestnego (omówionego wyżej, zob. nazw. *Barwiuk*).

Nazwisko *Tokajuk* nawiązuje do im. cerk. *Foka*. Do podstawy imiennej, w obrębie której nastąpiła wymiana *f : t*, został przyłączony przyrostek *-aj*. M. Sajewicz (2013, 189) uwzględnia, choć z mniejszym prawdopodobieństwem, również odmienne motywacje, brane pod uwagę przez innych badaczy (od im. *Foma*, *Anatolij*, *Anton*)¹⁷⁸. Autor jednocześnie odrzuca pochodzenie nazwiska od węgierskiej nazwy geograficznej *Tokaj*, uważając tę etymologię za nieuzasadnioną dla antropimii Białostoczczyzny¹⁷⁹.

¹⁷⁷ M. Sajewicz (2013, 517) zauważa, że im. *Barwa* należało w przeszłości do imion często używanych w powiecie hajnowskim. Święty *Barbar* (cerk. *Warwar*) występuje w: С. Спасский, *Полный месяцеслове Востока...*

¹⁷⁸ Por. w słowniku N. Pietrowskiego (1984, 366): im. *Тока* < cerk. *Анатолій*.

¹⁷⁹ Nie jest wykluczone, że omawiane nazwisko pochodzi od im. *Токай* wywodzącego się z języka karaczajo-bałkarskiego (Superanskaja 1987, 119) należącego do tureckiej grupy języków łańskich (tamże, 114) lub od im. *Токъуэ* (w zapisie ros. *Тока*; tamże, 332) powstałego na gruncie języka kabardo-czerkieskiego

III/3 B.3.8. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk/-czuk* lub utworzone od derywatów z *-l-* w części sufiksальной

Jakowluk < im. wschśł. *Jakowluk* < cerk. *Iakow* BirBA 78; a. od wschśł. *Jakowl < ros. *Jakow*, cerk. *Iakow*
Piceluk < im. wschśł. *Piceluk* < cerk. *Pitirim* por. SajH 485; a. od wschśł. *Picel* < cerk. *Pitirim* SajH 485

Odnutowano jedno nazwisko, w podstawie którego widnieje formacja derywowana sufiksem *-el* (*Pic-el*)¹⁸⁰. Imię cerk. *Pitirim* jest obecne w liturgii rusko-bizantyjskiej, w tradycji zachodniej nie jest znane.

Do tego zbioru włączono również nazwisko *Jakowluk*. Transponowane w takiej postaci imię jest poświadczane przez M. Biryłę. Forma *Jakowl* zawiera w swej strukturze *quasi*-sufiks *-l* (tzw. *l*-epentheticum), który jest efektem palatalizującego wpływu na spółgłoski wargowe przyrostka **-j-* wyrażającego relacje przynależnościowe, np. scs.: *пaул'ъ* ‘павлов’ (od *пaул-ъ*), *авраамл'ъ* ‘авраамов’ (od *авраам-ъ*), *яковл'ъ* ‘яковлев’ (od *яков-ъ*; zob. Chaburgajew 1974, 245).

III/3 B.3.9. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej formantem *-uk/-czuk* lub utworzone od derywatów z *-t-* w części sufiksальной

Mantiuk < im. wschśł. *Mantiuk* < cerk. *Manuił* por. SajH 209; a. od wschśł. *Mant*, *Mant'* < cerk. *Manuił* por. SajH 209¹⁸¹, por. TichI 84,

---

(jeden z języków adygejskich (abchazo-adygejskich) należących do grupy języków iberyjsko-kaukaskich; tamże, 324).

¹⁸⁰ Dodatkowo mamy tu do czynienia z alternacją spółgłoskową *t' : c*.

¹⁸¹ M. Sajewicz (2013, 209) wyprowadza nazwisko *Mantiuk* także od im. wschśł. *Matwiej* (*Mantiuk* < *Matiuk* < *Mat* < *Matwiej*), gdzie *t : nt* jest wynikiem nazalizacji lub od im. łac. *Amantius*, cerk. *Amantij*. W tym ostatnim przypadku należy zauważyć, że nie notują imienia o takim brzmieniu SIP, Kał, natomiast M. Malec (1994, 181) poświadcza występowanie w średniowiecznej Polsce im. łac. *Amandus*. W *Prawosławnej Encyklopedii* ([online] <http://www.pravenc.ru/>)

por. UscHB 53; por też ap. wschśł. *mańtiuk* ‘człowiek leworęczny, mańkut’ AGWB I 102

Na bazie imienia w wersji wschodniosłowiańskiej powstało nazwisko *Mantiuk*. W antroponimii historycznej na Białostoczczyźnie poświadczony jest derywat *Mantel* (1655 rok; SHNOB II 63) oraz formy z elementem spółgłoskowym *-c* (*Maniec*, *Manc* TichI 84, UscHB 53).

Pomijając kwestię genezy przyrostka komponującego rozpatrywane w tym miejscu antroponimy, model nazwiskowy *-uk/-czuk* jest powszechnie uważany za charakterystyczny dla pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego. W materiale źródłowym odnotowano 462 nazwiska z formantem *-uk/-czuk* utworzone na bazie imion o genezie chrześcijańskiej. Ich repertuar i frekwencja pozwalają mówić, przynajmniej w tym aspekcie, o systemach nazwiskowych Bielska Podlaskiego, Hajnówki i Siemiatycz jako typowych dla systemu antroponimicznego Białostoczczyzny.

IV. Nazwiska utworzone od imion w formie podstawowej

IV. A. Nazwiska z sufiksami *-icz*, *-owicz*, *-ewicz*

Nazwiska derywowane tymi sufiksami należy utożsamiać z syntetycznymi formami patronimicznymi, pochodzącymi najczęściej od imienia. Patronimika tworzono od imienia ojca, czasami od jego przydomka lub przezwiska. Ten typ nazewniczy po raz pierwszy został poświadczony już w XII wieku (Kaleta 1998a, 27). W okresie początkowym struktury

---

text/114266.html [dostęp: 01.01.2016]) święty o takim imieniu jest wspomniany w zakładce „Biskupi Kościoła Starożytnego (I w. – 1054 r.) > Biskupi (Święci) Kościoła rzymskokatolickiego” jako „Амантий [Аманд], (кон. III в.), свт. (пам. зап. 4 нояб.). Считается 3-м епископом Реймса (Сев.-Зап. Франция). Мощи находятся в храме св. Сикста”. Można zatem wnioskować, że istnieje wspólny mianownik dla postaci (a przynajmniej dla imion) wymienionych w encyklopedii oraz w monografii M. Malec.

patronimiczne odznaczały się funkcją tak referencjalną (wskazywały określonego człowieka), jak i predykatywną, tj. dawały o tym człowieku konkretną informację, w tym przypadku stwierdzały czyim jest synem. Z czasem traciły one swe pierwotne znaczenie. Ograniczając się jedynie do funkcji identyfikacyjnej, stawały się nazwami własnymi (Kaleta 1998a, 40; Rudnicka-Fira 2004, 138; por. Bogdanowicz 2000b, 23). Tworzenie owych formacji odbywało się przez dodawanie do podstawy imienia ojca (czasami też do jego przezwiska, przydomka lub wykonywanego zawodu, zajęcia, pełnionej funkcji) określonych wykładników o charakterze patronimicznym. Do najbardziej produktywnych w polskiej antroponimii należały morfemy *-ic(z)/-yc(z)*, *-owic(z)*, *-ewic(z)*, rzadziej korzystano z innych formantów, często wielofunkcyjnych jak np. *-ik/- (cz)yk*, *-ek*, *-ka*, *-ko*, wyspecjalizowanych również w kreacji form hipokorystyczno-deminutywnych imion (Rudnicka-Fira 2004, 138; zob. też Bubak 1986, 73–74), o czym już wspomniano wyżej.

Sufiksy *-icz*, *-owicz*, *-ewicz* utrwaliły się jako wschodniosłowiańskie warianty prasłowiańskiego formantu **-itjo*, najczęściej poszerzonego o element dzierżawczy *-ov-*, *-ev-*. Osoby identyfikowane za pomocą antroponimów z tymi przyrostkami wyróżniały się w Wielkim Księstwie Moskiewskim wysokim statusem społecznym. O randze tego sufiksu świadczy fakt administracyjnego ograniczania używania nazw osobowych z „wiczem” wśród niższych warstw społecznych. Podobnej reglamentacji nie było w Wielkim Księstwie Litewskim, gdzie formami na *-icz*, *-owicz*, *-ewicz* pieczętowali się bojarzy, mieszczanie, a nawet chłopi (Złotkowski 1999, 343; por. też Citko 2006, 73–75). Na Podlasiu dominacja tego modelu nazewniczego przypada na XVI wiek (Bogdanowicz 2000b, 23; Citko 2006, 79), zaś od wieku XVII odgrywa on coraz większą rolę także w antroponimii polskiej, gdzie zaczyna się upowszechniać wśród mieszkańców miast (Złotkowski 1999, 343, 347).

Zaznaczyć trzeba, że formacji patronimicznych na *-icz*, *-owicz*, *-ewicz* używanych do identyfikacji osób w Wielkim Księstwie Litewskim nie należy utożsamiać z jednakowo brzmiącymi patronimikami (otczestwami), typowymi dla Rusi Moskiewskiej. Na ziemiach wielkoruskich otczestwa nigdy

bowiem nie przekształciły się w nazwiska (Citko 2001, 61–62)¹⁸². Współczesne rosyjskie imię odojcowskie ma inne funkcje społeczne niż rozpatrywane tu formy patronimiczne spetryfikowane w nazwiskach, o czym pisze H. Milejowska (1967, 191). Analizując *patronimica* wschodniosłowiańskie w od XI do XV wieku, autorka zwraca uwagę na konieczność odgraniczenia formacji osobistych (odojcowskich) od grupowych, rodowych¹⁸³.

W polskim społeczeństwie klasowym antroponimy z sufiksami *-owicz/-ewicz* były przez długi czas definiowane jako mieszczańskie (choć na ziemiach kresowych spotykane stosunkowo często w warstwie szlacheckiej) i pod względem prestiżu zajmowały drugie miejsce po nazwiskach tzw. modelowych na *-ski* (Bystroń 1993, 32). Ich mieszczański charakter, jeśli wziąć pod uwagę nowsze opracowania, został zakwestionowany m.in. przez M. Magdę-Czekaj (2010, 187–196). Powołując się na badania onomastów analizujących systemy nazewnicze poszczególnych miast Polski w XVI–XVIII w. (Kraków – E. Rudnicka-Fira, Kielce – D. Kopertowska, Warszawa – W. Szulowska, miasta Sądecczyzny – J. Bubak, Warszawa, Ostrów Mazowiecka, Łomża – S. Dubisz, Bydgoszcz – M. Czaplicka-Niezbalska, Kalisz – M. Jaracz, Łódź – J. Mączyński, Bytom – H. Borek i U. Szumska, Oleśno – M. Magda-Czekaj, Gdańsk – U. Kęsikowa, Białystok – L. Dacewicz, Przemyśl – B. Motylewicz), autorka wykazuje, że w miastach doby średniopolskiej formacje na *-owicz/-ewicz* nie były typem dominującym, przeważały natomiast struktury derywowane przyrostkiem *-ski*. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać m.in. w migracji przedstawicieli warstwy szlacheckiej do ośrodków miejskich, przechodzeniem bogatego mieszczaństwa do stanu szlacheckiego lub w „uszlachetnianiu” nazwisk

¹⁸² Z tego względu współczesne nazwiska na *-icz, -owicz, -ewicz* nie są tak popularne na terenie dzisiejszej Rosji, jak nazwiska na *-ow* (*Michałkow*), *-ew* (*Miedwiediew*), *-in* (*Sobianin*), *-yn* (*Sołżenicyn*).

¹⁸³ W źródłach moskiewskich z XIV–XV wieku formacje na *-owicz* wskazywały przeważnie na ojca, mogły jednak oznaczać przynależność do całej rodziny. Ponadto w tekstach starszego okresu formy te używane były w stosunku do osób, które posiadały dziedziczne majątki i oznaczały, czym dziedzicem jest dana osoba (Milejowska 1967, 186–187).

formantem *-ski*, który uważano za lepszy (por. Magda-Czekaj 2010a, 190–195). Równie bogatym materiałem operuje E. Wolnicz-Pawłowska (2010, 269–278), która konkluduje, że w świetle dotychczasowych badań trudno definiować nazwiska derywowane sufiksami *-owicz/-ewicz* jako mieszczkańskie. Ten stereotyp nazewniczy uformował się prawdopodobnie w XVII–XVIII wieku i był inspirowany antroponimią mieszkańców Warszawy, a ta z kolei kształtowała się pod wpływem kresowych nazwisk szlacheckich z „wiczem” (Wolnicz-Pawłowska 2010, 277).

Należy zatem stwierdzić, że patronimika (późniejsze nazwiska) urabiane z użyciem przyrostków *-icz*, *-owicz/-ewicz* były typowe dla antroponimii ruskiej¹⁸⁴, w tym również dla antroponimii pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego (Bystron 1993, 33; Dacewicz 2004, 156; Dacewicz 2008b, 196; Dacewicz 2010a, 69–72; Złotkowski 1999, 343). Jednocześnie sufiksy te były najbardziej produktywnymi morfemami komponującymi w XVI wieku formacje patronimiczne na obszarze zarówno południowej Białostoczczyzny (Tichoniuk 1988, 84), jak i na ziemiach północnego Podlasia¹⁸⁵ (Citko 2001, 78–79; 2006, 76–77). Wschodnią proveniencję przypisuje się im również z uwagi na cechy fonetyczne, ponieważ na gruncie polskim miały one postać nazw zakończonych formantami *-ic*, *-owic*, *-ewic*¹⁸⁶ (Tichoniuk 1988, 84; Rospond 2000, 108, za: Citko 2006, 73). Występowanie omawianych przyrostków na interesującym nas obszarze zarówno w wersji polskiej, jak i wschodniosłowiańskiej doprowadziło m.in. do pojawienia się antroponimów wykazujących cechy hybrydalne. Polegały

¹⁸⁴ B. Tichoniuk (1988, 87) stwierdza wręcz, że są to patronimy typowe dla języka starobiałoruskiego przyjęte przez kancelarię Wielkiego Księstwa Litewskiego.

¹⁸⁵ Mimo, że w XVI wieku omawiane formuły identyfikacyjne należały na tym terenie do nadzwyczaj popularnych, miały jeszcze charakter jednopokoleniowy (Dacewicz 2008a, 70). Wymogów nazwiska dzisiejszego nie spełniały nawet pod koniec wieku XVII, ponieważ były pozbawione takich cech konstytutywnych, jak stałość i dziedziczność (Bogdanowicz 2000b, 24).

¹⁸⁶ Inną sprawą jest, że od XVI wieku sufiks ten, chociaż w postaci *-icz*, *-owicz*, *-ewicz*, jako tzw. element zadomowiony, staje się atrybutem także antroponimii polskiej (Czyżewski, Gala 1993, 131).

one na dodaniu do podstawy odimiennej we wschodniosłowiańskiej odmianie językowej sufiksu z polską transpozycją fonetyczną (*Haponowic, Scieckiewicz*) i odwrotnie – do tematów w wersji polskiej przyłączano formant według wzorca ruskiego (*Bartłomiejowicz, Wojtkiewicz*). Takie postaci zanotowała L. Citko w XVI-wiecznej antroponimii Podlasia. Autorka zwróciła również uwagę na oboczne użycie morfemów patronimicznych *-ic/-icz, -owic/-owicz, -ewic/-ewicz* w nazwach osobowych z tożsamymi podstawami słowotwórczymi, np. *Trochimowic/Trochimowicz* (zob. Citko 2001, 64; 2006, 78). Podobne wnioski prezentuje również B. Tichoniuk (1988, 84), por. *Konczyc/Konczycz, Oxiutic/Axiutycz* i in.

Współczesne nazwiska mieszkańców Bielska Podlaskiego, Hajnówki i Siemiatycz zakończone na *-icz, -owicz, -ewicz* reprezentowane są przykładami, posiadającymi w podstawach motywacyjnych zarówno imiona w postaci podstawowej oficjalnej, jak i potocznej. Podobnie jak w przypadku nazwisk równych imionom, również w tym miejscu do podstawowych włączono także nazwiska od imion z uciętym wygłosowym komponentem *-ij*, typowym dla kanonicznych form cerkiewnych.

IV. A.1. Nazwiska utworzone od imion podstawowych oficjalnych

Abramowicz < im. *Abram* Mali 175, SHNOB I 15

Adamowicz < im. pol., cerk. *Adam* Mali 177, SIP 58

Aleksandrowicz < im. *Aleksander*, cerk. *Aleksandr* Mali 179, Kal 133;
por. też im. ż. pol., cerk. *Aleksandra* Mali 351, SIP 98

Ambrożewicz < im. *Ambroży* Mali 181

Aronowicz < im. *Aron* Mali 188

Bogdanowicz < im. słow. *Bogdan* MaS 65

Danielewicz < im. *Daniel* Mali 206

Dawidowicz < im. pol., cerk. *Dawid* Mali 207, SIP 67

Emilianowicz < im. *Emilian* TichI 84

Fiłonowicz < im. cerk. *Fiłon* SIP 94

Firsowicz < im. cerk. *Firs* Kal 181

Franciszkiwicz < im. *Franciszek* Mali 218

- Gierasimowicz* < im. cerk. *Gierasim* Kal 142
Giermanowicz < im. cerk. *Gierman* SIP 66
Hermanowicz < im. *Herman* TichI 95
Jakubowicz < im. *Jakub* Mali 239
Janowicz < im. *Jan* Mali 243
Józefowicz < im. *Józef* TichI 101
Karpowicz < im. cerk. *Karp*¹⁸⁷ SIP 76
Kasperowicz < im. *Kasper* Mali 258
Kondratowicz < im. cerk. *Kondrat* Kal 157
Kononowicz < im. cerk. *Konon* Kal 157
Leonowicz < im. *Leon* Mali 270
Łukaszewicz < im. *Łukasz* Mali 273
Maksimowicz < im. cerk. *Maksim* Kal 161
Marcinowicz < im. *Marcin* Mali 279
Markiewicz < im. *Marek*, cerk. *Mark* Mali 280, BirBA 114¹⁸⁸
Markowicz < im. cerk. *Mark*, pol. *Marek* Mali 280¹⁸⁹
Michalewicz < im. *Michał* Mali 284
Naumowicz < im. cerk. *Naum* Kal 165
Nigierewicz < im. *Nigier* UscŚl 151
Nikonowicz < im. cerk. *Nikon* Kal 166
Pawłowicz < im. *Paweł* Mali 303
Piotrowicz < im. *Piotr* Mali 306
Romanowicz < im. *Roman* Mali 318
Samsonowicz < im. *Samson* Mali 320
Sylwestrowicz < im. *Sylwester* Mali 324
Szymonowicz < im. *Szymon* Mali 326
Trojanowicz < im. *Trojan* SHNOB II 149, TichI 139¹⁹⁰
Wacławowicz < im. słow. *Wacław*¹⁹¹ SHNOB II 159

¹⁸⁷ Por. nazwisko *Karp* i komentarz do niego.

¹⁸⁸ Por. też formę *Marko* Mali 280, TichI 114.

¹⁸⁹ Zob. poprzedni przypis.

¹⁹⁰ Zob. nazw. *Trojanczuk*, *Trojańczuk*.

¹⁹¹ Inne odpowiedniki: *Wiaczesław*, *Więc(e)staw* BubK 307.

Przeważający odsetek zacytowanych antroponimów posiada sufiks patronimiczny w wersji rozszerzonej. Wyraźnie dominują nazwiska na *-owicz* (*Abramowicz, Emilianowicz, Giermanowicz, Karpowicz, Kononowicz, Pawłowicz, Piotrowicz* i inne; razem 33 nazwy), form na *-ewicz* jest zdecydowanie mniej (7 nazw: *Ambrożewicz, Danielewicz, Franciszkiewicz, Łukaszewicz, Markiewicz, Michalewicz, Nigierewicz*).

W podstawach motywacyjnych nazwisk tej podgrupy pojawiły się imiona pochodzenia chrześcijańskiego w odmiankach występujących w kalendarzu łacińskim i cerkiewnosłowiańskim. Do nazwisk od imion tradycyjnie cerkiewnych należy zakwalifikować antroponimy *Fiłonowicz, Firsowicz, Giermanowicz, Maksimowicz, Nikonowicz, Gierasimowicz, Naumowicz, Kononowicz, Kondratowicz*. Więcej nazwisk motywowano imionami w wersji polskiej (*Ambrożewicz, Danielewicz, Franciszkiewicz, Hermanowicz, Jakubowicz, Józefowicz, Trojanowicz, Waławowicz*) lub imionami, które ze względu na zbieżność strukturalno-fonetyczną należy zakwalifikować jako wspólne dla tradycji polskiej i wschodniosłowiańskiej (*Adamowicz, Aleksandrowicz, Dawidowicz, Michalewicz, Pawłowicz, Romanowicz* i innymi).

Odrębnego komentarza wymaga im. *Nigier* (< nazw. *Nigierewicz*) notowane m.in. przez A. Uscinowicz w słowniku imion występujących na Białorusi jako „stare, rzadkie” z jednoczesnym objaśnieniem: łac. *niger* ‘czarny’. Nie uwzględnia go *Trebnik* oraz *Spis imion prawosławnych*. Na podstawie kalendarzy prawosławnych (wydawnictwa Warszawskiej Metropolii oraz Patriarchatu Moskiewskiego) można wnioskować, że *Nigier* jest drugim określeniem apostoła z liczby 70 Symeona (Kal 174, KalMP 91). W odróżnieniu od dwumiennych określeń np. Szymona Piotra, Judy Tadeusza, gdzie obie nazwy własne są imionami *sensu stricto*, trudno jednoznacznie rozstrzygnąć, czy (lub którym) dodatkowym określeniom nadać status względnie równy imionom występującym na pierwszej pozycji w nominacji dwuskładnikowej. Jak się wydaje, próbę rozstrzygnięcia tej kwestii można podjąć, doszukując się analogii np. z inną znaną postacią biblijną św. Marią Magdaleną (Kal 188, KalMP 97). Nazwa *Magdalena*, genetycznie będąca przecież przydomkiem odmiejscowym św. Marii z Magdali

na trwałe weszła do zasobu imion chrześcijańskich¹⁹². Fakt ten pozwala zatem w podobny sposób potraktować omawiane imię *Nigier*.

Wśród imion, których związek z nurtem chrześcijańskim wykazuje charakter polemiczny, znalazło się im. pochodzenia słowiańskiego *Bogdan* (> nazw. *Bogdanowicz*), o którym była już mowa wyżej.

IV. A.2. Nazwiska utworzone od imion podstawowych z uciętym cerkiewnym -ij

Artemowicz < im. wschśł. *Artem* < cerk. *Artiemij* TichI 71, Kal 137

(por. też im. wschśł. *Artem* < cerk. *Artiemon* TichI 72, Kal 137)

Artiemowicz < im. wschśł. *Artiem* < cerk. *Artiemij* BirBA 32, Kal 137

Ignatowicz < im. wschśł. *Ignat* < cerk. *Ignatij* TichI 97, Kal 150

Makarewicz < im. wschśł. *Makar* < cerk. *Makarij* BirBA 111, Kal 160

Nazarewicz < im. wschśł. *Nazar* < cerk. *Nazarij* BirBA 125, Kal 164

Tarasewicz < im. wschśł. *Taras* < cerk. *Tarasij* BirBA 159, Kal 176

Tarasiewicz < im. wschśł. *Taras* < cerk. *Tarasij* MalI 329, SHNOB II
141

Wasilewicz < im. wschśł. *Wasil* < cerk. *Wasilij* SHNOB II 162, TichI
75, Ker 106

W analizowanym zbiorze wystąpiło 8 nazwisk, w których sufiks *-owicz/-ewicz* łączył się z imionami obrządku prawosławnego w postaciach z uciętym *-ij* typowym dla form cerkiewnych. W literaturze onomastycznej odmianki tego typu zalicza się do form podstawowych (zob. Citko 2001, 33).

¹⁹² *Magdalena* to najstarsze imię żeńskie pochodzące od przydomka hagiomicznego, odmiejscowego (Malec 1997, 183). Na marginesie rozważań warto w tym miejscu wspomnieć, że niektórzy duchowni Kościoła prawosławnego podczas chrztu zwracają uwagę na wątpliwość w stosunku do kanonicznego charakteru tego imienia, wynikającą z sytuacji omówionej wyżej, i dziewczynkom zapisanym w USC z imieniem *Magdalena* na chrzcie nadają imię *Maria*. Niemniej, nie jest to praktyką powszechną, część księży dopuszcza imię *Magdalena* powołując się m.in. na *Spis imion prawosławnych*, w których imię to występuje jako odrębna jednostka (SIP 104).

IV. A.3. Nazwiska utworzone od imion podstawowych oficjalnych lub potocznych

Filipowicz < im. pol. *Filip*, a. od. wschł. *Filip* < cerk. *Filipp* Mali 216, SIP 94

Prokopowicz < im. pol. *Prokop* Mali 313; a. od. wschł. *Prokop* < cerk. *Prokopij* BirBA 138

Sawicz < im. pol. *Sawa* Mali 321; a. od. wschł. *Sawa* < cerk. *Sawwa* SHNOB II 87, TichI 127

Podobna sytuacja została już omówiona wyżej (zob. pkt. *Nazwiska równe imionom w formie podstawowej oficjalnej lub nieoficjalnej*) i dotyczy tych samych imion motywujących. W niniejszym zasobie odnotowano nazwisko urobione przez dodanie przyrostka *-icz* (*Sawa* > *Sawicz*) do imienia męskiego o żeńskim paradygmacie.

IV. A.4. Nazwiska utworzone od imion podstawowych potocznych

Ambrosiewicz < im. *Ambros*, *Ambros* < cerk. *Amwrosij* BirBA 26, Ker 104

Antychowicz < im. wschł. *Antych* < cerk. *Antioch* por. BirBA 30

Antypowicz < im. *Antyp* < cerk. *Antipa* SajH 210, TichI 70

Artymowicz < im. wschł. *Artym* < cerk. *Artiemij* TichI 71 (por. też im. wschł. *Artym* < cerk. *Artiemon* TichI 72, Kal 137)

Bancarewicz < im. *Bancar* < *Baltazar* RymNP I 16

Bernatowicz < im. spolszcz. *Bernat* < germ. *Bernard* Mali 199, SHNOB I 27

Charytonowicz < im. wschł. *Charyton* < cerk. *Chariton* Kal 182

Chomicz < im. wschł. *Choma* < cerk. *Foma* BirBA 138, Ker 130

Danilewicz < im. *Daniło* < cerk. *Daniil* Mali 206, Ker 109

Daniłowicz < im. wschł. *Danił*, *Daniła*, *Daniło* < cerk. *Daniil* TichI 79, Ker 109

Demianowicz < im. wschł. *Demian* < cerk. *Damian* SHNOB I 73, TichI 79, Ker 109

- Denisewicz* < im. wschł. *Denis* < cerk. *Dionisij* Mall 209, TichI 80
- Fedosiewicz* < im. wschł. *Fedos*, *Fedoś* < cerk. *Fieodosij* por. BirBA 166,
por. UscHB 74; por. też im. wschł. ż. *Fedosia* < cerk. *Fieodosija*
TichI 137
- Fiedorowicz* < im. wschł. *Fiedor* < cerk. *Fieodor* TichI 136; por. też
im. wschł. ż. *Fiedora* < cerk. *Fieodora* Mall 385
- Gasperowicz* < im. *Gasper* < *Kasper* Mall 258
- Germanowicz* < im. wschł. *German* < cerk. *Gierman* TichI 92, SajH 329
- Grygorowicz* < im. wschł. *Grygor* < cerk. *Grigoryj* TichI 93
- Harasimowicz* < im. wschł. *Harasim* < cerk. *Gierasim* TichI 92, Ker 107
- Jakonowicz* < im. wschł. *Jakon* < cerk. *Iakow* BirBA 78 (por. też
derywat alternacyjny od cerk. *Iakin*f TichI 95)
- Jefimowicz* < im. wschł. *Jefim* < cerk. *Jewfimij* SajH 396
- Juchimowicz* < im. wschł. *Juchim* < cerk. *Jewfimij* TichI 88
- Junowicz* < im. wschł. *Jun* < cerk. *Iunij*¹⁹³, cerk. *Iona*¹⁹⁴ SHNOB I 140,
TichI 101
- Jurewicz* < im. *Jur*, *Jura*¹⁹⁵ < *Jerzy*, wschł. *Gieorgij* Mall 252, TichI
100, SHNOB I 141
- Kiryłowicz* < im. wschł. *Kirył*, *Kiryła*, *Kiryło* < cerk. *Kiriłł* SHNOB I
154, BirBA 98, TichI 79
- Krysztopowicz* < im. *Krysztop* < *Krzysztof*, cerk. *Christofor* TichI 108
- Kuprianowicz* < im. wschł. *Kuprian* < cerk. *Kiprian* TichI 78
- Kupryjanowicz* < im. wschł. *Kupryjan* < cerk. *Kiprian* TichI 78
- Kurianowicz* < im. wschł. *Kurian* < cerk. *Kirion* TichI 79; por. też ap.
wschł. *kurian* ‘kogut, który nie pieje’ AGWB 69
- Kuryłowicz* < im. wschł. *Kuryło* < cerk. *Kiriłł* TichI 79
- Lenartowicz* < im. *Lenart* < niem. spolszcz. *Leonard* Mall 269

¹⁹³ Zob. С. Спасский, *Полный месяцеслов Востока...*

¹⁹⁴ Przy założeniu: *Jun* < *Iona* dodatkowo nastąpiła zmiana paradygmatu *a* > $\emptyset$.

¹⁹⁵ Postać nazwiska *Jurewicz* nie wskazuje jednoznacznie, czy zostało ono utworzone od imienia z zachowanym paradygmatem w stosunku do formy wyjściowej, czy też nastąpiła zmiana paradygmatu. Zob. też nazw. *Jurak*.

- Malantowicz* < im. wschśł. *Malanty* < cerk. *Mieletij*¹⁹⁶ por. SIP 81
Martynowicz < im. *Martyn* < pol. *Marcin* lub wschśł. *Martyn* < cerk.
Martin BirBA 115, Mali 279 (por. też derywat alternacyjny od
cerk. *Martinian* TichI 115); por. też im. ż. *Martyna* por. Mali 376
Nesterowicz < im. wschśł. *Nester* < cerk. *Niestor* TichI 119
Niegierowicz < im. *Niegier* < *Nigier* por. UscŚł 151
Niesterowicz < im. wschśł. *Niester* < cerk. *Niestor* BirBA 126
Odziejewicz < im. wschśł. *Odziej* < cerk. *Awdij* por. TichA 14, por.
TichI 64, por. UscŚł 40
Ogijewicz < im. wschśł. *Ogij* < cerk. *Aggiej* BirBA 22, LewŚł 35
Oksentowicz < im. wschśł. *Oksenty* < cerk. *Awksientij* Mali 297–298,
SajH 374
Oksientowicz < im. wschśł. *Oksient* < cerk. *Awksientij* por. TichI 73
Okułowicz < im. wschśł. *Okuła* < cerk. *Akiła* SHNOB I 269, BirBA 23
Oleksiewicz < im. *Oleksa* < *Aleksander*, *Aleksy* Mali 180–181; por. też
im. wschśł. ż. *Oleksia* < cerk. *Aleksandra* TichI 66
Omelianowicz < im. wschśł. *Omelian* < cerk. *Jemilian* TichI 84; por.
też im. wschśł. ż. *Omeliana* < cerk. *Miełanija* por. TichI 116
Ostapowicz < im. wschśł. *Ostap* < cerk. *Jewstafij* SHNOB I 278, TichI
87, BirBA 66, Ker 110
Parafianowicz < im. wschśł. *Parafian* < cerk. *Parfienij* SHNOB II 15
Parfjanowicz < im. wschśł. *Parfjan* < cerk. *Parfienij* por. BirBA 134
Sacharewicz < im. wschśł. *Sachar* < cerk. *Zacharija* TichI 143
Sielewanowicz < im. wschśł. *Sielewan* < cerk. *Siluan* BirBA 148
Sielewonowicz < im. wschśł. *Sielewon* < cerk. *Siluan* TichI 132
Sielwanowicz < im. wschśł. *Sielwan* < cerk. *Siluan* TichI 133
Suprunowicz < im. wschśł. *Suprun* < cerk. *Sofronij* SHNOB II 120,
TichI 130
Tarantowicz < im. wschśł. *Taranta* < cerk. *Tierentij* por. TichI 138,
RymNP II 596; por. też ap. ros. *taranta* ‘gadula’ FasmŚł IV 21,
DalŚł IV 390; ap. *tarant* ‘pies lub koń tarantowaty’ SW VII 22

¹⁹⁶ M. Malec (1994, 277) notuje formę *Malan*, wyprowadzając ją od cerk. *Małachija*.

- Tarazewicz* < im. wschśł. *Taraz*¹⁹⁷ < cerk. *Tarasij* por. TichI 135
Ustimowicz < im. wschśł. *Ustim* < cerk. *Iustin* TichI 102–103
Wakułowicz < im. wschśł. *Wakuła* < cerk. *Wukoł* BirBA 46, Ker 107
Walendowicz < im. *Walendy* < *Walenty(n)* SHNOB II 160
Wawrentowicz < im. *Wawrent*, *Wawrenty* < *Wawrzyniec*, cerk. *Ławren-
 tij* por. TichI 109, por. SHNOB II 164
Weremiejewicz < im. wschśł. *Weremiej* < cerk. *Ijeremija*¹⁹⁸ TichI 99,
 SajH 511
Weremiejowicz < im. wschśł. *Weremiej* < cerk. *Ijeremija* TichI 99,
 SajH 511
Weremijewicz < im. wschśł. *Weremij* < cerk. *Ijeremija* TichI 99
Wieremiejewicz < im. wschśł. *Wieremiej* < cerk. *Ijeremija* TichI 99,
 SajH 618
Wieremijewicz < im. wschśł. *Wieremij* < cerk. *Ijeremija* por. TichI 99,
 por. SajH 618
Wołosewicz < im. wschśł. *Wołos* < cerk. *Własij* TichI 76; por. też n.os.
Wołos < etn. *Wołoch* SHNOB II 182
Wołosowicz < im. wschśł. *Wołos* < cerk. *Własij* TichI 76; por. też n.os.
Wołos < etn. *Wołoch* SHNOB II 182

Więcej nazwisk z przyrostkami *-icz*, *-owicz*, *-ewicz* urobiono od podstaw zawierających imiona w odmiankach podstawowych potocznych. Imiona te różnią się od postaci wyjściowych (oficjalnych polskich lub cerkiewnych) szeregiem cech, głównie z zakresu fonetyki. Rozbieżności dotyczą głównie takich zabiegów jak wymiana spółgłosek i samogłosek w tematach słowotwórczych (np. *Choma* < cerk. *Foma* (*f* : *ch*), *Demian* < cerk., pol. *Damian* (*a* : *e*), *Denis* < cerk. *Dionisij* (*io* : *e*), *Harasim* < cerk. *Gierasim* (*'e* : *a*), *Kurian* < cerk. *Kirion* (*i* : *u*, *o* : *a*), *Niester* < cerk. *Niestor* (*o* : *e*), *Okuła* < cerk.

¹⁹⁷ Por. pol. *Tarazjusz*.

¹⁹⁸ Tej oraz kilku poniższym formom, posiadającym wspólną etymologię, towarzyszy zmiana paradygmatu w stosunku do paradygmatu imienia podstawowego (cerkiewnego).

Akiła (*a : o, i : u*), *Parafian* < cerk. *Parfienij* (*e : a*), *Suprun* < cerk. *Sofronij* (*o : u, f : p, o : u*), *Walendy* < pol. *Walenty(n)* (*t : d*)), stwardnienie spółgłosek (*Grygor* < cerk. *Grigorij*, *Kirył* < cerk. *Kiriłł*), a także dodanie lub opuszczenie głosek (np. *Fiedor* < cerk. *Fieodor*, *Juchim* < cerk. *Jewfimij*, *Kupryjan* < cerk. *Kiprian*, *Parafian* < cerk. *Parfienij*). Jak można zauważyć, w wielu przypadkach mamy do czynienia z występowaniem kilku oboczności w jednym imieniu (por. np. *Kurian* < cerk. *Kirion* (*i : u, o : a*), *Odziej* < cerk. *Awdij*, *Oksenty* < cerk. *Awksientij*, *Ostap* < cerk. *Jewstafij*, *Suprun* < cerk. *Sofronij*), co podkreśla jego potoczny charakter w stosunku do kancelaryjnej formy wyjściowej.

W odróżnieniu od imion oficjalnych, potoczne odmianki imion proveniencji chrześcijańskiej wystąpiły przede wszystkim w wariantach wschodniosłowiańskich (por. nazw. *Daniłowicz*, *Demianowicz*, *Fedosiewicz*, *Grygorowicz*, *Kuryłowicz*, *Oksentowicz*, *Okułowicz*, *Suprunowicz*, *Ustimo-wicz*, *Weremiejewicz* i inne) pochodnych od imion kalendarza cerkiewno-słowiańskiego. Nieliczne wystąpiły w wersji wspólnej dla tradycji polskiej i wschodniosłowiańskiej (por. nazw. *Krysztopowicz*, *Martynowicz*, *Oleksiewicz*) lub tylko polskiej (nazw. *Bancarewicz*, *Gasperowicz*, *Walendowicz*).

Imiona o genezie germańskiej uczestniczą w tworzeniu nazwisk tej podgrupy w stopniu minimalnym. W analizowanym materiale pojawiły się w postaci zaadaptowanej do języka polskiego (nazw. *Bernatowicz*, *Lenartowicz*). Dyskusyjną genezę ma ponadto imię *Niegier*, na bazie którego powstało nazwisko *Niegierewicz* (Uscinowicz 2011, 151–152; por. wyżej).

Jak już stwierdzono, wszystkie niemal nazwiska z „wiczem” komponowane są przez dodanie sufiksu w postaci wzmocnionej dzierżawczym formantem *-ow/-ew*. Według B. Tichoniuka (1988, 85) w ten sposób zmierzano do silniejszego podkreślenia patronimiczności z jednoczesnym dążeniem do całkowitego wyeliminowania funkcji deminutywnej przyrostka *-icz*. W celu potwierdzenia swojej tezy autor przedstawia XVI-wieczny materiał źródłowy, gdzie poświadczono jest równoległe użycie sufiksów *-ic(z)* oraz *-owic(z)/-ewic(z)* w tworzeniu patronimików od tego samego imienia, np. *Szczasnicz/Szczasnowicz*, *Trochimicz/Trochimowicz*.

Analizując XVI-wieczne struktury patronimiczne na pograniczu polsko-ruskim, badacze stwierdzają w odniesieniu do niektórych formacji dość częste nierespektowanie repartycji przyrostków *-owicz* i *-ewicz* w zależności od wygłosu tematu. W dokumentach historycznych formant *-owicz* pojawia się z zasady po spółgłoskach twardych, ale nierzadko również po miękkich, obserwuje się również zjawisko odwrotne – występowanie sufiksu *-ewicz* po tematach twardych (wobec standardowo zakończonych spółgłoską miękką (zob. Citko 2001, 67; Tichoniuk 1988, 85). W zbiorze współczesnych nazwisk zanotowanych w Bielsku Podlaskim, Hajnówce i Siemiatyczach korelacja między wariantem przyrostka a wygłosem podstawy jest zachowana w większości przypadków. Na *-owicz* kończą się nazwiska ze spółgłoską twardą w wygłosie podstawy (*Antypowicz*, *Jefimowicz*), komponent *-ewicz* posiadają antroponimy, których tematy motywujące zakończone są spółgłoską miękką (*Fedosiewicz*, *Odziejewicz*). Do nazwisk, w których zasada ta nie jest respektowana należą *Denisewicz* i *Tarazewicz*. Formy oboczne¹⁹⁹ stwierdzone zostały w odniesieniu do nazwisk *Daniłowicz* i *Danilewicz*, *Weremiejowicz* i *Weremiejewicz*, *Wołosowicz* i *Wołosewicz*.

IV. B. Nazwiska z sufiksami *-ow/-ew*

Nazwy osobowe z formantami dzierżawczymi *-ow/-ew* reprezentują w antroponimii historycznej przymiotnikowy typ patronimów syntetycznych. Na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim odznaczały się one w XVI wieku znaczną produktywnością (zwłaszcza wśród form odmiennych), co potwierdzają badania B. Tichoniuka (1988, 82) i L. Citko (2001, 72–75).

Współczesne nazwiska derywowane tymi przyrostkami poświadczone są w analizowanych miastach nielicznymi przykładami.

¹⁹⁹ Na temat oboczności grup *-ow/-ew-* w antroponimii historycznej zob. m.in. Banderowicz (2011a, 113).

IV. B.1. Nazwiska utworzone od imion podstawowych oficjalnych

Angełowa < im. cerk. *Angieł*²⁰⁰; por. też ap. ros. *angieł* ‘anioł – istota bezcielesna, posłaniec Boga’ BTS 39

Antipow < im. cerk. *Antipa* SIP 60

Charitonow < im. cerk. *Chariton* SIP 95

Karpow < im. cerk. *Karp*²⁰¹ SIP 76

Markow < im. cerk. *Mark*, pol. *Marek*²⁰² Mali 280

Wasiljew < im. cerk. *Wasilij* Kal 139

Władzimirow < im. wschsł. *Władzimir* (cerk. *Władimir*) BirBA 44

Włodzimirow < im. wschsł. *Włodzimir* (cerk. *Władimir*) por. BirBA 44

IV. B.2. Nazwiska utworzone od imion podstawowych oficjalnych lub potocznych

Filipow < im. *Filip*, cerk. *Filipp* Mali 216

Iwanow < im. wschsł. *Iwan* < cerk. *Ioann* TichI 98, ros. *Iwan* SupSł 196, TiSł 180

IV. B.3. Nazwiska utworzone od imion podstawowych potocznych

Akułow < im. wschsł. *Akuła* < cerk. *Akiła* BirBA 23; por. też ap. ros. *akuła* ‘rekin’ BTS 33

Daniłow < im. wschsł. *Danił*, *Daniła*, *Daniło* < cerk. *Danił* TiSł 131–132, SHNOB I 71, Mali 206, Ker 109

Frołow < im. wschsł. *Froł* < cerk. *Fłor* TichI 90

Kuprianow < im. wschsł. *Kuprian* < cerk. *Kiprian* TichI 78

Michajłow < im. wschsł. *Michajło* < cerk. *Michaił* SupSł 241

²⁰⁰ „Ангел, битольский [Bitola – miasto w dzisiejszej Macedonii, położone 15 km od granicy z Grecją – M. M.] муч. из села Флорина, пострадавший от турок в 1750 году. Паисия история славеноболгарская”, zob. С. Спасский, *Полный месяцеслов Востока...* Zob. też Mali 186.

²⁰¹ Por. nazwisko *Karp* i komentarz do niego.

²⁰² Być może też od formy *Marko*.

Nikonorow < im. wschł. *Nikonor* < cerk. *Nikanor* BirBA 129

Uljanow < im. wschł. *Uljan* < cerk. *Iulian* TichI 102; por. też im. wschł. ż. *Uljana* < cerk. *Iulianija* TichI 102

Sufiks *-ow* utworzył w analizowanym materiale 16 nazwisk, jedno nazwisko zostało urobione przez dodanie przyrostka *-ew*. Cechą charakterystyczną tego zbioru jest przynależność wszystkich imion stanowiących podstawy słowotwórcze do kanonu cerkiewno-ruskiego. Nazwiska *Filipow*, *Markow* mogły zostać utworzone od form polskich lub wschodniosłowiańskich. Obecność formantów *-ow/-ew* (służących w językach słowiańskich do tworzenia form dzierżawczych przymiotników, a od połowy XVI wieku wykorzystywanych w funkcji patronimicznej) w nazwiskach tego typu podkreśla ich wschodniosłowiańskie pochodzenie. Nazwiska zakończone na *-ow/-ew* należą bowiem do najbardziej produktywnych modeli we współczesnej antroponimii rosyjskiej (por. Słaby 1999, 289).

Postaci imion motywujące nazwiska *Władzimirow* i *Włodzimirow* odbiegają w pewnym stopniu od kanonicznych form cerkiewnych. Różnice fonetyczne (palatalizację *d* : *dź* oraz, w jednym przypadku, alternację *a* : *o*) należy tłumaczyć wpływem imienia w polskiej odmianie *Włodzimierz*. W ten sposób uformowały się struktury mające charakter hybrydalny. W niniejszym opracowaniu nazwiska te włączono do podgrupy utworzonej od imion oficjalnych, ponieważ jako oficjalne imiona te funkcjonują w powszechnym odczuciu. Nazwisko *Wasiljew* wykazuje natomiast brak samogłoski *i* w motywującym je imieniu *Wasilij*. Nie zmienia to faktu, że imię to, chociaż w minimalnie zniekształconej postaci, pozostaje w kręgu oficjalnych. Forma graficzno-strukturalna nazwiska *Angełowa* sugeruje niepolskie pochodzenie jego nosicielki.

Potoczność imion, od których zostały utworzone nazwiska drugiego podzbioru zaakcentowana jest głównie przez oboczności fonetyczne (*Akuła* < cerk. *Akiła* (*i* : *u*), *Kuprian* < cerk. *Kiprian* (*i* : *u*), *Iwan* < cerk. *Ioann*²⁰³

²⁰³ O imionach *Filip/Filipp*, *Iwan/Ioann* była już mowa przy objaśnianiu nazwisk *Filipiuk*, *Iwaniuuk*. Forma *Iwan* jest oficjalną świecką w imiennictwie rosyjskim,

(o : w), *Nikonor* < cerk. *Nikanor* (a : o), *Uljan* < cerk. *Iulian* (iu : u, i : j), *Michajło* < cerk. *Michaił* (i : j)), *Froł* < cerk. *Fłor* (metateza). Forma imienia *Nikonor* przypuszczalnie mogła powstać pod wpływem adideacji z innym imieniem cerkiewnym o podobnym brzmieniu *Nikon*.

IV. C. Nazwiska z sufiksami *-in/-yn*

Inny sufiks genetycznie dzierżawczy, a używany w komponowaniu formacji patronimicznych, tj. *-in/-yn*, w badanym materiale wystąpił zaledwie dwukrotnie. Przyrostek ten (obok morfemów *-ow/-ew*) jest powszechnie notowany we współczesnych nazwiskach rosyjskich, natomiast jego niską frekwencję na badanym obszarze można tłumaczyć m.in. nadzwyczaj małą produktywnością w tworzeniu XVI-wiecznych patronimików na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim (zob. Tichoniuk 1988, 83; Citko 2001, 75).

Danilin < im. wschł. *Danił*, *Daniło* < cerk. *Danił* TichI 79, Ker 109

Kuźmin < im. wschł. *Kuźma* < cerk. *Kosma* TichI 107, Ker 117

Sufiks ten utworzył dzisiejsze formy nazwiskowe (dawniej patronimiczne) wyłącznie od imion chrześcijańskich w wersji potocznej w wariantcie wschodniosłowiańskim.

Nazwisko *Kuźmin* powstało od imienia *Kuźma* zachowującego żeński paradygmat fleksyjny (por. też imiona w odmiankach oficjalno-cerkiewnych typu *Foma*, *Łuka*). Jak pisze L. Citko (2001, 75), formant *-in/-yn* pierwotnie był dodawany głównie do tematów zakończonych na *-a*. Ponadto, z badań Z. Abramowicz (2006, 52) wynika, że przyrostek *-in* wyspecjalizował się w tworzeniu formacji matronimicznych, licznie występujących zwłaszcza w antroponimii żydowskiej.

---

natomiast na analizowanym terenie można równocześnie rozpatrywać ją, jak się wydaje, w kontekście potocznej względem cerk. *Ioann*.

IV. D. Nazwiska z sufiksem *-enko*

Ten typ nazewniczy reprezentują następujące nazwiska:

Antonienko < im. *Antoni*, cerk. *Antonij* MalI 186, BirBA 30

Jakowienko < im. ros. *Jakow* (cerk. *Iakow*) TiSł 373, SupSł 191

Karpienko < im. cerk. *Karp*²⁰⁴ BirBA 94, Kal 156

Osipienko < im. wschśł. *Osip* < cerk. *Iosif* SHNOB I 277, SajH 124,
TichI 102

Pawlenko < im. *Paweł* BubK 251

Simonienko < im. cerk. *Simon* BirBA 151, Kal 174

Formantu *-enko* użyto w kreacji 6 nazwisk wyekscerpowanych z bazy źródłowej. W analizowanym zbiorze w 4 formach wystąpił on w postaci po spółgłosce miękkiej (*-'enko*: *Antonienko*, *Jakowienko*, *Karpienko*, *Simonienko*), jeden raz po spółgłosce twardej (*Osipienko*) i jednokrotnie po spółgłosce *l* (*Pawlenko*). Nazwiska te zostały utworzone od imion pochodzenia chrześcijańskiego, wśród których podstawy słowotwórcze antropimów *Jakowienko*, *Karpienko*, *Osipienko* i *Simonienko* wykazują zbieżność z imionami kalendarza wschodniego. Powstanie nazwiska *Antonienko* należy wiązać z derywacją od formy oficjalnej imienia *Antoni* funkcjonującej w tradycji polskiej lub od postaci nieoficjalnej imienia wschodniosłowiańskiego *Anton* (z uciętym elementem *-ij*). Niską frekwencję nazwisk z sufiksem *-enko* wśród współczesnych mieszkańców badanych miast należy tłumaczyć faktem, że ten typ nazewniczy jest charakterystyczny dla nazwisk ukraińskich (Kurzowa 1966, 343), geograficznie odległych od interesującego nas obszaru.

Powyższe nazwiska zostały włączone do zbioru nazwisk derywowanych, reprezentujących jeden z modeli patronimicznych, taką bowiem funkcję przypisuje się sufiksowi *-enko* (zob. Kersta 1984, 23; Dąbrowska-Kamińska 2006, 364–367; 2010, 364–371).

²⁰⁴ Por. nazwisko *Karp* i komentarz do niego.

Jednocześnie istnieją przesłanki pozwalające traktować omawiany sufiks jako derywujący formy deminutywne imion. Formę z przyrostkiem *-enko* (*Paszenko*²⁰⁵) rejestruje m.in. B. Tichoniuk (2000b, 122). W opracowaniu poświęconym nazwiskom z formantem *-uk* w powiecie hajnowskim M. Sajewicz (2013, 551) notuje odmiankę *Kościenko*²⁰⁶ powstałą wprawdzie w drodze dwustopniowej sufiksacji (*Kość* > *Kość* + *eń* > *Kościęń* + *ko*), co nie wyklucza, jak się wydaje, innego sposobu derywacji (*Kość*, *Kością* + *-enko*). Postać imienna *Pawlenka* (< *Paweł*), poświadczona przez M. Malec (1994, 147, 304) różni się od interesującego nas modelu nazewniczego jedynie zmianą paradygmatu (*o* > *a*)²⁰⁷.

W antroponimii białoruskiej nazwiska te występują w odmiankach imiennych zakończonych na *-enka* (*Антаненка* BirBA 31, *Карпенка* BirBA 94, *Сіманенка* BirBA 152).

V. Nazwiska utworzone od imion derywowanych (alternacyjnie lub sufiksalnie)

Do grupy tej włączono nazwiska utworzone od imion, które wcześniej zostały poddane procesom derywacji – alternacyjnej (sporadycznie połączonej z paradygmatyczną) oraz – w większym stopniu – sufiksalnej (niekiedy powiązanej z alternacyjną i/lub paradygmatyczną). Podstawy słowotwórcze nazwisk tego zbioru reprezentują zatem ten sam typ strukturalny, co antroponimy przedstawione w grupie II (por. „Nazwiska równe imionom w formie

²⁰⁵ Por. inne derywaty na *-enko* zanotowane w cytowanej monografii, np. *Parchwienko*, *Radziwonko*, gdzie element *-en/-on* jest częścią podstawy (*Parchwien* + *ko*, *Radziwon* + *ko*).

²⁰⁶ Co ciekawe, autor podaje formę ze spółgłoską niespalatalizowaną między dwoma antroponimami o wspólnym rdzeniu, w których głoska ta występuje w postaci zmiękczonej (patr.[onim] *Kościęńczuk* < podl.[aski] *Kościęńko* < podl.[aski] *Kościęń*).

²⁰⁷ M. Malec omawia tę formę również w kontekście dwustopniowej sufiksacji. W charakterze „formy pośredniej” cytuje jedynie im. *Pawłęt*.

derywowanej”). Różnica między obydwoma zestawami polega na tym, że w zasobie omówionym wcześniej odimienne formacje hipokorystyczno-deminutywne były przeniesione do klasy nazwisk z pominięciem dodatkowych zabiegów słowotwórczych. W tym przypadku będzie zaś mowa o nazwiskach utworzonych od pochodnych form imion (powstałych na drodze skrócenia podstawy i/lub sufiksacji) z wykorzystaniem, z współczesnego punktu widzenia, formalnych wykładników nazwiskotwórczych.

V. A. Nazwiska z sufiksami *-icz/-yc(z)*, *-owicz*, *-ewicz*

Nazwiska z morfemami *-icz/-yc(z)*, *-owicz*, *-ewicz* tworzą od tematów form pochodnych imion będących rezultatem skracania i sufiksacji.

V. A.1. Nazwiska utworzone od derywatów alternacyjnych

- Aponowicz* < im. wschł. *Apon* < cerk. *Agafon* por. TichI 65
Arasimowicz < im. wschł. *Arasim* < cerk. *Gierasim* TichI 92
Bakunowicz < im. wschł. *Bakun* < cerk. *Awwakum* TichI 94, Ker 102
Chiniewicz < im. wschł. *Chin* < cerk. *Afiniej*, *Trofim* TichI 72, 139,
 por. też cerk. *Afinogien*, cerk. *Afinodor* Kal 138
Filinowicz < może im. wschł. *Filin* < cerk. *Filimon* por. TiSł 350–351;
 por. też ap. ros. *filin* ‘gat. sowy’ BTS 1423
Gulewicz < im. wschł. *Gul/Hul* < cerk. *Iulian*, *Iulij* TichI 102; por. też
 ap. *gul* ‘u ludów mahometańskich: zły duch, demon’ Dor II 1363;
 ap. pol., ukr. *gula* ‘narośl, zgrubienie w kształcie kuli, guz’ Dor II
 1363, SUM I 352; ap. ros. *guli* ‘gołębie’ DalSł I 406
Hapanowicz < im. wschł. *Hapan* < cerk. *Agafon* por. TichI 65, por.
 SHNOB I 19
Haponowicz < im. wschł. *Hapon* < cerk. *Agafon* TichI 65, SHNOB
 I 19, Ker 103
Hapunowicz < im. wschł. *Hapun* < cerk. *Agafon* TichI 65
Jacewicz < im. *Jac* < *Hiacynt* TichI 95 (może też der. sufiksalny z *-c-*
 od *Jakub* lub od cerk. *Iakin*f Mall 240, TichI 95, 98)

- Jarmowicz* < im. wschł. *Jarma*, *Jarmo* < cerk. *Jermołaj* por. BirBA 74
Jarymowicz < im. *Jaryma*, *Jarema* < pol. *Jeremiasz*, cerk. *Ijeremija*
 RymNP I 347
- Karniewicz* < im. wschł. *Karno* < *Karniło*, *Korniło* < cerk. *Kornilij*
 BirBA 102, Ker 117, por. też ap. *karny* ‘posłuszny’ RymNP I 380
- Klimowicz* < im. *Klim* < *Klemens*, cerk. *Klimient* MalI 260, BirBA 99
- Koptewicz* < im. wschł. *Kopot’* < cerk. *Kapiton* TichI 103; por. też ap.
 ros. *kopot’* ‘sadza’ BTS 456
- Korniewicz* < im. *Korn*, *Korna* < *Kornel*, cerk. *Kornilij* MalI 264, por.
 BirBA 102
- Kotowicz* < im. *Kot* < *Konstanty*, cerk. *Konstantin* TichI 107; por. też
 ap. *kot* ‘zool. Felis – zwierze ssące drapieżne z pazurami’ (również
 inne znaczenia ap.) SW II 502–503
- Krysiewicz* < im. wschł. *Krys* < cerk. *Chrisanf*, cerk. *Kriskient*, cerk.
Christofor TichI 78, 107, 108; por. też im. ż. *Krysia* < *Krystyna*,
 cerk. *Christina* TichI 108; por. też ap. *krysa* ‘kresa, obwódka kape-
 lusza’ SW II 544, 586; ap. ros. *krysa* ‘szczur – zool. Rattus – rodzaj
 gryzonia z rodziny myszowatych’ BTS 476
- Kuniewicz* < im. *Kuna* < *Konrad* MalI 262; wschł. *Kun* < cerk. *Konon*
 TichI 106; por. też ap. *kuna* ‘zool. Mustela – zwierzę ssące dra-
 pieżne palchoodne; futro kunie lub skóra kuny’ SW II 631; por.
 też stpol. n.os. *Kuna* TaNPIO 79
- Laszewicz* < im. *Lasz* < *Eliasz*²⁰⁸, cerk. *Jewiłasij* TichI 83, 86
- Ławrynowicz* < im. wschł. *Ławryn* < cerk. *Ławrentij* SHNOB I 212
- Malewicz* < im. wschł. *Mal*, *Mał* < cerk. *Małachija* TichI 113; por.
 też im. *Mal*, *Mał* < słow. *Małomir*, *Małostryj*, *Małogost* MalS 70
- Mikulicz* < im. *Mikuła* < *Mikołaj*, cerk. *Nikołaj* BirBA 128, Ker 121
- Mojsewicz* < im. wschł. *Mojsa* < cerk. *Moisiej* SHNOB I 248, UscŚł
 130

²⁰⁸ Przymuszczać mogła to być forma utworzona również od wersji cerk. *Ilija*, wówczas należałoby mówić o derywacji sufiksальной (ze spółgłoskowym elementem -sz).

- Musiewicz* < wschł. *Mus'a* < cerk. *Moisiej* SHNOB I 254
Oksimowicz < im. wschł. *Oksim* < cerk. *Awksientij* por. RymNP II 176
Pacewicz < im. pol., wschł. *Pac* < *Hipacy*, cerk. *Ipatij* SHNOB II 11;
 por. też im. *Pac* < słow. *Pakośław* MałS 72
Prochowicz < im. wschł. *Proch* < cerk. *Prochor* TichI 125
Radziewicz < im. wschł. *Radź* < cerk. *Rodion* BirBA 141; por. też im.
Radź < słow. *Radośław*, *Radomir*, *Radogost*, *Radociech* MałS 73
Rygorowicz < im. wschł. *Rygor*²⁰⁹ < cerk. *Grigorij* por. TichI 94
Sajewicz < im. wschł. *Saj* < cerk. *Isaija* BirBA 91
Sakowicz < im. wschł. *Sak* < cerk. *Isaak* TichI 97, cerk. *Isaakij* SHNOB
 II 82
Sidewicz < im. wschł. *Sid*, *Sida* < cerk. *Isidor* TiSł 196
Sidorowicz < im. wschł. *Sidor* < cerk. *Isidor* BirBA 92, Ker 115
Tyborowicz < im. *Tybor* < *Tyburc(z)y*, cerk. *Tiwurtij* MałI 334, TichI 139
Ulewicz < im. *Ul* < *Julian*, cerk. *Iulian*, *Juliusz*, cerk. *Iulij* MałI 256,
 TichI 102
Wacewicz < im. *Wac* < *Wacław* SHNOB II 159
Wawrinowicz < im. wschł. *Wawrin* < cerk. *Ławrentij* BirBA 105
Wawrynowicz < im. wschł. *Wawryn* < cerk. *Ławrentij* TichI 109
Zieniewicz < im. wschł. *Zien* < cerk. *Zinon*, cerk. *Zinowij* BirBA 76,
 TichI 143
Ziniewicz < im. wschł. *Zin* < cerk. *Zinowij* SHNOB II 201 (może
 też der. paradygmatyczny od cerk. *Zina* TichI 144); por. też im.
 wschł. ż. *Zina*, *Zinia* < cerk. *Zinaida* TichI 143, TiSł 506

W podstawach słowotwórczych nazwisk tego zbioru znalazły się imiona nawiązujące do imion postaci biblijnych oraz świętych chrześcijańskich, w większości wspólne dla obu Kościołów (rzymskokatolickiego i prawosławnego). Zdecydowanie częściej w cytowanym materiale

²⁰⁹ Prawdopodobnie doszło tu do spolszczenia białoruskiej formy im. *Ryhor*. Nie jest wykluczone, że substytucja *h* > *g* nastąpiła już na pewnym etapie funkcjonowania nazwiska *Ryhorowicz*.

wystąpiły imiona w odmiankach wschodniosłowiańskich (*Apon, Arasim, Bakun, Ławryn, Mojsa, Oksim, Saj* i in.). Mniej licznie wystąpiły imiona w wariantach wspólnych obu tradycjom nazewniczym (np. *Klim, Kot, Mikuła, Tybor, Ul*). W postaci typowej dla imiennictwa polskiego odnotowano im. słowiańskie *Wac* (< *Wacław*), włączone do dyptychu świętych dzięki św. Wacławowi, księciu czeskiemu, którego kult w Polsce należy do bardzo wczesnych (zob. Malec 1994, 337). W niektórych przypadkach dana forma imienia, od której powstało współczesne nazwisko, mogła pochodzić od dwóch różnych imion, przy czym mogą to być imiona używane tylko na gruncie wschodnim (np. *Chin* < *Afiniej, Afinogien, Afinodor, Fieona, Trofim*; *Krys* < *Chrisanf, Christofor, Kriskient*; *Sak* < *Isaak, Isaakij*) lub jedno z nich jest typowe dla antroponimii polskiej, drugie – dla nazewnictwa cerkiewno-ruskiego (*Kuna* < pol. *Konrad*, cerk. *Konon*). Forma *Wawryn* ukształtowała się zapewne pod wpływem polskiego *Wawrzyniec*.

Formant *-icz* dodany był tylko do jednej podstawy imiennej (*Mikulicz* < *Mikuła*), pozostałe nazwiska urobiono z użyciem przyrostka w postaci poszerzonej o posesywne *-ow-*, *-ew-* (por. m.in. *Hapanowicz, Jarymowicz, Kotowicz, Mojsewicz, Koptewicz*).

Sufiksy *-icz*, *-owicz*, *-ewicz* najczęściej dodawano do derywatów alternacyjnych powstałych po odrzuceniu części finalnej imienia podstawowego (*Jarma/Jarmo, Klim, Ławryn, Krys, Mal/Mał, Proch, Wawrin* itd.), rzadziej – do form z uciętym członem początkowym (*Apon, Arasim, Hapon, Rygor, Sak* < cerk. *Isaak*) lub z mutylacją jednocześnie elementu inicjalnego i finalnego (*Chin* < *Afiniej, Afinogien, Afinodor*; *Sid, Sida*; *Ul*). Niektóre tematy zostały uszczuplone o część środkową i końcową (np. *Kot* < *Konstanty*, cerk. *Konstantin*; *Oksim* < *Awksientij*).

W zasobie antroponimów reprezentujących ten typ derywacji (w planie imiennym) daje się zauważyć stosunkowo liczna grupa formacji jednosylabowych (*Chin, Gul/Hul, Jac, Klim, Kot, Krys, Mal/Mał, Proch, Radź, Sak, Saj, Sid, Ul, Zien, Zin*).

Należy również podkreślić, że derywacja alternacyjna przebiegała równocześnie z derywacją paradygmatyczną. Część imion pochodnych jest zaświadczona w literaturze onomastycznej (*Karno, Kuna, Jaryma, Jarema,*

Mikuła, Musia; niektóre jako formy oboczne obok imion z zachowanym paradygmatem męskim, np. *Korn – Korna, Sid – Sida*).

V. A.2. Nazwiska utworzone od derywatów sufiksalnych

Nazwiska tego zbioru utworzone zostały na drodze przyłączenia nazwiskotwórczych (genetycznie patronimicznych) przyrostków *-icz, -owicz, -ewicz* do podstaw odimiennych poddanych wcześniej procesom sufiksacji. Fakultatywnie derywacja sufiksalna imion występowała równolegle z derywacją alternacyjną i paradygmatyczną.

Zasadniczą część repertuaru nazwisk tego typu stanowią antroponimy motywowane derywatami imiennymi z postawowym elementem *-k-* w części sufiksальной. Nazwisk, w których formant *-icz, -owicz, -ewicz* dodany jest do tematów imion pochodnych z *-c-, -s-, -ś-, -sz-* jest mniej. Okazjonalnie pojawiły się nazwiska od imion z *-ch-, -j-, -n-, -r-*, które w badanym zasobie poświadczone są pojedynczymi przykładami.

V. A.2.1. Nazwiska utworzone od derywatów z *-k-* w części sufiksальной

Andruszkiewicz < im. *Andruszek, Andruszko* < *Andrzej*, cerk. *Andrej*

Mall 184, SHNOB I 17, Ker 104

Arkiewicz < im. *Arek* < *Arkadiusz* BubK 45²¹⁰

Aściukiewicz < im. wschł. *Aściuk* < cerk. *Astij* por. TichI 72

Bartkiewicz < im. *Bartek, Bartko* < *Bartłomiej* Mall 194

Bernaśkiewicz < im. *Bernasiek, Bernaśko* < *Biernat (Bernard)* por. Mall 199

Błaszkiwicz < im. *Błażek, Błaszek, Błażko, Błaszko* < *Błażej* Mall 200, SHNOB I 32

Charkiewicz < im. wschł. *Charko* < cerk. *Charłampij*, cerk. *Chariton* Mall 203, TichI 78

²¹⁰ Por. też nazwiska *Charkiewicz* i *Markiewicz*.

- Chilkiewicz* < im. wschśł. *Chilko* < cerk. *Filimon* BirBA 167, cerk. *Pamfił* TichI 121, por. też inne z *Chil-* < cerk. *Fil-* (*Fiłaret, Filiks, Filipp, Fiłofiej* i in. Kal 180–181)
- Choroszkiewicz* < im. wschśł. *Choroszko* < cerk. *Charisim* TichI 78
- Dackiewicz* < im. *Dac(z)ko* < *Daniel*, cerk. *Daniłł*, cerk. *Dasij* SHNOB I 70
- Dankiewicz* < im. *Danek, Danko* < *Daniel* Mali 206
- Daszkiewicz* < im. *Daszek, Daszka, Daszko* < *Daniel, Dawid*, cerk. *Daniłł*, cerk. *Dasij* Mali 206–207, BirBA 59, TichI 80, Ker 109; por. też im. wschśł. ż. *Daszka* < cerk. *Darija* TiSł 467
- Doroszkiewicz* < im. *Doroszek, Doroszko* < *Dorot, Doroteusz*, cerk. *Dorofiej* Mali 209, TichI 81, Ker 110
- Dorotkiewicz* < im. *Dorotka* < *Dorot, Doroteusz* Mali 209, por. też im. *Dorotka* < *Dorota* Mali 357
- Dyszkiewicz* < może od im. *Dyszek, Dyszko* < *Dymitr, Dionizy, Dymid*, cerk. *Dionisij*, cerk. *Diomid* Mali 209–210
- Falkiewicz* < im. wschśł. *Falek, Falko* < cerk. *Fałalej* SHNOB I 89, Ker 128; por. też im. *Falek* < *Chwalibog, Chwalimir, Boguchwał* MałS 66; por. też im. ż. wschśł. *Falka* < cerk. *Jewfalija* por. UscSł234
- Fiedziukiewicz* < im. wschśł. *Fiedziuk* < cerk. *Fieodor* BirBA 166
- Frankowicz* < im. *Franek, Franko* < *Franciszek* Mali 219
- Frąckiewicz* < im. *Frącek, Frącko* < *Franciszek* Mali 219
- Gackiewicz* < im. *Gacek, Gacko* < im. na *Ga-* typu *Gajusz, Gawel* SHNOB I 92, Mali 221; im. wschśł. *Gacko/Hacko* < cerk. *Attij*, cerk. *Gawriłł* TichI 72, 92
- Gryszkiewicz* < im. wschśł. *Gryszko* < cerk. *Grigorij* SHNOB I 104
- Grzeszkiewicz* < im. *Grzeszk, Grzeszek, Grzeszko* < *Grzegorz* Mali 229
- Grzeškiewicz* < im. *Grzesiek, Grzeško* < *Grzegorz* BubK 125, por. RymNP I 277
- Hackiewicz* < im. wschśł. *Hacko* < cerk. *Gawriłł* TichI 92, SHNOB I 107
- Hryckiewicz* < im. wschśł. *Hrycko* < cerk. *Grigorij* TichI 94, por. Mali 229
- Hrynkiewicz* < im. wschśł. *Hrynko* < cerk. *Grigorij* SHNOB I 118

- Jackiewicz* < im. *Jacek*, *Jacko* < *Hiacynt* Mali 236, TichI 95, może też derywat *Jacko* z -c(+ko) od *Jakub* TichI 98, Ker 112
- Janaszkiwicz* < im. *Janaszek*, *Janaszko* < *Jan* por. Mali 244
- Januszkiewicz* < im. *Januszek*, *Januszko* < *Jan* Mali 245
- Jasiukiewicz* < im. wschśł. *Jasiuk* < cerk. *Ioann* BirBA 87, Ker 114
- Jermakowicz* < im. wschśł. *Jermak* < cerk. *Jermołaj* TichI 95, Ker 112
- Jurkiewicz* < im. *Jurek*, *Jurko*, *Jurka* < *Jerzy*, cerk. *Gieorgij* Mali 252–253, BirBA 51
- Jurkowicz* < im. *Jurek*, *Jurko*, *Jurka* < *Jerzy*, cerk. *Gieorgij* Mali 252–253, BirBA 51²¹¹
- Juszkiewicz* < im. wschśł. *Juszka*, *Juszko* < cerk. *Jewfimij*, cerk. *Iust* BirBA 70, TichI 102
- Karolkiewicz* < im. *Karolek*, *Karolko* < *Karol* por. Mali 258
- Kiszkiwicz* < im. wschśł. *Kiszko* < cerk. *Narkiss* por. TichI 118; por. też ap. *kiszka* ‘anat. część przewodu pokarmowego, jelita; jelito nadziewane kaszą, krwią, wątrobą z bułką itp.’ SW II 342; ap. gw. *kiszka* ‘kiełbasa z krwi’ SGP II 357; ap. ukr. *kiszka* ‘rodzaj potrawy; kiełbasa nadziewana kaszą; czerwona narośl na głowie indyka’ SUM II 242; ap. lit. *kiškà* ‘podudzie; nogawka’ TichEB 360; ap. lit. *kiškis* ‘zając szarak – zool. *Lepus europaeus* – gat. ssaka’ TichEB 360, LLKŻ 211, ZinkLB 48
- Kordiukiewicz* < im. wschśł. *Kordiuk* < cerk. *Konkordij* por. TichI 106, por. też ap. *kordiuk* ‘choroba języka u koni i bydła’ SGP II 432
- Kordziukiewicz* < im. wschśł. *Kordziuk* < cerk. *Konkordij* por. TichI 106, por. też ap. *kordiuk* ‘choroba języka u koni i bydła’ SGP II 432

²¹¹ M. Biryła (1963, 33) stwierdza, że dubletowe kompozycje z „wiczem” (-owicz/-ewicz) od tej samej formy imiennej spotykane są wśród nazwisk, których temat fundujący kończy się na spółgłoskę *k* lub *r*, np. *Анісковіч* – *Аніскевіч*, *Астанковіч* – *Астанкевіч*, *Назаровіч* – *Назарэвіч*, *Рыгаровіч* – *Рыгарэвіч*. Występowanie w badanym materiale nazwisk *Jurkowicz* – *Jurkiewicz* potwierdza słuszność powyższego spostrzeżenia. Należy jednak dodać, że dublety tego typu poświadczane są także w nazwiskach powstałych od tematów z innymi spółgłoskami finalnymi, np. *s*, por. analizowane wyżej *Wotosowicz* – *Wotosewicz*.

- Kuckiewicz* < im. *Kucko* < cerk. *Akution*, cerk. *Kution*, *Mikołaj*, cerk. *Nikołaj*, *Konrad*, cerk. *Kodrat* por. TichI 65, 66, 108, 117, por. SHNOB I 188
- Laszkiewicz* < im. wschsł. *Laszko* < cerk. *Ilija*, cerk. *Jewitasij* TichI 83,86; por. też n.os. *Laszko* < etn. *Lach* 'Polak' SHNOB I 200–201
- Lenkiewicz* < im. *Leniek*, *Lenko*, *Leńko* < *Lenart* (*Leonard*), *Leon*, cerk. *Leonid*, cerk. *Leont* MalI 269, SHNOB I 203; por. też im. ż. *Lenka* < cerk. *Jelena* TiSł 490
- Leonkiewicz* < im. *Leonek*, *Leonko* < *Leonard*, *Leon*, cerk. *Leont*, *Leonid*, *Leontij* por. MalI 269–270, por. SHNOB I 203
- Leskowicz* < im. wschsł. *Lesko* < cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij* TichI 66–67, Ker 103
- Leszkiewicz* < im. wschsł. *Leszko* < cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij* SajH 337–338; por. też im. słow. *Leszko* MaIS 42
- Leškiewicz* < im. wschsł. *Leško* < cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij* SajH 337–338, TichI 66–67
- Lewkowicz* < im. wschsł. *Lewko* < cerk. *Lew*, cerk. *Lewkij* SHNOB I 205, MalI 270, Ker 118
- Lickiewicz* < im. wschsł. *Licko* < cerk. *Ippolit*, cerk. *Likarion* TichI 96, 110
- Mackiewicz* < im. *Macko* < *Maciej*, cerk. *Matfiej*, *Matfij* SHNOB I 221
- Maleszkiewicz* < im. wschsł. *Maleszko* < cerk. *Małachija* MalI 277, SHNOB I 224
- Małaszkiwicz* < im. *Małaszka*, *Małaszek*, *Małaszko* < cerk. *Małachija* BirBA 112, por. SHNOB I 225, Ker 119; por. też im. *Małaszek*, *Małaszko* < słow. *Małomir*, *Małostryj*, *Małogost* por. MaIS 70
- Marcinkiewicz* < im. *Marcinek*, *Marcinko* < *Marcin* MalI 279
- Mickiewicz* < im. *Micko* < *Mikołaj*, cerk. *Nikołaj*, cerk. *Dimitrij* SHNOB I 237, MalI 288, TichI 82
- Minkiewicz* < im. wschsł. *Minko* < cerk. *Mina*, *Michał*, cerk. *Michaił* TichI 116, Ker 120, MalI 285; por. też im. *Minko* < słow. *Mini-gniew* MaIS 71
- Mironkiewicz* < im. *Mironek*, *Mironko* < pol., cerk. *Miron* MalI 292, SajH 529

- Mitkiewicz* < im. wschł. *Mitek*, *Mitko* < cerk. *Dimitrij* Mali 210, TichI 82, BirBA 62
- Oleszkiewicz* < im. *Oleszko* < *Aleksander*, *Aleksy*, cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij* Mali 180–181, SajH 283, TichI 66–67, Ker 104
- Oleškiewicz* < im. *Oleško* < *Aleksander*, cerk. *Aleksandr*, *Aleksy*, cerk. *Aleksij* BirBA 24, por. Mali 180, por. SHNOB I 270; por. też im. wschł. ż. *Oleška* < cerk. *Aleksandra* TichI 66
- Olkowicz* < im. *Olko*, *Olk* < *Aleksander*, cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij* Mali 180, TichI 66–67
- Oniskiewicz* < im. wschł. *Onisko* < cerk. *Onisij*, cerk. *Onisim* TichI 120, Ker 122
- Oniškiewicz* < im. wschł. *Oniško* < cerk. *Onisij*, cerk. *Onisim* TichI 120, Ker 122
- Ostapkiewicz* < im. wschł. *Ostapko* < cerk. *Jewstafij* SHNOB I 278, TichI 87, BirBA 66, Ker 110
- Ostapkowicz* < im. wschł. *Ostapko* < cerk. *Jewstafij* SHNOB I 278, TichI 87, BirBA 66, Ker 110
- Owerkowicz* < im. wschł. *Owerko* < cerk. *Awierkij* TichI 64, Ker 102
- Pankiewicz* < im. *Panek*, *Panko* < *Pankracy*, cerk. *Pankratij*, cerk. *Pantie-leimon*, cerk. *Afanasij*, cerk. *Pamfil* Mali 301, TichI 72, 121, Ker 123
- Paszkiwicz* < im. *Paszka*, *Paszko*, *Paszek*, *Paszko* < *Paweł*, cerk. *Pawieł*, cerk. *Pachomij* Mali 304–305, SHNOB II 18, TichI 122, SajH 383, BirBA 132
- Pawlukiewicz* < im. wschł. *Pawluk* < cerk. *Pawieł* TichI 123–124, Ker 122
- Petkiewicz* < im. *Pietka* < *Piotr* Mali 308
- Pieciukiewicz* < im. wschł. *Pieciuk* < cerk. *Pietr* SHNOB II 24
- Pietkiewicz* < im. *Pietka*, *Pietko* < *Piotr*, cerk. *Pietr* Mali 308, TichI 124
- Pietruszkiewicz* < im. *Pietruszek*, *Pietruszko* < *Piotr* Mali 307, Ker 123
- Radkiewicz* < im. wschł. *Radko* < cerk. *Rodion* TichI 127, Ker 124; por. też im. *Radek*, *Radko* < słow. *Radoślaw*, *Radomir*, *Radogost*, *Radociech*, *Radowuj* MaLS 73
- Raszkiwicz* < im. wschł. *Raszek*, *Raszko* < cerk. *Jerast* por. TichI 84; por. też im. *Raszko* < słow. *Radoślaw*, *Rasław* SHNOB II 66, MaLS 42

- Rodkiewicz* < im. wschł. *Rodko* < cerk. *Rodion* BirBA 140; por. też im. *Rodek* < słow. *Rodomił*, *Rod(o)ślaw* MałS 73
- Romaszkiewicz* < im. *Romaszko* < pol., cerk. *Roman* MałI 319, SHNOB II 71, BirBA 141, Ker 124; por. też ap. ros. *romaszka* ‘rumianek’ BTS 1128
- Roszczyk* < im. *Roszko* < *Roch*, *Robert*, cerk. *Jerast*, cerk. *Rostisław* SHNOB II 72, TichI 84, 127; por. też im. *Roszko* < słow. *Rościsław* MałS 25
- Rożkiewicz* < im. *Roszko* < *Roch*, *Robert*, cerk. *Jerast*, cerk. *Rostisław* SHNOB II 72, por. TichI 84, 127; por. też im. *Roszko* < słow. *Rościsław* MałS 25; por. też ap. *rożek* ‘trąbka; przedmiot kształtu rożka; rogalik’ SW V 738, ap. *rożek* – zdrobn. od *róg* ‘zool. wyrostek głowy zwierzęcia; trąbka; węgiel, ką, narożnik’ (również inne znaczenia ap.) SW V 740–741
- Rymkiewicz* < im. *Rymek*, *Rymko* < cerk. *Rimma* SHNOB II 78
- Sankiewicz* < im. *Sanka*, *Sanek*, *Sanko* < *Aleksander*, cerk. *Aleksandr* MałI 180, TichI 66, Ker 103
- Siemienkiewicz* < im. wschł. *Siemienko* < cerk. *Simieon* SajH 532
- Sienkiewicz* < im. wschł. *Sienko* < cerk. *Simieon* SHNOB II 94, Ker 126
- Siłakiewicz* < im. wschł. *Siłak* < cerk. *Siła* por. BirBA 148, por. SHNOB II 96
- Siniakiewicz* < im. wschł. *Siniak* < cerk. *Sisinij* por. SHNOB II 96, por. TichI 134²¹², por. też ap. *siniak* ‘plama sina na skórze od urazu; bot. *Plumbago* – roślina z rodziny ołownicowatych; narzędzie garncarskie; minerał z gromady saletrowców’ SW VI 115
- Siniakowicz* < im. wschł. *Siniak* < cerk. *Sisinij* por. SHNOB II 96, por. TichI 134²¹³, por. też ap. *siniak* ‘plama sina na skórze od urazu; bot. *Plumbago* – roślina z rodziny ołownicowatych; narzędzie garncarskie; minerał z gromady saletrowców’ SW VI 115
- Sołkiewicz* < im. wschł. *Sołko* < cerk. *Sołochon* por. TichI 131

²¹² B. Tichoniuk odnotowuje wariant *Sin*.

²¹³ Zob. poprzedni przypis.

- Stankiewicz* < im. *Stanek, Stanko* < słow. *Stanisław* MałS 74; por. też im. *Stanek, Stanko* < słow. *Stanimir* MałS 74
- Staśkiewicz* < im. *Staśko, Stasiak* < słow. *Stanisław* SHNOB II 113
- Szymkiewicz* < im. *Szymek, Szymko, Szymka, Szymk* < *Szymon* MałI 327
- Szymkowicz* < im. *Szymek, Szymko* < *Szymon* MałI 327
- Szyszkiewicz* < im. wschł. *Szyszko* < cerk. *Sisoj* por. TichI 133, por. też ap. *szyszka* ‘pęd w postaci stożka, złożony z osi i łusek, pod którymi umieszczone są nasiona’ (również inne znaczenia ap.) SW VI 707
- Taraszkiewicz* < im. wschł. *Taraszko* < cerk. *Tarasij* MałI 329
- Telenkiewicz* < im. wschł. *Telenko* < cerk. *Tieletij*²¹⁴ por. SajH 488, por. TichI 135
- Tereszkiewicz* < im. wschł. *Tereszko* < cerk. *Tierentij* MałI 332, TichI 138
- Tynkiewicz* < im. *Tynko* < *Tymoteusz* MałI 335, SHNOB II 155
- Tyszkiewicz* < im. *Tyszek, Tyszko* < *Tymoteusz* MałI 335, wschł. *Tyszko* < cerk. *Fieostich, Fieotich, Tichon* TichI 138, 140
- Usakiewicz* < może im. wschł. *Usak* < cerk. *Iust*, cerk. *Iustin*, cerk. *Iustinian* por. TichI 102–103
- Waskiewicz* < im. wschł. *Wasko* < cerk. *Wasilij* TichI 75, SHNOB II 163, Ker 106
- Waszkiewicz* < im. *Waszko* < cerk. *Wasilij* SHNOB II 163, TichI 75
- Waśkiewicz* < im. wschł. *Waśko* < cerk. *Wasilij* MałI 196, BirBA 41, Ker 106
- Witkiewicz* < im. *Witko* < *Wiktor, Wit* TichI 142; por. też im. *Witek, Witko* < słow. *Witostaw, Witomysł, Siemowit* MałS 77
- Wołodkiewicz* < im. wschł. *Wołodko* < słow. (cerk.) *Władimir* SHNOB II 182
- Zankiewicz* < im. wschł. *Zanko* < cerk. *Zacharija*, cerk. *Zinon* SHNOB II 193–194, Ker 112
- Zienkiewicz* < im. wschł. *Zienko* < cerk. *Zina*, cerk. *Zinon*, cerk. *Zinowij* TichI 143, SHNOB II 200, por. BirBA 76, Ker 112

²¹⁴ Zob. C. Спасский, *Полный месяцеслов Востока...*

Zinkiewicz < im. wschł. *Zinko* < cerk. *Zina*, cerk. *Zinon*, cerk. *Zinowij*
TichI 144, SHNOB II 200; por. też im. wschł. ż. *Zinka* < cerk.
Zinaida TiŚl 505

Z materiału źródłowego wyekscerpowano 105 antropimów. Uwagę zwraca niski odsetek nazwisk z formantem *-owicz* (11 przykładów: *Frankowicz*, *Jermakowicz*, *Jurkowicz*, *Leskowicz*, *Lewkowicz*, *Olkowicz*, *Ostapkowicz*, *Owerkowicz*, *Siemienkowicz*, *Siniakowicz*, *Szymkowicz*). Pozostałe nazwiska (93 poświadczenia) derywowane są sufiksem *-ewicz* (*Charkiewicz*, *Hackiewicz*, *Waśkiewicz*, *Zinkiewicz* i inne). Kilka antropimów wystąpiło w formach obocznych, por. *Jurkiewicz*/*Jurkowicz*, *Ostapkievicz*/*Ostapkowicz*, *Siniakiewicz*/*Siniakowicz*, *Szymkievicz*/*Szymkowicz*.

Bazę motywacyjną cytowanych nazwisk stanowią imiona biblijne oraz imiona świętych chrześcijańskich. Wśród nich – imiona biblijne starotestamentowe (pochodzenia hebrajskiego – *Daniel*, *Dawid*, *Eliasz*, *Gabriel*, *Malachiasz*, *Symeon*, *Zachariasz*) i nowotestamentowe (semickie – *Bartłomiej*, *Jan*, *Maciej*, *Mateusz*, *Szymon*; greckie – *Andrzej*, *Filemon*, *Piotr*, *Tymoteusz*; łacińskie – *Marek*, *Paweł*) oraz imiona motywowane imionami świętych okresu starochrześcijańskiego (greckie – *Aleksander*, *Bazyli*, *Charyton*, *Doro-teusz*, *Dionizy*, *Dymid*, *Dymitr*, *Euhilasjusz*, *Eustachy*, *Grzegorz*, *Hipolit*, *Jerzy*, *Miron*, *Pamfil*, *Narcyz*, *Teodor*, *Zenon* i inne; łacińskie – *Akucjon*, *Błażej*, *Marcin*, *Roman*, *Terencjusz* i inne).

Kilka nazwisk utworzono od imion o genezie germańskiej²¹⁵ (*Bernaśkiewicz* < *Bernard*, *Karolkiewicz* < *Karol*; *Kuckiewicz* < *Konrad*, *Leonkiewicz* < *Leonard*, *Rożkiewicz* < *Roch*, *Robert*). Postaci noszące te imiona reprezentują grupę świętych średniowiecza, kult których obecny jest w Kościele zachodnim. Do tego zbioru odnieść należy nazwiska *Frankowicz*, *Frąckiewicz* pochodzące od imienia *Franciszek*. Imię to – proweniencji łacińskiej, ale wywodzące się od germ. etn. *Frank*, zyskało popularność

²¹⁵ W przypadku nazwisk *Bernaśkiewicz*, *Karolkiewicz* jest to jedyne proponowane objaśnienie, w antropimach *Kuckiewicz*, *Leonkiewicz*, *Rożkiewicz* – jedna z kilku motywacji hipotetycznych.

w obrządku rzymskokatolickim dzięki kultowi św. Franciszka z Asyżu (XIII wiek, zob. Fros, Sowa 1976, 183)²¹⁶.

Źródła nazwiska *Stankiewicz* należy upatrywać w słowiańskich imionach dwuczłonowych *Stanisław*, *Stanimir*, przy czym tylko pierwsze z nich wykazuje powiązanie z nurtem chrześcijańskim za sprawą św. Stanisława, biskupa krakowskiego. Także w przypadku nazwisk *Falkiewicz*, *Radkiewicz*, *Rodkiewicz*, *Witkiewicz* należy mówić o homonimii w zakresie motywacji. Ich pochodzenie można wyprowadzić zarówno od imion chrześcijańskich *Fałalej*, *Rodion*, *Wit*, *Wiktor*, jak i rodzimych dwuczłonowych z komponentami *chwal-* (*Chwalibog*, *Chwalimir*, *Boguchwał*), *rad(o)-* (*Radosław*, *Radomir*, *Radogost*, *Radociecz*, *Radowuj*), *wit(o)-* (*Witosław*, *Witomysł*, *Siemowit*). Nazwiskami utworzonymi od imion słowiańskich, posiadających motywację chrześcijańską, są również: *Wołodkiewicz* i *Rożkiewicz* (*Rożko* < cerk. *Rostisław*).

Na tle antroponimów reprezentujących ten model nazewniczy wyróżnia się nazwisko *Roszczyc* derywowane formantem *-yc* w postaci typowej dla języka polskiego. Etymologię imienia *Roszko* można wyprowadzić zarówno od imion germańskich *Roch*, *Robert* motywowanych imionami świętych średniowiecza, których kult obecny jest w Kościele zachodnim, jak również od imienia cerkiewnego *Jerast*, a także od słowiańskiego dwuczłonowego *Rościsław/Rostisław*, przy czym tylko ta druga forma (jako funkcjonująca w obrządku prawosławnym) jest związana z nurtem chrześcijańskim.

Omawiany zasób tworzą nazwiska od derywatów odimiennych z podstawowym elementem spółgłoskowym *-k-*. Mogą to być zatem sufiksy *-ek*, *-uk*, *-ko*, *-ka*. Przy objaśnianiu nazwisk tej grupy podawano hipokorystyka odimienne poświadczone w dostępnej literaturze onomastycznej. W większości przypadków nie jest możliwe jednoznaczne stwierdzenie, czy dane nazwisko powstało od derywatu np. z sufiksem *-ek*, *-ko* czy *-ka*, np. *Andruszkiewicz* < im. *Andruszek* lub *Andruszko*; *Daszkiewicz* < im. *Daszek* lub *Daszka* lub *Daszko*; *Grzeszkiewicz* < im. *Grzeszek* lub *Grzeszko*

²¹⁶ W okresie późniejszym imię to nosili jeszcze inni działacze religijni, zaliczeni w poczet świętych Kościoła rzymskokatolickiego. H. Fros i F. Sowa (1997, 358–379) notują kilkudziesięciu świętych o imieniu *Franciszek*.

lub *Grzeszk*; *Małaszkiwicz* < im. *Małaszka* lub *Małaszek* lub *Małaszko*; *Szymkowicz* < im. *Szymek* lub *Szymko*²¹⁷. Istnieje prawdopodobieństwo, że jednobrzmiące nazwisko w indywidualnych sytuacjach było motywowane przez dwa różne derywaty z elementem spółgłoskowym *-k*²¹⁸, np. *Marcinkiewicz* < *Marcinek* lub *Marcinko*.

Jak się wydaje, bardziej klarownie przedstawia się sytuacja w przypadku nazwisk *Aściukiewicz*, *Fiedziukiewicz*, *Jasiukiewicz*, *Kordiuiewicz*, *Kordziukiewicz*, *Pawlukiewicz*, *Pieciukiewicz*. Sufiks *-ewicz* komponował tu nazwiska od hipokorystyków wschodniosłowiańskich z formantem *-uk* (*Aściuk*, *Fiedziuk*, *Jasiuk*, *Kordiuik*, *Kordziuk*, *Pawluk*, *Pieciuk*). Jednocześnie antroponimy tej grupy pozwalają wnioskować, że zastosowanie sufiksu *-uk* nie ograniczało się wyłącznie do funkcji patronimicznej. Za pomocą tego formantu komponowano także hipokorystyczne postaci imion.

Przyrostek *-owicz*, *-ewicz* tworzył nazwiska nie tylko od form imiennych z sufiksami prostymi, ale również od derywatów powstałych w wyniku II-stopniowej sufiksacji. Występujący w II pozycji ciągu sufiksального formant z elementem spółgłoskowym *-k* nawarstwiał się na imiona już zawierające w swojej strukturze substrat sufiksalny. Najczęściej tworzył on sufiksy komponowane z formantem ze spółgłoską *-sz-*, np. *Da-sz-ek/ko*, *Gry-sz-ko*, *Jan-asz-ek/ko*, *Mał-asz-ka/ek/ko*, *Pietr-usz-ek/ko*, *Ra-sz-ek/ko*, *Rom-asz-ko*, *Tere-sz-ko*, *Ty-sz-ek/ko* (< *Tymoteusz*²¹⁹), rzadziej *-c* (*Da-c-ko*, *Ha-c-ko*, *Hry-c-ko*, *Ku-c-ko*, *Ma-c-ko*), *-ś* (*Berna-ś-ek/ko*, *Le-ś-ko*), *-n* (*Hry-n-ko*) i inne.

²¹⁷ Nawet jeśli w eksplikacji podano jedną tylko formę hipokorystyczną, nie jest wykluczone, że dane nazwisko powstało od derywatu sufiksального z innym rozszerzeniem formantu (zawsze jednak z podstawowym elementem *-k*-). Podobny problem sygnalizuje E. Wolnicz-Pawłowska (1978, 38), analizując osiemnastowieczny system imienniczy w dawnym województwie ruskim. Badaczka twierdzi, że łączne traktowanie nazw z tymi sufiksami było podyktowane formą, w jakiej została zapisana część materiału badawczego (dopełniacz I. poj.).

²¹⁸ Także pozbawionych rozszerzenia samogłoskowego typu *Bienk*, *Sienk*, *Stank*, *Stańk*.

²¹⁹ Możliwa też derywacja sufiksalna połączona z alternacyjną, polegającą na uszczupieniu imienia fundującego *Tymoteusz* o element środkowy.

V. A.2.2. Nazwiska utworzone od derywatów z -s-, -ś- w części sufiksальной

- Andrusiewicz* < im. *Andrus* < *Andrzej*, cerk. *Andrej* TichI 68, BirBA 29, Ker 105
- Antosiewicz* < im. *Antoś* < *Antoni*, cerk. *Antonij* BirBA 31
- Anusiewicz* < im. *Anuś* < *Jan* por. SHNOB I 18
- Artysiewicz* < im. wschł. *Artys* < cerk. *Artiemij* TichI 71
- Janusiewicz* < im. *Janus* < *Jan* SHNOB I 131
- Jasowicz* < im. *Jas* < *Jan* TichI 99
- Łukasiewicz* < im. *Łukas*²²⁰, *Łukaś* < *Łukasz*, cerk. *Łuka* por. Mali 273, por. TiŚl 224
- Magosiewicz* < może od im. *Magos*, *Magoś* < *Magnusz*, cerk. *Magn* Mali 277, SIP 79
- Martysiewicz* < im. *Martys* < cerk. *Martin*, cerk. *Martirij*, pol. *Marcin* TichI 114–115, por. Mali 279
- Matusiewicz* < im. *Matus* < *Mateusz*, cerk. *Matfiej* SHNOB I 232, TichI 115
- Misiewicz* < im. *Miś* < *Michał*, cerk. *Michaił* SHNOB I 245
- Ostasiewicz* < im. wschł. *Ostas* < cerk. *Jewstafij* TichI 87
- Samusiewicz* < im. *Samuś* < *Samson*, *Samuel*, cerk. *Samuił* TichI 128,129, BirBA 144
- Siebiesiewicz* < im. *Siebieś* < *Sebastian*, cerk. *Sewastian* TichI 129
- Stasiewicz* < im. *Staś* < *Stanisław* SHNOB II 113, BirBA 156
- Wawrusiewicz* < im. wschł. *Wawrus*, *Wawruś* < cerk. *Ławrentij* por. TichI 109

W zbiorze tym występują nazwiska utworzone od imion derywowanych przyrostkami z podstawowym -s-, -ś-. Tylko nieliczne imiona pojawiły się w wariantach typowych wyłącznie dla kalendarza cerkiewno-ruskiego (im. *Artys* < cerk. *Artiemij*, im. *Ostas* < cerk. *Jewstafij*, im. *Wawrus*, *Wawruś* < cerk. *Ławrentij*). Częściej występują w odmiankach

²²⁰ Por. łac. formę *Lucas* Mali 273.

charakterystycznych dla obu kanonów (wschodniego i zachodniego). Derywaty z tym przyrostkiem są poświadczone w białoruskim systemie imienniczym, a także w antroponimii pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego (zob. m.in. Tichoniuk 1988, 47–48; Tichoniuk 2000b, 33–35; Citko 2001, 51). Żywotność na interesującym nas obszarze formacji z sufiksami *-s-*, *-ś-* można tłumaczyć zachodzącą w XVI wieku w języku staro-białoruskim alternacją *ch : s*, np. *Doroch : Doros*, *Tymoch : Tymos* (Tichoniuk 2000b, 35). Postać imienia *Staś* reprezentuje w analizowanym materiale derywat od słowiańskiego imienia dwuczłonowego *Stanisław*, zaliczanego jednak do kanonu imion tradycji chrześcijańskiej²²¹.

W grupie tej jedno nazwisko urobiono na drodze przyłączenia przyrostka *-owicz* (*Jasowicz*), w pozostałych przykładach do tematu został dodany sufix *-ewicz*.

V. A.2.3. Nazwiska utworzone od derywatów z *-c-* w części sufiksальной

Barcewicz < im. *Barc* < *Bartłomiej* Mali 194; por. też ap. gw. *barca* ‘drażek w zaprzęgu, do którego zakłada się konia; część warsztatu tkackiego; rodzaj nosideł do wiader z wodą’ SGPRei I 382; ap. *barca* ‘urządzenie pociągowe u wozu’ SStpl I 62; ap. *barcić* ‘zakładać barci, zajmować się bartnictwem’ SXVI II 12

Jancewicz < im. *Janiec*, *Janc(z)* < *Jan* Mali 244

Koncewicz < im. *Konc* < *Konrad*, cerk. *Konkordij*, cerk. *Konon* Mali 262, TichI 106

Kornacewicz < im. *Kornac* < *Kornel*, cerk. *Kornilij* por. Mali 264, por. SHNOB I 169

Kostacewicz < im. *Kostac* < *Konstanty*, cerk. *Konstantin* por. Mali 264, por. BirBA 101

Kucewicz < im. *Kuc* < *Konrad*, cerk. *Kondrat* SHNOB I 188; por. też ap. *kuc* – od *kucyk* ‘koń małego wzrostu’ SW II 617

²²¹ Na temat im. *Stanisław* zob. rozdz. III/1 B.3.2.

- Kuncewicz* < im. *Kunc* < *Konrad*, cerk. *Konkordij*, cerk. *Konon* Mall 262, TichI 106
- Makacewicz* < im. wschśł. *Makac* < cerk. *Mokij* TichI 118
- Mancewicz* < im. wschśł. *Manc*, *Maniec* < cerk. *Manuił* Mall 278, TichI 84, Ker 119
- Micewicz* < im. *Mic* < *Mikołaj*, cerk. *Dimitrij*, wschśł. *Mikita* < cerk. *Nikita* SHNOB I 237, CitN 43
- Ochrycewicz* < im. wschśł. *Ochryc* < cerk. *Jefrem* por. TichI 82
- Onacewicz* < im. wschśł. *Onac* < cerk. *Ananija* SHNOB I 273
- Pachwicewicz* < im. wschśł. *Pachwic* < cerk. *Pafnutij* TichI 121
- Sycewicz* < im. *Syc* < im. na Sy-: *Sylwan*, *Sylwester*, *Symeon* Mall 323
- Trocewicz* < im. wschśł. *Troc* < cerk. *Trofim* TichI 139, SHNOB II 149, Ker 128

Ten zbiór nazwisk charakteryzuje się obecnością wykładnika derywującego wyłącznie w postaci przyrostka *-ewicz*. W podstawach motywacyjnych znalazły się natomiast imiona o genezie chrześcijańskiej w odmiankach charakterystycznych dla tradycji wschodniej (*Makac* < cerk. *Mokij*, *Manc*, *Maniec* < cerk. *Manuił*, *Ochryc* < cerk. *Jefrem*, *Onac* < cerk. *Ananija*, *Pachwic* < cerk. *Pafnutij*, *Troc* < cerk. *Trofim*; także *Mic* < cerk. *Dimitrij* lub cerk. *Nikita*, *Konc* < cerk. *Konkordij* lub cerk. *Konon*, *Kuc* < cerk. *Kondrat* i in.), łacińsko-polskiej (*Barc* < *Bartłomiej*; *Syc* < *Sylwan*, *Sylwester*, *Symeon*; także *Konc* < *Konrad*, *Kuc* < *Konrad*) albo wspólne dla obu obrządków (*Kornac* < *Kornel*, cerk. *Kornilij*, *Kostac* < *Konstanty*, cerk. *Konstantin*).

W derywacji imion wykorzystano zarówno jednoelementowy sufix *-c* (*Barc*, *Konc*, *Kuc*, *Kunc*, *Manc*, *Mic*, *Onac*, *Syc*, *Troc*), jak również jego warianty poszerzone o samogłoskę (*Jani-ec*, *Korn-ac*, *Mak-ac*, *Mani-ec*, *Ochr-yc*).

V. A.2.4. Nazwiska utworzone od derywatów z *-ć-* w części sufiksальной

- Kościewicz* < im. wschśł. *Kościa* < cerk. *Konstantin* BirBA 101, UscŚł 108

Jedno nazwisko utworzono na bazie imienia w wersji wschodnio-słowiańskiej. Ilustruje ono proces derywacji sufiksальной połączonej ze zmianą paradygmatu $\emptyset > a$ w stosunku do formy wyjściowej (cerkiewnej).

V. A.2.5. Nazwiska utworzone od derywatów z *-sz-* w części sufiksальной

Artyszewicz < im. wschł. *Artysz* < cerk. *Artiemij*, cerk. *Artiemon* TichI 71, 72

Bartoszewicz < im. *Bartosz* < *Bartłomiej* MalI 194

Boguszewicz < im. *Bogusz* < *Bogdan*²²² SHNOB I 35; por. też im. *Bogusz* < słow. *Bogodar*, *Boguchwał*, *Chwalibog* MalS 65

Gałaszewicz < im. wschł. *Gałasz* < cerk. *Gałaktion* SHNOB I 92

Jakuszewicz < im. *Jakusz* < *Jakub* MalI 241

Januszewicz < im. *Janusz* < *Jan* MalI 245, Ker 114

Jaroszewicz < im. *Jarosz* < cerk. *Ijeronim*, pol. *Hieronim*, cerk. *Ijerofiej* MalI 251, TichI 95–96, UscHB 40, por. też im. *Jarosz* < słow. *Jarostław*, *Jaromir*, *Jarostryj* MalS 69

Kaliszewicz < im. *Kalisz* < *Kalikst*, cerk. *Kallist*, cerk. *Kallistrat* MalI 257, SHNOB I 145

Kupraszewicz < im. wschł. *Kuprasz* < cerk. *Kiprian* TichI 78

Mikłaszewicz < im. *Mikłasz* < *Mikołaj*, cerk. *Nikołaj* SHNOB I 241

Ostaszewicz < im. wschł. *Ostasz* < cerk. *Jewstafij* BirBA 67, Ker 110

Tymoszewicz < im. *Tymosz* < *Tymoteusz*, cerk. *Timofiej* MalI 335, TichI 140

Nazwiska tej grupy tworzone były od derywatów sufiksálních imion z podstawowym elementem spółgłoskowym *-sz-*, zwykle poszerzonym o samogłoskę, np. *Artyszewicz* < im. *Art-ysz*, *Boguszewicz* < im. *Bog-usz*, *Gałaszewicz* < im. *Gał-asz*, *Jakuszewicz* < im. *Jak-usz*, *Kupraszewicz* < im. *Kupr-asz* itd. Niektóre z nich powstały jako palatalne odpowiedniki formacji z pierwiastkiem *-ch-* (zob. Tichoniuk 2000b, 33), np. poświadczone w źródłach im. *Artych*, *Bartoch*, *Januch*, *Jaroch*, *Tymoch*.

²²² Por. nazwisko *Bogdan*.

Tylko w jednym przypadku omawiany sufiks dodany został do formy pełnej imienia (*Jan + usz*), pozostałe hipokorystyka ukształtowały się w rezultacie derywacji sufiksальной połączonej z derywacją alternacyjną.

Omawiany zbiór nazwisk charakteryzuje się obecnością w podstawach słowotwórczych imion chrześcijańskich najczęściej w odmiankach wschodniosłowiańskich (*Artysz; Gałasz; Jarosz < Ijerofiej; Kalisz < Kallist, Kallistrat; Kuprasz; Ostasz*), mniej licznie w wariantach wspólnych dla kalendarza łacińsko-polskiego i rusko-bizantyjskiego (*Jakusz; Janusz; Jarosz < pol. Hieronim, cerk. Ijeronim; Mikłasz, Tymosz*) lub tylko łacińsko-polskiego (*Kalisz < Kalikst*).

Warto podkreślić, że imiona *Bartosz, Janusz* z etymologicznego punktu widzenia są derywatami od imion *Bartłomiej, Jan*, co poświadcza cytowany materiał. Natomiast we współczesnym imiennictwie funkcjonują one jako odrębne jednostki nazewnicze i w świadomości użytkowników języka traktowane są jako formy podstawowe, powszechnie używane w obiegu urzędowo-administracyjnym.

V. A.2.6. Nazwiska utworzone od derywatów z *-ch* w części sufiksальной

Konachowicz < im. wschł. Konach < cerk. Konon BirBA 101

Terechowicz < im. wschł. Terech < cerk. Tierentij Mali 332

Wachowicz < im. Wach < Wawrzyniec, Walenty, cerk. Ioann, cerk.

Wasilij Mali 337²²³

Derywaty imienne z komponentem *-ch* w antroponimii historycznej Podlasia należały do stosunkowo produktywnych (Citko 2001, 47). W badanym materiale omawiany formant utworzył kilka form od imion chrześcijańskich w wersji wschodniosłowiańskiej lub polskiej. W postaci jednoelementowej *-ch* lub rozszerzonej *-ach, -ech* dodawany był do tematów skróconych.

²²³ Może również jako wariant pełny potoczny od im. cerk. *Wach* TichI 73, SIP 63.

Hipokorystyka z przyrostkiem *-ch* brały też udział w tworzeniu przy najmniej niektórych nazwisk cytowanych w punkcie 2.5. (zob. wyżej).

V. A.2.7. Nazwiska utworzone od derywatów z *-j-* w części sufiksальной

Matujewicz < im. *Matuj* < *Maciej*, *Mateusz*, cerk. *Matfiej* por. MalI 275

Na peryferiach frekwencyjnych znalazły się nazwiska utworzone od hipokorystyków sufiksalnych z podstawowym elementem *-j*. Postać imienia *Matuj* powstała na drodze derywacji alternacyjno-sufiksальной, chociaż niewykluczone, że jest ona rezultatem zmian fonetycznych zachodzących w środkowej jego części. Wówczas należałoby rozpatrywać ją jako utworzoną bez zastosowania zabiegów słowotwórczych.

V. A.2.8. Nazwiska utworzone od derywatów z *-l-* w części sufiksальной

Wojculewicz < im. *Wojcul* < słow. *Wojciech* por. BirBA 46

Jak pisze B. Tichoniuk (2006, 328), omawiany przyrostek zdrabniający powstał i rozprzestrzenił się na terenie białorusko-litewskim w formie *-ul* i *-ulis*. W cytowanym artykule autor zamieścił następujące odmianki: *Wojciul*, *Wojczul*, *Wojtul* i *Wójciul* < *Wojt* < *Wojciech* (s. 329). Motywujące imię słowiańskie *Wojciech* było już omawiane w rozdz. III/3 A.1.

V. A.2.9. Nazwiska utworzone od derywatów z *-n/-ń-* w części sufiksальной

Bołtrunowicz < im. wschl. *Bołtrun* < cerk. *Warfołomiej* por. SHNOB I 37, por. BirBA 38

Chaniewicz < im. wschl. *Chań* < cerk. *Charłampij*, cerk. *Chariton*, cerk. *Fantin*²²⁴ MalI 203, TichI 89; por. też im. *Hania* < *Anna* TichI 69

²²⁴ W przypadku nazwy *Chań* < *Fantin* element spółgłoskowy *-ń-* może być częścią podstawy.

- Gryniewicz* < im. wschsł. *Gryń* < cerk. *Grigorij* SHNOB I 103
Hryniewicz < im. wschsł. *Hryń* < cerk. *Grigorij* SHNOB I 117, TichI
 94, MalI 229, Ker 108
Pietronowicz < im. *Pietron*, *Pietroń* < *Piotr*, cerk. *Pietr* MalI 307, Ker 123²²⁵
Stachniewicz < im. *Stachno*, *Stachnię* < słow. *Stanisław*, cerk. *Stachij*,
 cerk. *Jewstafij* BubK 283, Ker 127, por. TichI 87, 131, MalS 44
Stachnowicz < im. *Stachno*, *Stachnię* < słow. *Stanisław*, cerk. *Stachij*,
 cerk. *Jewstafij* BubK 283, Ker 127, por. TichI 87, 131, MalS 44
Zaniewicz < im. wschsł. *Zan*, *Zań* < cerk. *Zacharija*, cerk. *Zinon* MalI
 346, SHNOB II 194, TichI 144, Ker 112

W opracowaniu M. Malec (1994, 143–148) derywaty z *-n-*, *-ń-* są omawiane łącznie. Kwestia ta została ujęta w podobny sposób także w monografii L. Citko (2001, 48–49), chociaż autorka nie podaje przykładów zawierających sufiksy ze zmiękczonego elementem spółgłoskowym.

Za pomocą genetycznie prasłowiańskiego sufiksu *-n-*, *-ń-* utworzono kilka form imiennych będących bazami motywującymi 8 nazwisk. Imiona te nawiązują do form cerkiewnych (*Jewstafij*, *Charłampij*, *Chariton*, *Fantin*, *Grigorij*, *Pietr*, *Pietronij*, *Stachij*, *Warfołomiej*) lub polskich (*Piotr*) imion przybyłych na grunt słowiański z obszaru kultur śródziemnomorskich. Derywat *Stachno*, *Stachnię* równocześnie nawiązuje do słowiańskiego im. *Stanisław* także posiadającego motywację chrześcijańską.

Jak można zauważyć, niektóre nazwiska mogły być komponowane od imion zarówno posiadających przyrostek z elementem *-n-*, jak i *-ń-*, dla innych form imiennych (są to antroponimy o genezie wschodniosłowiańskiej) bardziej typowy jest sufiks w wariacie zmiękczonego.

V. A.2.10. Nazwiska utworzone od derywatów z *-r-* w części sufiksальной

- Konczerewicz* < im. *Konczer* < *Konrad*, cerk. *Konkordij*, cerk. *Konon*
 por. MalI 262, por. TichI 106

²²⁵ Por. nazwisko *Pietranik*.

Postać imienia motywującego nazwisko *Konczerewicz* (< *Konczer*), jeśli przyjąć proponowaną motywację, należy do nietypowych zarówno w imiennictwie polskim, jak i wschodniosłowiańskim. W tym przypadku mamy do czynienia z sufiksacją II stopnia, gdzie formant *-er* nawarstwił się na formę *Kon-cz* będącą rezultatem wcześniejszej sufiksacji połączonej ze skróceniem tematu imienia fundującego.

V. A.2.11. Nazwiska utworzone od derywatów z *-t-* w części sufiksальной

Paniutycz < im. wschł. *Paniuta* < cerk. *Pankratij*, cerk. *Pantieleimon*, cerk. *Afanasij* SHNOB II 14, Ker 123

Formant *-ycz* stanowi wariant sufiksu patronimicznego *-ic/-icz*. Utworzył on jedno nazwisko od imienia w wersji wschodniosłowiańskiej *Paniuta*, które może pochodzić od kilku imion cerkiewnych.

V. B. Nazwiska z sufiksem *-ow*

Gaponow < im. wschł. *Gapon* < cerk. *Agafon* SajH 464

Gawriuczenkow < im. ros. *Gawriuk*, *Gawriuczenko* < cerk. *Gawriil* por. TiSł 113–114

Jegorow < im. ros. *Jegor* < cerk. *Georgij* TiSł 120

Kaponow < im. wschł. *Kapon* < cerk. *Kapiton* por. TiSł 201

Kostierow < im. wschł. *Kostiera* < cerk. *Konstantin* por. TiSł 210–211

Kutikow < może im. wschł. *Kutik* < cerk. *Kutonij* por. TichI 108

Oleszow < im. *Olesz* < *Aleksander*, *Aleksy*, cerk. *Aleksandr*, cerk. *Aleksij* Mali 180–181, TichI 66–67, BirBA 24–25

Petkov < im. *Pietka*, *Pietko* < *Piotr*, cerk. *Pietr* Mali 308, por. SHNOB II 28

Sieńkow < im. wschł. *Sieńko* < cerk. *Simieon* SHNOB II 94, Ker 126

Tomaszkowa < im. *Tomaszek*, *Tomaszko*, *Tomaszka* < *Tomasz*, cerk. *Foma* Mali 332, UscSł 200

Dziesięć nazwisk zanotowanych wśród mieszkańców Bielska Podlaskiego, Hajnówki i Siemiatycz utworzono przez dodanie dzierzawczego formantu *-ow*, typowego dla nazwisk rosyjskich. Przyrostek ten komponował nazwiska od form imiennych powstałych wskutek derywacji alternacyjnej (*Gapon, Kapon*) lub alternacyjno-sufiksальной. Siedem imion pojawiło się w odmiankach typowych dla tradycji wschodniosłowiańskiej (*Gapon, Gawriuk/Gawriuczenko, Jegor, Kapon, Kostiera, *Kutik i Sieńko*), trzy – w wersji wspólnej dla imiennictwa polskiego i ruskiego (*Olesz, Pietka/Pietko, Tomaszko/Tomaszka*).

Nazwisko *Gawriuczenkow* można rozpatrywać jako komponowane sufiksem złożonym (*-enk(o) + -ow*) od imienia *Gawriuk*. W takim przypadku przyrostek *-enko* należy traktować jako patronimiczny²²⁶. Jeśli przyjąć, że derywacja omawianego nazwiska nastąpiła z użyciem sufiksu prostego *-ow*, to komponent *-enko* w formie imiennej *Gawriuczenko* trzeba uznać za afiks służący do tworzenia w obrębie kategorii imion postaci hipokorystyczno-deminutywnych.

Graficzna postać nazwiska *Petkov* wskazuje najprawdopodobniej na niepolskie pochodzenie jego nosiciela. W ten sposób (np. przez zapis z literą *v*) dostosowywane są do polskich norm językowych nazwiska obcego pochodzenia, zwłaszcza te z wschodniej granicy.

V. C. Nazwiska z sufiksem -ów

Sobków < im. *Sobek, Sobko* < *Sebastian* Mał 322, TichI 129; por. też im. *Sobek, Sobko, Sobak, Sobik* < słow. *Sobieślaw, Sobieży* MałS 74; por. też ap. *sobek* ‘samolub, egoista’ SW VI 254

W ostatnich latach nazwiska przymiotnikowe z formantem *-ów* (pierwotnie pełniącym funkcję dzierzawczą) były przedmiotem analizy m.in. J. Lipowskiego (2010, 319–328). Na przykładzie Śląska Cieszyńskiego

²²⁶ Za funkcją patronimiczną tego morfemu opowiada się m.in. A. Dąbrowska-Kamińska (2006, 364–367; 2010, 364–371).

autor rozpatruje ewolucję omawianego przyrostka na tle innych sufiksów antroponimicznych. Jego badania jednoznacznie potwierdzają słabą produktywność formantu *-ów* w nazewnictwie historycznym (od XVIII wieku) i współczesnym. Badacz ten zwraca jednak uwagę na nieco częstsze (względem innych obszarów polskojęzycznych) występowanie nazw osobowych na *-ów* na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim i polsko-słowackim. Mimo to, w naszym materiale źródłowym poświadczono jest tylko jedno nazwisko reprezentujące ten model antroponimiczny. Motywującym mogło być zarówno imię o genezie chrześcijańskiej *Sebastian*, jak również dwuczłonowe imiona słowiańskie z komponentem *sob-*.

V. D. Nazwiska z sufiksem *-in/-yn*

Gurin < im. wschł. *Gur* < cerk. *Gurij* TiŚl 130

Guryn < im. wschł. *Gur* < cerk. *Gurij* TiŚl 130²²⁷

Kuczkin < im. *Kuczka*, *Kuczek*, *Kuczko*, *Kuczk* < *Konrad*, cerk. *Akution*,
cerk. *Kutonij*, cerk. *Nikołaj* Mali 263, TichI 66, 108, 117

Majczyzna < im. *Majka* < *Maria* BubK 210

Mojżyn < im. *Mojża* < *Mojżesz* por. SHNOB I 248²²⁸

Rodzin < im. wschł. *Rodzia* < cerk. *Rodion* BirBA 141, TichI 127;
por. też im. słow. typu *Radoślaw*, *Radomir*

Kilka nazwisk reprezentuje model nazewniczy utworzony za pomocą sufiksu przymiotnikowego *-in/-yn* dodanego do tematów imion utworzonych wskutek derywacji alternacyjnej (*Gur*, *Mojża*, *Rodź*) lub alternacyjno-sufiksальной (*Kuczka/Kuczek/Kuczko/Kuczk*, *Majka*).

²²⁷ M. Sajewicz (2013, 394) notuje formę *Guryn*, ponadto wariant *Huryn* pojawia się u A. Uścińowicz (2011, 75) i B. Tichoniuka (2000b, 94). Należy zatem rozpatrywać omawiane nazwisko nie tylko jako derywowane od im. *Gur*, ale także jako równe imieniu chrzestnemu w wersji nieoficjalnej (por. nazw. *Guryniuk*).

²²⁸ Por. n.os. *Mojzyn* w SHNOB (I 248).

Z dwóch powodów warto zwrócić uwagę na nazwisko *Majczyna*. Po pierwsze, posiada ono końcówkę *-a*, spotykaną rzadko na gruncie polskim (nawet w połączeniu z „typowo rosyjskim” sufiksem *-in/-yn*). Po drugie zaś – zostało zbudowane na bazie imienia żeńskiego, co również nie należy do zjawisk częstych w antroponimii Podlasia.

V. E. Nazwiska z sufiksem *-enko*

Doroszenko < im. wschł. *Dorosz* < cerk. *Dorofiej* TichI 81, Ker 110

Gryszczenko < im. wschł. *Gryszka*, *Gryszko* < cerk. *Grigorij* SHNOB I 104, MalI 229

Parszenko < im. wschł. *Parch*, *Parcha*, *Par(a)sza* < cerk. *Parfienij* por. SHNOB II 16, por. UscŚl 159²²⁹

Roszczenko < im. *Roszko* < *Roch*, *Robert*, cerk. *Jerast*, cerk. *Rostisław* SHNOB II 72, TichI 127; TichI 84; por. też im. *Roszko* < słow. *Rościsław* MalS 25

Sajenko < im. wschł. *Saj* < cerk. *Isaija* TichI 97

Sufiks *-enko*, produktywny na gruncie ukraińskim, utworzył pięć nazwisk od imion derywowanych sufiksalnie. Większość postaci imiennych należy zakwalifikować jako charakterystyczne dla wschodniego kręgu językowo-kulturowego²³⁰. W podstawach fundujących omawiane nazwiska wystąpiły imiona derywowane sufiksalnie (np. *Dorosz*, *Gryszka*) lub alternacyjnie (np. *Saj*)²³¹.

V. F. Nazwiska z sufiksem *-eńko*

Stasieńko < im. *Staś* < słow. *Stanisław* SHNOB II 113

²²⁹ K. Rymut (2001, 210) wywodzi nazwisko *Parszenko* od ap. *parszeć* ‘parszywieć’, *pierszyć* ‘pryskać; pruszyć, padać’.

²³⁰ Na temat imienia *Roszko* por. punkt poprzedni.

²³¹ O nazwiskach na *-enko* była już mowa w rozdz. IV.D.

Rzeczowniki utworzone za pomocą genetycznie ruskiego sufiksu *-eńko* (Kurzowa 1966, 336) cechują się melioratywno-deminutywnym nacechowaniem emocjonalnym (Grabias 1981, 72).

Z. Kurzowa (1966, 337) pisała: „(...) nie są chyba używane mianowniki *Jasieniek, Stasieniek* ani *Jasieńko, Stasieńko*”. W nawiązaniu do powyższego sufiks *-eńko* potraktowano w niniejszym opracowaniu również jako przyrostek genetycznie patronimiczny używany w tworzeniu nazwisk. Analogiczną funkcję przypisuje mu również B. Lindert (1966, 289). Takie rozwiązanie może być jednak w pewnym stopniu dyskusyjne, jeśli uwzględnić specyfikę językowo-kulturową Podlasia i – co za tym idzie – wpływ wielu etnosów, przede wszystkim polskiego i ruskiego. W antroponimii rosyjskiej imiona typu *Гришенька, Павлусенька, Саенька, Симушенька, Ясенька*²³² należą do produktywnych. M. Biryła (1966, 87) poświadcza formę *Iwasieńko* jako powstałą na gruncie ukraińskim. Z kresów południowo-wschodnich pochodzą hipokorystyka od im. cerk. *Mioletij*, tj. formy *Mełenteńko/Mielen-teńko*, wyekscerpowane przez M. Malec (1994, 147, 283). Można się zastanawiać, czy rzeczywiście we wszystkich przypadkach proces derywacyjny przebiegał z uwzględnieniem form pośrednich zakończonych na *-en/-eń*.

Być może nie bez znaczenia na tle omawianej kwestii jest występujące w Siemiatyczach nazwisko *Jasieńczuk* (zob. rozdz. III/3 B.3.1.). Nie sposób również nie zauważyć, że forma mianownikowa *Jasieńko*, wbrew opinii Z. Kurzowej, pojawia się w polskich piosenkach ludowych.

V. G. Nazwiska z sufiksem *-ejko*

Kacejko < im. *Kac* < cerk. *Akakij*, cerk. *Kallist*, cerk. *Kallinik*, pol. *Karol* TichI 65, SIP 75, SHNOB I 143

Miczejko < im. *Micz* < *Mikołaj*, cerk. *Dimitrij* Mali 288, SHNOB I 237

Sufiks *-ejko* może nawiązywać do przyrostka bałtyckiego *-eika*, tworzącego w języku litewskim nazwy osób o zabarwieniu pejoratywnym.

²³² Przykłady pochodzą z TiŚl.

Na interesującym nas terenie formant ten komponuje w antroponimii historycznej derywaty odapelatywne o charakterze przezwiskowym, natomiast w hipokorystykach odimiennych jednoznaczne ustalenie jego genezy może nastąpić z trudnością (Citko 2001, 119). W nazwisku *Kacejko* przyrostek antroponimiczny *-ejko* (Kondratiuk 2000, 142) mógł być dodany w postaci niepodzielnej do derywatów alternacyjno-sufiksalnych z podstawowym elementem *-c-* (*Ka-c* < *Kallist*, *Kallinik*, *Karol*). Można też przyjąć inną interpretację, wedle której do formy odimiennej powstałej po uszczupieniu o element nagłosowy (ucięcie początkowej samogłoski *a*) z jednoczesną obocznością *k : c* i resufiksacją *ij > ej* (cerk. *Akakij* > *Kacej) przyłączony został sufix *-ko* (*Kacej + ko*). Formacje typu *Malej* (< słow. *Małomir*, *Małostryj*), *Manej* (< cerk. *Manuił*, słow. *Manomir*), *Mokiej* (< cerk. *Mokij*), *Olfiej* (< cerk. *Jelewferij*) itp. zostały odnotowane w SHNOB (I 224, 226, 248, 271)²³³. Nazwisko *Miczejko* powstało natomiast na drodze dodania omawianego przyrostka do podstawy imiennej powstałej wskutek sufiksacji (*Mi-cz*).

V. H. Nazwiska z sufiksem *-enia*

Klemienia < im. *Klem* < *Klemens*, cerk. *Klimient* por. UscŚł 116

Mojsienia < im. wschśł. *Mojsa* < cerk. *Moisiej* SHNOB I 248, UscŚł 130

Sufiks *-enia* utworzył dwa nazwiska od podstaw imiennych powstałych w wyniku derywacji alternacyjnej.

Przyrostek ten w gwarach wschodniosłowiańskich na Białostocczyźnie pełni funkcję deminutywną i służy do oznaczania nazw istot młodych. W polskim i białoruskim języku literackim nie jest popularny. W antroponimii Białorusi nazwiska na *-enia* stanowią około 1% zasobu wszystkich nazwisk tego kraju (Frankowska 2001, 38–39, 44–45). Omawiany sufix, jak się wydaje, mógł być użyty zarówno w kreacji nazwisk, jak też

²³³ Por. też niewystępujące w bazie źródłowej nazwisko w Bielsku Podlaskim *Malejew*, gdzie sufix dzierzawczy *-ew* dodano do podstawy *Malej*.

w komponowaniu deminutywnych form imion. Za jego funkcją patronimiczną opowiadają się m.in. R. Kersta (1984, 22) oraz B. Tichoniuk (2000a, 146–150)²³⁴.

V. I. Nazwiska z sufiksem *-owiak*

Maćkowiak < im. *Maćko* < *Maciej*, cerk. *Matfij* MalI 276, TichI 112
Stankowiak < im. *Stanek*, *Stanko* < słow. *Stanisław* MalS 74, TichI 131
Waszkowiak < im. wschł. *Waszko* < cerk. *Wasilij* TichI 75, pol.
Waszko < *Wawrzyniec* MalS 26, por. MalI 340; por. też im. *Waszko* < słow. typu *Warcisław* MalS 26

Przyrostek *-owiak* stanowiący rozszerzony wariant sufiksu *-ak* należy do formantów rzadko spotykanych w antroponomii Białostoczczyzny, uchodzi natomiast za charakterystyczny dla Wielkopolski, gdzie odznacza się wysoką frekwencją w komponowaniu współczesnych nazwisk (por. Kreja 2001, 76; Walczak 2010b, 264)²³⁵. W analizowanym materiale utworzył on trzy nazwiska od imion chrześcijańskich – od im. *Maciej/Matfij* (pol./cerk.), słowiańskiego z motywacją chrześcijańską *Stanisław* oraz od polskiego *Wawrzyniec* lub cerkiewnego *Wasilij*. Ponadto forma *Waszko* poświadczona jest w literaturze jako pochodna od imienia o proveniencji słowiańskiej. Nazwiska *Maćkowiak*, *Stankowiak*, *Waszkowiak* można traktować również jako utworzone wskutek przyłączenia formantu *-ak* do podstawy odimiennej wcześniej już derywowanej dzierżawczym morfemem *-ow* (*Maćk(o) + ow + 'ak*, *Stank(o) + ow + 'ak*, *Waszk(o) + ow + 'ak*). Nie można też wykluczyć pochodzenia odmiejscowego – por. n.m. *Maćki* (kilkanaście miejscowości, m.in. w okolicach Wilna i Mariampola), *Maćkowo* w powiecie suwalskim (SG V 887–890),

²³⁴ Por. też Biryła (1988, 18, 88), Złotkowski (2017, 43).

²³⁵ Jak pisze B. Kreja (2001, 75), formant *-owiak*, będący jednym z wariantów sufiksu *-ak*, tworzy „pewną liczbę nazwisk, głównie jednak odimiennych, w których przyrostek *-owiak* miał pierwotnie najpewniej funkcję patronimiczną”.

n.m. *Stanki, Stańki* (kilka wsi na obszarze dzisiejszej Litwy i, zwłaszcza, Białorusi SG XI 210, XV/2 616–617) oraz n.m. *Waszki* w powiecie kolneńskim (SG XIII 144).

V. J. Nazwiska z sufiksem -(l)er

Feszler < por. niem. n.os. *Feßler* < im. *Faäß* < im. *Servatius, Bonifatius, Gervasius* DN 177, 182

Nazwiska z formantem *-er*, występujące w Polsce, często są antroponimami genetycznie niemieckimi lub hybrydalnymi (w przypadku dodania tego przyrostka do podstawy słowotwórczej o innym, niż niemieckie, pochodzeniu; por. Rospond 1967, XXIV; Skowronek 2001, 152).

W języku niemieckim sufiks *-(l)er* komponuje nazwy wykonawców czynności rodzaju męskiego²³⁶.

W antroponimii przyrostek niemiecki *-er* jest sufiksem o wyspecjalizowanych funkcjach. Dodany do nazw miejscowych, urabiał nazwiska wskazujące pierwotnie na miejsce zamieszkania (por. Naruszewicz-Duchlińska 2007, 332). Tworząc formacje dewerbalne, mógł też oznaczać męczyznę wykonującego określony zawód (por. Nowak 2012, 136–137).

Nazwiska zakończone na *-ler*, a więc posiadające przyrostek wzbogacony o *l*, mogły też pochodzić od form hipokorystycznych imion z rdzeniem nieposiadającym tej spółgłoski, por. np. występujące w Kaliszu nazwisko *Sztipler* (< niem. *Stipler*) < n.os. *Stippler* < im. *Stiderth, Stiebert* (Jaracz 2001, 359, 368, 371).

²³⁶ Por. występowanie sufiksu *-er* w rzeczownikach odczasownikowych (np. *Taucher* ‘nurek’ < *tauchen* ‘nurkować’, *Fahrer* ‘kierowca’ < *fahren* ‘jechać, jeździć, wozić’) oraz sufiksu *-ler* w rzeczownikach odrzeczownikowych (np. *Künstler* ‘artysta’ < *Kunst* ‘sztuka’, *Wissenschaftler* ‘naukowiec’ < *Wissenschaft* ‘nauka’; *Gramatyka języka niemieckiego* 2013). Por. też np. nazwisko *Reuter* w monografii A. Naruszewicz-Duchlińskiej (2007, 225): „N.[azwisko] derywowane form.[antem] *-er* od niem. ap. *reuten* ‘karczować’. Prawdopodobnie pierwotnie określenie osoby, wykonującej taką czynność”.

Zacytowane nazwisko powstało, jak można przypuszczać, przez dodanie tego formantu do podstawy *Faaß*, będącej derywatem alternacyjnym imienia chrześcijańskiego. Jak zaznacza A. Naruszewicz-Duchlińska (2007, 332), omawiany sufiks w nazwiskach pochodzących od innych kategorii antroponimów odznaczał się nacechowaniem patronimicznym.

V. K. Nazwiska z sufiksem *-atus*

Polikatus < brus. im. *Polik* < *Apalinar* LPŻ II 379; por. też lit. n.os.
Pālikas < *Pālys* < im. *Palemònas*, *Apolināras* LVKŽ 296, LPŽ II 381

Przyrostek *-atus* występuje w języku łacińskim. Tworzy on nie tylko struktury przymiotnikowe, pojawia się również w imionach własnych, por. np. im. *Fortunatus* (por. MalI 218). Zdaniem autorów LPŻ, baza fundująca nazwisko *Polikatus* powstała na gruncie języka białoruskiego, choć dopuszczalna jest także inna etymologia.

V. L. Nazwiska z sufiksem *-ajło*

Kiczkaǰło < im. wschł. *Kiczko* < cerk. *Nikita* TichI 119

Sufiks *-ajło* w leksyce apelatywnej polszczyzny ogólnej tworzy nazwy osób, najczęściej o podstawach dewerbalnych (np. *brzdąkajło*, *popychajło*, *poszturchajło*, *wykidajło*), i odznacza się ujemnym ładunkiem emocjonalnym (Grabias 1981, 74; Kreja 2001, 133). Na nacechowanie ekspresywne formantu *-ajło*, wywołującego pejoratywne emocje, zwraca uwagę również K. Skowronek (2001, 147). Nazwiska typu *Czekajło*, *Huchajło*, *Kaczajło*, *Switajło* badaczka analizuje wraz z innymi antroponimami na *-ło*, m.in. *Burzydło*, *Cisło*, *Gryzło*, *Rzucidło*, *Wlazło*.

Przyrostek ten powstał prawdopodobnie na gruncie języka litewskiego, chociaż nie jest wykluczona jego proveniencja białoruska (Czarnecka 2016a, 372). Według W. Mańczaka (1975, 189–192) sufiks *-ajło* pojawił się

najpierw w polskich nazwiskach²³⁷ pod wpływem antroponimów litewskich typu *Bargaila*, *Dziugaila*, a dopiero później trafił do zasobu rzeczowników pospolitych²³⁸.

Zdaniem B. Krei (2001, 132–133), niektóre nazwiska na *-ajło* mogą nastęrczyć trudności przy ustalaniu ich etymologii. Najłatwiej dają się zinterpretować te antroponimy, które, choć nie należą do częstych pod względem frekwencyjnym, mają czytelne podstawy czasownikowe, np. *Biegajło*, *Czekajło*, *Drygajło*, *Mazajło*, *Poczekajło*, *Pukajło*, *Skubajło*.

Z kolei w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostoczczyzny, jak dowodzą badania M. Sajewicza (2002, 230), derywaty zakończone na *-ło* tworzą najbardziej rozbudowany i wykazujący najwyższą aktywność model słowotwórczy dewerbalnych nazw subiektów. W zbiorze tym można wyodrębnić podgrupę derywatów na *-ajło*, por. *abicajło*, *aszukajło*, *kałupajło*, *narykajło*, *pakidajło*, *pamahajło*, *szczypajło*, *szukajło*, *ucikajło* i inne (Sajewicz 2002, 227–230)²³⁹.

V. Ł. Nazwiska z sufiksem *-anis*

Walendukanis < lit. n.os. *Valentūkas* < im. *Vāventas* LPŻ II 1150–1151

Cytowane nazwisko występuje w postaci oryginalnej, niezaadaptowanej do języka polskiego. Typowo litewskim jest tu niewątpliwie przyrostek *-anis*, produktywny w nazwach osobowych i miejscowych (Falk 1963, 87). LPŻ jako postać wyjściową podaje formę lit. *Vāventas* (polski odpowiednik *Walenty*). Można jednak przypuszczać, że nazwisko to powstało

²³⁷ Por. nazwisko *Masajło*, gdzie element *-ajł-* stanowi fragment podstawy słowotwórczej.

²³⁸ Sufiks *-ajło* był również przedmiotem badań innych językoznawców, m.in. P. Smoczyńskiego (1962), J. Długosz-Kurczabowej (1980, 21–33) oraz B. Strumińskiego (1961, 406), który opowiadał się za ukraińską genezą omawianego formantu.

²³⁹ Do mniej produktywnych na tym terenie należą deadiektywne *nomina subiecti* z formantem *-ajło*, np. *niachajło*, *dałhajło*, *zygajło* (Sajewicz 2002, 384, 387).

na podstawie odmianki *Walenduk, a więc zawierającą formant *-uk*, popularny w antroponimii wschodniosłowiańskiej (w tym białoruskiej)²⁴⁰.

V. M. Nazwiska z sufiksem *-son*

Patterson < im. *Pate(r)* < *Patrick*

Nazwiska zakończone na *-son* reprezentują model patronimiczny popularny w krajach anglojęzycznych. Na słowiańszczyźnie pojawiają się wraz z imigracją ich nosicieli. Nazwiska tego typu nie są raczej spotykane w polskiej i wschodniosłowiańskiej antroponimii historycznej. Poświadczona forma nawiązuje do imienia związanego z nurtem chrześcijańskim poprzez postać św. Patryka (skrócona wersja im. *Patrycjusz*, cerk. *Patrikij*) – jednego z najbardziej czczonych świętych w krajach anglosaskich.

---

²⁴⁰ Por. też im. *Walendy* TichI 141.

PODSUMOWANIE

Analizie poddano 1273 nazwiska pochodzące od imion o genezie chrześcijańskiej. Omówione antroponimy powstały albo w wyniku transonimizacji imion, zróżnicowanych językowo i strukturalnie, albo na skutek dodania do podstaw imiennych formalnych wykładników nazwiskotwórczych.

Część imion stanowiących bazy motywacyjne zaprezentowanych nazwisk wystąpiło w wariantach podstawowych. Odmianki potoczne, utworzone w wyniku szeregu przekształceń językowych (zwłaszcza w zakresie fonetyki), dominują nad oficjalnymi formami urzędowymi. Drugi zbiór obejmuje imiona w wersji derywowanej. Procesy słowotwórcze w obrębie imion tej podgrupy polegały na sufiksacji, ucięciu części tematu lub zmianie paradygmatu względem paradygmatu imienia w formie wyjściowej.

Wyabstrahowanie cech wspólnych w zakresie procesów nazwiskotwórczych w badanych jednostkach antroponimicznych pozwoliło wyodrębnić kilka modeli nazwisk uwzględniających ich budowę strukturalną: I. Nazwiska równe imionom w formie podstawowej, II. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej, III. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej albo utworzone w planie nazwiskowym od imion podstawowych lub derywowanych (nazwiska z sufiksami *-(cz)ak*, *-’ak*, *-ik*, *-(cz)yk*, *-(cz)uk*, *-’uk*), IV. Nazwiska utworzone od imion w formie podstawowej, V. Nazwiska utworzone od imion derywowanych (alternacyjnie lub sufiksalnie).

Frekwencję szczegółową wyodrębnionych typów nazwisk ilustruje tabela 1.

Tabela 1. Frekwencja szczegółowa typów nazwisk

I. Nazwiska równe imionom w formie podstawowej	
1. Nazwiska równe imionom w formie podstawowej oficjalnej	22
2. Nazwiska równe imionom w formie podstawowej nieoficjalnej	46
3. Nazwiska równe imionom w formie podstawowej oficjalnej lub nieoficjalnej	3
II. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej	
1. Nazwiska równe imionom mającym postać derywatów alternacyjnych	25
2. Nazwiska równe imionom mającym postać derywatów alternacyjno-paradygmatycznych	8
3. Nazwiska równe imionom mającym postać derywatów sufiksalnych	197
III. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej albo utworzone w planie nazwiskowym od imion podstawowych lub derywowanych	
III/1. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej sufiksem <i>-ak/-czak</i> albo derywowane tym przyrostkiem od imion podstawowych lub derywowanych	79
III/2. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej sufiksem <i>-ik/- (cz)yk</i> albo derywowane tym przyrostkiem od imion podstawowych lub derywowanych	54
III/3. Nazwiska równe imionom w formie derywowanej sufiksem <i>-uk/-czuk</i> albo derywowane tym przyrostkiem od imion podstawowych lub derywowanych	462
IV. Nazwiska utworzone od imion w formie podstawowej	
A. Nazwiska z sufiksami <i>-icz, -owicz, -ewicz</i>	114
B. Nazwiska z sufiksami <i>-ow/-ew</i>	17
C. Nazwiska z sufiksami <i>-in/-yn</i>	2
D. Nazwiska z sufiksem <i>-enko</i>	6

V. Nazwiska utworzone od imion derywowanych (alternacyjnie lub sufiksalnie)	
A. Nazwiska z sufiksami <i>-icz/-yc(z)</i> , <i>-owicz</i> , <i>-ewicz</i>	203
B. Nazwiska z sufiksem <i>-ow</i>	10
C. Nazwiska z sufiksem <i>-ów</i>	1
D. Nazwiska z sufiksem <i>-in/-yn</i>	6
E. Nazwiska z sufiksem <i>-enko</i>	5
F. Nazwiska z sufiksem <i>-eńko</i>	1
G. Nazwiska z sufiksem <i>-ejko</i>	2
H. Nazwiska z sufiksem <i>-enia</i>	2
I. Nazwiska z sufiksem <i>-owiak</i>	3
J. Nazwiska z sufiksem <i>-(l)er</i>	1
K. Nazwiska z sufiksem <i>-atus</i>	1
L. Nazwiska z sufiksem <i>-ajło</i>	1
Ł. Nazwiska z sufiksem <i>-anis</i>	1
M. Nazwiska z sufiksem <i>-son</i>	1

Zestawienie pokazuje, że wśród modeli nazwiskowych analizowanych w niniejszej pracy najliczniej reprezentowane są antroponimy włączone do III zbioru (tj. nazwiska na *-(cz)ak*, *-’ak*, *-ik*, *-(cz)yk*, *-(cz)uk*, *-’uk*). Wystąpiło łącznie 595 formacji tego typu, co stanowi 46,7% wszystkich jednostek objętych badaniem. Jednocześnie powyższy wykaz pozwala stwierdzić, że 462 nazwiska w tej grupie to struktury z formantem *-(cz)uk*, *-’uk* uznawane za charakterystyczne dla systemu antroponimicznego Podlasia i popularne we wschodniej części województwa podlaskiego (por. Złotkowski 2017, 431).

Nazwiska z przyrostkami *-(cz)ak*, *-’ak*, *-ik*, *-(cz)yk*, *-(cz)uk*, *-’uk* mogły ukonstituować się w różny sposób. Obok funkcji patronimicznej przyrostki

te mogły pełnić funkcję deminutywną. Na interesującym nas obszarze największą produktywnością odznaczają się formacje imienne na *-uk/-czuk*. Poświadczone są również hipokorystyka odimienne z przyrostkami *-ik/- (cz)yk*. Niewielka liczba derywatów zakończonych na *-ak (-'ak)/-czak* świadczy zapewne o tym, że są one postrzegane jako formacje patronimiczne, a funkcję deminutywną w antroponimii sufiksy te utraciły stosunkowo wcześniej.

Niższą frekwencję, w stosunku do III zbioru, odnotowano wśród nazwisk utworzonych od imion derywowanych (V grupa; 238 jednostek, co stanowi 18,7% całości badanego materiału). Nazwiska z sufiksami *-icz/-yc(z)*, *-owicz*, *-ewicz* powstałe na bazie derywatów imiennych poświadczone są 203 przykładami. Pozostałe modele (nazwiska na *-ow*, *-ów*, *-in/-yn*, *-enko*, *-ejko* i inne) wystąpiły sporadycznie.

Zbliżoną produktywnością cechują się nazwiska formalnie równe imionom w formie derywowanej (II grupa; 230 nazwisk, tj. 18,1% całego zasobu). Wśród nich tylko niewielki odsetek stanowią derywaty alternacyjne (25 poświadczeń) lub alternacyjno-paradygmatyczne (8 poświadczeń). W pozostałych przypadkach (197 poświadczeń) powstanie nazwiska należy wiązać z transonimizacją form imiennych powstałych na drodze sufiksacji (czasami w połączeniu z derywacją alternacyjną lub paradygmatyczną).

Rzadziej wystąpiły nazwiska utworzone od imion w formie podstawowej (IV grupa; 139 antroponimów – 11%). Swoją obecność zaznaczyły głównie formacje na *-icz/-yc(z)*, *-owicz*, *-ewicz* (114 derywatów nazwiskowych). W kreacji nazwisk tego typu imiona w odmiankach potocznych brały udział nieco częściej, niż imiona w wariantach oficjalnych.

Najmniej licznie reprezentowane są w analizowanym materiale nazwiska formalnie równe imionom w postaci podstawowej (I grupa; 71 antroponimów – 5,6%). Wariantów nieoficjalnych było dwukrotnie więcej, niż form kanonicznych.

Należy zwrócić uwagę, że stosunkowo licznie w funkcji baz fundujących pojawiły się imiona mające postać derywatów sufiksalnych (zob. grupy II, III, V). Wśród nich wyraźnie dominują struktury imienne utworzone za pomocą przyrostka z podstawowym *-k-* w części sufiksальной. W zbiorze V. A.2., przykładowo, hipokorystyka zawierające element spółgłoskowy

-k- stanowią ponad 63% wszystkich imiennych derywatów sufiksalnych uczestniczących w tworzeniu nazwisk tej grupy (103 z 162). W zbiorze II.3. imiona urobione za pomocą formantu z komponentem -k- stanowią ponad 42% wszystkich imion mających postać derywatów sufiksalnych transponowanych do klasy nazwisk (83 z 197). Jak można przypuszczać, zbliżona sytuacja ma miejsce także w odniesieniu do derywatów sufiksalnych, które wystąpiły w grupie III, co w znacznym stopniu poświadcza materiał eksplikacyjny podany przy objaśnianiu poszczególnych nazwisk. Dokładne wartości liczbowe (i procentowe) są jednak trudne do ustalenia, ponieważ niektóre nazwiska tego modelu mogły być utworzone od derywatów zawierających element spółgłoskowy -c- (por. np. nazw. *Jakimczak, Jurczak, Szymczak; Abramczyk, Michalczyk, Tomczyk; Chomczuk, Iwańczuk, Mironczuk*).

*

Materiał źródłowy pokazuje, że w kreacji omówionych nazwisk wykorzystano (faktycznie lub hipotetycznie) prawie 400 imion związanych z nurtem chrześcijańskim¹. Formy imion wykorzystanych w funkcji podstaw słowotwórczych analizowanych nazwisk nawiązują do antroponimów mających źródło w różnych okresach historii tej religii. Wśród nich można wyróżnić:

---

¹ Doliczono się 375 niepowtarzających się imion, chociaż należy zastrzec, że liczba ta jest w pewnym stopniu umowna. W podstawach niektórych nazwisk występują bowiem derywaty będące pochodnymi różnych imion. Bazami fundującymi omawiane nazwiska mogły być zatem także inne imiona (niewyszczególnione w niniejszej pracy). Świat chrześcijański dysponuje przeogromnym zasobem imion świętych różnych epok, świętych lokalnych i świętych o bardziej powszechnym kulcie. Często są to imiona minimalnie różniące się od siebie pod względem zapisu i brzmienia. Z drugiej strony, przy analizie wielu nazwisk uwzględnionych jest kilka imion, a przecież w indywidualnej sytuacji dane nazwisko było utworzone tylko od jednego konkretnego imienia. Niezwykle trudno jest ustalić, czy jednakowo brzmiące nazwisko (występujące wielokrotnie w bazie źródłowej) służące do identyfikacji różnych osób (rodzin) powstało w oddzielnych przypadkach od tego samego, czy od dwóch (lub więcej) imion. Sytuacje tego typu uniemożliwiają w konsekwencji przedstawienie dokładnych wartości liczbowych.

- 1) imiona biblijne starotestamentowe, np.: *Adam, Ananija², Beniamin, Daniel/Danił, Dawid, Eliaz/Ilija, Ewa, Gabriel/Gawrił, Ionafan, Iow, Jakub/Iakow, Jelisiej, Jeremiasz/Ijeremija, Jonasz, Józef/Iosif, Małachija, Michał/Michał, Michiej, Naum, Osija, Salomon/Sołomon, Symeon/Simieon;*
- 2) imiona biblijne nowotestamentowe, np.: *Andrzej/Andrej, Antipa, Bartłomiej/Warfołomiej, Dionizy/Dionisij, Fieofił, Filimon, Filip/Filipp, Jan/Joann, Karp, Łazarz/Łazar', Łukasz/Łuka, Maciej/Matfij, Marek/Mark, Mateusz/Matfiej, Onisim, Paweł/Pawieł, Piotr/Pietr, Sosipatr, Stefan/Stiefan, Szymon/Simon, Tadeusz/Faddiej, Tomasz/Foma, Trofim, Tymoteusz/Timofiej, Zakchiej;*
- 3) imiona związane z Biblią przez tradycję i legendę: *Baltazar, Joachim/Joakim, Kasper, Melchior;*
- 4) imiona świętych okresu starochrześcijańskiego (do V wieku), np.: *Afanasij, Akindin, Aleksander/Aleksandr, Amfiłochij, Anfim, Apronian, Awierkij, Bonifacy/Wonifatij, Chariton, Damian, Dasij, Fał, Fałalej, Fiespiesij, Firs, Florentyn, Foka, Gałaktion, Giełasij, Gierasim, Grzegorz/Grigorij, Hipacy/Ipatij, Hipolit/Ippolit, Ioannikij, Isichij, Isidor, Jediesij, Jekatierina, Jermołaj, Jerzy/Gieorgij, Justyn/Iustin, Konstanty/Konstantin, Kosma, Krzysztof/Christofor, Leontij, Marceli/Markiełł, Marcin, Mariusz, Mioletij, Mielanija, Mikołaj/Nikołaj, Mitrofan, Nikifor, Nikita, Nikon, Onisij, Pantieleimon, Parfienij, Pasikrat, Polijewkt, Prokop/Prokopij, Roman, Sebastian/Sewastian, Siergij/Siergiej, Sylwan/Siluan, Warachisij, Warwar, Wawrzyniec/Ławrentij, Wiktor, Wił, Wincenty, Zosima;*
- 5) imiona świętych średniowiecza (VI–XV wiek), np.: *Agafon, Benedykt/Wieniedikt, Bernard, Boris, Burghard, Fantin, Jewfrosin, Fiłaret, Fotij, Franciszek, Frydrych, Karol, Konrad, Krystyn, Leonard, Leont, Magnusz/Magn, Pitirim, Robert, Roch, Rychart/Ryszard, Sawa/Sawwa, Sofronij, Stanisław, Trojan, Waclaw/Więcestaw, Władimir, Wojciech.*

---

² Imiona podane są w wariantach językowych, w których pojawiły się w charakterze baz motywujących omawiane nazwiska.

6) imiona świętych nowożytnych: *Teresa; Angieł;*

7) imiona inne³: *Afiniej, Magrin, Pietronij.*

Frekwencję poszczególnych (niepowtarzających się) imion pod względem motywacji religijno-kulturowej przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Frekwencja niepowtarzających się imion w aspekcie motywacji religijno-kulturowej

ŹRÓDŁO IMION	LICZBA I [%] IMION
Imiona biblijne starotestamentowe	42 (11,2%)
Imiona biblijne nowotestamentowe	43 (11,4%)
Imiona związane z Biblią poprzez tradycję i legendę	5 (1,3%)
Imiona motywowane przez świętych okresu starochrześcijańskiego (do V wiek)	228 (60,6%)
Imiona motywowane przez świętych średniowiecza (VI–XV wiek)	52 (13,8%)
Imiona motywowane przez świętych nowożytnych	2 (0,5%)
Imiona inne (niesklasyfikowane)	3 (0,8%)
Łącznie	375 (100%)

Największy udział w motywowaniu nazwisk mieszkańców Bielska Podlaskiego, Hajnówki i Siemiatycz mają imiona świętych epoki starochrześcijańskiej (I–V wiek). Fakt ten nie zaskakuje, ponieważ imiona

³ Imiona te są poświadczane w źródłach, ale brak jest danych dotyczących usytuowania motywujących je postaci na chrześcijańskiej osi czasu. Zacytowane antropony w dostępnych dyptychach „europejskiego” prawosławia nie są odnotowane (zob. np. SIP, Kal, KalMP, *Trebnik*). Wspomina się o nich natomiast w *Полном месяцеслове Востока...*, autorstwa arcybiskupa Sergiusza Spasskiego, biskupa Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej, żyjącego w latach 1830–1904. Niestety, brak odniesień hagiograficznych w wykazie sporządzonym przez abpa Sergiusza nie pozwala na ustalenie chronologii w zakresie świętych noszących te trzy imiona.

nawiązujące do postaci z tego okresu w dziejach Kościoła powszechnego stanowią najwyższy odsetek całego zasobu imion w świecie chrześcijańskiego Wschodu i Zachodu.

Frekwencja wykorzystanych (realnie i hipotetycznie) imion pokazuje, jak silny wpływ miała tradycja chrześcijańska na terenach obejmujących południową i południowo-wschodnią część dzisiejszego województwa podlaskiego. Wskutek ciągłych ruchów migracyjnych mających miejsce w przeszłości i w czasach najnowszych, zasób antroponomów używanych w Bielsku Podlaskim, Hajnówce i Siemiatyczach ulegał ciągłym zmianom. Część nazwisk pojawiła się w tych miastach wraz z ludnością napływową, jednak zasadniczy filar lokalnego systemu nazwiskowego ukształtowany został przez autochtonów zamieszkujących od wieków ten teren.

Badania wykazały, że niektóre formy imienne komponujące nazwiska nawiązują do imion oficjalnych w wersji polskiej, stosowanej w liturgii Kościoła rzymskokatolickiego (por. *Ambroży, Augustyn, Urban, Wincenty*), inne odnoszą się do imion w wersji cerkiewnosłowiańskiej (por. *Afanasij, Dorofiej, Filimon, Isidor, Jelisiej, Zakchiej*). Część odmianek odwołuje się zarówno do imion kalendarza polsko-łacińskiego jak i rusko-bizantyjskiego (por. *Andrzej/Andrej, Bartłomiej/Warfołomiej, Dionizy/Dionisij, Grzegorz/Grigorij, Hipacy/Ipatij, Krzysztof/Christofor, Samuel/Samuil*). Zróżnicowane językowo odmianki danego imienia mogły wystąpić przy ustalaniu etymologii jednego nazwiska (derywat może pochodzić od imienia w wersji polskiej lub cerkiewnej, np. w nazw. *Walko, Klimczuk*), mogą też dotyczyć różnych nazwisk. Niektóre jednostki imiennicze, w zestawieniu ich form w kalendarzu polsko-łacińskim i cerkiewno-ruskim, są tożsame lub maksymalnie zbliżone, np. *Adam, Damian, Dawid, Kosma, Roman*. Jediną cechą różnicującą może być akcent.

Najmniej imion „wspólnych” pochodzi od kanonizowanych postaci z epoki średniowiecza. Większość tych świętych występuje albo jedynie w Kościele rzymskokatolickim, albo tylko w Cerkwi prawosławnej. Po rozdziale Kościoła powszechnego każda z tych dwóch konfesji podążała własną drogą. Imiona świętych kanonizowanych po tym okresie były więc

wpisywane do jednego kalendarza i w konsekwencji nie posiadają odpowiedników w dyptychu drugiego obrządku.

Kościół łaciński uzupełnił zasób swoich imion m.in. o imiona germańskie. Odnaczają się one różnym stopniem adaptacji językowej do norm polszczyzny (np. *Bartołd*, *Goczałek*), a niektóre formy zachowują charakter oryginału niemieckiego (np. *Egbert/Ekbert*), co poświadcza prezentowany materiał.

Kilkanaście imion pojawiło się w odmiankach, które nie są typowe dla form polskich, cerkiewnosłowiańskich, a nawet germańskich (w tym zgermanizowanych lub spolszczonych). Wystąpiły one jako bazy motywujące nazwiska *Bas*, *Brosko*, *Feszler*, *Hawel*, *Hewa*, *Pałys*, *Patterson*, *Polach*, *Polikatus*, *Walendukanis*, *Walio* i nawiązują do języka, na gruncie którego mogło zostać ukształtowane dane nazwisko (np. litewskie warianty imion *Apolināras*, *Palemōnas*, *Vāļentas*, *Valērijanus* (por. łac. *Valerianus*), czeski *Havel*, łaciński *Heva*, anglosaski *Patrick*) lub mogą mieć postać form zlatynizowanych (z pominięciem języków narodowych), np. *Ambrosius*, *Bonifatius*, *Gervasius*, *Polonius*, *Sebastianus*, *Servatius*. Postać imienia *Apalinar* (< nazw. *Polikatus*) ma pochodzenie białoruskie, trudno natomiast jednoznacznie przesądzać o jego językowej formie wyjściowej. Imię to występuje bowiem w obu kalendarzach – prawosławnym i rzymskokatolickim.

*

Szereg imion, od których utworzone zostały omawiane nazwiska, posiada swoją odrębność językową względem form wyjściowych. Specyfika ta wynika przede wszystkim z funkcjonowania tych odmianek w gwarach na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim. Cechy dialektalne podstaw motywujących dostrzegalne są w różnych podsystemach języka, głównie jednak w zakresie fonetyki.

W analizowanych nazwach stwierdzamy m.in.: wymianę *f > ch* (*Anchim* < cerk. *Anfim*, *Choma* < cerk. *Foma*, *Chrol* < cerk. *Fłor*) i *f > p* (*Suproń* < cerk. *Sofronij*), przejście nagłosowego *je* w *o* (*Olichwier* < cerk. *Jelewfierij*), metatezę (*Chrol* < cerk. *Fłor*), oboczność *ł : l* (*Chrol* < cerk. *Fłor*, *Fal* < cerk. *Fał*), wymianę samogłoski *o : u* (*Suproń* < cerk. *Sofronij*, *Tumasz* < pol. *Tomasz*), *i : u* (*Akuła* < cerk. *Akiła*, *Kuprian* < cerk. *Kiprian*),

o : *e* (*Niester* < cerk. *Niestor*) i *a* : *o* (*Rozumnik* < cerk. *Razumnik*), występowanie *j* zamiast samogłoski *i* (*Łukjan* < cerk. *Łukian*, *Mojsiej* < cerk. *Moisiej*), dodanie lub opuszczenie głosek (np. *Fiedor* < cerk. *Fieodor*, *Juchim* < cerk. *Jewfimij*, *Kupryjan* < cerk. *Kiprian*, *Parafian* < cerk. *Parfienij*).

Niektóre imiona kalendarza wschodniego wystąpiły w odmiankach powstałych przypuszczalnie pod wpływem fonetyki języka polskiego. Do takich form należy zakwalifikować m.in. imiona ze zdyspalatalizowanymi spółgłoskami, np.: *Borys* (por. cerk. *Boris* – *r'* : *r*), *Charyton* (cerk. *Chariton* – *r'* : *r*), *Grygor* (cerk. *Grigorij* – *r'* : *r*), *Kirył*, *Kiryło* (cerk. *Kiriłł* – *r'* : *r*), *Martyn* (cerk. *Martin* – *t'* : *t*), *Wasył* (cerk. *Wasilij* – *s'* : *s*). Są to potoczne warianty imion typowe dla pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego. Wskutek oddziaływania polszczyzny na formy cerkiewno-ruskie pojawiły się także formy imienne typu *Demidź*, *Dzienis*, *Gardziej*, *Nieścier*, *Radziwon*, *Uścijan*. Z oczywistych względów równie dobrze mogły to być warianty utworzone pod wpływem języka białoruskiego. W antroponimii białoruskiej licznie poświadczone są bowiem imiona z twardymi spółgłoskami (*Борыс*, *Харытон*, *Грыгорый*, *Кірыл*, *Мартын*), a także imiona odzwierciedlające procesy *dziekania* (*Гардзеі*, *Дзеніс*, *Радзівон*) i *ciekania* (*Несцёр*, *Нікіцік*). Natomiast formy *Dawyd* (> nazw. *Dawydziuk*) i *Tychon* (> nazw. *Tychoniuk*) mogły powstać na gruncie języka ukraińskiego lub gwar ukraińskich.

Przekształcenia obecne są również w zakresie morfologii. W analizowanym materiale źródłowym najczęściej dotyczą one skrócenia podstawy imienia motywującego. Z podstaw słowotwórczych redukcji podlegały elementy inicjalne (*Нарон* < cerk. *Agafon*; *Melan*, *Melań* < cerk. *Jemilian*); finalne (*Bołtrom* < cerk. *Warfołomiej*; *Haraś* < cerk. *Gierasim*; *Klim* < *Klemens*, cerk. *Klimient*; *Kościan* < *Konstanty(n)*, cerk. *Konstantin*; *Onop* < cerk. *Onufrij*; *Pas* < cerk. *Pasikrat*; *Sal* < pol. *Salomon*, cerk. *Sołomon*; *Siebieś* < *Sebastian*, cerk. *Sewastian*; *Sielewieś* < cerk. *Silwiestr*; *Wawrzyn* < *Wawrzyniec* i in.), inicjalne i finalne jednocześnie (*Kud'*, *Kuda*, *Kudia* < cerk. *Akindin*; w tym odrzucenie cerkiewnego *-ij*: *Ławren* < cerk. *Ławrentij*; *Panas* < cerk. *Afanasij*), bądź finalne i medialne (*Kość*, *Kosta*, *Kościa* < cerk. *Konstantin*). Niektórym zabiegom alternacyjnym towarzyszyły procesy fonetyczne, np. wymiana samogłosek (*Haraś* < *Gierasim* (*e* : *a*); *Onop* < *Onufrij* (*u* : *o*))

Siebieś < *Sebastian, Sewastian* (a : 'e), *Sobeś* < *Sebastian, Sewastian* (e : o)) i spółgłosek (*Barwa* < *Warwar* (w : b); *Chran, Chrań* < *Franciszek, Sofronij* (f : ch)), palatalizacja spółgłosek (*Tisz, Tysz* < *Tichon, Fieostich, Fieotich* (ch : sz); *Mis, Miś* < *Michał, Michaił* (ch : sz następnie sz > s, ś)). Jednoczesne przekształcenia fonetyczne i morfologiczne w obrębie jednego antronimu podkreślają lokalny charakter danej formy imiennej, a tym samym – nazwiska utworzonego na jego bazie.

*

Opierając się na danych liczbowych, ustalono, że najwyższą aktywnością w zakresie kreacji nazwisk odznacza się imię *Jan/Ioann/Iwan*, które pojawiło się jako – rzeczywista lub hipotetyczna – baza motywacyjna 35 nazwisk. Na drugim miejscu wystąpiło im. *Grzegorz/Grigorij*, zanotowane przy eksplikacji 31 nazwisk. Do popularnych imion motywujących należy ponadto zakwalifikować imiona: *Jakub/Iakow/Jakow* (29 nazwisk), *Aleksy/Aleksij/Aleksiej* (23), *Mateusz/Matfiej/Matwiej* (23), *Aleksander/Aleksandr* (22), *Mikołaj/Nikołaj* (21), *Bazyli/Wasilij* (20). Względnie często (od 10 razy w górę) pojawiły się także inne imiona, tj.: *Wawrzyniec/Ławrentij* (19), *Maciej/Matfij* (18), *Piotr/Pietr* (18), *Konstanty(n)/Konstantin* (17), *Paweł/Pawieł* (17), *Walenty(n)/Walentin/Vālentis* (17), *Józef/Iosif* (16), *Michał/Michaił* (16), *Stanisław* (16), *Symeon/Simieon* (16), *Szymon/Simon* (16), *Daniel/Danił* (15), *Jeremiasz/Ijeremija* (15), *Bartłomiej/Warfołomiej* (14), *Gabriel/Gawrił* (13), *Emilian/Jemilian* (12), *Kosma* (12), *Krzysztof/Christofor* (12), *Prokop/Prokopij* (12), *Rodion* (12), *Sebastian/Siewastian/Sebastianus* (12), *Andrzej/Andrej* (11), *Benedykt/Wieniedikt* (11), *Dymitr/Dimitrij* (11), *Konrad* (11), *Mojżesz/Moisiej* (11), *Sylwan/Siluan* (11), *Antoni/Antonij* (10), *Artiemij* (10), *Awksientij* (10), *Gierasim* (10), *Jerzy/Gieorgij* (10), *Łukasz/Łuka* (10), *Zinon* (10).

Czynnikiem, który niewątpliwie wpłynął na wysoką frekwencję tych imion jest ich występowanie, w większości przypadków, w co najmniej dwóch wersjach językowych. Należy zauważyć, że na początku powyższego zestawienia (na miejscach 1, 3, 4, 5) pojawiły się imiona, które w analizowanym materiale są poświadczone w trzech odmiankach (oprócz wariantu polskiego i cerkiewnego występuje forma rosyjska używana w obiegu

urzędowo-administracyjnym). Niemniej, w grupie tej znalazły się także imiona zanotowane tylko w jednej wersji językowej, w tym imiona typowe dla jednego obrządku, a praktycznie niewystępujące w kalendarzu liturgicznym drugiego wyznania (np. prawosławne im. *Rodion* lub im. *Konrad* nadawane tylko w Kościele katolickim).

*

Uwagę zwraca dysproporcja pomiędzy poszczególnymi odmiankami językowymi imion. W tabeli 3 pokazano frekwencję wszystkich wariantów wyjściowych według kryterium przynależności językowo-konfesyjnej (oddzielnie policzono warianty polski i cerkiewno-ruski w przypadkach, w których dana odmianka motywująca nazwisko może być pochodną obydwu form kancelaryjnych).

Tabela 3. Fekwencja wariantów wyjściowych w aspekcie kryterium przynależności językowo-konfesyjnej

ODMIANKI JĘZYKOWE IMION* MOTYWUJĄCYCH NAZWISKO	LICZBA UŻYĆ
Warianty typowe dla polskiej tradycji nazewniczej	628
Warianty typowe dla cerkiewno-ruskiej tradycji nazewniczej	1203
Warianty wspólne dla polskiej i cerkiewno-ruskiej tradycji nazewniczej (ze względu na podobieństwo graficzno-brzmieniowe)	97
Pozostałe warianty (zlatynizowane, litewskie, inne)	18
Łącznie	1946

* Mowa tu o formach językowych imion kancelaryjnych, do których nawiązują odmianki motywujące nazwisko.

Form cerkiewno-ruskich, które stanowią 62% całego zasobu, jest niemal dwukrotnie więcej, niż wariantów charakterystycznych dla polskiej tradycji nazewniczej (około 32%). Udział imion, których postacie polska i wschodniosłowiańska są tożsame (pomijając akcent) wynosi 5% (por. *Adam*, *Damian*, *Dawid*, *Miron*, *Roman* i inne).

Różnice liczbowe zaznaczają się też w przypadku porównania dwóch form jednego imienia: polskiej i cerkiewnosłowiańskiej. Obok sytuacji, w których frekwencja dla poszczególnych odmianek jest taka sama lub względnie zbliżona (np. *Bartłomiej* 8/*Warfołomiej* 6, *Gabriel* 8/*Gawriił* 10, *Klemens* 9/*Klimient* 7, *Paweł* 13/*Pawieł* 12, *Sylwester* 4/*Silwiestr* 4), cytowany materiał pokazuje bardziej zauważalne rozbieżności w tym zakresie. Niektóre imiona w wersji polskiej dominują nad wariantami cerkiewnymi (np. *Benedykt* 11/*Wieniedikt* 4, *Józef* 12/*Iosif* 6, *Walenty(n)* 15/*Walentin* 5), częściej jednak można zaobserwować tendencję odwrotną (por. np. *Grzegorz* 10/*Grigorij* 24, *Herman* 2/*Gierman* 7, *Tomasz* 7/*Foma* 12, *Emilian* 2/*Jemilian* 11, *Dionizy* 2/*Dionisij* 8, *Błażej* 3/*Własij* 8, *Aleksy* 12/*Aleksij* 20, *Bazyli* 2/*Wasilij* 18).

Należy podkreślić, że wnioski płynące z tego rodzaju analizy mogą mieć w niektórych miejscach charakter dyskusyjny, ponieważ niejednokrotnie nie jest łatwo uznać daną odmiankę motywującą nazwisko za jednoznacznie polską lub wschodniosłowiańską, a co za tym idzie – za pochodną imienia polskiego (w formie kancelaryjnej) lub cerkiewnego. W znacznej mierze opisana sytuacja jest rezultatem odmiennych niekiedy ustaleń badaczy. W niniejszej pracy starano się dokonywać możliwie najbardziej wnikliwej analizy, nierzadko konfrontując różne stanowiska przedstawione w literaturze onomastycznej.

*

Z przeprowadzonych badań wynika, że w kreacji poszczególnych nazwisk brała udział różna liczba imion posiadających motywację chrześcijańską. Niekiedy zaproponowane w eksplikacjach imiona nie wyczerpują wszystkich hipotetycznych możliwości motywacyjnych, o czym była już mowa wyżej. Taka sytuacja dotyczy m.in. nazwisk, które mogły być utworzone od różnych imion o zbliżonym brzmieniu lub posiadających tożsame rdzeń leksykalny (ewentualnie inny morfem). Poszczególne imiona fundujące dane nazwisko mogły też być bardziej zróżnicowane względem siebie. W konsekwencji w charakterze domniemanych podstaw słowotwórczych wystąpiło kilka imion, por. np. nazw. *Chaniło*, *Chraniuk*, *Chilkiewicz*, *Gasiuk*, *Juszczuk*, *Kacejko*, *Kuca*, *Lewociuk*, *Pankiewicz*, *Polach*, *Samociuk*, *Szys*, *Tyc*, *Wachol*.

W tabeli 4 przedstawiono liczbowe zestawienie nazwisk w zależności od liczby motywujących je imion.

Tabela 4. Zestawienie liczbowe nazwisk w zależności od liczby motywujących je imion

LICZBA IMION MOTYWUJĄCYCH		LICZBA NAZWISK	
Nazwiska motywowane przez jedno imię	W jednym wariantcie językowym (konfesyjnym)	849	1020
	W dwóch wariantach językowych (konfesyjnych)	171	
Nazwiska motywowane przez dwa imiona		155	
Nazwiska motywowane przez trzy imiona		56	
Nazwiska motywowane przez cztery i więcej imion		42	

Nieco ponad 80% całego zbioru stanowią nazwiska, dla których przypisano jedno imię motywujące, co pozwala wskazać rzeczywistą podstawę fundującą i zminimalizować tym samym stopień prawdopodobieństwa wynikający z możliwości tworzenia poszczególnych nazwisk przez kilka różnych imion. Jednocześnie dane statystyczne wskazują, że pięciokrotnie częściej imię występowało tylko w jednej wersji językowej.

Okoliczności, w których dane nazwisko mogło powstać od dwóch różnych imion⁴ odnotowano w przypadku 12% badanych antroponimów, zaś obecność trzech imion stwierdzono w 4,4% zasobu ogólnego.

*

Warto wyodrębnić też grupę kilkudziesięciu nazwisk, w motywacji których mogły uczestniczyć (z różnym stopniem prawdopodobieństwa) imiona żeńskie, por. nazwiska: *Aleksandrowicz, Aleksandrak, Barwiuk, Chaniewicz,*

⁴ W przypadku nazwisk pochodnych od dwóch lub więcej imion ich liczba jest niezależna od liczby wariantów językowo-konfesyjnych.

Daszkiewicz, Daszuta, Dorotkiewicz, Falkiewicz, Fedosiewicz, Fedoruk, Fiedorczyk, Fiedorczyk, Fiedoruk, Halczuk, Hanula, Hańczuk, Hewa, Jekaterińczyk, Jewdosiuk, Jewiec, Krysiak, Krysiak, Krysiak, Lenkiewicz, Lesiak, Lesiuk, Majczuk, Majczyzna, Majka, Martyniuk, Martynowicz, Maryniak, Maryszczuk, Melaniuk, Oksieniuk, Oleksiewicz, Oleksiuk, Olesiuk, Oleśkiewicz, Omelaniuk, Omelańczyk, Omelczuk, Omelianiuk, Omelianowicz, Omeljaniuk, Omieljaniuk, Rózio, Teresiak, Ulaniuk, Ulianiuk, Uljanow, Ustyniuk, Uściniak, Waluk, Walczak, Walczuk, Wierak, Zinzuk, Ziniewicz, Ziniuk, Zinkiewicz, Zińczuk. Jak pokazała analiza, w grupie żeńskich imion fundujących częściej mamy do czynienia z formami o genezie wschodniosłowiańskiej. W znakomitej większości przypadków zacytowane nazwiska równie dobrze mogły powstać na bazie imion męskich.

Zjawisko identyfikowania mężczyzn za pomocą określeń pochodzących od imion żon i matek występuje na gruncie polskim już w epoce średniowiecza, ale największy zasób nazw tego typu jest spetryfikowany w nazwiskach współcześnie używanych (Malec 2012, 272). Powstanie i utrwalenie się formacji od etymonów żeńskich było zainicjowane różnymi okolicznościami – wskazywało na dominację kobiety w lokalnym środowisku (oddziaływanie czynnika ekonomicznego lub osobowościowego), mogło też być konsekwencją jej stanu rodzinnego (niezameżna lub wdowa).

Powyższe spostrzeżenia, jedynie zasygnalizowane w niniejszej pracy, skłaniają do szerszego przyjrzenia się tej problematyce w przyszłości. Warto byłoby zbadać zagadnienie traktowania na Podlasiu niezameżnych matek i zastanowić się, czy taki fakt miał wpływ na określenie dziecka imieniem matczynym. Być może interesujących wniosków dostarczyłaby analiza struktur matronimicznych z typowym dla tego obszaru sufiksem *-uk/-czuk* (np. *Hańczyn syn > Hańczuk, Ulanin syn > Ulaniuk, Zińczyn syn > Zińczuk*), w których przyrostek ten przybierałby charakter deprecjacyjny (por. ap. *bajstruk, bansiuk* ‘nieślubne dziecko’).

*

Objaśnieniu etymologii poszczególnych nazwisk towarzyszy zjawisko wielomotywyjności wewnątrz- i międzyjęzykowej. W obu przypadkach

może ona dotyczyć pochodzenia nazwiska zarówno od kilku różnych imion bądź od co najmniej dwóch wariantów jednego imienia chrześcijańskiego. Niejednorodność w zakresie kreacji wielu nazwisk może mieć również przyczynę w samym sposobie ich tworzenia. Tę kwestię w sposób najbardziej wyrazisty ilustrują nazwiska z elementem spółgłoskowym *-k-*, które mogły powstać zarówno w wyniku transonimizacji derywatów imiennych, jak też wskutek dodania do imion formalnie tożsamy przyrostków nazwiskotwórczych (genetycznie patronimicznych i, rzadziej, dzierżawczych). Czasami kwestia wielomotywywności omówionych nazwisk wychodzi poza sferę wpływu dziedzictwa chrześcijańskiego. Ukształtowanie się niektórych jednostek nazwiskowych mogło bowiem nastąpić w oparciu o rodzime imiona słowiańskie, jak też na bazie leksyki apelatywnej.

Jak wykazała analiza, 46 nazwisk (3,6% całego zbioru) mogło powstać od imion słowiańskich, niezwiązanych z nurtem chrześcijańskim. Nazwiska te są zróżnicowane pod względem budowy słowotwórczej, por.: *Fal, Pac, Radź, Rost, Świryd; Witek, Małaszek; Minko, Mińko, Malko, Mańko, Stańko; Brosko, Jaroszko, Leszko, Paczko, Witoszko; Bogusz, Jarosz, Malisz; Siemieniaka, Siemieniako; Leszczak, Sobczak; Milik, Jaroszyk; Wojcieszuk; Radosiuk; Jaroszuł, Sobieszuk; Malewicz, Pacewicz, Radzewicz; Falkewicz, Leszkewicz, Małaszkiwicz, Radkiwicz, Raszkewicz, Rodkiwicz, Stankewicz, Witkiwicz; Boguszewicz, Jaroszewicz; Sobków; Rodzin; Waszkowiak*. Bogaty zasób imion rodzimych często pozwala odnieść formy motywujące zacytowane nazwiska do kilku różnych imion (zazwyczaj dwuczłonowych posiadających jednakowy rdzeń).

Na gruncie apelatywnym, równoległe do motywacji odimiennej, mogło zostać utworzonych co najmniej 79 nazwisk (6,2% całego zbioru). Podstawy fundujące odznaczają się zróżnicowaniem, zarówno pod względem semantyki, jak też z językowego punktu widzenia, por. następujące nazwiska: *Aftyka, Akułow, Aniełowa, Banas, Barcewicz, Bas, Baszun, Chatys, Chworoś, Filinowicz, Gaj, Gajczyk, Gajko, Gawina, Gawino, Gul, Gulewicz, Gulko, Huczko, Jerzyk, Kaczko, Kalina, Karnewicz, Kiczko, Kiszkiwicz, Kiszko, Kłoczko, Koc, Koczuk, Kopeć, Kopiec, Koptewicz, Kordikiwicz,*

Kordziukiewicz, Kos, Kosz, Koško, Kot, Kotowicz, Krysiak, Krysiewicz, Krysiuk, Kryszeń, Kuc, Kucewicz, Kuna, Kuniewicz, Kurianowicz, Lewsza, Łuszcz, Majczuk, Malko, Mantiuk, Momotko, Myszak, Myszczyk, Myszek, Nachiło, Pałys, Romaszkiwicz, Rożkiwicz, Rożko, Rózio, Rudczuk, Rudeczko, Rudiuk, Rudko, Siczyk, Siniakiewicz, Siniakowicz, Sobków, Sycz, Szyszkiewicz, Szyszko, Taranta, Tarantowicz, Wojciuk, Wojtiuk. W przypadku niektórych nazwisk motywującymi mogło być kilka wyrazów pospolitych (por. np. *Kiszko, Kiszkiwicz*). Uwagę zwraca stosunkowo nieliczny odsetek nazwisk z sufiksem *-(cz)uk*, które stanowią przecież najbardziej popularną grupę w zestawieniu ogólnym.

Kilka nazwisk mogło pochodzić od nazw etnicznych (*Laszkiewicz, Laszuc; Wołosik, Wołosiuk, Wołosewicz, Wołosowicz*), w czterech sytuacjach zjawisko homonimii w zakresie etymologii mogło być związane z pochodzeniem odmiejscowym danego antroponuimu (por. *Maćkowiak, Stankowiak, Waszkowiak; Pińczuk*).

*

Bogaty zasób imion biblijnych oraz imion świętych z różnego okresu w historii Kościoła powszechnego dowodzi wielkiej roli, jaką odegrało chrześcijaństwo w dziejach Europy, w tym również w dziejach tej niewielkiej części Słowiańszczyzny, której poświęcone zostało niniejsze opracowanie. Chrystianizacja Europy skutkowałą pojawieniem się na tym terenie nie tylko nowych wartości, innej kultury i obyczajów. Ekspansja cywilizacji chrześcijańskiej zapoczątkowała rozwój piśmiennictwa sakralnego i przyniosła narodom zamieszkującym Stary Kontynent nowy zasób leksyki, z imionami osobowymi włącznie. Jak wykazała analiza, na pograniczu polsko-ruskim imiona związane z nurtem chrześcijańskim stanowią fundamentalną część lokalnego antroponomastykonu. Dotyczy to również okresu formowania się nazwisk jako kategorii antroponimicznej, o czym świadczy liczba imion stanowiących podstawy motywacyjne omówionych nazwisk. Uwagę zwraca także ogromna różnorodność form imiennych. Jej przyczyn należy upatrywać nie tylko w realizacji funkcji nominacyjno-dyferencyjnych, choć i te zapewne odegrały niemałą rolę w wykreowaniu tak dużej liczby wariantów potocznych i derywowanych. Ich zróżnicowanie jest konsekwencją

procesów etno-onomastycznych, jakie zachodziły na obszarze Podlasia na przestrzeni stuleci. Lokalne systemy – imienniczy i nazwiskowy – konstituowały się na kanwie koegzystencji i wzajemnego oddziaływania różnych kultur i różnych języków. Dominującymi jednak okazały się komponenty polski i wschodniosłowiański, które wyrosły na dwóch tradycjach – łacińskiego Zachodu i bizantyjskiego Wschodu, posiadających wspólny mianownik chrześcijański.

LITERATURA

- Abramowicz Z., 1993, *Imiona chrzestne białostoczan w aspekcie socjolingwistycznym (lata 1885–1985)*, Białystok.
- Abramowicz Z., 1995a, *Antroponimia Brańska w XVII w. w kontekście kształtowania się nazwiska na Podlasiu*, [w:] *Metodologia badań onomastycznych*, pod red. M. Biolik, Olsztyn, s. 139–149.
- Abramowicz Z., 1995b, *Imiona chrzestne białostoczan w okresie powojennym (lata 1946–1950)*, [w:] *Badania dialektów i onomastyki na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim*, pod red. M. Kondratiuka, Białystok, s. 351–356.
- Abramowicz Z., 1996, *Wschodniosłowiańskie cechy językowe w nazewnictwie osobowym Podlasia*, „Acta Polono-Ruthenica” I, s. 317–323.
- Abramowicz Z., 1997, *Imiona chrzestne szlachty drohiczyńskiej w XVI w.*, „Białostoczczyzna” 1 (45), s. 33–39.
- Abramowicz Z., 1999, *Imię jako element nazwy osobowej szlachty drohickej w XVI w.*, [w:] *Polszczyzna północno-wschodnia 2*, pod red. B. Nowowiejskiego, Białystok, s. 201–210.
- Abramowicz Z., 2000a, *Nazwy osobowe Białostoczczyzny XV–XVII w. jako odbicie kontaktów językowych i kulturowych w Wielkim Księstwie Litewskim*, „Studia Russica” XVIII, s. 6–12.
- Abramowicz Z., 2000b, *Żydowskie nazwy patronimiczne na tle kultury słowiańskiej*, [w:] *Studia Sławistyczne 2. Nazwy własne na pograniczach kulturowych*, pod red. Z. Abramowicz, L. Dacewicz, Białystok, s. 13–19.
- Abramowicz Z., 2003a, *Słownik etymologiczny nazwisk Żydów białostockich*, Białystok.
- Abramowicz Z., 2003b, *Stosunki etnolingwistyczne i kulturowe a system antroponimiczny na Podlasiu*, [w:] *Pogranicza języków. Pogranicza kultur*, pod red. A. Engelking, R. Huszczy, Warszawa, s. 179–184.

- Abramowicz Z., 2003c, *Etnolingwistyczne uwarunkowania kształtowania się nazwiska polskiego na Podlasiu w XVII w.*, [w:] *Przeszłość, terażniejszość i przyszłość polskiej onomastyki*, pod red. R. Łobodzińskiej, Wrocław, s. 95–105.
- Abramowicz Z., 2004, *Języki liturgiczne a rozwój narodowych systemów onimicznych Słowian*, [w:] *Bizancjum – prawosławie – romantyzm*, pod red. J. Ławskiego, K. Korotkicha, Białystok, s. 157–166.
- Abramowicz Z., 2006, *Genetycznie wschodniosłowiańskie nazwiska Żydów amerykańskich*, [w:] *Gwary i onomastyka pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego i słowiańsko-bałtyckiego*, pod red. L. Citko, B. Siegienia, Białystok, s. 43–53.
- Abramowicz Z., 2007, *Nazwy własne a symbolika narodowa*, [w:] *Nowe nazwy własne – nowe tendencje badawcze*, pod red. A. Cieślikowej, B. Czopek-Kopciuch, K. Skowronek, Kraków, s. 113–122.
- Abramowicz Z., 2010a, *Antroponimia a świadomość narodowa*, [w:] *Nazwy własne a społeczeństwo*, pod red. R. Łobodzińskiej, Łask, s. 129–140.
- Abramowicz Z., 2010b, *Antroponimia Żydów białostockich*, Białystok.
- Abramowicz Z., 2011, *Nominacja ludności żydowskiej w najstarszych metrykach XIX w. z regionu Podlasia*, „Poradnik Językowy” 7, s. 90–106.
- Abramowicz Z., 2014, *Imiona biblijne w systemie antroponimicznym wyznawców judaizmu i chrześcijan (na przykładzie metryk mieszkańców Białegostoku)*, [w:] *Żydzi Wschodniej Polski. Seria 2. W blasku i w cieniu historii*, pod red. J. Ławskiego, B. Olech, Białystok, s. 627–640.
- Abramowicz Z., 2015, *Skrócone formy imion chrześniych Podlasian w XVI–XVII w.*, [w:] *Funkcje nazw własnych w kulturze i komunikacji*, pod red. I. Sarnowskiej-Giefing, M. Balowskiego, M. Graf, Poznań, s. 11–24.
- Abramowicz Z., 2016, *Imiona starotestamentowe w kulturze podlaskich Żydów i chrześcijan*, „Onomastica” LX, s. 69–89.
- Abramowicz Z., Citko L., Dacewicz L., 1997–1998, *Słownik historycznych nazw osobowych Białostoczczyzny (XV–XVII w.)*, t. I–II, Białystok.
- Ananiewa N., 2009, *Relacja „homonimia – apelatywizacja” i zjawiska pokrewne na materiale języka polskiego i rosyjskiego*, [w:] *Słowiańskie apelatywy apelatywno-onimiczne i onimiczno-onimiczne w diachronii i synchronii*, „Rozprawy Sławistyczne” 22, s. 19–26.
- Antroponimia Polski od XVI do końca XVIII wieku*, 2007–2016, pod red. A. Cieślikowej, t. 1–6, Kraków.
- Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny*, 1980, pod red. S. Glinki, A. Obrębskiej-Jabłońskiej, J. Siatkowskiego, t. I, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.

- Banderowicz K., 2009, *Imiona poznaniaków u progu XVII stulecia (na materiale akt sądu wójtowskiego)*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza” XV, s. 137–152.
- Banderowicz K., 2011a, *Kilka uwag o cechach językowych nazwisk na podstawie poznańskich ksiąg przyjęć do prawa miejskiego (XVI–XVIII w.)*, „Poradnik Językowy” 7, s. 107–116.
- Banderowicz K., 2011b, *Pochodzenie i sposoby identyfikacji poznańskich mieszczan (XVI–XVIII wiek)*, [w:] *Miasto 3. Przestrzeń zróżnicowana językowo, kulturowo i społecznie*, pod red. M. Święcickiej, Bydgoszcz, s. 177–188.
- Banderowicz K., 2011c, *Sposoby identyfikowania obywateli poznańskich i wskaźniki stabilizacji ich nazwisk na podstawie ksiąg przyjęć do prawa miejskiego*, [w:] *Studia onomastyczne i dialektologiczne. Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, pod red. A. Pihan-Kijasowej, I. Sarnowskiej-Giefing, t. 22, Poznań, s. 43–60.
- Banderowicz K., 2011d, *Status społeczny nosicieli nazwisk – poznańskich obywateli miejskich z lat 1575–1793*, „Prace Językoznawcze” XIII, s. 5–18.
- Banderowicz K., 2012, *Nazwiska odimienne dawnych obywateli miejskich Poznania (1575–1793)*, „Linguistica Bidgostiana” IX, s. 17–29.
- Bartmińska I., Bartmiński J., 1978, *Nazwiska obce w języku polskim. Problemy poprawnościowe. Słownik wymowy i odmiany*, Warszawa.
- Bednarczuk L., 1992, *Stosunki etnolingwistyczne na obszarze Wielkiego Księstwa Litewskiego. Zarys problematyki*, [w:] *Dzieje Lubelszczyzny IV. Między Wschodem a Zachodem*, pod red. J. Bartmińskiego, M. Łesiowa, Lublin, s. 55–74.
- Bednarczuk L., 1996, *Nazwiska i przezwiska etniczne mieszkańców Wielkiego Księstwa Litewskiego, cz. I. Utworzone od etnonimów bałtyckich*, [w:] *Wilno i Kresy Północno-Wschodnie 3. Polszczyzna kresowa*, Białystok 1996, s. 7–41.
- Bednarczuk L., 1999, *Nazwiska i przezwiska etniczne bałtyckich mieszkańców Wielkiego Księstwa Litewskiego*, [w:] *Stosunki językowe na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego*, Kraków, s. 129–150.
- Bednarczuk L., 2000, *Nazwiska i przezwiska etniczne mieszkańców Wielkiego Księstwa Litewskiego, cz. II: Utworzone od etnonimów słowiańskich, cz. III: Utworzone od innych etnonimów*, [w:] *Wilno i Ziemia Mickiewiczowskiej Pamięci 3. W kręgu języka*, pod red. E. Feliksiak i B. Nowowiejskiego, Białystok, s. 9–43.
- Beider A., 2008, *A Dictionary of Jewish Surnames from the Russian Empire*, t. 1–2, Bergenfield, NJ.

- Berlińska A., 1991, *Z dziejów kształtowania się nazwisk mieszczan na Podlasiu, „Białostoczczyzna”* 1, s. 10–12.
- Berlińska A., 1995, *Elementy wschodniosłowiańskie w antroponimii Tykocina (od XVI do XIX wieku)*, [w:] *Badania dialektów i onomastyki na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim*, pod red. M. Kondratiuka, Białystok, s. 268–277.
- Bielsk Podlaski* (album), 2010.
- Bielsk Podlaski* (album), 2012.
- Biolik M., 1996, *Nazwiska polskie mieszkańców okolic Węgorzewa w latach 1653–1853*, [w:] *Antroponimia Słowiańska. Materiały z IX OKO, Warszawa 6–8.09.1994*, „Prace Onomastyczne” 35, pod red. E. Wolnicz-Pawłowskiej, J. Dumy, Warszawa, s. 39–50.
- Biolik M., 2001, *Zmiany morfemiczne w nazwiskach polskich na -ski. (Leksykali-zacja, perintegracja i absorpcja morfologiczna)*, „Prace Językoznawcze” 3, s. 5–19.
- Biolik M., 2008, *Imiona poddanych klasztoru wigierskiego z 1745 roku*, „Prace Językoznawcze” X, s. 5–23.
- Biolik M., 2009a, *Homonimy onomastyczne. Różne sposoby interpretacji*, [w:] *Słowiańskie apelatwy apelatywno-onimiczne i onimiczno-onimiczne w diachronii i synchronii*, „Rozprawy Słowistyczne” 22, s. 33–47.
- Biolik M., 2009b, *Imiona męskie używane w dobrach kamedułów wigierskich na Suwalszczyźnie x XVII wieku*, „Onomastica” LIII, s. 65–81.
- Bogdanowicz E., 1998, *Nazwiska mieszkańców regionu białostockiego pochodne od imion*, [w:] *Najnowsze przemiany nazewnictwa*, pod red. E. Jakus-Borkowej, K. Nowik, Warszawa, s. 357–364.
- Bogdanowicz E., 2000a, *XVIII-wieczne nazewnictwo osobowe południowej Białostoczczyzny*, Białystok (komputeropis rozprawy doktorskiej).
- Bogdanowicz E., 2000b, *Proces kształtowania się nazewnictwa osobowego południowej Białostoczczyzny*, [w:] *Studia Słowistyczne 2. Nazwy własne na pograniczach kulturowych*, pod red. Z. Abramowicz, L. Dacewicz, Białystok, s. 21–28.
- Bogdanowicz E., 2003a, *Antroponimia żeńska na terenie południowej Białostoczczyzny XVIII wieku*, „Białostockie Archiwum Językowe” 3, s. 29–40.
- Bogdanowicz E., 2003b, *Sposoby nominacji kobiet w XVIII-wiecznej antroponimii południowej Białostoczczyzny*, „Studia Wschodniosłowiańskie” 3, s. 167–176.
- Bogdanowicz E., 2006, *Nazwiska z komponentem -k- w części sufiksальной na podstawie XVIII-wiecznych ksiąg metrykalnych południowej Białostoczczyzny*, [w:] *Onimizacja i apelatywizacja*, pod red. Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz, Białystok, s. 337–343.

- Bogdanowicz E., 2016, *Rola nazw własnych w publicystycznych tekstach prasowych*, „Prace Językoznawcze” 18, z. 3, s. 7–18.
- Bogdanowicz E., 2017, *Konotacje nazw własnych (na materiale publicystyki prasowej)*, Białystok.
- Borek H., 1978a, *Diachroniczna i synchroniczna klasyfikacja nazwisk polskich*, „Z Polskich Studiów Slawistycznych. Językoznawstwo” 5, s. 447–455.
- Borek H., 1978b, *Socjologiczne aspekty imiennictwa*, „Onomastica” XXIII, s. 163–176.
- Borek H., Szumska U., 1976, *Nazwiska mieszkańców Bytomia od końca XVI wieku do roku 1740. Studium nazewnicze i społeczno-narodowościowe*, Warszawa-Wrocław.
- Breza E., 1978, *Nazwy osobowe z sufiksem -sz, -s, -ś po spółgłosce w języku polskim*, „Slavia Orientalis” XXXV, s. 15–25.
- Breza E., 1981, *Polskie nazwy osobowe z sufiksem -j-*, „Onomastica” XXVI, s. 183–201.
- Breza E., 1983, *Nazwiska typu Kaczorowski: Kaczor, Urbański: Urban na Pomorzu Gdańskim*, „Gdańskie Studia Językoznawcze” III, s. 27–74.
- Breza E., 1987, *Wybrane nazwiska mieszkańców północnych Kaszub*, „Gdańskie Studia Językoznawcze” IV, s. 83–129.
- Breza E., 1995, *Nazwiska człuchowskie z drugiej połowy XVIII wieku*, „Gdańskie Studia Językoznawcze” VI, s. 111–120.
- Breza E., 2000–2004, *Nazwiska Pomorzan: Pochodzenie i zmiany*, t. 1–3, Gdańsk.
- Bubak J., 1970–1971, *Nazwiska ludności dawnego starostwa nowotarskiego*, „Prace Onomastyczne” 14–15, cz. 1–2, Wrocław.
- Bubak J., 1972, *Nazwiska nowosądeckie z końca XVII wieku*, „Rocznik Sądecki” 13, s. 451–456.
- Bubak J., 1982, *Socjologiczny i prawny aspekt zmiany nazwisk w Polsce*, „Onomastica” XXVII, s. 91–108.
- Bubak J., 1983, *Geneza nazwisk polskich równych imionom*, [w:] *Warsztat współczesnego onomasty. Materiały z III OKO*, pod red. D. Kopertowskiej, Kielce, s. 19–29.
- Bubak J., 1986, *Proces kształtowania się polskiego nazwiska mieszczańskiego i chłopskiego*, Kraków.
- Bubak J., 1992, *Słownik nazw osobowych i elementów identyfikacyjnych Sądeczyzny XV–XVII wiek. Imiona, nazwiska, przezwiska*, cz. 1–2, Kraków.
- Bubak J., 1993, *Księga naszych imion*, Wrocław-Warszawa-Kraków.
- Bystroń J. S., 1926, *Dzieje nazwisk polskich*, „Sprawozdania z czynności i posiedzeń Akademii Umiejętności w Krakowie” XXXI, nr 1, s. 2–4.

- Bystroń J. S., 1938, *Księga imion w Polsce używanych*, Warszawa.
- Bystroń J. S., 1993 [1936], *Nazwiska polskie*, Warszawa [Lwów].
- Cieślak J. W., 1993, *Podlasie Nadbużańskie*, Warszawa.
- Cieślíkowa A., 1980, *Czy staropolski Żegota to Ignacy?*, „Onomastica” XXV, s. 115–122.
- Cieślíkowa A., 1990, *Staropolskie odapelatywne nazwy osobowe. Proces onimizacji*, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Cieślíkowa A., 1991, *Derywacja paradygmatyczna w staropolskiej antroponimii*, Kraków.
- Cieślíkowa A., 1992, *Indywidualne – narodowe – uniwersalne w nazwach własnych*, „Onomastica” XXXVII, s. 5–12.
- Cieślíkowa A., 2005, *Przyczyny zmian w nazewnictwie dawniej i dziś*, [w:] *Z najnowszych tendencji w polskim nazewnictwie*, pod red. R. Łobodzińskiej, Łask, s. 21–31.
- Cieślíkowa A., 2009, *Homonimia w świetle onimizacji i deonimizacji (apelatywizacji)*, [w:] *Słowiańskie apelatywy apelatywno-onimiczne i onimiczno-onimiczne w diachronii i synchronii*, „Rozprawy Slawistyczne” 22, s. 69–79.
- Cieślíkowa A., 2013, *Oficjalność i wariantywność imion nadawanych w Polsce*, „Onomastica” LVII, s. 129–143.
- Cieślíkowa A., Malec M., 1999, *Kryteria włączania nazwisk z ziem pogranicznych do opracowania antroponimii Polski XVI do XVIII w.*, [w:] *Studia Slawistyczne 1. Nazewnictwo na pograniczach etniczno-językowych*, pod red. Z. Abramowicz, L. Dacewicz, Białystok, s. 68–74.
- Citko L., 1995, *Imiona hipokorystyczne w XVI-wiecznych źródłach z polsko-białoruskiego pogranicza*, „Na Pograniczu”, s. 125.
- Citko L., 1997, *Elementy wschodniosłowiańskie w szesnastowiecznej antroponimii północnej Białostoczczyzny*, [w:] *Ze studiów nad gwarami wschodniosłowiańskimi w Polsce*, pod red. F. Czyżewskiego, M. Łesiowa, Lublin, s. 239–245.
- Citko L., 2001, *Nazewnictwo osobowe północnego Podlasia w XVI w.*, Białystok.
- Citko L., 2006, *Nazwiska patronimiczne w tradycji nazewnictwa Wielkiego Księstwa Litewskiego*, [w:] *Gwary i onomastyka pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego i słowiańsko-bałtyckiego*, pod red. L. Citko, B. Siegienia, Białystok, s. 73–80.
- Citko L., 2015a, *Akty Horodelskie z 1413 roku jako źródło do historii antroponimii polskiej i litewsko-ruskiej*, „Studia Wschodniosłowiańskie” 15, s. 209–218.
- Citko L., 2015b, *Identyfikacja onimiczna szlachty litewsko-ruskiej w średniowiecznych źródłach Wielkiego Księstwa Litewskiego (na podstawie akt horodelskich)*, „Białorutenistyka Białostocka” 7, s. 345–354.

- Citko L., Dacewicz L., 1996, *Typy strukturalne antroponimów w XVI-wiecznym województwie podlaskim*, [w:] *Antroponimia słowiańska. Materiały z IX Ogólnopolskiej Konferencji Onomastycznej*, „Prace Onomastyczne” 35, pod red. E. Wolnicz-Pawłowskiej, J. Dumy, Warszawa, s. 83–91.
- Czachorowska M., 1998, *System antroponimiczny w wielkopolskich rotach sądowych*, Bydgoszcz.
- Czachorowska M., 2004, *Staropolskie osobowe nazwy odetniczne*, [w:] *Nazwy mówią*, pod red. M. Pająkowskiej-Kensik, M. Czachorowskiej, Bydgoszcz, s. 67–74.
- Czaplicka-Niezbalska M., 1996, *Nazwiska mieszkańców Bydgoszczy od II poł. XV w. do I poł. XVIII w.*, Bydgoszcz.
- Czaplicka-Niezbalska M., 2000, *Struktury złożone w antroponimii Bydgoszczy od XVI do XVIII w.*, [w:] *Słowiańskie composita antroponimiczne*, pod red. S. Warchoła, Lublin 2000, s. 87–94.
- Czarnecka K., 2016a, *Podobieństwa i różnice w zakresie słowotwórstwa między gwarą polszczyzną północno- i południowokresową*, „Linguistica Copernicana” 13, s. 365–377.
- Czarnecka K., 2016b, *Zmiany wartościowania gwar wschodniosłowiańskich przez mieszkańców Hajnówki na pograniczu wschodnim od połowy XX wieku do dnia dzisiejszego (na podstawie wywiadów)*, „Socjolingwistyka” 30, s. 89–99.
- Czopek-Kopciuch B., 2004, *Nazwiska polskie w Zagłębiu Ruhry*, Kraków.
- Czopek-Kopciuch B., 2013a, *Frekwencja i geografia imion najrzadziej nadawanych w Polsce w latach 1995–2010*, „Onomastica” LVII, s. 71–93.
- Czopek-Kopciuch B., 2013b, *Imiona nadawane w Warszawie w latach 1995–2010*, [w:] *Niejedno ma imię... Prace onomastyczne i dialektologiczne dedykowane Profesor Ewie Wolnicz-Pawłowskiej*, Warszawa.
- Czyżewski F., Gala S., 1993, *Zagadnienie pogranicza językowego na przykładzie nazwisk włodawskich*, [w:] *Rozprawy Sławistyczne 7. Systemy onomastyczne w słowiańskich gwarach mieszanych i przejściowych*, pod red. S. Warchoła, Lublin, s. 113–136.
- Dacewicz L., 1993a, *Elementy obcojęzyczne w antroponimii dawnego starostwa mielnickiego i łosickiego*, „Acta Univesitatis Lodziensis. Folia Linguistica” 27, s. 41–49.
- Dacewicz L., 1993b, *Kształtowanie się osobowych nazw odzawodowych w dawnym województwie podlaskim (XVI–XVII w.)*, „Studia Podlaskie” 4, s. 93–100.
- Dacewicz L., 1994, *Nazewnictwo kobiet w dawnym powiecie mielnickim (XVI–XVII w.)*, Białystok.

- Dacewicz L., 1996a, *Nazewnictwo osobowe regionu białostockiego w ujęciu historycznym*, „*Onomastica*” XLI, s. 73–81.
- Dacewicz L., 1996b, *Nazwiska białostoczan pochodne od imion*, „*Białostoczczyna*” 11, s. 48–51.
- Dacewicz L., 2000, *Composita w XVI- i XVII-wiecznej antroponimii woj. podlaskiego*, [w:] *Słowiańskie composita antroponimiczne. Księga referatów VII Międzynarodowej Słowistycznej Konferencji Naukowej, Kazimierz Dolny, 21–24 listopada 1997 r.*, pod red. S. Warchoła, Lublin, s. 129–134.
- Dacewicz L., 2001, *Antroponimia Białegostoku w XVII–XVIII w.*, Białystok.
- Dacewicz L., 2003, *Z historii nazwisk na polsko-wschodniosłowiańskim pograniczu kulturowym (wiek XVI–XVIII)*, [w:] *Nazwy własne a kultura: Polska i inne kraje słowiańskie*, pod red. Z. Kalety, Warszawa, s. 11–18.
- Dacewicz L., 2004, *Proces kształtowania się nazwiska szlacheckiego w kontekście pogranicza etniczno-kulturowego (na przykładzie woj. podlaskiego w XVI w.)*, [w:] *Studia Słowistyczne 5. Pogranicza: Kontakty kulturowe, literackie, językowe*, pod red. L. Dacewicz, Białystok, s. 155–160.
- Dacewicz L., 2006a, *Rola sufiksu -uk w kulturze nazewniczej Podlasia*, [w:] *Munuscula linguistica: in honorem Alexandrae Cieślíkowa oblata*, Kraków, s. 157–161.
- Dacewicz L., 2006b, *Hybrydyzacja nazewnictwa mniejszości narodowych jako zjawisko typowe na pograniczach etniczno-kulturowych*, [w:] *Onimizacja i apelatywizacja*, pod red. Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz, Białystok, s. 357–362.
- Dacewicz L., 2007, *Antroponimia Zabłudowa i dóbr zabłudowskich w I połowie XVII wieku w kontekście wieloetniczności*, „*Białostockie Archiwum Językowe*” 7, s. 65–70.
- Dacewicz L., 2008a, *Antroponimia Żydów Podlasia w XVI–XVIII wieku*, Białystok.
- Dacewicz L., 2008b, *Osiemnastowieczne nazewnictwo osobowe Białegostoku i Grodna w kontekście struktury etnicznej*, [w:] *Studia Słowistyczne 7. Pogranicza: kontakty kulturowe, literackie, językowe*, pod red. L. Dacewicz, B.E. Dworakowskiej, Białystok, s. 195–201.
- Dacewicz L., 2010a, *Antroponimia Tatarów w Wielkim Księstwie Litewskim w kontekście polskiej i wschodniosłowiańskiej kultury nazewniczej*, „*Studia Wschodniosłowiańskie*” 10, Białystok, s. 63–74.
- Dacewicz L., 2010b, *Nazewnictwo mniejszości tatarskiej na Podlasiu w kontekście tożsamości narodowej*, [w:] *Nazwy własne a społeczeństwo*, pod red. R. Łobodzińskiej, Łask, s. 141–148.
- Dacewicz L., 2012, *Antroponimia Tatarów litewsko-polskich w przekroju historycznym*, Białystok.

- Dacewicz L., 2014, *Historia nazwisk na kresach północno-wschodnich Rzeczypospolitej (XVI–XVIII w.)*, Białystok.
- Dacewicz L., 2015, *Nazwiska w nagłówkach prasowych*, [w:] *Człowiek i kultura w komunikacji medialnej*, pod red. M. Karwatowskiej, R. Litwińskiego, A. Siwca, Lublin, s. 147–160.
- Dacewicz L., 2016, *On the Use of Surnames in Polish Newspaper Headlines*, „Acta Onomastica” 56, p. 62–75.
- Dacewicz L., 2017, *Uwarunkowania socjalno-kulturowe nadawania imion podwójnych w Dekanacie Białystok w II połowie XIX wieku*, „Studia Wschodniosłowiańskie” 17, s. 169–186.
- Dacewicz L., Kowalik-Kaleta Z., Raszevska-Żurek B., 2007, *Słownik najstarszych nazwisk polskich. Pochodzenie językowe (XII–XV wiek)*, t. 1, Warszawa.
- Dąbrowska-Kamińska A., 2006, *Nazwiska Polaków typu: Dilny, Woronienko, Tetera*, [w:] *Onimizacja i apelatywizacja*, pod red. Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz, Białystok, s. 363–374.
- Dąbrowska-Kamińska A., 2010, *Nazwiska Polaków z sufiksem -enko w polskiej antroponimii*, [w:] *Nazwy własne a społeczeństwo*, pod red. R. Łobodzińskiej, Łask, s. 363–375.
- Decyk-Zięba W., 2012, *O nazwiskach i ludziach – studium onomastyczne (na przykładzie wsi Wilczogęby w gm. Sadowne)*, „Poradnik Językowy” 1, s. 25–37.
- Długosz-Kurczabowa J., 1980, *Formacje na -ajło w języku polskim*, „Slavia Occidentalis” XXXVII, s. 21–33.
- Dobroński A., Siemiatycki pod zaborem rosyjskim (1807–1914), [w:] *Studia i materiały do dziejów Siemiatycz*, pod red. H. Majeckiego, Warszawa, 83–113.
- Dobroński A. C., 2016, *Bielsk od 1815 roku do końca lat trzydziestych XIX wieku. Wypisy archiwalne*, [w:] *Bielski Almanach Historyczny*, pod red. Z. Romaniuka, Bielsk Podlaski, s. 46–60.
- Dobrzyński Z., 1989, *Obrządek słowiański w dawnej Polsce*, cz. 1, Warszawa.
- Dubisz S., 1985, *O „nobilizacji” nazwisk mieszczańskich na Mazowszu w XVII i XVIII wieku*, „Prace Filologiczne” 32, s. 97–107.
- Dunaj B., Mycałka M., 2012, *Kilka uwag o klasyfikacji nazw własnych*, [w:] *W komunikacyjnej przestrzeni nazw własnych i pospolitych. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Robertowi Mrózkowi*, pod red. I. Łuc, M. Pogłódek, Katowice, s. 165–176.
- Duszyński-Karabasz H., 2015, *Nazwiska odimienne wiernych parafii prawosławnej w Rypinie w początkach XX wieku*, [w:] *Funkcje nazw własnych w kulturze i komunikacji*, pod red. I. Sarnowskiej-Giefing, M. Balowskiego, M. Graf, Poznań, s. 147–158.

- Falk K. O., 1963, *Ze studiów nad sławizacją litewskich nazw miejscowych i osobowych*, „Scando-Slavica” 9, s. 87, [online] <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00806766308600385?journal> [dostęp: 2.08.2017].
- Fionik D., 2015, *Z dziejów bielskiej wojskowości w XIX wieku*, „Бельскі гасцінэць” 2 (52), s. 59–67.
- Frankowska A., 2001, *Formant -ec, -enia w nazwiskach mieszkańców Białostoczczyzny*, [w:] *Polsko-białoruskie związki językowe, literackie, historyczne i kulturowe*, pod red. I. Krenia, M. Kondratiuka, Grodno, t. III, s. 37–47.
- Frąckiewicz M., 2015, *Nazwiska mieszczan łomżyńskich z XIX wieku w aktach rzymskokatolickich metryk rodzinnych parafii łomżyńskiej*, „Studia Łomżyńskie” 25, s. 215–232.
- Frąckiewicz M., 2016, *Słownik nazwisk łomżan (XV–XIX wiek)*, Łomża.
- Fros H., Sowa F., 1976, *Twoje imię. Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny*, Kraków.
- Fros H., Sowa F., 1997–2007, *Księga imion i świętych*, t. 1–6, Kraków.
- Gajda S., 1973, *Socjologia imion na przykładzie Opola i okolicy*, „Studia Śląskie” XXIII, s. 267–296.
- Gala S., 1977, *O metodzie analizy słowotwórczej antroponimów*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” XXIII, s. 63–77.
- Gala S., 1981, *W sprawie językowej klasyfikacji nazw osobowych*, „Onomastica” XXVI, s. 41–51.
- Gala S., 1982, *Geneza i funkcja antroponimicznych formantów -ał, -ała, -ało*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” XXVIII, s. 21–32.
- Gala S., 1985, *Polskie nazwy osobowe z podstawowym -l-, -ł- w części sufiksальной*, Łódź.
- Gala S., 1986, *Rola antroponimicznego przyrostka -ski w kulturze nazewniczej*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” XXXII, s. 85–91.
- Gala S., 2011, *Jeszcze w sprawie homonimii onomastycznej*, „Rozprawy Sławiście” 23, s. 81–87.
- Gala S., 2012, *Nazwiska polskie na -ek*, [w:] *W komunikacyjnej przestrzeni nazw własnych i pospolitych. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Robertowi Mrózkowi*, pod red. I. Łuc, M. Pogłódek, Katowice, s. 181–186.
- Gala S., Piotrowicz E., 2001, *Nazwiska historyczne piotrkowian*, Łódź.
- Gardzińska J., 2007, *Typy strukturalne nazwisk odmiennych na pograniczu podlasko-mazowieckim w XVII wieku*, „Conversatoria Linguistica” 1, 119–135.
- Gilewski I. K., 1958, *Siemiatycze: zarys monografii od pradziejów do 1939 roku*, Siemiatycze.

- Gottschald M., 1971, *Deutsche Namenkunde. Unsere Familiennamen nach ihrer Entstehung und Bedeutung*, Berlin.
- Górniewicz H., 1960/1961, *Nazwiska ludności autochtonicznej Powiśla*, „Rocznik Gdański” 19/20, s. 163–184.
- Górny H., 2004, *Nazwiska mieszkańców wybranych miejscowości dawnej ziemi sanockiej w świetle interferencji etniczno-językowej (XV–XIX w.)*, Rzeszów.
- Górny H., 2016, *Ludowy obraz egzystencji człowieka utrwalony w nazwiskach*, „Onomastica” LX, s. 137–150.
- Grabias S., 1981, *O ekspresywności języka*, Lublin.
- Graf M., Korzeniowska-Gosieniecka M., 2006, *Imiona najmłodszych mieszkańców Poznania*, „Onomastica” LI, s. 229–241.
- Gramatyka języka niemieckiego*, 2013, Kraków.
- Grzenia J., 2002, *Nasze imiona*, Warszawa.
- Grzybowski S., 1957, *Nazwisko i jego stałość jako elementy identyfikacji osoby w dawnym prawie polskim*, „Onomastica” III/2, s. 485–514.
- Horyń E., 2016, *Polskie nazwiska motywowane leksyką z zakresu górnictwa solnego*, „Onomastica” LX, s. 163–174.
- Jakus-Borkowa E., 1987, *Nazewnictwo polskie*, Opole.
- Janowowa W., Skarbek A., Zbijowska B., Zbiniowska J., 1991, *Słownik imion*, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Jaracz M., 2001, *Nazwiska mieszkańców Kalisza od XVI do XVIII wieku*, Bydgoszcz.
- Jaracz M., 2006, *Socjolingwistyczne uwarunkowania formacji nazwiskowych z -owicz, -ewicz w „Herbarzu polskim” Adama Bonieckiego*, „Linguistica Bidgostiana” III, s. 86–97.
- Jaracz M., 2007, *Stereotypy nazwisk polskich a współczesna świadomość językowa*, „LingVaria” 2 (4), s. 67–77.
- Jaros I., 1999, *Nazwiska Polaków z formantem -at, -ata, -aty*, „Studia i Materiały Polonistyczne” 4, s. 307–318.
- Jaros V., 2009, *Współczesne nazwiska mieszkańców gminy Mykanów*, Częstochowa.
- Jaros V., 2010, *Współczesna antroponimia gminy Mykanów w kontekście przemian ekonomiczno-kulturowych w Polsce*, [w:] *Nazwy własne a społeczeństwo*, pod red. R. Łobodzińskiej, Łask, s. 341–362.
- Jurkowski M., 1997, *Najpopularniejsze imiona w Ziemi Piotrkowskiej*, „Studia i Materiały Polonistyczne” 3, s. 181–184.
- Kalendarz prawosławny 2009*, Wydanie Warszawskiej Metropolii Prawosławnej, Warszawa.

- Kaleta Z., 1991a, *Ewolucja nazwisk słowiańskich. Studium teoretyczno-porównawcze*, Kraków.
- Kaleta Z., 1991b, *Od predykcji do nominacji – samoistna tendencja historycznej ewolucji nazwisk słowiańskich*, „Prace Filologiczne” 37.
- Kaleta Z., 1997, *Nazwisko w kulturze polskiej: powstanie pojęcia i funkcji nośnika wartości*, [w:] *Onomastyka i dialektologia*, pod red. H. Popowskiej-Taborskiej, J. Dumy, Warszawa, s. 145–159.
- Kaleta Z., 1998a, *Nazwisko w kulturze polskiej*, Warszawa.
- Kaleta Z., 1998b, *Teoria nazw własnych*, [w:] *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, pod red. E. Rzetelskiej-Feleszko, Warszawa-Kraków, s. 15–36.
- Karaś M., 1972, *Nazwy własne i ich klasyfikacja (nazwy osobowe)*, „Biuletyn PTJ” 30, s. 103–150.
- Karaś M., 1976, *Imię, nazwisko, przezwisko – nazwa osobowa w polszczyźnie*, „Onomastica” XXI, s. 19–40.
- Karłowicz J., Kryński A., Niedźwiedzki W., 1900–1927, *Słownik języka polskiego, tzw. warszawski*, t. I–VIII, Warszawa.
- Karpluk M., 1957a, *Z badań nad polskim nazewnictwem osobowym XV i początku XVI wieku*, cz. 1, „Onomastica” III/1, s. 179–187.
- Karpluk M., 1957b, *Z badań nad polskim nazewnictwem osobowym XV i początku XVI wieku*, cz. 2, „Onomastica” III/2, s. 381–392.
- Karpluk M., 1973a, *O staropolskim przejmowaniu imion wczesnochrześcijańskich (typ Bartłomiej, Maciej)*, „Onomastica” XVIII, s. 153–172.
- Karpluk M., 1973b, *Polskie imiona słowiańskie*, Wrocław.
- Karpluk M., 1983, *O staropolskich imionach typu Michał (na tle słowiańskim)*, „Z Polskich Studiów Slawistycznych. Językoznawstwo” VI, s. 174–178.
- Karpluk M., 1984, *Imię Jan, jego postaci oboczne i derywaty*, „Język Polski” LXIV, s. 64–70.
- Kępińska A., 1989, *Typy derywacji w słowotwórstwie imion osobowych*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” XXXIV, s. 83–88.
- Kępińska A., 1993, *Nietypowe formy imion osobowych w języku potocznym (na podstawie polszczyzny sieradzkiej)*, „Poradnik Językowy” 5, s. 287–297.
- Kęsikowa U., 1996, *Polskie nazwiska gdańskich mieszczan XVIII–XIX wieku*, [w:] *Antroponimia słowiańska. Materiały z IX OKO*, Warszawa 6–8.09.1994, „Prace Onomastyczne” 35, pod red. E. Wolnicz-Pawłowskiej, J. Dumy, Warszawa, s. 189–194.
- Klinkosz M., 2010, *Pomorskie odmiejscowe nazwiska na -ski i formanty pochodne pochodzące od różnych typów własności*, [w:] *Nazwy własne a społeczeństwo*, pod red. R. Łobodzińskiej, Łask, s. 295–304.

- Kojder M., 2007, *XVII-wieczne nazwiska mieszczan hrubieszowskich*, [w:] *Z badań nad językiem i kulturą Słowian*, pod red. P. Sotirova, P. Złotkowskiego, Lublin, s. 87–96.
- Kojder M., 2009, *Homonimy apelatywno-antroponimiczne w księgach miejskich Hrubieszowa XVII–XVIII w.*, [w:] *Słowiańskie apelatywy apelatywno-onimiczne i onimiczno-onimiczne w diachronii i synchronii*, „Rozprawy Sławistyczne” 22, s. 119–123.
- Kojder M., 2014, *Antroponimia historyczna starostwa hrubieszowskiego w XVII i XVIII wieku*, „Rozprawy Sławistyczne” 24.
- Kojder M., 2015, *Nazwiska patronimiczne z formantem -uk w inskrypcjach nagrobnych na wybranych cmentarzach na południowym Podlasiu*, „Studia Białorutenistyczne” 9, s. 281–294.
- Kojder M., 2017, *O nazwiskach patronimicznych na wschodniej Lubelszczyźnie*, [w:] *Onomastyka na pograniczach językowo-kulturowych*, pod red. M. Kojdera, M. Olejnika, Lublin, s. 25–30.
- Kojder M., 2019, *Antroponimia historyczna wiernych chełmskiej diecezji grecko-unickiej (1662–1810)*, Lublin.
- Kondratiuk M., 1990, *Bałytyckie nazwy osobowe w Inwentarzu starostwa tykocińskiego z 1573 roku*, [w:] *Bałto-słowiańskie związki językowe*, pod red. M. Kondratiuka, Wrocław, s. 199–214.
- Kondratiuk M., 1994, *Formant -uć (lit. -utis) w nazwach geograficznych i osobowych na terenie Białostoczczyzny*, [w:] *Проблеми сучасної археології*, Київ, s. 159–166.
- Kondratiuk M., 2000, *Nazwiska pochodzenia bałytyckiego w regionie białostockim*, „Acta Baltico-Slavica” 25, s. 123–150.
- Kondratiuk M., 2001a, *O rzadkich w Polsce nazwiskach z pogranicza słowiańsko-bałytyckiego*, [w:] *Język i kultura na pograniczu polsko-ukraińsko-białoruskim*, pod red. F. Czyżewskiego, Lublin, s. 129–143.
- Kondratiuk M., 2001b, *Współczesne nazwiska mieszkańców polsko-białoruskiego i słowiańsko-litewskiego pogranicza od nazw grup etnicznych i narodowości*, „Polsko-białoruskie związki językowe, literackie, historyczne i kulturowe” 3, s. 23–28.
- Kondratiuk M., 2010, *O kilku powszechnych na Białostoczczyźnie nazwiskach pochodzenia litewskiego*, „Studia Wschodniosłowiańskie” 10, s. 117–125.
- Kopertowska D., 1980, *Kieleckie antroponimy XVI i XVII wieku*, Kielce.
- Kopertowska D., 1988, *Nazwy osobowe mieszkańców podkieleckich wsi (1565–1694)*, Kielce.

- Kopertowska D., 1993, *Żywotność dwuczłonowych nazw osobowych (na podstawie wybranego materiału antroponimicznego z terenu centralnej i północnej Małopolski)*, „Onomastica XXXVII”, s. 133–142.
- Kopertowska D., 1999, *Obce wpływy w antroponimii centralnej i północnej Małopolski*, [w:] *Studia Sławistyczne 1. Nazewnictwo na pograniczach etniczno-językowych*, pod red. Z. Abramowicz, L. Dacewicz, Białystok, s. 142–152.
- Kopertowska D., 2009, *Homonimia onomastyczno-apelatywna zaświadczone w historycznych i współczesnych źródłach kieleckich*, [w:] *Słowiańskie apelatywy apelatywno-onimiczne i onimiczno-onimiczne w diachronii i synchronii*, „Rozprawy Sławistyczne” 22, s. 125–143.
- Kosieradzki H., 1987, *Bielsk Podlaski – dzieje miasta*, Bielsk Podlaski.
- Kosyl Cz., 1983, *Forma i funkcja nazw własnych*, Lublin.
- Kosyl Cz., 1993, *Nazwy osobowe*, [w:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. Współczesny język polski*, pod red. J. Bartmińskiego, Wrocław, s. 423–437.
- Kowalik-Kaleta Z., 1981, *Staropolskie nazwy osobowe motywowane przez nazwy miejscowe*, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Kowalik-Kaleta Z., 1991, *Strukturalistyczna a strukturalna klasyfikacja nazwisk*, „Polonica” IX, s. 231–254.
- Kowalik-Kaleta Z., 2007, *Historia nazwisk polskich na tle społecznym i obyczajowym (XII–XV wiek)*, t. 1, Warszawa.
- Kozakiewicz L., Kubiak J., 1971, *Siemiatycze*, Kraków.
- Krawiec A., 2014, *Cywilizacyjna i duchowa rola chrześcijaństwa we wczesnym średniowieczu*, [w:] *Chryścianizacja Europy. Kościół na przełomie I i II tysiąclecia*, pod red. J. Dobosza, J. Strzelczyka, Poznań, s. 267–283.
- Kreja B., 1992, *Formacje apelatywne i imienne na -osz w języku polskim i innych językach słowiańskich. Antroponimiczna geneza przyrostka -osz*, „Onomastica” XXXVII, s. 97–121.
- Kreja B., 1998, *Księga nazwisk ziemi gdańskiej*, Gdańsk.
- Kreja B., 2001, *Słowotwórstwo polskich nazwisk*, Kraków.
- Kreja B., 2002, *Studia i szkice słowotwórcze*, Gdańsk.
- Kreja B., 2005, *Studia onomastyczne*, Gdańsk.
- Kresa M., 2011a, *Imiona chrzestne mieszkańców parafii Stoczek w XVIII wieku*, [w:] *Polszczyzna i Polacy dawniej i dziś*, pod red. M. Świtały-Chedy, Łódź, s. 95–104.
- Kresa M., 2011b, *Onomastyczne (hipo)tezy – czyli o problemie wielomotywacyjności nazwisk w badaniach antroponimicznych*, „Poradnik Językowy” 7 (686), s. 72–89.

- Kuć J., 2007, *Nazwiska z sufiksem -ski/-cki w XVII-wiecznych księgach parafii Mokobodzkiej*, „*Conversatoria Linguistica. Międzynarodowy Rocznik Naukowy*” I, s. 136–144.
- Kuć J., 2008, *Nazwiska z formantem -ak/-czak wśród XVII-wiecznych nazw osobowych na pograniczu mazowiecko-podlaskim*, [w:] *Polszczyzna Mazowska i Podlasia. Językowa przeszłość i współczesność Mazowsza i Podlasia*, pod red. H. Sędziak, M. Frąckiewicz, t. 12, Łomża, s. 121–129.
- Kuć J., 2011, *Antroponimia pogranicza podlasko-mazowieckiego (na podstawie XVII-wiecznych ksiąg parafialnych z Mokobód)*, Siedlce.
- Kuraszkiewicz W., 1951, *Nazwiska na -owic w Warszawie*, „*Język Polski*” XXXI, z. 1, s. 23–29.
- Kuraszkiewicz W., 1976, *Imiona Więc(e)staw i Więc(e)nc w XVI–XV wieku*, „*Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego UG. Filologia Polska. Prace Językoznawcze*” 4, s. 75–81.
- Kurzowa Z., 1966, *Nieodmienność i odmiana nazwisk na -o w języku polskim*, „*Język Polski*” XLVI/5, s. 331–348.
- Kurzowa Z., 1993, *Język Polski Wileńszczyzny i kresów północno-wschodnich XVI–XX w.*, Warszawa.
- Kuzavinis K., Savukynas B., *Lietuvių vardų kilmės žodynas*, Vilnius 1994.
- Lech D., 1999, *Typy strukturalne gliwickich nazwisk z konsonantem -k- w części sufiksальной*, [w:] *O kształcie języka. Studia i rozprawy*, pod red. B. Wyderki, Opole, s. 133–143.
- Lech D., 2003, *Imiona chrześcijańskie mieszkańców Opolszczyzny w XIX i XX wieku. Analiza językowo-kulturowa*, „*Onomastica Slavogermanica*” XXIV, s. 113–122.
- Lech D., 2004, *Nazwy osobowe dziewiętnastowiecznych mieszkańców Opola (ze słownikiem etymologicznym nazwisk)*, Opole.
- Lech D., 2006, *Imiona chrześcijańskie w nazwiskach mieszkańców Opola z XIX wieku*, [w:] *Onimizacja i apelatywizacja*, pod red. Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz, Białystok, s. 425–434.
- Lica Z., 2009, *Sposoby adaptacji nazwisk pomorskich genetycznie niemieckich w polszczyźnie*, Gdańsk.
- Lica Z., 2014, *Nazwiska polskie derywowane od nazw narzędzi rolniczych*, „*Studia Wschodniosłowiańskie*” 14, s. 217–227.
- Lietuvių pavardžių žodynas*, 1985–1989, ats. red. A. Vanagas, t. I–II, Vilnius.
- Lindert B., 1966, *Przyrostki używane w funkcji patronimicznej na terenie woj. lubelskiego*, „*Język Polski*” XLVI/4, s. 284–292.
- Lindert B., 1972, *Formanty -(i)uk, -czuk w językach wschodniosłowiańskich*, „*Z Polskich Studiów Slawistycznych*” IV/1, s. 81–87.

- Lindert B., 1979, *Imiona kobiece używane w XV w. na terenie ziemi hrubieszowskiej*, „Onomastica” XXIV, s. 169–172.
- Lipowski J., 2010, *Ewolucja formantu zależnościowego -ów na tle innych sufiksów antroponimicznych na południu Śląska Cieszyńskiego*, [w:] *Nazwy własne a społeczeństwo*, pod red. R. Łobodzińskiej, Łask, s. 319–328.
- Łesiów M., 1986, *Polsko-ukraińskie hybrydy antroponimiczne*, [w:] *Rozprawy Slawistyczne 1. Formacje hybrydalne w językach słowiańskich*, pod red. S. Warchoła, Lublin, s. 209–213.
- Łesiów M., 2000, *Z antroponimii „kresowej” na pograniczu językowo-etnicznym*, [w:] *Studia Linguistica in Honorem Stanisłai Stachowski*, pod red. E. Mańczak-Wohlfeld, Kraków, s. 79–85.
- Łobodzińska R., 1994, *Antroponimy polskie po drugiej wojnie światowej*, [w:] *Przemiany współczesnej polszczyzny. Materiały konferencji naukowej, Opole, 20–22 września 1993 roku*, pod red. S. Gajdy, Z. Adamiszyna, Opole, s. 263–271.
- Łobodzińska R., 2003, *Szesnastowieczne nazwiska śląskie*, „Rozprawy Komisji Językowej WTN” 29, s. 119–129.
- Łobodzińska R., 2006, *Imię Jan w nazewnictwie i kulturze*, „Rozprawy Komisji Językowej WTN” 33, s. 11–17.
- Łobodzińska R., 2012, *Średniopolskie nazwiska śląskie motywowane nazwami roślin*, [w:] *W komunikacyjnej przestrzeni nazw własnych i pospolitych. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Robertowi Mrózkowi*, pod red. I. Łuc, M. Pogłódek, Katowice, s. 237–242.
- Łowmiański H., 1970, *Początki Polski*, t. IV, Warszawa.
- Łowmiański H., 1979, *Religia Słowian i jej upadek*, Warszawa.
- Łowmiański H., 2009, *U podstaw państwowości słowiańskiej*, Poznań.
- Łuc I., 2017, *Obraz kultury materialnej i duchowej Śląska Cieszyńskiego utrwalony w odapelatywnych nazwiskach XIX wieku*, „Onomastica” LXI/1, s. 153–169.
- Magda-Czekaj M., 2003, *Historyczne nazwiska ludności Olesna na Śląsku Opolskim*, Kraków.
- Magda-Czekaj M., 2007, *Historyczne nazwiska o genezie patronimicznej na Pomorzu (XVI–XVIII wiek)*, [w:] *Dzieje wsi pomorskiej*, pod red. A. Chłudzińskiego, R. Gazińskiego, t. 6, Dygowo-Szczecin-Pruszcz Gdański, s. 237–247.
- Magda-Czekaj M., 2009, *O różnych typach homonimów apelatywno-onimicznych w dobie średniopolskiej*, [w:] *Słowiańskie apelatywy apelatywno-onimiczne i onimiczno-onimiczne w diachronii i synchronii*, „Rozprawy Slawistyczne” 22, s. 155–164.

- Magda-Czekaj M., 2010a, *Nazwiska na -owic(z) z wybranych miast Polski od XVI do XVIII wieku*, [w:] *Miasto w perspektywie onomastyki i historii*, pod red. I. Sarnowskiej-Giefing, M. Graf, Poznań, s. 187–196.
- Magda-Czekaj M., 2010b, *Pogranicze w historycznych nazwiskach mieszkańców Śląska*, [w:] *Nazwy własne a społeczeństwo*, pod red. R. Łobodzińskiej, Łask, s. 305–317.
- Magda-Czekaj M., 2011, *Wybrane typy słowotwórcze nazwisk (-icz, -owicz, -ewicz i z podstawowym -k-) okresu średniopolskiego w ujęciu historyczno-społecznym*, Kraków.
- Magda-Czekaj M., 2016, *Świat przyrody widziany przez nazwiska pochodzenia gwarowego*, „Onomastica” LX, s. 151–162.
- Makarski W., 2010, *Nazwiska współcześnie w Polsce używane z ruskim „dub” i polskim „dąb//dęb”*. Studium porównawcze, „Poznańskie Spotkania Językoznawcze” XXI, s. 99–129.
- Malec M., 1971, *Budowa morfologiczna staropolskich złożonych imion osobowych*, Wrocław.
- Malec M., 1977, *Staropolskie bezsufiksalne nazwy osobowe z prepozycjami i negacją*, cz. 1, „Onomastica” XXII, s. 51–77.
- Malec M., 1978, *Staropolskie bezsufiksalne nazwy osobowe z prepozycjami i negacją*, cz. 2, „Onomastica” XXIII, s. 183–213.
- Malec M., 1982, *Staropolskie skrócone nazwy osobowe od imion dwuczłonowych*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź.
- Malec M., 1994, *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*, Kraków.
- Malec M., 1996, *O imionach i nazwiskach w Polsce: tradycja i współczesność*, Kraków.
- Malec M., 1997, *Przydomki hagionimiczne w funkcji samodzielnych imion osobowych*, [w:] *Onomastyka i dialektologia. Prace dedykowane Pani Profesor Ewie Rzetelskiej-Feleszko*, pod red. H. Popowskiej-Taborskiej, J. Dumy, Warszawa, s. 181–186.
- Malec M., 2001, *Imię w polskiej antroponimii i kulturze*, Kraków.
- Malec M., 2012, *Nazwiska polskie pochodne genetycznie od imion żeńskich*, [w:] *W komunikacyjnej przestrzeni nazw własnych i pospolitych. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Robertowi Mrózkowi*, pod red. I. Łuc, M. Pogłódek, Katowice, s. 255–273.
- Malec M., 2015, *Kulturowe przyczyny zmian w polskim imiennictwie osobowym (w ujęciu diachronicznym)*, „Onomastica” LIX, s. 123–136.
- Mańczak W., 1975, *Litewskie pochodzenie sufiksu -ajło*, „Język Polski” LX/3, s. 189–192.

- Maroszek J., 1989, *Siemiatycze jako ośrodek dóbr ziemskich w XV–XVIII w. (do 1801 r.)*, [w:] *Studia i materiały do dziejów Siemiatycz*, pod red. H. Majeckiego, Warszawa, s. 7–42.
- Maroszek J., 2013, *Dzieje województwa podlaskiego do 1795 roku*, Białystok.
- Martenka H., 2006, *Skąd się wzięło moje nazwisko?*, Bydgoszcz.
- Martenka H., 2011, *Nazwiska od imion. 3500 ciekawych przypadków*, Katowice.
- Matusiak I., 2005, *Nazwiska równe imionom na terenie dawnego komornictwa jeziorańskiego w XVII–XVIII wieku*, „Prace Językoznawcze”, pod red. M. Biolik, Olsztyn, s. 83–94.
- Matusiak-Kempa I., 2007, *Nazwiska mieszkańców komornictwa jeziorańskiego pochodzące od nazw miejscowych (1500–1772)*, „Onomastica” LI, s. 215–228.
- Matusiak-Kempa I., 2009, *Nazwiska mieszkańców komornictwa jeziorańskiego (XVI–XVIII w.)*, Olsztyn.
- Matuszewski J., 1975, *Polskie nazwisko szlacheckie*, Łódź.
- Mazuruk K., 2003, *Historia Bielska Podlaskiego*, [w:] *Bielsk Podlaski – miasto pogranicza*, pod red. K. Mazuruk, D. Fionika, Bielsk Podlaski–Białystok, s. 11–20.
- Mączyński J., 1970, *Nazwiska łodzian (XV–XIX wiek)*, Łódź.
- Milejkowska H., 1967, *Patronimica wschodniosłowiańskie w XI–XV w.*, „Biuletyn PTJ” XXV, s. 177–192.
- Mironowicz A., 2002, *Misja metodiańska na ziemiach polskich do końca XI wieku*, „Elpis” 4/6, s. 219–252.
- Mironowicz A., 2003, *Kościół prawosławny w państwie Piastów i Jagiellonów*, Białystok.
- Mordań M., 2011, *Współczesne nazwiska mieszkańców Białostockizny pochodzenia wschodniosłowiańskiego*, „Studia Wschodniosłowiańskie” 11, s. 219–237.
- Mordań M., 2012a, *XVIII-wieczne nazwiska mieszkańców Bielska Podlaskiego utworzone od imion własnych (analiza językowa)*, „Linguistica Copernicana” 2 (8), s. 245–259.
- Mordań M., 2012b, *Charakterystyka najnowszego imiennictwa mieszkańców Bielska Podlaskiego w kontekście różnic wyznaniowych*, „Białostockie Archiwum Językowe” 12, s. 143–164.
- Mordań M., 2016a, *Czy nadawane współcześnie „stare” imiona prawosławne zawsze są zamierzonym przejawem powrotu do tradycji?*, „Acta Polono-Ruthenica” XXI, s. 51–65.
- Mordań M., 2016b, *O stereotypach konotowanych przez niektóre modele współczesnych nazwisk (próba weryfikacji w oparciu o materiał z Bielska Podlaskiego)*, „Socjolingwistyka” 30, s. 189–206.

- Mordań M., 2017, *Imiona chrzestne bielskich prawosławnych i katolików na przełomie XIX i XX wieku*, „*Studia Wschodniosłowiańskie*” 17, s. 247–267.
- Mordań M., 2018a, *Imiona chrzestne w parafii prawosławnej w Rajsku w latach 1891–1900*, [w:] *Studia Słowiańskie. Język, kultura i literatura 1*, pod red. M. Łuczyk, N. Bielniak, A. Łazar, A. Urban-Podolan, Zielona Góra 2018, s. 219–228.
- Mordań M., 2018b, *O niektórych mniej popularnych modelach nazwisk odimienych na Podlasiu (Bielsk Podlaski, Hajnówka, Siemiatycze)*, „*Linguodidactica*” XXII, s. 125–142.
- Mordań M., 2019, *Imiona mieszkańców Bielska Podlaskiego na przełomie XX i XXI wieku*, [w:] *Rajko Nahtigal in 100 let slavistike na Univerzi v Ljubljani*, pod red. P. Stankowskiej, A. Derganc, A. Šivic-Dular, Ljubljana, s. 327–340.
- Mossakowska B., 1987, *Z badań nad antroponimią Warmii (Nazwiska derywowane sufiksem -ic(z) i jego pochodnymi)*, „*Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego*” 13, s. 69–73.
- Mossakowska B., 1988, *Z badań nad antroponimią Warmii w XVI–XVII wieku (nazwiska z sufiksem -ski)*, „*Slavia Occidentalis*” 45, s. 45–46.
- Mossakowska B., 1993, *Nazwiska mieszkańców Komornictwa Olsztyńskiego*, Gdańsk.
- Mrózek R., 1996, *Antroponimia w systemie onimicznym*, [w:] *Antroponimia słowiańska. Materiały z IX OKO, Warszawa 6–8.09.1994*, „*Prace Onomastyczne*” 35, pod red. E. Wolnicz-Pawłowskiej, J. Dumy, Warszawa, s. 237–243.
- Mrózek R., 1998, *System onimiczny i jego subsystemy*, [w:] *Najnowsze przemiany nazewnicze*, pod red. E. Jakus-Borkowej, K. Nowik, Warszawa, s. 11–12.
- Mrózek R., 2004, *Nazwy własne jako przedmiot badawczy onomastyki*, [w:] *Nazwy własne w języku, kulturze i komunikacji społecznej*, pod red. R. Mrózka, Katowice, s. 9–20.
- Mrózek R., 2006, *Innowacje onimiczne a granice kodyfikacyjne*, [w:] *Munuscula linguistica: in honorem Alexandrae Cieślikowa oblata*, Kraków, s. 307–314.
- Mrózek R., 2010, *Nazwy własne w społecznych kontaktach komunikacyjnych a zadania onomastyki pragmatycznej*, [w:] *Nazwy własne a społeczeństwo*, pod red. R. Łobodzińskiej, Łask, s. 41–48.
- Mrózek R., 2011, *Onomastyka polska a onomastyka słowiańska w ujęciu konfrontatywno-postulatywnym*, „*Poradnik Językowy*” 7, s. 22–40.
- Mrózek R., 2016, *Kontynuacyjno-innowacyjna aktualizacja zadań onomastyki*, „*Onomastica*” LX, s. 27–35.
- Myszka A., 1997, *Struktura nazwisk mieszkańców parafii Frysztak na podstawie wybranych zapisów z ksiąg metrykalnych*, „*Zeszyty Naukowe WSP w Rzeszowie. Seria Filologiczna. Językoznawstwo*” 4, s. 229–254.

- Naruszewicz-Duchlińska A., 2007, *Nazwiska mieszkańców komornictwa lidzbarskiego (1500–1772 r.)*, Olsztyn.
- Nitsch K., 1921, *O nazwiskach tzw. „polskich” i „szlacheckich”*, „Język Polski” VI/4, s. 116–120.
- Nowak E., 2012, *Funkcjonowanie nazwisk pochodzenia niemieckiego w siedemnasto- i osiemnastowiecznych rejestrach poznańskich podatników czopowego. Świadczenia polonizacji*, „Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza” 19 (39) /1, s. 131–139.
- Olejnik M., 2019, *Antroponimia starostwa grabowieckiego (XVI–XVIII w.)*, Lublin.
- Olejnik M., Złotkowski P., 2001, *Współczesne dwuczłonowe nazwiska polskie motywowane nazwami heraldycznymi*, „Acta Onomastica” XLI–XLII, s. 184–192.
- Oleksicki A., 1989, *Zabytki architektury Siemiatycz a przemiany w rozplanowaniu przestrzennym miasta w XVIII w.*, [w:] *Studia i materiały do dziejów Siemiatycz*, pod red. H. Majeckiego, Warszawa, s. 43–49.
- Otrębski J., 1935, *O najdawniejszych polskich imionach osobowych*, Wilno.
- Pater R., 2013, *Encyklopedia Hajnówki*, Hajnówka.
- Pater R., 2015, *Miasto na skraju Puszczy Białowieskiej*, Hajnówka.
- Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, 1998, pod red. E. Rzetelskiej-Feleszko, Warszawa–Kraków.
- Raszewska-Klimas A., 2009, *Postacie homonimiczne imion staropolskich*, [w:] *Słowańskie apelatywy apelatywno-onimiczne i onimiczno-onimiczne w diachronii i synchronii*, „Rozprawy Sławistyczne” 22, s. 205–224.
- Raszewska-Klimas A., 2018, *Wieloznaczność nazwisk Polaków*, Łódź.
- Raszewska-Klimas A., Piotrowicz E., Pacan-Bonarek L., 2016–2017, *Słownik nazwisk mieszkańców Piotrkowa Trybunalskiego i okolic w XIX–XX wieku*, t. 1–4, Łódź.
- Raszewska-Żurek B., 2003, *Przynależność społeczna nosicieli nazwisk równych imionom w średniowiecznej Polsce*, [w:] *Metodologia badań onomastycznych*, pod red. M. Biolik, Olsztyn, s. 196–204.
- Reczek S., 1956a, *Nazwiska mieszczan opolskich cz. 1*, „Kwartalnik Opolski” 2, s. 26–50.
- Reczek S., 1956b, *Nazwiska mieszczan opolskich cz. 2*, „Kwartalnik Opolski” 3, s. 106–123.
- Romaniuk Z., 1999, *Bielsk w latach 1366–1513 (na tle dziejów regionu)*, [w:] *Bielsk Podlaski. Studia i materiały do dziejów miasta*, pod red. Z. Romaniuka, Bielsk Podlaski, s. 5–30.
- Rospond S., 1965, *Struktura i klasyfikacja nazwiska słowiańskiego na podstawie Słownika nazwisk śląskich*, „Rozprawy Komisji Językowej WTN” V, s. 9–63.

- Rospond S., 1966a, *O nazwiskach na -ski*, „Poradnik Językowy” 1, s. 1–12.
- Rospond S., 1966b, *Struktura i klasyfikacja słowiańskich antroponimów*, „Biuletyn PTJ” XXIV, s. 203–224.
- Rospond S., 1967–1973, *Słownik nazwisk śląskich*, cz. 1–2, Warszawa–Wrocław–Kraków.
- Rospond S., 1969, *Stratygrafia polskich nazw osobowych*, „Rozprawy Komisji Językowej WTN” VII, s. 53–130.
- Rospond S., 1976, *Mówią nazwy*, Warszawa.
- Rospond S., 2000, *Gramatyka historyczna języka polskiego*, Warszawa.
- Rudnicka-Fira E., 2000, *Struktury złożone w antroponimii Krakowa od XVI do XVIII wieku*, [w:] *Słowiańskie composita antroponimiczne*, pod red. S. Warchoła, Lublin 2000, s. 215–226.
- Rudnicka-Fira E., 2003, *Nazwiska odzawodowe krakowian w średniopolszczyźnie (perspektywa kulturowa)*, [w:] *Metodologia badań onomastycznych*, pod red. M. Biolik, Olsztyn, s. 205–216.
- Rudnicka-Fira E., 2004, *Antroponimia Krakowa od XVI do XVIII wieku. Proces kształtowania się nazwiska*, Katowice.
- Rudnicka-Fira E., 2005, *Imiona Ślązaków w komunikacji potocznej*, [w:] *Nazewnictwo na pograniczach*, pod red. J. Ignatowicz-Skowrońskiej, Szczecin, s. 155–167.
- Rutkowski M., 2001, *Wstępna charakterystyka funkcji nazw własnych*, „Onomastica” XLVI, s. 7–29.
- Rutkowski M., 2007, *Nazwy własne w strukturze metafory i metonimii. Proces deonimizacji*, Olsztyn.
- Rutkowski M., 2016, *Status obiektów i zasięg funkcjonowania nazw a ogólne tendencje nazwotwórcze*, „Onomastica” LX, s. 13–26.
- Rymut K., 1988, *Imię – nazwisko – przezwisko w historii języka polskiego*, [w:] *V OKO, Poznań 3–5 września 1985. Księga referatów*, pod red. K. Zierhoffer, Poznań, s. 221–225.
- Rymut K., 1991, *Nazwiska Polaków*, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Rymut K., 1995, *Słownik imion współcześnie w Polsce używanych*, Kraków.
- Rymut K., 1998, *Nazwiska*, [w:] *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, pod red. E. Rzetelskiej-Feleszko, Warszawa–Kraków, s. 143–160.
- Rymut K., 1999–2001, *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. 1–2, Kraków.
- Rzetelska-Feleszko E., 1988, *Znaczenie nazw własnych w procesie komunikacji językowej*, [w:] *V OKO, Poznań 3–5 września 1985. Księga referatów*, pod red. K. Zierhoffer, Poznań, s. 110–117.

- Rzetelska-Feleszko E., 2006, *W świecie nazw własnych*, Kraków.
- Rzetelska-Feleszko E., 2007, *Onomastyka kulturowa*, [w:] *Nowe nazwy własne – nowe tendencje badawcze*, pod red. A. Cieślukowej, B. Czopek-Kopciuch, K. Skowronek, Kraków, s. 57–62.
- Sadowski A., 1991, *Narody wielkie i małe. Białorusini w Polsce*, Kraków.
- Sadowski A., 1995., *Pogranicze polsko-białoruskie. Tożsamość mieszkańców*, Białystok.
- Sadowski A., 2011, *Przemiany tożsamości narodowej białoruskiej mniejszości w Polsce w warunkach demokratycznych*, „*Studia Białorutenistyczne*” 5, s. 11–27.
- Sajewicz M., 2002, *Derywacja sufiksalna osobowych nazw subiektów w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostoczczyzny*, Lublin.
- Sajewicz M., 2006, *Osobowe nazwy subiektów z formantem słowotwórczym -ak w nadnarwiańskich gwarach białoruskich Białostoczczyzny*, [w:] *Gwary i onomastyka pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego i słowiańsko-bałtyckiego*, pod red. L. Citko, B. Siegienia, Białystok, s. 293–310.
- Sajewicz M., 2007a, *Nowe trendy w męskim nazewnictwie osobowym w prawosławnych społecznościach powiatu hajnowskiego na Białostoczczyźnie*, [w:] *Droga ku wzajemności. 50 lat Białorutenistyki na Uniwersytecie Warszawskim*, pod red. M. Timoszuka, M. Chaustowicza, Warszawa, s. 301–316.
- Sajewicz M., 2007b, *Zmiany w imiennictwie osobowym prawosławnych społeczności powiatu hajnowskiego na Białostoczczyźnie*, „*Studia Białorutenistyczne*” 1, s. 335–360.
- Sajewicz M., 2010, *Najbardziej popularne nazwiska odimienne z formantem -uk (-czuk) w powiecie hajnowskim na Białostoczczyźnie*, [w:] *Мае Афіны тут – назваў іх Бандарамі*, „*Acta Albaruthenica*” 10, s. 327–347.
- Sajewicz M., 2011a, *Nazwiska z sufiksem -uk w pow. hajnowskim na Białostoczczyźnie o dyskusyjnej etymologii*, [w:] *Literatura, język i kultura: tradycje i współczesność*, „*Acta Albaruthenica*” 11, s. 217–230.
- Sajewicz M., 2011b, *Popularne nazwiska patronimiczne na -uk utworzone od imion pochodzenia hebrajskiego w pow. hajnowskim na Białostoczczyźnie*, [w:] *Z zagadnień językoznawstwa słowiańskiego*, „*Rozprawy Sławistyczne*” 23, s. 241–258.
- Sajewicz M., 2011c, *Popularne nazwiska patronimiczne zakończone na -uk w powiecie hajnowskim na Białostoczczyźnie*, „*Studia Białorutenistyczne*” 5, s. 331–393.
- Sajewicz M., 2012a, *Jednozgłoskowe formy skróconych imion osobowych używanych na Podlasiu wschodnim w XVI–XVII wieku*, „*Acta Albaruthenica*” 12, s. 173–181.

- Sajewicz M., 2012b, *Najbardziej popularne nazwiska patronimiczne z formantem -uk utworzone od imion pochodzenia greckiego w pow. hajnowskim na Białostocczyźnie*, [w:] *Супольнасць традыцыі – садружнасць у будучыні. Беларуска-польскія моўныя, літаратурныя, гістарычныя і культурныя сувязі*, „Беларусістыка – Albaruthenica” 34, s. 138–157.
- Sajewicz M., 2013, *Nazwiska patronimiczne z formantem -uk w powiecie hajnowskim na Białostocczyźnie na tle ogólnopolskim*, Lublin.
- Sajewicz M., 2014, *Imiennictwo męskie miasta Kleszczel i okolic na Podlasiu w połowie XVI stulecia*, „Studia Białorutenistyczne” 8, s. 195–235.
- Sarnowska-Giefing I. (red.), 2011–2014, *Słownik nazwisk mieszkańców Poznania XVI–XVIII wieku*, t. 1–2, Poznań.
- Sarnowska-Giefing I., 2010, *Ślady wpływów niemieckich w antroponimii XVI-wiecznego Poznania*, [w:] *Nazwy własne a społeczeństwo*, pod red. R. Łobodzińskiej, Łask 2010, s. 231–258.
- Sarnowska-Giefing I., 2015, *Antroponimia ludności Żydowskiej Poznania w XVI–XVIII wieku (nazwiska)*, [w:] *Funkcje nazw własnych w kulturze i komunikacji*, pod red. I. Sarnowskiej-Giefing, M. Balowskiego, M. Graf, Poznań, s. 551–565.
- Sieradzki A., 2003, *Znaczenie imion*, Warszawa.
- Sieradzki A., 2010, *Słowotwórstwo nazwisk polskich doby staro- i średniopolskiej*, [w:] *Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza*, t. 16, Poznań, s. 259–270.
- Sieradzki A., 2013, *Poznańskie derywaty nazwiskowe w XVI–XVIII wieku*, Poznań.
- Siwiec A., Rutkowski M., 2015, „Dżastiny i Alany to łobuzy”. *Forum internetowe jako źródło informacji o wartościowaniu i motywacji imion osobowych*, „Onomastica” LVIII, s. 279–297.
- Siwik J., 2010, *Encyklopedia nazwisk i przydomków szlacheckich*, Warszawa.
- Skowronek K., 1995, *Imiona dwuczłonowe motywujące współczesne nazwiska polskie*, „Onomastica” XL, s. 73–100.
- Skowronek K., 1996, *Współczesne najczęściej używane nazwiska polskie*, [w:] *Antroponimia słowiańska. Materiały z IX OKO, 6–8.09.1994*, pod red. E. Wolnicz-Pawłowskiej, J. Dumy, Warszawa, s. 291–299.
- Skowronek K., 1997, *Polskie nazwiska a kultura*, „Biuletyn PTJ” 45, s. 145–156.
- Skowronek K., 2001, *Współczesne nazwisko polskie: studium statystyczno-kognitywne*, Kraków.
- Skowronek K., 2013, *Imiona „wielkomiejskie” w latach 1995–2010 w perspektywie statystyczno-onomastycznej i społeczno-kulturowej*, „Onomastica” LVII, s. 95–127.

- Skudrzyk A., 1996, *Nazwiska żeńskie z przyrostkiem -owa we współczesnej polszczyźnie ogólnej*, „*Język Polski*” LXXVI/1, s. 17–23.
- Skulina T., 1989, *O ustalaniu się nazwisk mieszczkańskich i chłopskich w Wielkopolsce XVII w.*, „*Onomastica*” XXXIII, s. 183–208.
- Słaby M. A., 1999, *Nazwiska suwalskich filiponów (na podstawie akt chrztów, ślubów i zgonów USC w Suwałkach)*, [w:] *Studia Slawistyczne 1. Nazewnictwo na pograniczach etniczno-językowych*, pod red. Z. Abramowicz, L. Dacewicz, Białystok, s. 288–293.
- Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, 1995a, pod red. A. Cieślukowej, M. Malec, K. Rymuta, cz. 2: *Nazwy osobowe pochodzenia chrześcijańskiego*, oprac. M. Malec, Kraków.
- Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, 1995b, pod red. A. Cieślukowej, M. Malec, K. Rymuta, cz. 6: *Nazwy heraldyczne*, oprac. M. Bobowska-Kowalska, Kraków.
- Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, 1997a, pod red. A. Cieślukowej, M. Malec, cz. 3: *Odmiejscowe nazwy osobowe*, cz. 4: *Nazwy osobowe pochodzące od etników*, oprac. Z. Kaleta, E. Supranowicz, J. Szymowa, Kraków.
- Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, 1997b, pod red. A. Cieślukowej, M. Malec, K. Rymuta, cz. 5: *Nazwy osobowe pochodzenia niemieckiego*, oprac. Z. Klimek, Kraków.
- Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, 2000, pod red. A. Cieślukowej, M. Malec, K. Rymuta, cz. 1: *Odapelatywne nazwy osobowe*, oprac. A. Cieślukowa, J. Szymowa, K. Rymut, Kraków.
- Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, 2002, pod red. A. Cieślukowej, M. Malec, K. Rymuta, *Suplement: Rozwiązanie licznych zagadek staropolskiej antroponimii*, pod red. A. Cieślukowej, Kraków.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, 1880–1902, t. I–XV, Warszawa, [online] http://dir.icm.edu.pl/pl/Sloownik_geograficzny [12.12.2015].
- Słownik gwar polskich*, 1900–1911, pod red. J. Karłowicza, t. 1–6, Kraków.
- Słownik nazwisk używanych w Polsce na początku XXI wieku*, 2003, pod red. K. Rymuta, Kraków.
- Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, 1992–1994, pod red. K. Rymuta, t. 1–10, Kraków.
- Słownik polszczyzny XVI w.*, 1966–2012, t. I–XXXVI, Wrocław–Warszawa.
- Słownik staropolskich nazw osobowych*, 1965–1983, pod red. W. Taszyckiego, t. 1–6, Wrocław.

- Słownik staropolskich nazw osobowych. Suplement, 1984–1987, t. 7, pod red. M. Malec, Wrocław.*
- Smoczyński P., 1962, *Nomina appellativa i propria we wzajemnym oddziaływaniu słotwórczym*, „Biuletyn PTJ” XXI, s. 61–82.
- Smoczyński P., 1963, *Słowiańskie imiona pospolite i własne z podstawowym -ch- w części sufiksalnej*, Wrocław.
- Smoczyński P., 1966, *O semantycznych i morfologicznych właściwościach sufiksu -ski w nazwiskach polskich*, [w:] *Studia językoznawcze poświęcone Profesorowi Doktorowi Stanisławowi Rospondowi*, Wrocław, s. 435–443.
- Smoczyński P., 1968, *Polskie nazwiska patronimiczne (na tle innych typów i języków)*, „Z polskich studiów slawistycznych. Językoznawstwo” III, s. 243–256.
- Sochacka S., 2010, *Łużyckie nazwiska odmiejscowe we współczesnej antroponimii polskiej*, [w:] *Nazwy własne a społeczeństwo*, pod red. R. Łobodzińskiej, Łask 2010, s. 329–339.
- Sochacka S., 2014, *Imiona i nazwiska Żydów śląskich jako językowe świadectwa mieszania się kultur i obyczajowości*, „Studia Śląskie” LXXIV, s. 131–142.
- Sosna G., 1989, *Rys historii parafii prawosławnej w Siemiatyczach*, [w:] *Studia i materiały do dziejów Siemiatycz*, pod red. H. Majeckiego, Warszawa, s. 51–63.
- Sosna G., Fionik D., 1995, *Dzieje Cerkwi w Bielsku Podlaskim*, Białystok.
- Spis imion prawosławnych w brzmieniu polskim i staro-cerkiewno-słowiańskim*, 2011, Warszawa.
- Strumiński B., 1961, *Ukrainizmy gramatyczne we współczesnym języku polskim*, „Poradnik Językowy” 9, s. 400–407.
- Surma G., 1985, *Imiona mieszkańców w gminie Debrzno w woj. ślupskim*, „Onomastica” XXX, s. 181–211.
- Surma G., 1991, *Nazwy osobowe w Opoczyńskim*, Gdańsk.
- Swoboda P., 2013, *Imiona częste w Polsce w latach 1995–2010 oraz ich zróżnicowanie w czasie i przestrzeni*, „Onomastica” LVII, s. 19–69.
- Szcześniak K., 2015, *Słów kilka o Stanisławie, niekoniecznie o Ulaszku*, „Studia Rossica Gedanensia” 2, s. 487–491.
- Szulowska W., 1992, *Imiennictwo dawnej ziemi halickiej i lwowskiej*, Warszawa.
- Szulowska W., 2004, *Dawna antroponimia Mazowska (XV–XVII w.)*, Olsztyn.
- Szulowska W., 2006, *Pochodzenie i sposób identyfikacji mieszczan Warszawy w XVI wieku*, [w:] *Onimizacja i apelatywizacja*, pod red. Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz, Białystok, s. 613–619.

- Szulowska W., 2009, *Homonymia (à rebours) nazw osobowych w księgach sądowych XV–XVI w.*, [w:] *Słowiańskie apelatywy apelatywno-onimiczne i onimiczno-onimiczne w diachronii i synchronii*, „Rozprawy Slawistyczne” 22, s. 225–231.
- Szwed W., 1999, *Ekonomiczny rozwój powiatu bielskiego w końcu XIX i na początku XX w.*, [w:] *Bielsk Podlaski. Studia i materiały do dziejów miasta*, pod red. Z. Romaniuka, Bielsk Podlaski, s. 113–120.
- Taszycki W., 1924, *Polskie nazwy osobowe*, Kraków.
- Taszycki W., 1925, *Najdawniejsze polskie imiona osobowe*, „Rozprawy Wydziału Filologicznego PAU” LXII/3, Kraków.
- Tatarczyk W., 2000, *Dzieje Hajnówki do 1944 roku*, Hajnówka.
- Tatarczyk W., 2001, *Dzieje Hajnówki 1944–2000*, Hajnówka.
- Tichoniuk B., 1986, *Imiennictwo osobowe Brańska w XVI wieku*, [w:] *Nazwy własne a wyrazy pospolite w języku i tekście. Materiały z MiOKO w Opolu-Szczedrzyku, 12–13.10.1984 r.*, Opole, pod red. H. Borka, S. Kochmana, s. 235–238.
- Tichoniuk B., 1988, *Antroponimia południowej Białostoczczyzny w XVI wieku*, Opole.
- Tichoniuk B., 1996, *Sufiks -uk w antroponimii południowej Białostoczczyzny*, [w:] *Słowiańskie kontakty: język i literatura*, pod red. B. Tichoniuka, Zielona Góra, s. 57–62.
- Tichoniuk B., 1998, *Imiona szlachty podlaskiej w popisach wojsk litewskich z lat 1528, 1565 i 1567*, „Acta Albaruthenica” 1, s. 69–74.
- Tichoniuk B., 2000b, *Imiona i ich formy na pograniczu polsko-białoruskim od XVI wieku do roku 1839*, Zielona Góra.
- Tichoniuk B., 2002, *Losy wschodniosłowiańskiego sufiksu -onok we współczesnych nazwiskach mieszkańców Polski*, „Slavica Wratislaviensia” 117, s. 273–276.
- Tichoniuk B., 2003a, *Nazwiska na -uk/-czuk z formami imienia Bartłomiej w podstawie nazw rejestrowanych współcześnie na terenie Polski*, [w:] *Беларуска-польскае супастаўляльнае мовазнаўства, літаратуразнаўства, культуралогія*, Віцебск, s. 62–63.
- Tichoniuk B., 2003b, *O pochodzeniu nazwisk typu: Klimuk – Klimiuk, Kuźmuk – Kuźmiuk*, [w:] *Droga ku wzajemności: Polsko-białoruskie związki językowe, literackie, historyczne i kulturowe: Materiały XI Międzynarodowej Konferencji Naukowej*, pod red. M. Kondratiuka, B. Siegienia, Białystok, s. 23–27.
- Tichoniuk B., 2004a, *Odpatronimiczne nazwiska z formantem -uk/-czuk od form imienia Grzegorz we współczesnej antroponimii Polski*, [w:] *Droga ku wzajemności. Materiały X Międzynarodowej Konferencji Naukowej*, Grodno, s. 42–46.

- Tichoniuk B., 2004b, *Transformacja nazwisk wschodniostowiańskich w Polsce na przykładzie niektórych struktur antroponicznych z sufiksem -uk/-czuk*, [w:] *Ze studiów nad językami i literaturami wschodniostowiańskimi*, pod red. B. Tichoniuka, W. Wilczyńskiego, Zielona Góra.
- Tichoniuk B., 2004c, *Transformacja sufiksów w nazwiskach rejestrowanych współcześnie w Polsce na przykładzie formantu -uk/-czuk*, „Acta Polono-Ruthenica” 9, s. 393–400.
- Tichoniuk B., 2006, *Nazwiska z sufiksem -ul we współczesnej antroponii polskiej*, [w:] *Gwary i onomastyka pogranicza polsko-wschodniostowiańskiego i słowiańsko-bałtyckiego*, pod red. L. Citko, B. Siegienia, Białystok, s. 323–331.
- Tichoniuk B., 2007, *Miejscowe formy identyfikacji osób – mieszkańców wsi Skupowo na Białostocczyźnie – w latach 60-ych XX wieku*, [w:] *Literatura. Język. Kultura*, „Acta Albaruthenica” 7, s. 284–286.
- Tomczak L., 2003, *Słownik odapelatywnych nazwisk Polaków*, Wrocław.
- Umińska-Tytoń E., 1986, *Sposoby tworzenia form pochodnych od imion chrześcijańskich*, „Onomastica” XXXI, s. 87–113.
- Umińska-Tytoń E., 1988, *Imiona łodzian urodzonych podczas okupacji hitlerowskiej*, „Onomastica” XXXII, s. 121–140.
- W komunikacyjnej przestrzeni nazw własnych i pospolitych. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Robertowi Mrózkowi*, 2012, pod red. I. Łuc, M. Pogłódek, Katowice.
- Walczak B., 1988, *Z dziejów pewnego stereotypu nazewniczego (szkacheckie nazwiska na -ski, -cki)*, [w:] *Onomastyka w dydaktyce szkolnej i społecznej*, pod red. E. Homy, Szczecin, s. 275–281.
- Walczak B., 2010a, *Języki na pograniczu Wschód – Zachód w Rzeczypospolitej Obojga Narodów*, [w:] *Językowe i kulturowe dziedzictwo Wielkiego Księstwa Litewskiego. Księga Jubileuszowa na 1000-lecie Litwy*, pod red. J. Mędelkiej, Z. Sawaniewskiej-Mochowej, Bydgoszcz, s. 109–115.
- Walczak B., 2010b, *Najczęstsze nazwiska wielkopolskie*, [w:] *Miasto w perspektywie onomastyki i historii*, pod red. I. Sarnowskiej-Gieffing, M. Graf, Poznań, s. 257–267.
- Walczak B., 2012, *Przejawy integracji językowej w obrębie klasy politycznej Wielkiego Księstwa Litewskiego*, [w:] *Z polskich studiów slawistycznych. Seria 12, Językoznawstwo*, pod red. M. Korytkowskiej, H. Popowskiej-Taborskiej, Z. Rudnik-Karwatowej, J. Siatkowskiego, Warszawa, s. 195–202.
- Walczak B., Mielczarek A., 2017, *Prolegomena historyczne – wielojęzyczność w Rzeczypospolitej Obojga Narodów*, „Białostockie Archiwum Językowe” 17, s. 255–268.

- Warchoń S., 1973, *O ekspresywnej funkcji formantów tworzących nazwiska synów, córek i żon w gwarach ziemi stężyckiej*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” 19, s. 161–172.
- Warchoń S., 1983, *Les formations de Lublin avec -icz, -owicz, -ewicz en comparaison avec les formations appellatives*, [w:] *Proceedings of the Thirteenth International Congress of Onomastic Sciences, Cracov, 21–25.08.1978*, red. K. Rymut, t. II, Kraków, s. 605–612.
- Warchoń S., 2003, *Genetyczne i strukturalno-semantyczne związki między antroponimią śląską a zoonimią ludową*, [w:] *Przeszłość, teraźniejszość i przyszłość polskiej onomastyki*, pod red. R. Łobodzińskiej, Wrocław, s. 69–76.
- Warchoń S., 2006, *Współczesne nazwiska z -bko, -bko na polsko-wschodniosłowiańskim pograniczu językowym*, [w:] *Terytorialne i etniczne zróżnicowanie nazewnictwa. Materiały z OKO, Świnoujście, 24–25 maja 1999*, pod red. A. Belchnerowskiej, B. Frankowskiej-Kozak, J. Ignatowicz-Skowrońskiej, Szczecin, s. 55–60.
- Warchoń S., Jastrzębski M. (red.), 2009, *Słowiańskie apelatywy apelatywno-onimiczne i onimiczno-onimiczne w diachronii i synchronii*, „Rozprawy Sławistyczne” 22.
- Wiśniewski J., 1964, *Rozwój osadnictwa na pograniczu polsko-rusko-litewskim od końca XIV do połowy XVII w.*, „Acta Baltico-Slavica” I, s. 115–135.
- Wiśniewski J., 1977, *Osadnictwo wschodniej Białostoczczyzny – geneza, rozwój oraz zróżnicowanie i przemiany etniczne*, „Acta Baltico-Slavica” XI, s. 7–80.
- Wiśniewski J., 1980, *Zarys dziejów osadnictwa na Białostoczczyźnie*, [w:] *Atlas gwar wschodniosłowiańskich na Białostoczczyźnie*, pod red. S. Glinki, A. Obreńskiej-Jabłońskiej, J. Siatkowskiego, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, s. 14–27.
- Wolnicz-Pawłowska E., 1978, *Osiemnastowieczne imiennictwo ukraińskie w dawnym województwie ruskim*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
- Wolnicz-Pawłowska E., 1992, *Z dawnej antroponimii ziemi sanockiej*, [w:] *Dzieje Lubelszczyzny*, t. VI, cz. 4, *Zjawiska językowe na pograniczu polsko-ruskim*, pod red. J. Bartmińskiego, M. Łesiowa, Lublin, s. 183–189.
- Wolnicz-Pawłowska E., 1993, *Antroponimia łemkowska na tle polskim i słowackim (XVI–XIX wiek)*, Warszawa.
- Wolnicz-Pawłowska E., 2006, *Pamięć przeszłości, projekcja przyszłości w nazwach własnych*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” LI, s. 363–374.
- Wolnicz-Pawłowska E., 2009, *Homonimia i wielomotywacyjność w nazwach własnych na pograniczach językowych*, [w:] *Słowiańskie apelatywy apelatywno-*

- onimiczne i onimiczno-onimiczne w diachronii i synchronii, „Rozprawy Sławistyczne” 22, s. 253–260.
- Wolnicz-Pawłowska E., 2010, *Czy istnieje polskie nazwisko mieszczzańskie?*, [w:] *Miasto w perspektywie onomastyki i historii*, pod red. I. Sarnowskiej-Gieffing, M. Graf, Poznań, s. 269–278.
- Wolnicz-Pawłowska E., 2016, *Terminologia onomastyczna w tradycji badawczej i praktyce normalizacyjnej*, „Onomastica” LX, s. 37–46.
- Wolnicz-Pawłowska E., Szulowska W., 1998, *Antroponimia polska na kresach południowo-wschodnich XV–XIX wieku*, Warszawa.
- Wykaz urzędowych nazw miejscowości w Polsce, 1980–1982*, t. I–III, Warszawa.
- Zaręba A., 1966, *Formy nazwisk żon i dzieci w dialektach języka polskiego cz. 1*, „Onomastica” XI, s. 320–344.
- Zaręba A., 1967, *Formy nazwisk żon i dzieci w dialektach języka polskiego cz. 2*, „Onomastica” XII, s. 232–275.
- Zaręba A., 1979, *Osobowe nazwy własne i ich miejsce w systemie języka*, „Poradnik Językowy” 1, s. 1–12.
- Zin W., 2010, *Hajnowskie wspomnienia*, Hajnówka.
- Złotkowski P., 1999, *Nazwy osobowe szlachty podlaskiej z formantem -icz, -owicz, -ewicz w XV–XVII wieku*, [w:] *Studia Sławistyczne 1. Nazewnictwo na pograniczach etniczno-językowych*, pod red. Z. Abramowicz, L. Dacewicz, Białystok, s. 343–349.
- Złotkowski P., 2002, *Antroponimy historyczne wsi Bujnowo na Podlasiu*, [w:] *Z dialektologii słowiańskiej. Rozprawy Sławistyczne*, pod red. F. Czyżewskiego, t. 19, Lublin, s. 191–202.
- Złotkowski P., 2007a, *Elementy wschodniosłowiańskie w nazewnictwie szlachty ziemi bielskiej w XVI–XVII wieku*, „Studia Białorutenistyczne” 1, s. 379–386.
- Złotkowski P., 2007b, *Kształtowanie się nazwisk szlachty ziemi bielskiej*, [w:] *Z badań nad językiem i kulturą Słowian*, pod red. P. Sotirova, P. Złotkowskiego, Lublin, s. 75–85.
- Złotkowski P., 2009, *Homonimiczne nazwiska, przydomki i przezwiska szlachty ziemi bielskiej na Podlasiu w XVI–XVII w.*, [w:] *Słowiańskie homonimy apelatywno-onimiczne i onimiczno-onimiczne w diachronii i synchronii*, „Rozprawy Sławistyczne” 22, s. 261–270.
- Złotkowski P., 2010a, *Nazwiska i przydomki szlachty historycznej ziemi bielskiej na Podlasiu motywowane nazwami heraldycznymi*, „Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego” 2, s. 24–35.

- Złotkowski P., 2010b, *Uwagi o badaniach nad antroponimią historyczną pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego na Podlasiu*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” 55, s. 307–316.
- Złotkowski P., 2016, *Antroponimiczne formuły identyfikacyjne oparte na relacji kierunkowej a nazwiska odmiejskowe. Na materiale antroponimii historycznej warstwy chłopskiej okolic Brańska na Podlasiu*, „Studia Białorutenistyczne” 10, s. 303–313.
- Złotkowski P., 2017, *Antroponimia historyczna mieszczan i chłopów Brańska i okolic w ujęciu statycznym i dynamicznym*, Lublin.
- Żabska B., 1977, *Nazwiska polskie typu dopełniaczowego*, Wrocław.
- [https://pl.wikipedia.org/wiki/Ro%C5%9Bcis%C5%82aw_\(ksi%C4%85%C5%B-C%C4%99_wielkomorawski\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Ro%C5%9Bcis%C5%82aw_(ksi%C4%85%C5%B-C%C4%99_wielkomorawski)) [dostęp: 3.01.2016].
- Барашков В. Ф., 1970, *Фамилии с календарными именами в основе*, [w:] *Антропонимика*, под ред. В.А. Никонова, А.В. Суперанской, Москва, с. 110–114.
- Бірыла М. В., 1963, *Беларускія антрапанімічныя назвы ў іх адносінах да антрапанімічных назваў іншых славянскіх моў (рускай, украінскай, польскай)*, Мінск.
- Бірыла М. В., 1966, *Беларуская антрапанімія. Уласныя імёны, імёны-мянушкі, імёны па бацьку, прозвішчы*, Мінск.
- Бірыла М. В., 1988, *Тыпалогія і геаграфія славянскіх прозвішчаў*, Мінск.
- Бучко Г., 1999, *Прізвища Бойківщини неоднозначної словотвірної мотивації*, [w:] *Studia Slawistyczne 1. Nazewnictwo na pograniczach etniczno-językowych*, pod red. Z. Abramowicz, L. Dacewicz, Białystok, s. 60–67.
- Бучко Г., 2009, *Омонімія в прізвищах Карпатського регіону*, [w:] *Słowiańskie apelatywy apelatywno-onimiczne i onimiczno-onimiczne w diachronii i synchronii*, „Rozprawy Slawistyczne 22, s. 59–68.
- Бучко Г., Бучко Д., 2000, *Словотвірні варіанти християнських імен в основах прізвищ Бойківщини*, [w:] *Studia Slawistyczne 2. Nazwy własne na pograniczach kulturowych*, pod red. Z. Abramowicz, L. Dacewicz, Białystok, s. 39–43.
- Бэднарчук Л. (Bednarczuk L.), 2006, *Прозвішчы жыхароў Вялікага княства Літоўскага, утвораныя ад этнонімаў*, [w:] *Gwary i onomastyka pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego i słowiańsko-bałtyckiego*, pod red. L. Citko, B. Siegienia, Białystok, s. 61–72.
- Вуйтович М. (Wójtowicz M.), 2012, *Словарь древнерусских личных именований XI–XIV веков*, Poznań.

- Ганжина И. М., 2001, *Словарь русских фамилий*, Москва.
- Гапоненка І., 1999, *Каталіцкі і праваслаўны іменаслоў у кантэксте беларускага нацыянальнага адраджэння пач. ХХ ст.*, [w:] *Studia Slawistyczne 1. Nazewnictwo na pograniczach etniczno-językowych*, pod red. Z. Abramowicz, L. Dacewicz, Białystok, s. 109–113.
- Гісторыя беларускай зямлі ва ўласных імёнах: па слядах Дзён пісьменства*, пад рэд. Г.М. Мезенка, І.Л. Капылова, Віцебск 2015.
- Грушко Е. А., Медведев Ю. М., 1998, *Фамилии...*, Москва.
- Даль В. И., 1880–1882, *Толковый словарь живого великорусского языка*, т. I–IV, Санкт-Петербург-Москва.
- Кандраціук М. (Kondratiuk M.), 2006, *Беларускія (усходнеславянскія) прозвішчы жыхароў беластоцкага рэгіёна, утвораныя ад апелятываў*, [y:] *Польска-беларускія моўныя, літаратурныя, гістарычныя і культурныя сувязі*, пад рэд. М. Кандраціюка, Б. Сегеня, т. 8, с. 173–186.
- Керста Р. Й., 1984, *Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування*, Київ, [online] http://shron1.chtyvo.org.ua/Kersta_Rozaliiia/Ukrainska_antroponimiia_XVI_st_Cholovichi_imenuvannia.pdf [dostęp: 14.06.2018].
- Кондратюк М. (Kondratiuk M.), 2004, *Литовские элементы в «Словаре современных фамилий жителей Белостокского региона»*, [y:] *Tarptautinė Aleksandro Vanago konferencija Baltu onomastikos tyrimai*, Vilnius, s. 33–34.
- Кузнецов С. А., 2001, *Большой толковый словарь русского языка*, Санкт-Петербург.
- Мордань М. (Mordañ M.), 2010, *Крестные имена Свято-Михайловского прихода в Бельске Подляшском (годы 1843–2009) в социолінгвістическом аспекте*, Белосток (komputeropis pracy magisterskiej).
- Мордань М. (Mordañ M.), 2012с, *Вариантность имен собственных и их грамматические особенности (на материале метрических записей Св.-Михайловского прихода в г. Бельск Подляшский)*, „Linguodidactica” XVI, s. 117–135.
- Мордань М. (Mordañ M.), 2019b, *Современные фамилии польско-восточнославянского пограничья, образованные семантическим способом от христианских личных имен*, «Поволжский педагогический вестник», т. 7, № 2 (23), с. 25–32.
- Петровский Н. А., 1984, *Словарь русских личных имен*, 3-е изд., Москва.
- Подольская Н. В., 1988, *Словарь русской ономастической терминологии*, 2-е изд., отв. ред. А.В. Суперанская, Москва.
- Полякова Е. Н., 1975, *Из истории русских имен и фамилий*, Москва.
- Православная Энциклопедия*, под ред. Патриарха Московского и всея Руси Кирилла, [online] <http://www.pravenc.ru> [dostęp: 01.01.2016].

- Православный церковный календарь 1998*, Издательство Московской Патриархии, Москва.
- Семянчук Г., 2013, *Горад Бельск і яго жыхары ў 1914 годзе*, „Бельскі гості-нэць” 2 (48), с. 36–72.
- Словник власних імен людей (українсько-російський і російсько-український)*, 1967, за ред. С.П. Левченка, Київ.
- Соркіна І., 2011, *Бельск у матэрыялах Літоўскага дзяржаўнага гістарычнага архіва*, „Бельскі гості-нэць” 2 (44), с. 57–59.
- Спасский С., *Полный месяцеслов Востока. Том II. Святой Восток*, [online] http://azbyka.ru/otechnik/Sergij_Spasskij/polnyj-mesjatseslov-vostoka-tom-ii-svjatoj-vostok [dostęp: 01.01.2016].
- Суперанская А. В., 1987, *Справочник личных имен народов РСФСР*, Москва.
- Суперанская А. В., 1990, *Имя – через века и страны*, Москва.
- Суперанская А. В., 1998, *Словарь русских личных имен*, Москва.
- Суперанская А. В., Сулова А. В., 1981, *Современные русские фамилии*, Москва.
- Суперанская А. В., Сулова А. В., 2010, *О русских фамилиях*, Москва.
- Сулова А. В., Суперанская А. В., 1978, *О русских именах*, Ленинград.
- Тихонов А. Н., Бояринова Л. З., Рыжкова А. Г., 1995, *Словарь русских личных имен*, Москва.
- Тихонюк Б. (Tichoniuk B.), 2000a, *Белорусский патронимический суффикс -еніа в современных фамилиях жителей Польши*, [w:] *Беларуска-руська-польскае мовазнаўства*, пад рэд. А.М. Мезенко, Л.М. Вардамацкага, Віцебск, с. 146–150.
- Тороп Ф., 1999, *Популярная энциклопедия русских православных имен*, Москва.
- Требникъ*, 1925, Варшава.
- Унбегаун Б. О., 1989, *Русские фамилии*, Москва.
- Усціновіч А. К., 1975, *Антрапанімя Гродзеніччыны і Брэстчыны (XIV–XVIII стст.)*, Мінск.
- Усціновіч А. К., 2011, *Слоўнік асабовых уласных імён*, Мінск.
- Фасмер М., 1986–1987, *Этимологический словарь русского языка*, т. I–IV, Москва.
- Хабургаев Г. А., 1974, *Старославянский язык*, Москва.
- Червинский П. (Czerwiński P.), 2012, *Формы личных имен русского речевого употребления. Обиходно-нейтральные образования и некоторые их производные*, Катовице.

WYKAZ SKRÓTÓW

Skróty do źródeł

- AbrSŻB – Abramowicz Z., 2003a, *Słownik etymologiczny nazwisk Żydów białostockich*, Białystok.
- AGWB – *Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny*, 1980, pod red. S. Glinki, A. Obrębskiej-Jabłońskiej, J. Siatkowskiego, t. I, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
- BirBA – Бірыла М.В., 1966, *Беларуская антрапанімя. Уласныя імёны, імёны-мянушкі, імёны па бацьку, прозвішчы*, Мінск.
- BTS – Кузнецов С. А., 2001, *Большой толковый словарь русского языка*, Санкт-Петербург.
- BubK – Bubak J., 1993, *Księga naszych imion*, Wrocław.
- CitN – Citko L., 2001, *Nazewnictwo osobowe północnego Podlasia w XVI w.*, Białystok.
- DalSł – Даль В.И., 1880–1882, *Толковый словарь живого великорусского языка*, т. I–IV, Санкт-Петербург–Москва.
- DN – Gottschald M., 1971, *Deutsche Namenkunde. Unsere Familiennamen nach ihrer Entstehung und Bedeutung*, Berlin.
- FasmSł – Фасмер М., 1986–1987, *Этимологический словарь русского языка*, т. I–IV, Москва.
- JanSł – Janowowa W., Skarbek A., Zbijowska B., Zbiniowska J., 1991, *Słownik imion*, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Kal – *Kalendarz prawosławny 2009*, Wydanie Warszawskiej Metropolii Prawosławnej, Warszawa.
- Ker – Керста Р.Й., 1984, *Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування*, Київ, [online] http://shron1.chtyvo.org.ua/Kersta_

- Rozaliia/Ukrainska_antroponimiia_XVI_st_Cholovichi_imenuvannia.pdf [dostęp: 14.06.2018].
- KalMP – *Православный церковный календарь 1998*, Издательство Московской Патриархии, Москва.
- LewSł – *Словник власних імен людей (українсько-російський і російсько-український)*, 1967, за ред. С.П. Левченка, Київ.
- LPŽ – *Lietuvių pavardžių žodynas*, 1985–1989, ats. red. A. Vanagas, t. I–II, Vilnius.
- LVKŽ – Kuzavinis K., Savukynas B., *Lietuvių vardų kilmės žodynas*, Vilnius 1994.
- MalI – Malec M., 1994, *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*, Kraków.
- MalS – Malec M., 1982, *Staropolskie skrócone nazwy osobowe od imion dwuczłonowych*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź.
- MalŻ – Malec M., 2012, *Nazwiska polskie pochodne genetycznie od imion żeńskich*, [w:] *W komunikacyjnej przestrzeni nazw własnych i pospolitych. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Robertowi Mrózkowi*, pod red. I. Łuc, M. Pogódek, Katowice, s. 255–273.
- RymNP – Rymut K., 1999–2001, *Nazwiska Polaków: słownik historyczno-etymologiczny*, t. 1–2, Kraków.
- SajH – Sajewicz M., 2013, *Nazwiska patronimiczne z formantem -uk w powiecie hajnowskim na Białostocczyźnie na tle ogólnopolskim*, Lublin.
- SG – *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, 1880–1902, t. I–XV, Warszawa, [online] http://dir.icm.edu.pl/pl/Słownik_geograficzny [dostęp: 12.12.2015].
- SGP – *Słownik gwar polskich*, 1900–1911, pod red. J. Karłowicza, t. I–VI, Kraków.
- SHNOB – Abramowicz Z., Citko L., Dacewicz L., 1997–1998, *Słownik historycznych nazw osobowych Białostocczyzny (XV–XVII w.)*, t. I–II, Białystok.
- SIP – *Spis imion prawosławnych w brzmieniu polskim i staro-cerkiewno-słowiańskim*, 2011, Warszawa.
- SupSł – Суперанская А.В., 1998, *Словарь русских личных имен*, Москва.
- SW – Karłowicz J., Kryński A., Niedźwiedzki W., 1900–1927, *Słownik języka polskiego, tzw. warszawski*, t. I–VIII, Warszawa.

- SXVI – *Słownik polszczyzny XVI w.*, 1966–2012, t. I–XXXVI, Wrocław–Warszawa.
- TichA – Tichoniuk B., 1988, *Antroponimia południowej Białostoczczyzny w XVI wieku*, Opole.
- TichI – Tichoniuk B., 2000b, *Imiona i ich formy na pograniczu polsko-białoruskim od XVI wieku do roku 1839*, Zielona Góra.
- TichU – Tichoniuk B., 2003b, *O pochodzeniu nazwisk typu: Klimuk – Klimiuk, Kuźmuk – Kuźmiuk*, [w:] *Droga ku wzajemności: Polsko-białoruskie związki językowe, literackie, historyczne i kulturowe: Materiały XI Międzynarodowej Konferencji Naukowej*, pod red. M. Kondratiuka, B. Siegienia, Białystok, s. 23–27.
- TiSł – Тихонов А. Н., Бояринова Л. З., Рыжкова А. Г., 1995, *Словарь русских личных имен*, Москва.
- UscHB – Усціновіч А. К., 1975, *Антрапанімя Гродзенішчыны і Брэстчыны (XIV–XVIII стст.)*, Мінск.
- UscSł – Усціновіч А. К., 2011, *Слоўнік асабовых уласных імён*, Мінск.
- WUNM – *Wykaz urzędowych nazw miejscowości w Polsce, 1980–1982*, t. I–III, Warszawa.

Inne skróty

- a. – albo
- ap. – apelatyw
- błrus. – białoruski
- cerk. – cerkiewny
- etn. – etnonim
- germ. – germański
- hebr. – hebrajski
- im. – imię
- łac. – łaciński
- n.m. – nazwa miejscowa
- n.os. – nazwa osobowa
- niem. – niemiecki
- pol. – polski
- por. – porównaj
- ros. – rosyjski

s.	–	strona
słow.	–	słowiański
tat.	–	tatarski
wschł.	–	wschodniosłowiański
zob.	–	zobacz
ż.	–	żeński

INDEKS NAZWISK

A

- Abramczuk 160
Abramczyk 117, 243
Abramiuk 127, 132
Abramowicz 192, 194
Adamczuk 160
Adamczyk 117, 122
Adamiec 75
Adamiuk 127, 132–133
Adamowicz 192, 194
Aftyka 54–56, 254
Aksiuta 92–93
Akułow 202, 254
Aleksandrowicz 192, 194, 252
Aleksandruk 124, 127, 132, 252
Aleksiejczuk 160
Aleksiejuk 146–147
Aleksiuk 157–158
Ambrosiewicz 196
Ambrożewicz 192, 194
Amilusik 120
Anacik 119, 121
Anchim 51
Anchimiuk 136, 144
Andrejczuk 160
Andrejczyk 117
Andrejuk 127
Androsiuk 175
Andrusiewicz 221
Andruszkiewicz 211, 219
Andrzejczuk 160
Andrzejuk 127
Angełowa 202–203, 254
Aniszczuk 160
Antipow 202
Antoniak 99
Antonienko 205
Antoniuk 135
Antończyk 117
Antosiewicz 221
Antosiuk 175
Antoszczuk 160
Antoszuk 179
Antychowicz 196
Antypiuk 157
Antypowicz 196, 201
Anusiewicz 221
Aponowicz 207
Arasimowicz 207
Archipiak 100
Archipiuk 146–147
Arcisz 83
Arciuch 79
Arkiewicz 211
Arnold 47

Aronowicz 192
Artemiuk 134
Artemowicz 195
Artiemowicz 195
Artiuch 79
Artymowicz 196
Artysiewicz 221
Artyszewicz 224
Artyszuk 179
Aściukiewicz 211, 220
Augustyniak 98
Awenciuk 182
Awksentjuk 136
Awramiuk 136

B

Bach 79
Bakunowicz 207
Balcerek 65
Baltaziuk 147
Banas 81, 254
Bancarewicz 196, 200
Barcewicz 222, 254
Bartkiewicz 211
Bartołd 51, 54
Bartosiak 109
Bartoszewicz 224
Bartoszuk 179
Barwiejuk 148, 186
Barwiuk 148, 154, 186, 252
Bas 81, 247, 254
Baszun 91, 254
Bazyluk 157–158
Bedeniczuk 148
Benedyczuk 148
Benedysiuk 176

Benedziuk 148
Benes 81
Bernaśkiewicz 211, 218
Bernatowicz 196, 200
Bienasz 84
Bieniek 66
Bieńko 68
Biernat 51, 54
Bisz 83
Biszczuk 160, 174
Błaszczuk 160, 172
Błaszkievicz 211
Błyszuk 179
Boch 79
Bogdan 47, 70
Bogdaniuk 127, 133
Bogdanowicz 192, 195
Bogusz84, 224, 254
Boguszewicz 224, 254
Bołtromiejuk 136
Bołtromiuk 148
Bołtrunowicz 226
Bołtryk 115
Bonifaciuk 127
Borysiuk 136, 145
Boszko 70
Bowtruczuk 160, 172
Brosko 68, 247, 254
Brysiuk 176
Buszko 70, 73
Buśko 70
Butruk 148
Byszczuk 160

C

Chadaj 51

Chaniewicz 226, 252
 Chaniło 89
 Chapanionek 66
 Chariton 47–48
 Charitonow 202
 Charkiewicz 211, 218
 Charko 68
 Charyton 51
 Charytoniuk 136, 145
 Charytonowicz 196
 Chatys 82, 254
 Chilimoniuk 136
 Chilkiewicz 212, 251
 Chiniewicz 207
 Chiszko 70
 Chomaciuk 182
 Chomaniuk 184
 Chomczuk 161, 243
 Chomej 87
 Chomicz 196
 Chomiuk 136
 Chomko 67
 Choroszkiwicz 212
 Chraniuk 41, 148
 Chrol 51
 Chursa 54
 Chwesiuk 149
 Chworoś 60, 62, 254
 Cyruk 149
 Czereszko 70
 Czurak 104

D

Daciuk 182
 Dackiewicz 212
 Daniel 47–48

Danielak 98
 Danielczuk 161
 Danielewicz 192, 194
 Danilczuk 161
 Danilewicz 196, 201
 Danilin 204
 Daniluk 136
 Daniło 54, 56
 Daniłow 202
 Daniłowicz 196, 200–201
 Dankiewicz 212
 Daszkiewicz 212, 219, 253
 Daszuta 92, 253
 Dawid 47–48
 Dawidowicz 192, 194
 Dawidziuk 127
 Dawydzium 136, 146, 248
 Dec 74
 Demciuch 80
 Demczuk 161
 Demianczuk 161
 Demianiuk 123, 136
 Demianowicz 196, 200
 Demiańczuk 161
 Demidziuk 137, 145
 Denisewicz 197, 201
 Denisiuk 137
 Deniziak 100, 102
 Deniziuk 137, 146
 Deoniziak 101
 Dmitruk 137
 Dorofiejuk 127
 Dorosz 84
 Doroszczuk 161
 Doroszenko 231
 Doroszkiewicz 212
 Dorotkiewicz 212, 253
 Dyszkiewicz 212

Dziedzia 55
 Dzienis 51
 Dzienisiuk 137, 145

E

Efimiuk 137
 Egierd 51, 54
 Egiert 51, 54
 Eljaszuk 137, 144
 Emilianowicz 192, 194

F

Fabisiak 109
 Fal 52, 254
 Falkiewicz 212, 219, 253–254
 Fedorczyk 161
 Fedoruk 137, 253
 Fedosiewicz 197, 200–201, 253
 Feszler 235, 247
 Fiedorczyk 161, 253
 Fiedorczyk 117, 253
 Fiedorowicz 197
 Fiedoruk 137, 253
 Fiedziukiewicz 212, 220
 Filim 60
 Filimoniuk 128
 Filinowicz 207, 254
 Filip 57
 Filipczuk 161, 173
 Filipiak 98
 Filipiuk 146–147, 203
 Filipow 202–203
 Filipowicz 196
 Fiłoc 74

Fiłoniuk 128
 Fiłonowicz 192, 194
 Fionik 116
 Fioniuk 137
 Firs 48
 Firsowicz 192, 194
 Florczuk 161
 Franciszkiewicz 192, 194
 Franczuk 161
 Frankowicz 212, 218
 Frąckiewicz 212, 218
 Frątczak 111
 Fris 60
 Frołow 202
 Fronc 60
 Frydrych 48

G

Gabroszuk 179
 Gabrych 80
 Gac 74
 Gackiewicz 212
 Gacuta 92
 Gaj 52, 254
 Gajczyk 117, 254
 Gajko 68, 254
 Gałaszewicz 224
 Gaponiuk 149
 Gaponow 228
 Gardziejuk 137, 145
 Gasiuk 176, 251
 Gasperowicz 197, 200
 Gaweł 48
 Gawina 55, 57, 254
 Gawino 55–57, 254
 Gawriuczenkow 228–229

- Gawrylczyk 116
Gawryluk 157
Gawrysiuk 176
Gawryś 86
Gerez 60, 62
German 52
Germaniuk 137
Germanowicz 197
Giera 63
Gierasik 115
Gierasimiuk 128
Gierasimowicz 193–194
Gierman 48
Giermaniuk 123, 128
Giermanowicz 193–194
Gmiter 52
Gnat 60
Gocał 61
Godonczuk 162
Godoniuk 137
Godończuk 162
Gredel 88
Gregorczyk 162
Gregorczyk 118
Gregorek 65
Greń 91
Grigoruk 134
Gryc 74
Gryciuk 182
Grycuk 182
Gryć 77
Gryglas 81
Grygorczuk 162, 173
Grygorowicz 197, 200
Grygoruk 138, 145
Grynczel 88
Gryniewicz 227
Gryszczenko 231
Gryszkiewicz 212
Grzesiuk 176
Grzeszczuk 162
Grzeszkiewicz 212, 219
Grześ 86
Grześkiewicz 212
Guc 74
Gul 61–62, 254
Gulewicz 207, 254
Gulko 68, 254
Gurin 230
Guryn 230
Guryniuk 138, 230
- H**
- Hackiewicz 212, 218
Halczuk 162, 253
Hanuła 88–89, 253
Hanus 81
Hańczuk 162, 253
Hapanowicz 207, 210
Haponiuk 149
Haponowicz 207
Hapunik 115
Hapunowicz 207
Harasim 52
Harasimczuk 162
Harasimowicz 197
Harasiuk 149
Hawel 48–49, 247
Hermaniuk 128
Hermanowicz 193–194
Hewa 48–49, 247, 253
Hłasko 67, 72
Hnat 61–62
Hryciuk 182

Hryckiewicz 212
Hryniewicz 227
Hrynkiewicz 212
Hryń 91
Huczko 70, 254

I

Ignaciuk 128
Ignatiuk 128, 134
Ignatowicz 195
Ilczuk 162
Iliaszuk 179, 181
Iłjaszuk 179, 181
Iwacik 119
Iwaniuk 146–147, 203
Iwanow 202
Iwańczuk 162, 173, 243
Iwniuk 157

J

Jabczyk 118
Jacewicz 207
Jachimczuk 162
Jachimiak 101–102
Jackiewicz 213
Jacko 69
Jadczuk 163
Jakimczak 106, 243
Jakimczuk 163, 173
Jakimiuk 138
Jakociuk 183
Jakonczuk 163
Jakoniuk 138
Jakonowicz 197

Jakończuk 163
Jakowienko 205
Jakowiuk 128
Jakowluk 187
Jakubas 81
Jakubczyk 118
Jakubiak 98
Jakubiuk 128
Jakubowicz 193–194
Jakuc 76
Jakuć 78
Jakuszewicz 224
Janasz 84
Janaszekwicz 213
Jancewicz 222
Janczak 106
Janczuk 163
Janiak 100
Janiel 88
Janik 113
Janiuk 128
Janowicz 193
Janucik 120
Janusiewicz 221
Janusz 85
Januszek 66
Januszewicz 224
Januszkiewicz 213
Jańczuk 163
Jarmoc 76
Jarmocik 120
Jarmociuk 183
Jarmoszuk 180
Jarmowicz 208
Jarosz 70, 84, 254
Jaroszewicz 70, 224, 254
Jaroszko 70, 254
Jaroszuk 70, 180, 254

Jaroszyk 96, 120, 254
Jarymowicz 208, 210
Jasińczuk 163, 232
Jasiuk 176
Jasiukiewicz 213, 220
Jasowicz 221–222
Jaszczuk 163
Jawdosiuk 176
Jefimiuk 138
Jefimowicz 197, 201
Jegorow 228
Jekateryńczuk 174, 253
Jendras 81
Jermakowicz 213, 218
Jerzyk 113, 254
Jewdosiuk 176, 253
Jewiec 75, 253
Jędrys 82
Jędrzejczak 106
Jonasz 48
Józefczak 106
Józefczuk 163
Józefiuk 128
Józefowicz 193–194
Jóźwik 116
Jóźwiak 105
Jóźwiuk 157–158
Juchimiuk 138
Juchimowicz 197
Junowicz 197
Jurak 101–102, 197
Jurczak 106, 243
Jurczuk 163, 172–173
Jurek 65
Jurewicz 197
Jurkiewicz 213, 218
Jurkowicz 213, 218
Juszczuk 163, 251

Juszkiewicz 213
Juzaczuk 164
Juziuczuk 164
Juzwiuk 157–158
Juźwiuk 157–158

K

Kacejko 232–233, 251
Kacprzak 98
Kaczko 70, 254
Kalina 63, 254
Kalisz 84
Kaliszewicz 224
Kaliszuk 180
Kaponow 228
Karniewicz 208, 254
Karolak 98
Karolczak 106
Karolczuk 164, 174
Karolkiewicz 213, 218
Karoluk 128
Karp 48, 128, 193, 202, 205
Karpiej 87
Karpienko 205
Karpiesiuk 176
Karpiuk 123, 128
Karpow 202
Karpowicz 193–194
Karpuk 123, 128
Kasjaniuk 128
Kasperowicz 193
Kasperuk 129
Kasprzak 98
Kazberuk 138, 145
Kazbieruk 138, 145
Kazmierczak 106

- Kazimierczuk 164
Kazmieruk 129, 133
Kazimiruk 129, 133
Kazmiruk 138, 144
Kaźmierczak 106
Kiczkaǳo 236
Kiczko 71, 254
Kijko 69
Kiprianiuk 129
Kiryłuk 138, 145
Kiryłowicz 197
Kiryziuk 177–178
Kiszkiwicz 213, 254–255
Kiszko 69, 254–255
Klausa 63
Klem 61–62
Klemienia 233
Klimczak 106
Klimczuk 164, 172, 246
Klimek 66
Klimiec 75
Klimiuk 149
Klimowicz 208
Klimuk 149, 164, 172, 282
Kłoczko 71, 254
Kobać 78
Kobeszko 71
Kobus 82
Koc 75, 254
Kocjan 52–53
Koczuk 185, 254
Konachowicz 225
Konaszuk 180
Koncewicz 222
Konczerewicz 227–228
Kondraciuk 129
Kondrat 48
Kondratiuk 129
Kondratowicz 193–194
Kondruć 78
Kononiuk 129
Kononowicz 193–194
Konończuk 164
Konstanciuk 129
Kopa 63
Kopczuk 164
Kopeć 78, 254
Kopiec 76, 254
Koptewicz 208, 210, 254
Kord 61
Kordek 66
Kordiułkiwicz 213, 220, 254
Kordziukiwicz 213, 220, 255
Kornacewicz 222
Korneluk 129
Korniejczyk 118
Korniewicz 208
Korniluk 134
Kos 61–62, 255
Kostacewicz 222
Kostierow 228
Kostiuczuk 164, 172
Kosz 84, 255
Kościaniuk 149
Kościeńczuk 164
Kościewicz 223
Kościuczuk 164, 172
Kościuk 149, 154
Kośko 71, 255
Kot 61, 255
Kotianko 68
Kotowicz 208, 210, 255
Kozmian 90
Kristosiuk 138
Krysiak 104, 253, 255
Krysiewicz 208, 253, 255

Krysiuk 149, 253, 255
Krystosiak 101
Krystosiuk 138
Kryszczuk 164
Kryszień 92, 255
Kryszpiniuk 129
Kryzstofiak 101
Kryzstofik 114
Kryzstopik 114
Kryzstopowicz 197, 200
Krzysztoń 52
Kubaj 87
Kubak 104
Kubiak 105
Kuc 75, 255
Kuca 41, 75, 251
Kucewicz 222, 255
Kuckiewicz 214, 218
Kuczkin 230
Kuczko 71
Kudin 61
Kudiuk 150, 154
Kudoń 61
Kuna 63, 255
Kuncewicz 223
Kuniewicz 208, 255
Kupraszewicz 224
Kuprianiuk 138
Kuprianow 202
Kuprianowicz 197
Kuprjaniuk 138
Kupryjaniuk 139
Kupryjanowicz 197
Kurianowicz 197, 255
Kuryło 55–56
Kuryło 55–56
Kuryłowicz 197, 200
Kuryś 86

Kusiuk 61, 150
Kustyniuk 139
Kuszczak 107
Kuszczuk 165
Kuś 61
Kutikow 228
Kuzma 52–53
Kuźma 52–53, 144
Kuźmik 114
Kuźmin 204
Kuźmiuk 139

L

Lasota 48
Laszewicz 208
Laszkiewicz 214, 255
Laszuk 180, 255
Lempart 52, 54
Lenarczyk 118
Lenartowicz 197, 200
Lenkiewicz 214, 253
Leonczuk 165
Leoniec 75
Leoniuk 41, 129
Leonkiewicz 214, 218
Leonowicz 193
Leończuk 165, 173
Lesiak 104, 253
Lesiuk 150, 253
Leskowicz 214, 218
Leszczak 107, 254
Leszczuk 165
Leszkiewicz 214, 254
Leszko 71, 254
Leśkiewicz 214
Leus 82

Lewczuk 165
Lewko 68
Lewkowicz 214, 218
Lewociuk 183, 251
Lewsza 85, 255
Lickiewicz 214
Lipato 55–56
Ludwiczak 98

Ł

Łaszczuk 165
Ławreniuk 150
Ławresz 84
Ławreszuk 180
Ławrynowicz 208
Łogwiniuk 139
Łuciuk 183
Łucjan 48
Łuczko 71
Łukasiewicz 221
Łukasik 121
Łukasiuk 177
Łukaszewicz 193–194
Łukaszuk 129
Łukianiuk 129
Łukiańczuk 165, 172–173
Łukjan 52
Łukjaniuk 130
Łuksza 85
Łuszcz 77, 255
Łuszczak 107

M

Maciak 110

Maciąg 94
Maciejczuk 165
Maciejuk 130
Maciuk 150
Maciuka 150
Mackiewicz 214
Macko 71
Macuta 92
Maćkowiak 234, 255
Madaj 87
Madej 87
Magosiewicz 221
Magruk 151, 156
Majchrzak 101
Majczuk 165, 253, 255
Majczyzna 230–231, 253
Majka 74, 253
Makacewicz 223
Makarewicz 195
Maksimiuk 130
Maksimowicz 193–194
Maksymiuk 130
Malantowicz 198
Malesa 81
Maleszkiewicz 214
Malewicz 208, 254
Malisz 85, 254
Malko 69, 254–255
Małaszek 66, 254
Małaszkiwicz 214, 220, 254
Mancewicz 223
Mantiuk 187–188, 255
Mańko 69, 254
Marchel 52
Marciniak 98
Marcinkiewicz 214, 220
Marcinowicz 193
Marczak 107

- Marczuk 130, 133
Markiewicz 193–194, 211
Markow 202–203
Markowicz 193
Marku 56
Martyniuk 145–147, 253
Martynowicz 198, 200, 253
Martysiewicz 221
Maryniak 98, 253
Maryszczuk 166, 253
Marzjan 48
Masajło 55–56, 237
Mateja 55–56
Matejak 101
Matejuk 139
Mateuszak 98
Mateuszek 65
Mateuszuk 130
Matfiejuk 130
Matosiuk 177
Matujewicz 226
Matus 82
Matusiewicz 221
Matwieczuk 166
Matwiejuk 130
Matys 82
Matysiak 109
Matysiuk 177
Melaniuk 151, 253
Micewicz 223
Michajłow 202
Michalak 98
Michalczuk 166, 172–173
Michalczyk 118, 243
Michalewicz 193–194
Michaluk 130
Michna 90
Mickiewicz 214
Micyk 120
Miczejko 232–233
Mieleszko 71
Mieniuk 151
Mikiciuk 139
Mikłasz 84
Mikłaszewicz 224
Mikołajczak 107
Mikołajczuk 166
Mikołajczyk 96, 118
Mikołajuk 130
Mikołajun 91
Miksza 85
Mikulicz 208, 210
Milik 115–116, 254
Miniuk 130
Minkiewicz 214
Minko 68, 254
Mińko 68, 254
Mironczuk 166, 243
Mironiuk 130
Mironkiewicz 214
Mironko 68
Mironczuk 166
Misiejczuk 166
Misiejuk 139
Misiewicz 221
Misiuk 151
Miszczak 107
Miszczuk 166
Mitkiewicz 215
Mitrosz 84
Mitura 94
Mojsewicz 208, 210
Mojsiej 52
Mojsiejuk 139
Mojsienia 233
Mojsik 115

Mojżyn 230
Momotko 68, 255
Moniak 104
Moniuszko 71
Musiewicz 209
Muśko 71
Myszak 111, 255
Myszczuk 166, 255
Myszko 71, 255

N

Nachiło 89, 255
Nasuta 92
Naumczuk 166
Naumczyk 118
Naumiuk 130
Naumowicz 193–194
Nazarewicz 195
Nazarko 68
Nazaruk 134
Nesterowicz 198
Nesteruk 139
Niczyporuk 139
Niegierewicz 198, 200
Niesterowicz 198
Niesteruk 139
Niestieruk 139
Niestoruk 130
Nieścieruk 139, 145
Nieścior 52
Nigierewicz 193–194
Nikiciuk 43, 140
Nikiforuk 130
Nikitiuk 130, 140
Nikołajuk 131
Nikoniuk 131

Nikonorow 203
Nikonowicz 193–194

O

Ochrimiuk 140
Ochrycewicz 223
Ochryciuk 183
Ochrymiuk 140
Odziejewicz 198, 201
Ogijewicz 198
Okoczuk 140
Oksentowicz 198, 200
Oksienciuk 157
Oksieniuk 140, 253
Oksientowicz 198
Oksieńczyk 183
Oksięciuk 183
Oksimowicz 209
Oksiuta 92
Okułowicz 198, 200
Okuszek 71
Olechno 90
Oleksiewicz 198, 200, 253
Oleksiuk 151, 154, 157–158, 253
Oleksy 52
Olesiuk 177, 253
Oleszczuk 167
Oleszkiewicz 215
Oleszko 71
Oleszow 228
Oleś 86
Oleśkiewicz 215, 253
Olichwier 52, 247
Oliferuk 140
Olifieruk 140
Olkowicz 215, 218

Omelaniuk 140, 253
Omelańczuk 167, 253
Omelczuk 167, 253
Omelianiuk 140, 253
Omelianowicz 198, 253
Omeljaniuk 140, 253
Omieljaniuk 140, 253
Onacewicz 223
Onacik 120
Onchimiuk 140
Onieszczuk 167
Onikijuk 151
Onikiuk 151
Oniskiewicz 215
Oniszczuk 167
Oniśkiewicz 215
Onopiuk 151
Onopryjuk 141
Onufryjuk 141
Onuszko 71
Oreszczuk 167
Osiejuk 157
Osipczuk 167
Osipiak 101
Osipienko 205
Osipiuk 141
Ostaniuk 141
Ostapczuk 167
Ostapiuk 141
Ostapkiewicz 215, 218
Ostapkowicz 215, 218
Ostapowicz 198
Ostasiewicz 221
Ostaszewicz 224
Owerczuk 167
Owerkowicz 215, 218
Owierczuk 167
Owłasiuk 141

Owsiej 61
Owsieniuk 184

P

Pac 63, 254
Pacewicz 209, 254
Pachwicewicz 223
Paciejko 69, 74
Paczko 72, 254
Paliczuk 168
Paluszczyk 118
Pałys 82, 247, 255
Panasiuk 151
Panaszczuk 168
Panek 66
Panfiluk 141
Paniutycz 228
Pankiewicz 41, 215, 251
Pańko 69
Parafianowicz 198
Parafiniuk 141
Parfieniuk 134
Parfjanowicz 198
Parszenko 231
Pasiuk 151
Paszczuk 168
Paszkievicz 215
Paszko 72
Patejczuk 168
Patejuk 151
Patruk 152
Patterson 238, 247
Pawilcz 77
Pawlenko 205
Pawliczuk 168
Pawlik 113

Pawluczuk 168, 172
Pawluczyk 118, 121
Pawluć 78
Pawluk 131
Pawlukiewicz 215, 220
Pawłowicz 193–194
Perszko 72
Petkiewicz 215
Petkov 228–229
Petrończyk 118
Piceluk 187
Pieciukiewicz 215, 220
Pietkiewicz 215
Pietranik 121, 227
Pietraszko 72
Pietraszuk 180
Pietroczyk 168
Pietronowicz 227
Pietruczyk 168, 172
Pietruk 131
Pietruszczyk 119
Pietruszkiewicz 215
Pietryczuk 168
Pietryszuk 120
Pietrzak 100
Pilipczuk 168, 173
Pińczuk 168, 255
Piotrowicz 193–194
Polach 41, 79, 247, 251
Polikatus 236, 247
Polityło 89
Poluch 80
Połowianiuk 141
Porfiruk 134
Prochoruk 131
Prochowicz 209
Profiruk 141
Prokop 57

Prokopczuk 168, 173
Prokopczyk 119
Prokopiak 99
Prokopiuk 135
Prokopowicz 196
Prończyk 119
Proszczuk 168
Protas 55
Protasiuk 135

R

Radkiewicz 215, 219, 254
Radosiuk 177, 254
Radziejewicz 209, 254
Radziwoniuk 141, 145
Radź 61, 254
Raszkievicz 215, 254
Rej 61
Roch 48
Rodkiewicz 216, 219, 254
Rodzianko 68
Rodzin 230, 254
Romanczuk 169
Romaniuk 131, 133
Romanowicz 193–194
Romańczuk 169
Romaszkiewicz 216, 255
Romek 66
Rost 61, 254
Roszczenko 231
Roszczyc 216, 219
Rozumnik 52, 248
Rożkiewicz 216, 218–219, 255
Rożko 72, 255
Rózio 56, 253, 255
Rudczuk 169, 255

Rudeczko 72, 255
Rudiuk 152, 255
Rudko 69, 255
Ryciuk 183
Rygorowicz 209
Rymkiewicz 216
Ryszczuk 169, 174

S

Sac 75
Sacharczuk 169
Sacharewicz 198
Sacharuk 141
Saczko 72
Saczuk 185
Sajenko 231
Sajewicz 209
Sak 61
Sakowicz 209
Saluk 152
Samoc 76
Samocik 120
Samociuk 183, 251
Samojlik 116
Samojluk 157
Samosiuk 177
Samsonowicz 193
Samusiewicz 221
Sankiewicz 216
Sawa 57
Sawczuk 169
Sawicz 196
Sawko 68
Sawoniuk 184
Sebastianiuk 141, 146
Sebeszuk 180
Selewoniuk 141
Selwesiuk 152
Semeniuk 141
Serafin 48
Sewastianiuk 131
Seweryn 48
Sewieryniuk 141
Siczuk 185, 255
Sidewicz 209
Sidorczuk 169
Sidorowicz 209
Sidoruk 152
Sidoryk 115, 122
Siebiesiewicz 221
Siebiesiuk 152
Siebieszuk 180
Siegień 61–62
Sielewanowicz 198
Sielewesiuk 152
Sielewonowicz 198
Sieliwonik 114
Sieliwoniuk 142
Sielwanowicz 198
Sielwiesiuk 152
Siemiaszko 72
Siemieniaka 101–102, 254
Siemieniako 101–102, 254
Siemieniuk 142
Siemienkowicz 216, 218
Siemieńczuk 169
Siemion 52
Siemiończyk 114
Sienkiewicz 216
Sieńko 72
Sieńkow 228
Siergiejczyk 119
Siergiejuk 147
Siewastjaniuk 131

- Siliwoniuk 142
Siłakiewicz 216
Simieniuk 142
Simonienko 205
Simoniuk 131
Siniakiewicz 216, 218, 255
Siniakowicz 216, 218, 255
Sińczuk 169
Siomko 69
Sobczak 107, 254
Sobesiuk 152
Sobieszuk 180, 254
Sobków 229, 254–255
Soczuk 185
Solaniuk 142
Sołkiewicz 216
Sołomacha 79
Sołowianiuk 142
Stachera 93
Stachniak 111
Stachniewicz 227
Stachnowicz 227
Stachulec 76
Stachura 94
Stanisławiuk 131, 133
Stankiewicz 217, 219, 254
Stankowiak 234, 255
Stańczuk 169
Stańko 69, 254
Stasiak 109
Stasieńko 231
Stasiewicz 221
Stasiuk 177
Staśkiewicz 217
Stec 75
Steć 77
Stefaniuk 131
Stepaniuk 142, 144
Stiepaniuk 142
Suproniuk 142
Suproń 52
Supruniuk 142
Suprunowicz 198, 200
Sycewicz 223
Sycz 77, 255
Sylwestrowicz 193
Sylwestruk 131
Szczepaniak 99
Szymala 87
Szymaniak 101
Szymaniuk 142
Szymczak 107, 243
Szymczuk 170, 172
Szymkiewicz 217–218
Szymkowicz 217–218, 220
Szymoniak 99
Szymoniuk 131
Szymonowicz 193
Szymusiuk 177
Szysz 84, 251
Szyszkiewicz 217, 255
Szyszko 70, 255
- Ś
- Świryd 61, 254
- T
- Tadeuszuk 131
Taranta 55, 255
Tarantowicz 198, 255
Tarasewicz 195
Tarasiewicz 195

Tarasiuk 134
Taraszkiewicz 217
Tarazewicz 199, 201
Telenkiewicz 217
Telentejuk 142
Teodorczuk 170
Terechowicz 225
Teresiak 109–110, 253
Tereszkiewicz 217
Tereszuk 181
Tichoniuk 131
Tichończuk 170
Timofiejuk 131
Timoszuik 181
Tiszuik 152
Tofiluk 142
Tokajuk 186
Tomaszkowa 228
Tomaszuik 132
Tomczak 107
Tomczuk 170
Tomczyk 119, 243
Tomkiel 88
Tonkiel 88
Troc 75
Trocewicz 223
Trochimczuk 170
Trochimiak 101, 112
Trochimiuk 112, 143
Trofimiuk 132
Trojanczuk 170, 174, 193
Trojanowicz 193–194
Trojańczuk 170, 174, 193
Tumasz 52
Tyborowicz 209
Tyc 75–76, 251
Tychoniuk 143, 145, 248
Tymoniuk 132

Tymosiak 109
Tymoszewicz 224
Tymoszuik 181
Tynkiewicz 217
Tyszkiewicz 217
Tyszko 72
Tyszuik 152

U

Ulaniuk 143, 253
Ulewicz 209
Ulianiuk 143, 253
Uljanow 203, 253
Ułaszonek 66
Urban 48
Urbaniak 99
Usakiewicz 217
Ustimowicz 199–200
Ustyjańczuk 170
Ustyniuk 143, 253
Uścijaniuk 143, 145
Uściniak 101, 253

W

Wacewicz 105, 209
Wachol 88, 251
Wachowicz 225
Wacławowicz 193–194
Wakuluk 158
Wakułowicz 199
Walaszek 66
Walczak 107, 253
Walczuk 170, 253
Walendowicz 199–200

- Walendukanis 237, 247
Walendziak 101
Walendziuk 152
Walerian 48
Walesiuk 177
Waleszko 72
Walędziak 102
Walio 63, 247
Walko 70, 246
Waluk 152, 154, 253
Wap 62
Wappa 63
Wasak 110
Wasilczuk 170, 173
Wasilczyk 119
Wasilewicz 195
Wasiljew 202–203
Wasiluk 134
Wasiuk 153–154
Waskiewicz 217
Wasyłuk 134, 145
Waszak 111
Waszczuk 170
Waszkiewicz 217
Waszkowiak 234, 254–255
Waszkuć 78
Waškiewicz 217–218
Waško 70
Wawdzieczuk 170
Wawreniuk 153
Wawrentowicz 199
Wawreszuk 181
Wawrinowicz 209
Wawrusiewicz 221
Wawryniuk 153
Wawrynowicz 209
Wawrzeniuk 153
Wawrzyniak 104
Wawrzyniuk 153
Weremczuk 170
Weremiejewicz 199–201
Weremiejowicz 199, 201
Weremiejuk 143
Weremijewicz 199
Weremiuk 143
Weresa 81
Wićko 72
Wierak 104, 253
Wieremczuk 170
Wieremiejewicz 199
Wieremiejuk 143
Wieremijewicz 199
Więsak 105
Wiktorzak 99
Wilenta 92
Wiluk 132
Wincenciak 99
Witek 66, 254
Witkiewicz 217, 219, 254
Witoszko 72, 254
Władysiuk 153, 156
Władzimirow 202–203
Własiuk 134
Włodzimirow 202–203
Wojcieszuk 132–133, 254
Wojciuk 153, 156, 255
Wojculewicz 226
Wojtczuk 171
Wojtiuk 153, 156, 255
Wołodkiewicz 217, 219
Wołodko 70, 73
Wołosewicz 199, 201, 213, 255
Wołosik 113, 255
Wołosiuk 143, 255
Wołosowicz 199, 201, 213, 255
Woszczek 66

Wowtoniuk 143

Z

Zachaj 52–53

Zacharczuk 171

Zaniewicz 227

Zankiewicz 217

Zasim 55

Zieniewicz 209

Zieniuk 154

Zienkiewicz 217

Zin 62

Zinczuk 171, 253

Ziniewicz 209, 253

Ziniuk 154, 253

Zinkiewicz 218, 253

Zińczuk 171, 253

SUMMARY

Christian onomastic heritage reflected in surnames of people living in Bielsk Podlaski, Hajnówka and Siemiatycze

This monograph focuses on contemporary surnames of people from Podlasie region formed from forenames of Christian motivation. Anthroponyms identifying people living in three towns: Bielsk Podlaski, Hajnówka and Siemiatycze were analysed.

The Podlasie region has always been a melting pot of cultures. This is where the traditions of the Orthodox East and the Roman Catholic West met. Anthroponymy in Podlasie also evolved under the influence of local language and culture. Etymological and linguistic diversity is a characteristic feature of surnames that function in the social space of these three towns.

The aim of this study is to emphasize the pronounced effect of Christian forenames in the creation of contemporary surnames, and thus to pinpoint the influence of Christian heritage on the anthroponymy of today's Podlasie (based on examples from selected towns).

With the proposed classification of the source material it was possible to illustrate the structural diversity within the onymic units in question and, in many cases, indicate differences in the formation of specific anthroponyms. The discussed surnames were produced either as a result of the transonymisation of linguistically and structurally different forenames, or through the addition of surname-forming elements to anthroponymic stems. Following this classification, five groups of surnames were distinguished: 1) surnames equivalent to basic forenames (*Bogdan, Gierman, Roch, Walerian; Anchim, Dzienis, Harasim, Kuźma, Suproń*); 2) surnames equivalent to derivative forenames (*Filim, Sak; Balcerzek, Romek, Chomko, Pańko, Greń*); 3) surnames equivalent to derivative forenames or created on a surname pattern from basic or derivative forenames

(*Jakubiak, Jurczak, Szczepaniak; Adamczyk, Pawlik, Samojlik; Grygorczuk, Jasiuk, Michaluk, Pietruk, Wasiluk*); 4) surnames created from basic forms of forenames (*Artymowicz, Danielewicz, Łukaszewicz; Iwanow, Kuźmin*); 5) surnames created from derivative forenames (*Hapunowicz, Klimowicz, Sajewicz; Daszkiewicz, Konachowicz, Siebiesiewicz; Sieńkow, Kuczkin*).

The analysis of motivational aspects of the discussed surnames revealed almost 400 forenames associated with Christian culture. The forms of these surnames refer to anthroponyms originating from various periods of Christianity. These include: 1) Biblical forenames mentioned in the Old Testament (e.g. *Eliasz/Ilija, Gabriel/Gawriił, Jakub/Iakow, Jeremiasz/Ijeremija, Józef/Iosif, Michał/Michaił*), 2) Biblical forenames mentioned in the New Testament (*Andrzej/Andrej, Bartłomiej/Warfołomiej, Dionizy/Dionisij, Jan/Ioann, Tadeusz/Faddiej, Tymoteusz/Timofiej*), 3) forenames associated with the Bible because of tradition and legends (*Baltazar, Kasper, Melchior*), 4) forenames of saints from the early Christian period (*Aleksander/Aleksandr, Bonifacy/Wonifatij, Grzegorz/Grigorij, Hipolit/Ippolit, Jerzy/Gieorgij, Krzysztof/Christofor, Marceli/Markiełł, Mikołaj/Nikołaj, Wawrzyniec/Ławrentij*), 5) forenames of saints from the Middle Ages and modern times (*Benedykt/Wieniedikt, Bernard, Boris, Fiłaret, Franciszek, Karol, Konrad, Pitirim, Robert, Stanisław, Władimir, Wojciech*). Most contemporary surnames of people from Bielsk Podlaski, Hajnówka and Siemiatycze are morphological derivations of forenames of saints from the early Christian period (1st–5th centuries).

Analysis revealed that some surnames were formed from Polish canonical forenames used in the Roman Catholic Church (cf. *Ambroży, Augustyn, Urban, Wincenty*), while other refer to forenames used in the Orthodox Church (cf. *Afanasij, Dorofiej, Filimon, Isidor, Jelisiej, Zakchiej*). Some name variants represent Polish-Latin and Ruthenian-Byzantine forenames (cf. *Andrzej/Andrej, Bartłomiej/Warfołomiej, Dionizy/Dionisij, Grzegorz/Grigorij, Hipacy/Ipatij, Krzysztof/Christofor, Samuel/Samuł*). Some surnames fall in the same etymological category (a derivative comes either from the Polish or Orthodox Church variant of the forename, e.g. in the surnames *Walko, Klimczuk*), but they can also concern various surnames. Some onomastic units being Polish-Latin and Orthodox-Ruthenian variants are identical or almost identical, e.g. *Adam, Damian, Dawid, Kosma, Roman*. The accent is sometimes the only differentiating feature.

The analysis of the etymology of particular surnames revealed multiple intra- and inter-linguistic motivations. Differences in the formation of many surnames may also come from the surname-forming process. The best examples of this

are surnames with the consonant element *-k*, which could have been produced either through the transonymisation of forename derivatives, or by adding suffixes with a surname-forming function to forenames (*Jakubiak, Szymczak, Mojsik, Gawrylczyk, Aleksandruk, Doroszczuk*, etc.).

As the analysis demonstrated, forenames associated with the Christian religion constitute a fundamental part of the local anthroponymic system in the Polish-Ruthenian borderland. The large diversity of forename variants is also remarkable. The reasons for this go beyond the aim of achieving nominative and differentiative functions. Their diversity is primarily the result of ethno-onomastic processes that have taken place in Podlasie over the centuries. Local systems for the formation of forenames and surnames have been established on the foundation of coexisting and interacting cultures and languages. Nevertheless, Polish and East Slavic components were dominant and they stemmed from two traditions – that of the Latin West and the Byzantine East, both influenced by Christianity.

